

**UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU
PRAVNI FAKULTET ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE**

**DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU
– RAZVOJ I PERSPEKTIVE PREMA EVROPSKOM
ZAKONODAVSTVU**

DOKTORSKA DISERTACIJA

**MENTOR:
PROF. DR MARIJANA DUKIĆ MIJATOVIĆ**

**KANDIDAT:
SANJA GONGETA**

NOVI SAD, 2015.

Прилог 1.

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	<u>Докторска дисертација</u>
Име и презиме аутора:	САЊА, (ЈОСИП) ГОНГЕТА
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	ПРОФ. ДР. МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ
Наслов рада:	ДРУШТВО С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ - РАЗВОЈ И ПЕРСПЕКТИВЕ ПРЕМА ЕВРОПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ
Језик публикације (писмо):	Српски, латиница
Физички опис рада:	Унеги број: Страница 308/301 Поглавља 31 Референци 214 Табела 4 Слика 0 Графикона 0 Прилога 0
Научна област:	ПРИВРЕДНО - ПРАВНА
Предметна одредница, кључне речи:	ПРИВРЕДНО ПРАВО, ДРУШТВО С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ, СЛОБОДА ПОСЛОВНОГ НАСТАЊИВАЊА, ЕВРОПСКО ЗАКОНОДАВСТВО
Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:	Države u svojim nacionalnim zakonodavstvima predviđaju pravne forme u kojima je moguće obavljanje privredne ili neke druge delatnosti prilikom čega je sloboda izbora zastupljenija i kao princip i kao praksa ako izbor osnovnog privrednog subjekta nije previše limitiran na formi. Društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo kapitala jedna je od

najčešće birane forme za obavljanje poslovne delatnosti u većini zemalja. Ono što ga čini najčešće biranom formom društva je njegova pravna elastičnost zbog koje omogućava ostvarivanje različitih ciljeva. Zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najučestalija je pravna forma za osnivanje malih i srednjih preduzeća koja su osnov privrede Evropske unije. Međutim, iako učestvuju u najvećem delu ostvarenja bruto društvenog proizvoda, kako zemalja članica tako i Evropske unije u celosti i dalje su suočena s nizom prepreka koje ometaju njihov potpun razvoj u okviru unutrašnjeg tržišta i time ih sprečavaju da daju svoj puni potencijalni doprinos privredi Evropske unije. Harmonizovana pravila za njihovo delovanje na unutrašnjem tržištu Evropske unije pomogla bi njihovom daljem razvoju.

Predmet ovog istraživanja je konstanta modernizacija propisa i prilagođavanje trenutnim zahtevima, uzrokovana dinamičnim dešavanjima u privredi i na tržištu kapitala, kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta.

Evropska unija je s ciljem funkcionalnog unutrašnjeg tržišta uspostavila tri instrumenta kojima osigurava da pravna pravila u oblasti kompanijskog prava među državama članicama budu kompatibilna. Na prvom mestu je harmonizacija nacionalnih propisa iz oblasti kompanijskog prava koje države članice kroz usvojene direktive moraju da uvrste u svoja nacionalna zakonodavstva. Drugi instrument je stvaranje novih nadnacionalnih organizacijskih formi za obavljanje privredne delatnosti, koji postoje zajedno s nacionalnim formama i predstavljaju alternativu preduzetnicima. I treći, ne manje važan instrument, sudski nadzor nad nacionalnim kompanijskim pravom država članica kroz presude ključne za ostvarenje prava slobodnog poslovnog nastanjivanja (čl 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije).

Uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog zakonodavstva Evropske unije, važnu ulogu za ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država članica Evropske unije, i harmonizaciji kompanijskog prava unutar Evropske unije, ima i praksa Evropskog suda. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima Centros 1999. godine, Uberserring 2002. godine, Inspire Art 2003. godine i SEVIC Systems 2005. godine.

Navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanim u drugoj državi članici.

Prikaz odluka Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, garantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, ukazuje na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme nacionalnog kompanijskog prava država članica.

U istraživačkom poduhvatu u okviru navedene teme ovog rada izvršena je provera i potvrda hipoteza. Prva hipoteza (H1) je formulisana tako da osnivači privrednih društava češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom

	<p>odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika.</p> <p>Druga hipoteza (H2) je da su presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode registracije i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.</p> <p>Jedno od pitanja koje se u skladu sa tim postavlja je, da li je praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjanja i izazivanjem regulatornog takmičenja među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije kompanijskog prava unutar granica Evropske unije ili mu doprinosi.</p> <p>Metode koje su korišćene u ovom istraživanju jesu uporednopravni metod, istorijski metod, normativni metod, analiza i sinteza, logički, jezički, teleološki, sistemski, deskriptivni metod, dogmatski metod, metode apstrakcije i konkretizacije, metod generalizacije, metod dokazivanja, metod klasifikacije, metoda uzoraka, metoda kompilacije, induktivni i deduktivni metod. Kombinovanjem navedenih metoda urađeno je detaljno izučavanje razvoja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije, nadnacionalnom nivou Evropske unije i Republike Srbije kao zemlje kandidatkinje u članstvo Evropske unije.</p> <p>Kritički i komparativni prikaz uređenja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima izabranima za objekte istraživanja poslužile su za analizu da li su države članice svojim reformama uspele u regulatornom takmičenju u odnosu jednih na druge.</p>
<p>Датум одбране:</p> <p>(Попуњава накнадно одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије:</p> <p>(титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<p>Председник: Проф. др Витез Мирослав, редовни професор на Економском факултету у Суботици Универзитета у Новом Саду</p> <p>Члан: Проф. др Маријана Дукић Мијатовић, ванредни професор, на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду, ментор</p> <p>Члан: Проф. др Слободан Јовановић, ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду</p>
<p>Напомена:</p>	<p>Аутор докторске дисертације потписао је следеће Изјаве:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 1. Изјава о ауторству, 2. 2. Изјава о истоветности штампане и електронске верзије 3. 3. докторског рада и <p>3. Изјава о коришћењу.</p> <p>Ове Изјаве се чувају на факултету у штампаном и електронском облику.</p>

Прилог 2.

UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU

PRAVNI FAKULTET ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE

KLJUČNI PODACI O ZAVRŠNOM RADU

Vrsta rada:	<u>Doktorska disertacija</u>
Ime i prezime autora:	SANJA, (JOSIP) GONGETA
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje, institucija)	PROF.DR. MARIJANA DUKIĆ MIJATOVIĆ
Naslov rada:	DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU – RAZVOJ I PERSPEKTIVE PREMA EVROPSKOM ZAKONODAVSTVU
Jezik publikacije (pismo):	Srpski, latinica
Fizički opis rada:	Uneti broj: Stranica 308/301 Poglavlja 31 Referenci 214 Tabela 4 Slika 0 Grafikona 0 Priloga 0
Naučna oblast:	PRIVREDNO - PRAVNA
Predmetna odrednica, ključne reči:	PRIVREDNO PRAVO, DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU, SLOBODA POSLOVNOG NASTANJIVANJA, EVROPSKO ZAKONODAVSTVO
Izvod (apstrakt ili rezime) na jeziku završnog rada:	Države u svojim nacionalnim zakonodavstvima predviđaju pravne forme u kojima je moguće obavljanje privredne ili neke druge delatnosti prilikom čega je sloboda izbora zastupljenija i kao princip i kao praksa ako izbor osnovnog privrednog subjekta nije previše limitiran na formi.

Društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo kapitala jedna je od najčešće birane forme za obavljanje poslovne delatnosti u većini zemalja. Ono što ga čini najčešće biranom formom društva je njegova pravna elastičnost zbog koje omogućava ostvarivanje različitih ciljeva. Zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najučestalija je pravna forma za osnivanje malih i srednjih preduzeća koja su osnov privrede Evropske unije. Međutim, iako učestvuju u najvećem delu ostvarenja bruto društvenog proizvoda, kako zemalja članica tako i Evropske unije u celosti i dalje su suočena s nizom prepreka koje ometaju njihov potpun razvoj u okviru unutrašnjeg tržišta i time ih sprečavaju da daju svoj puni potencijalni doprinos privredi Evropske unije. Harmonizovana pravila za njihovo delovanje na unutrašnjem tržištu Evropske unije pomogla bi njihovom daljem razvoju.

Predmet ovog istraživanja je konstanta modernizacija propisa i prilagođavanje trenutnim zahtevima, uzrokovana dinamičnim dešavanjima u privredi i na tržištu kapitala, kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta.

Evropska unija je s ciljem funkcionalnog unutrašnjeg tržišta uspostavila tri instrumenta kojima osigurava da pravna pravila u oblasti kompanijskog prava među državama članicama budu kompatibilna. Na prvom mestu je harmonizacija nacionalnih propisa iz oblasti kompanijskog prava koje države članice kroz usvojene direktive moraju da uvrste u svoja nacionalna zakonodavstva. Drugi instrument je stvaranje novih nadnacionalnih organizacijskih formi za obavljanje privredne delatnosti, koji postoje zajedno s nacionalnim formama i predstavljaju alternativu preduzetnicima. I treći, ne manje važan instrument, sudski nadzor nad nacionalnim kompanijskim pravom država članica kroz presude ključne za ostvarenje prava slobodnog poslovnog nastanjivanja (čl 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije).

Uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog zakonodavstva Evropske unije, važnu ulogu za ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država članica Evropske unije, i harmonizaciji kompanijskog prava unutar Evropske unije, ima i praksa Evropskog suda. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima Centros 1999. godine, Uberssering 2002. godine, Inspire Art 2003. godine i SEVIC Systems 2005. godine.

Navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanim u drugoj državi članici.

Prikaz odluka Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, garantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, ukazuje na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme nacionalnog kompanijskog prava država članica.

U istraživačkom poduhvatu u okviru navedene teme ovog rada izvršena je provera i potvrda hipoteza. Prva hipoteza (H1) je formulisana tako da osnivači privrednih društava češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u

	<p>kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika.</p> <p>Druga hipoteza (H2) je da su presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode registracije i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.</p> <p>Jedno od pitanja koje se u skladu sa tim postavlja je, da li je praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjivanja i izazivanjem regulatornog takmičenja među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije kompanijskog prava unutar granica Evropske unije ili mu doprinosi.</p> <p>Metode koje su korišćene u ovom istraživanju jesu uporednopravni metod, istorijski metod, normativni metod, analiza i sinteza, logički, jezički, teleološki, sistemski, deskriptivni metod, dogmatski metod, metode apstrakcije i konkretizacije, metod generalizacije, metod dokazivanja, metod klasifikacije, metoda uzoraka, metoda kompilacije, induktivni i deduktivni metod. Kombinovanjem navedenih metoda urađeno je detaljno izučavanje razvoja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije, nadnacionalnom nivou Evropske unije i Republike Srbije kao zemlje kandidatkinje u članstvo Evropske unije.</p> <p>Kritički i komparativni prikaz uređenja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima izabranima za objekte istraživanja poslužile su za analizu da li su države članice svojim reformama uspele u regulatornom takmičenju u odnosu jednih na druge.</p>
<p>Datum odbrane:</p> <p>(Popunjava naknadno odgovarajuća služba)</p>	
<p>Članovi komisije:</p> <p>(titula, ime, prezime, zvanje, institucija)</p>	<p>Predsednik: prof. dr. Miroslav Vitez, redovni profesor na Ekonomskom fakultetu u Subotici Univerziteta u Novom Sadu</p> <p>Član: prof. dr. Marijana Dukić Mijatović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, mentor</p> <p>Član: prof. dr. Slobodan Jovanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu</p>
<p>Napomena:</p>	<p>Autor doktorske disertacije potpisao je sledeće Izjave:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. 1. Izjava o autorstvu, 5. 2. Izjava o istovetnosti štampane i elektronske verzije 6. doktorskog rada i <p>3. Izjava o korišćenju.</p> <p>Ove Izjave se čuvaju na fakultetu u štampanom i elektronskom obliku.</p>

Прилог 3.

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	<u>DOCTORAL DISSERTATION</u>
Author:	SANJA, (JOSIP) GONGETA
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	PH.D. MARIJANA DUKIĆ MIJATOVIĆ, ASSOCIATE PROFESSOR, FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
Title:	LIMITED LIABILITY COMPANY - DEVELOPMENT AND PERSPECTIVE ACCORDING TO EUROPEAN LEGISLATION
Language of text (script):	Serbian language, latin
Physical description:	Number of: Pages 308/301 Chapters 31 References 214 Tables 4 Illustrations 0 Graphs 0 Appendices 0
Scientific field:	Company law
Subject, Key words:	Company law, Private limited company, Freedom of establishment, European legislation
Abstract (or resume) in the language of the text:	Države u svojim nacionalnim zakonodavstvima predviđaju pravne forme u kojima je moguće obavljanje privredne ili neke druge delatnosti prilikom čega je sloboda izbora zastupljenija i kao princip i kao praksa ako izbor osnovnog privrednog subjekta nije previše limitiran na formi. Društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo kapitala jedna je od najčešće birane forme za obavljanje poslovne delatnosti u većini zemalja. Ono što ga čini najčešće biranom formom društva je njegova

pravna elastičnost zbog koje omogućava ostvarivanje različitih ciljeva. Zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najučestalija je pravna forma za osnivanje malih i srednjih preduzeća koja su osnov privrede Evropske unije. Međutim, iako učestvuju u najvećem delu ostvarenja bruto društvenog proizvoda, kako zemalja članica tako i Evropske unije u celosti i dalje su suočena s nizom prepreka koje ometaju njihov potpun razvoj u okviru unutrašnjeg tržišta i time ih sprečavaju da daju svoj puni potencijalni doprinos privredi Evropske unije. Harmonizovana pravila za njihovo delovanje na unutrašnjem tržištu Evropske unije pomogla bi njihovom daljem razvoju.

Predmet ovog istraživanja je konstanta modernizacija propisa i prilagođavanje trenutnim zahtevima, uzrokovana dinamičnim dešavanjima u privredi i na tržištu kapitala, kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta.

Evropska unija je s ciljem funkcionalnog unutrašnjeg tržišta uspostavila tri instrumenta kojima osigurava da pravna pravila u oblasti kompanijskog prava među državama članicama budu kompatibilna. Na prvom mestu je harmonizacija nacionalnih propisa iz oblasti kompanijskog prava koje države članice kroz usvojene direktive moraju da uvrste u svoja nacionalna zakonodavstva. Drugi instrument je stvaranje novih nadnacionalnih organizacijskih formi za obavljanje privredne delatnosti, koji postoje zajedno s nacionalnim formama i predstavljaju alternativu preduzetnicima. I treći, ne manje važan instrument, sudski nadzor nad nacionalnim kompanijskim pravom država članica kroz presude ključne za ostvarenje prava slobodnog poslovnog nastanjivanja (čl 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije).

Uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog zakonodavstva Evropske unije, važnu ulogu za ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država članica Evropske unije, i harmonizaciji kompanijskog prava unutar Evropske unije, ima i praksa Evropskog suda. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima Centros 1999. godine, Uberserring 2002. godine, Inspire Art 2003. godine i SEVIC Systems 2005. godine.

Navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanim u drugoj državi članici.

Prikaz odluka Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, garantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, ukazuje na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme nacionalnog kompanijskog prava država članica.

U istraživačkom poduhvatu u okviru navedene teme ovog rada izvršena je provera i potvrda hipoteza. Prva hipoteza (H1) je formulisana tako da osnivači privrednih društava češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika.

	<p>Druga hipoteza (H2) je da su presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode registracije i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.</p> <p>Jedno od pitanja koje se u skladu sa tim postavlja je, da li je praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjivanja i izazivanjem regulatornog takmičenja među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije kompanijskog prava unutar granica Evropske unije ili mu doprinosi.</p> <p>Metode koje su korišćene u ovom istraživanju jesu uporednopravni metod, istorijski metod, normativni metod, analiza i sinteza, logički, jezički, teleološki, sistemski, deskriptivni metod, dogmatski metod, metode apstrakcije i konkretizacije, metod generalizacije, metod dokazivanja, metod klasifikacije, metoda uzoraka, metoda kompilacije, induktivni i deduktivni metod. Kombinovanjem navedenih metoda urađeno je detaljno izučavanje razvoja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije, nadnacionalnom nivou Evropske unije i Republike Srbije kao zemlje kandidatkinje u članstvo Evropske unije.</p> <p>Kritički i komparativni prikaz uređenja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima izabranima za objekte istraživanja poslužile su za analizu da li su države članice svojim reformama uspele u regulatornom takmičenju u odnosu jednih na druge.</p>
<p>Defended:</p> <p>(The faculty service fills later.)</p>	
<p>Thesis Defend Board:</p> <p>(title, first name, last name, position, institution)</p>	<p>President: PH.D. MIROSLAV VITEZ, FULL PROFESSOR, FACULTY OF ECONOMICS IN SUBOTICA, UNIVERSITY IN NOVI SAD</p> <p>Member: PH.D. MARIJANA DUKIĆ MIJATOVIĆ, ASSOCIATE PROFESSOR, FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD, MENTHOR</p> <p>Member: PH.D. SLOBODAN JOVANOVIĆ, ASSOCIATE PROFESSOR, FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD, MENTHOR</p>
<p>Note:</p>	<p>The author of doctoral dissertation has signed the following Statements:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. 1. Statement on the authority, 8. 2. Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and 3. Statement on copyright licenses. <p>The paper and e-versions of Statements are held at the faculty.</p>

Прилог 4.

Изјава о ауторству

Потписани/а САЊА, (ЈОСИП) ГОНГЕТА

Број уписа _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

**ДРУШТВО С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ- РАЗВОЈ И ПЕРСПЕКТИВЕ ПРЕМА
ЕВРОПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ**

резултат сопственог истраживачког рада,
да предложена дисертација у целини, ни у деловим, није била предложена за добијање било
које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
да су резултати коректно наведени и
да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Нови Сад, -----
(Датум)

Потпис

Sanja Gongeta

Прилог 5.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора САЊА, (ЈОСИП) ГОНГЕТА

Број уписа _____

Студијски програм ДОКТОРСКИ АКАДЕМСКИ, ПРИВРЕДНО - ПРАВНИ

Наслов рада ДРУШТВО С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ- РАЗВОЈ И ПЕРСПЕКТИВЕ
ПРЕМА ЕВРОПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Ментор Проф. др Маријана Дукић Мијатовић

Потписани/а

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу Дигитална библиотека дисертација Универзитета Привредна академија у Новом Саду.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за стицање научног назива доктор наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама Дигиталне библиотеке дисертација, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета Привредна академија у Новом Саду

Нови Сад, -----

(Датум)

Потпис

Sanja Gongeta

Прилог 6.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитет Привредна академија у Новом Саду да у Дигиталну библиотеку дисертација Универзитета Привредна академија у Новом Саду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

„ Друштво с ограниченом одговорношћу - развој и перспективе према европском законодавству“

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталну библиотеку дисертација Универзитета Привредна академија у Новом Саду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа.)

Нови Сад, -----
(Датум)

Потпис
Sanja Gongeta

Sadržaj

PREDGOVOR	1
PREDGOVOR – ENGLESKI	3
PREDGOVOR – NEMAČKI	5
PREDGOVOR – ITALIJANSKI	7
I UVOD	10
PREDMET I OBJEKAT ISTRAŽIVANJA	11
HIPOTEZE	13
SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA	14
NAUČNE METODE	15
STRUKTURA RADA	17
1 DEO PRVI	18
1.1. GLAVA PRVA	18
1.1.1. <i>Društvo s ograničenom odgovornošću, pojam</i>	18
1.1.2. <i>Privreda i društvo s ograničenom odgovornošću</i>	24
1.1.3. <i>Implementacija društva s ograničenom odgovornošću u nacionalna zakonodavstva</i>	28
1.2. GLAVA DRUGA	33
1.2.1. <i>Harmonizacija kompanijskog prava država članica Evropske unije</i>	33
1.2.2. <i>Sloboda poslovnog nastanjivanja</i>	39
1.2.3. <i>Mala i srednja preduzeća</i>	48
1.3. GLAVA TREĆA	59
1.3.1. <i>Utjecaj presuda Evropskog suda na slobodu poslovnog nastanjivanja</i>	59
1.3.2. <i>Presuda C-212/97 Centros</i>	63
1.3.3. <i>Presuda C-167/01 Inspire Art</i>	66
1.3.4. <i>Presuda C-208/00 Überssring</i>	68
1.3.5. <i>Presuda C-411/03 SEVIC System</i>	71
1.3.6. <i>Presuda C-196/04 Cadbury Schweppes</i>	72
1.4. GLAVA ČETVRTA	73
1.4.1. <i>Regulatorna konkurencija u zemljama Evropske unije</i>	73
1.4.2. <i>Nemačka</i>	80
1.4.3. <i>Velika Britanija</i>	87
1.4.4. <i>Republika Hrvatska</i>	91
1.4.5. <i>Perspektive poslovnog nastanjivanja - Četrnaesta direktiva</i>	96
2 DEO DRUGI	104
2.1. GLAVA PRVA	104
2.1.1. <i>Pravna regulativa nadnacionalnih formi privrednih društava u EU</i>	104
2.1.2. <i>Evropsko ekonomsko interesno udruženje / European Economic Interest Grouping (EEIG)</i>	110
2.1.3. <i>Societas Europea / Evropska kompanija</i>	114
2.1.4. <i>Evropsko zadružno društvo - Societas Cooperativa Europaea</i>	118
2.2. GLAVA DRUGA	122
2.2.1. <i>Predlog Uredbe Societas Privata Europaea</i>	122
2.2.2. <i>Osnivanje</i>	125

2.2.3. Statut Societas Privata Europaea	128
2.2.4. Mišljenja država članica Evropske unije	130
2. 3. GLAVA TREĆA.....	131
2.3.1. Predlog Direktive SUP.....	131
2.3.2. Osnivanje	135
2.3.3. Ugovor o osnivanju.....	140
3 DEO TREĆI.....	143
3. 1. GLAVA PRVA	143
3.1.1. Razvoj kompanijskog prava u RH	143
3.1.2. Reforme Zakona o trgovačkim društvima	146
3.1.3. Usklađivanje s pravnom tekovinom Evropske unije.....	151
3. 2. GLAVA DRUGA	156
3.2.1. Osnovne karakteristike društva s ograničenom odgovornošću	156
3.2.2. Osnivanje i osnivači	159
3.2.3. Ugovor o osnivanju društva	164
3.2.4. Upis u sudski registar.....	170
3. 3. GLAVA TREĆA.....	173
3.3.1. Članstvo i pravni odnosi.....	173
3.3.2. Prava i obaveze	177
3.3.3. Prestanak članstva	181
3. 4. GLAVA ČETVRTA.....	183
3.4.1. Organi.....	183
3.4.2. Uprava	184
3.4.3. Skupština	186
3.4.4. Nadzorni odbor	188
3. 5. GLAVA PETA.....	190
3.5.1. Odgovornost za obaveze društva	190
3.5.2. Proboj pravne ličnosti	193
3.5.3. Prestanak i likvidacija društva.....	198
4 DEO ČETVRTI.....	201
4. 1. GLAVA PRVA	201
4.1.1. Osnovne karakteristike društva s ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji	201
4.1.1. Osnivanje	211
4.1.3. Registracija društva	218
4.1.4. Udeli	223
4. 2. GLAVA DRUGA	233
4.2.1. Članstvo i pravni odnosi	233
4.2.2. Prava i obaveze	237
4.2.3. Prestanak članstva	240
4. 3. GLAVA TREĆA.....	244
4.3.1. Organi društva	244
4.3.2. Skupština	248
4.3.3. Nadzorni odbor	253
4.3.4. Direktori.....	255
4. 4. GLAVA ČETVRTA.....	257
4.4.1. Odgovornost za obaveze društva	257
4.4.2. Prestanak društva	261
4.4.3. Harmonizacija s pravom Evropske unije	267

ZAKLJUČAK	273
LITERATURA	286

Sadržaj tabela

TABELA 1. PRIKAZ PORASTA BROJA OSNOVANIH DRUŠTAVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU U ŠVAJCARSKOJ, NEMAČKOJ I AUSTRIJI	27
TABELA 2. UTICAJ PRIMENE RAZLIČITIH TEORIJA SEDIŠTA DRUŠTVA NA PRENOS SREDIŠNJEG MESTA UPRAVLJANJA I REGISTROVANOG SEDIŠTA	43
TABELA 3. PRIKAZ PROMENA U SEKTORU MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA NASTALIH KAO POSLEDICA PRISTUPANJA REPUBLIKE HRVATSKE EVROPSKOJ UNIJI.....	58
TABELA 4. BROJ OSNOVANIH DRUŠTAVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU NAKON DONOŠENJA PRESUDE CENTROS	61

SKRAĆENICE

EEIU	Evropska ekonomska interesna udruženje
EESO	Evropski ekonomski i socijalni odbor
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
MoMiG	Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen
MSPP	Mala i srednja privredna preduzeća
SARL	Société à Responsabilité Limitée
SCE	Evropska zadruga
SE	Societas europea / evropska kompanija
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SPE	Societas Privata Personae
SUP	Societas Unius Personae
UFEU	Ugovor o funkcionisanju Evropske unije
UG	Unternehmergeellschaft / UG – haftungsbeschränkt
Uredba SE	Uredba o statutu evropske kompanije
Uredba EEIG	Uredba o evropskom ekonomskom interesnom udruženju
Zakon	Zakon o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)
ZTD	Zakon o trgovačkim društvima
ZOPD 2011	Zakon o privrednim društvima

PREDGOVOR

Države u svojim nacionalnim zakonodavstvima predviđaju pravne forme u kojima je moguće obavljanje privredne ili neke druge delatnosti prilikom čega je sloboda izbora zastupljenija i kao princip i kao praksa ako izbor osnovnog privrednog subjekta nije previše limitiran na formi.

Društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo kapitala jedna je od najčešće birane forme za obavljanje poslovne delatnosti u većini zemalja. Ono što ga čini najčešće biranom formom društva je njegova pravna elastičnost zbog koje omogućava ostvarivanje različitih ciljeva.

Zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najučestalija je pravna forma za osnivanje malih i srednjih preduzeća koja su osnov privrede Evropske unije. Međutim, iako učestvuju u najvećem delu ostvarenja bruto društvenog proizvoda, kako zemalja članica tako i Evropske unije u celosti i dalje su suočena s nizom prepreka koje ometaju njihov potpun razvoj u okviru unutrašnjeg tržišta i time ih sprečavaju da daju svoj puni potencijalni doprinos privredi Evropske unije. Harmonizovana pravila za njihovo delovanje na unutrašnjem tržištu Evropske unije pomogla bi njihovom daljem razvoju.

Predmet ovog istraživanja je konstanta modernizacija propisa i prilagođavanje trenutnim zahtevima, uzrokovana dinamičnim dešavanjima u privredi i na tržištu kapitala, kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta.

Evropska unija je s ciljem funkcionalnog unutrašnjeg tržišta uspostavila tri instrumenta kojima osigurava da pravna pravila u oblasti kompanijskog prava među državama članicama budu kompatibilna. Na prvom mestu je harmonizacija nacionalnih propisa iz oblasti kompanijskog prava koje države članice kroz usvojene direktive moraju da uvrste u svoja nacionalna zakonodavstva. Drugi instrument je stvaranje novih nadnacionalnih organizacijskih formi za obavljanje privredne delatnosti, koji postoje zajedno s nacionalnim formama i predstavljaju alternativu preduzetnicima. I treći, ne manje važan instrument, sudski nadzor nad nacionalnim kompanijskim pravom država članica kroz presude ključne za ostvarenje prava slobodnog poslovnog nastanjivanja (čl 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije).

Uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog zakonodavstva Evropske unije, važnu ulogu za ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država članica Evropske unije, i harmonizaciji kompanijskog prava unutar Evropske unije, ima i

praksa Evropskog suda. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima Centros 1999. godine, Uberssring 2002. godine, Inspire Art 2003. godine i SEVIC Systems 2005. godine.

Navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanim u drugoj državi članici.

Prikaz odluka Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, garantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, ukazuje na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme nacionalnog kompanijskog prava država članica.

U istraživačkom poduhvatu u okviru navedene teme ovog rada izvršena je provera i potvrda hipoteza. Prva hipoteza (H1) je formulisana tako da osnivači privrednih društava češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika.

Druga hipoteza (H2) je da su presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode registracije i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.

Jedno od pitanja koje se u skladu sa tim postavlja je, da li je praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjivanja i izazivanjem regulatornog takmičenja među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije kompanijskog prava unutar granica Evropske unije ili mu doprinosi.

Metode koje su korišćene u ovom istraživanju jesu uporednopravni metod, istorijski metod, normativni metod, analiza i sinteza, logički, jezički, teleološki, sistemski, deskriptivni metod, dogmatski metod, metode apstrakcije i konkretizacije, metod generalizacije, metod dokazivanja, metod klasifikacije, metoda uzoraka, metoda kompilacije, induktivni i deduktivni metod. Kombinovanjem navedenih metoda urađeno je detaljno izučavanje razvoja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije, nadnacionalnom nivou Evropske unije i Republike Srbije kao zemlje kandidatkinje u članstvo Evropske unije.

Kritički i komparativni prikaz uređenja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima izabranima za objekte istraživanja poslužile su za analizu da li su države članice svojim reformama uspele u regulatornom takmičenju u odnosu jednih na druge.

PREDGOVOR – ENGLESKI

States in their national legislation provide for the legal form in which it is possible to perform business or other activities where freedom of choice and more prevalent as the principle and practice as if the basic choice of the subject is not too limited to form. A limited liability company as a capital company is one of the most frequently dialed forms of business activity in most countries. What makes it the most frequently chosen form of society is its legal flexibility because that allows the realization of different goals.

Due to its characteristics, a limited liability company is usually used for the establishment of small and medium-sized enterprises are the engine of the EU economy. However, while participating in most of the achievements of the gross domestic product of both member states and the European Union as a whole are still faced with a number of obstacles that impede their full development within the internal market and thus prevents them from giving their full potential contribution to the economy of the European Union. Uniform rules for their effect on the internal market of the European Union would help their further development.

The subject of this research is the constant modernization of regulation and adaptation to current requirements, caused by dynamic events in the economy and the capital market, both in national legislation, and at the level of the European Union as a single market.

The European Union has established three instruments which ensure that the legal rules in the field of company law to be compatible with the aim of a functional internal market: first of all harmonization of national company law directives adopted by the Member States must implement; second instrument is the creation of new supranational organizational forms of economic activities, which as an alternative to existing entrepreneurs together with national forms; and third instrument, judicial supervision of national corporate law of the Member States through the judgment crucial to the realization of the right of free establishment (Article 49 of the Treaty on the Functioning of the European Union).

In addition to regulations and directives, as instruments of secondary legislation of the European Union, a significant role in the exercise of freedom of establishment, as one of the privileges of the Member States of the European Union, and the approximation of company law within the European Union, has the practice of the European Court. The most influential of the European Court in the exercise of freedom of establishment are certainly those in the cases Centros 1999, Ubersserring 2002, Inspire Art in 2003 and SEVIC Systems 2005. The said court rulings confirmed the legal personality of companies in each Member State of the European Union no matter which national law is established and prohibits discriminatory application of national rules to companies established in another Member State.

Showing decisions of the European Court in the cases key to confirm registration and entrepreneurial freedom of movement within the borders of the European Union, guaranteed by the Covenant on the functioning of the European Union, will attempt to point out the basic reasons for the development of regulatory competition between Member States and the reform of company law that followed thereafter.

The research effort in the framework of the themes in this work will be carried out verification and confirmation of hypotheses. The first hypothesis (H1) is that the judgment of the European Court in the cases key to confirm registration and entrepreneurial freedom of movement within the borders of the European Union, influenced the development of regulatory competition between Member States and the reform of company law that followed thereafter.

One of the questions is, follow that arises is whether the practice of the European Court in the case of confirmation of freedom of registration and inducing regulatory competition between Member States have a negative impact on the process of harmonization of company law within the boundaries of the European Union or his contributions.

Consequently, the second hypothesis (H2) is formulated so that entrepreneurs companies established in countries where they are needed less administration and costs of establishment.

The methods used in this research are comparative method, historical method, normative method, analysis and synthesis, logical, linguistic, teleological, systematic, descriptive method, dogmatic method, abstraction and concretization, generalization methods, methods of proof, methods of classification, Meto samples, methods of compilation, inductive and deductive methods. By combining the above methods has been done thoroughly study the development of a limited liability company incorporated in national legislation of EU

Member States, the supranational level of the European Union and the Republic of Serbia as a candidate country to the European Union.

A critical and comparative presentation planning a limited liability company incorporated in national legislation chosen for objects of research will be used to analyze whether the Member States its reforms succeeded in regulatory competition in relation to one another.

PREDGOVOR – NEMAČKI

Staaten in ihren nationalen Rechtsvorschriften vorsehen, für die Rechtsform, in der es möglich ist, Unternehmen oder anderen Tätigkeiten, bei denen die Wahlfreiheit und mehr verbreitet als das Prinzip und Praxis, als ob die Grund Wahl des Themas ist nicht zu begrenzt, um zu bilden durchzuführen.

Eine GmbH als Kapitalgesellschaft ist eine der am häufigsten gewählten Formen der Geschäftstätigkeit in den meisten Ländern. Was macht es die am häufigsten gewählte Form der Gesellschaft ist die rechtliche Flexibilität, denn das ermöglicht die Realisierung unterschiedliche Ziele.

Aufgrund seiner Eigenschaften, eine Gesellschaft mit beschränkter Haftung ist in der Regel für die Gründung von kleinen und mittleren Unternehmen der Motor der Wirtschaft in der EU verwendet werden. Doch während der Teilnahme an den meisten der Leistungen des Bruttoinlandsprodukts der beiden Mitgliedstaaten und der Europäischen Union als Ganzes immer noch eine Reihe von Hindernissen, die ihrer vollen Entwicklung innerhalb des Binnenmarktes behindern konfrontiert und verhindert, dass sie damit davon, dass ihr Potenzial voll Beitrag für die Wirtschaft der Europäischen Union. Einheitliche Regeln für ihre Auswirkungen auf den Binnenmarkt der Europäischen Union würde ihre weitere Entwicklung zu helfen.

Das Thema dieser Forschung ist die ständige Modernisierung der Regulierung und Anpassung an die aktuellen Anforderungen, die durch dynamische Ereignisse in der Wirtschaft und Kapitalmarkt verursacht, sowohl in der nationalen Gesetzgebung und auf der Ebene der Europäischen Union als Binnenmarkt.

Die Europäische Union hat drei Instrumente, die sicherstellen, dass die gesetzlichen Vorschriften im Bereich des Gesellschaftsrechts, mit dem Ziel einer funktionalen Binnenmarkt vereinbar sein gegründet: zunächst die Harmonisierung der nationalen Ebene

der Mitgliedstaaten angenommen implementieren müssen Richtlinien zum Gesellschaftsrecht; zweite Instrument ist die Schaffung neuer supranationale Organisationsformen der Wirtschaftszweige, die als Alternative zu den bestehenden Unternehmern zusammen mit nationalen Formen; und dritte Instrument, richterliche Aufsicht der nationalen Gesellschaftsrechts der Mitgliedstaaten durch das Urteil entscheidend für die Verwirklichung des Rechts der freien Niederlassungsfreiheit (Artikel 49 des Vertrags über die Arbeitsweise der Europäischen Union).

Neben den Verordnungen und Richtlinien als Instrumente des abgeleiteten Rechts der Europäischen Union, eine wichtige Rolle bei der Ausübung der Niederlassungsfreiheit als eines der Privilegien der Mitgliedstaaten der Europäischen Union und der Angleichung des Gesellschaftsrechts in der Europäischen Union, hat die Praxis des Europäischen Gerichtshofs. Die einflussreichsten des Europäischen Gerichtshofs in der Ausübung der Niederlassungsfreiheit sind sicherlich die in den Fällen Centros 1999, Überseering 2002, Inspire Art im Jahr 2003 und SEVIC Systems 2005.

Die genannte Rechtsprechung bestätigte die Rechtspersönlichkeit der Unternehmen in den einzelnen Mitgliedstaaten der Europäischen Union unabhängig davon, welches nationale Recht ist etabliert und verbietet diskriminierende Anwendung einer nationalen Regelung, um in einem anderen Mitgliedstaat niedergelassene Unternehmen.

Es werden Entscheidungen des Europäischen Gerichtshofs im Fall Schlüsselregistrierung und unternehmerischen Bewegungsfreiheit innerhalb der Grenzen der Europäischen Union, von der Allianz über die Arbeitsweise der Europäischen Union garantiert, um zu bestätigen, wird versuchen, darauf hinweisen, die Hauptgründe für die Entwicklung der Regulierungswettbewerb zwischen den Mitgliedstaaten und der Reform des Gesellschaftsrechts, die darauf folgte.

Die Forschungsanstrengungen im Rahmen der Themen in dieser Arbeit werden Überprüfung und Bestätigung von Hypothesen durchgeführt werden. Die erste Hypothese (H1) ist, dass das Urteil des Europäischen Gerichtshofs in den Fällen Schlüssel zur Registrierung und unternehmerischen Bewegungsfreiheit innerhalb der Grenzen der Europäischen Union zu bestätigen, beeinflusst die Entwicklung der Regulierungswettbewerb zwischen den Mitgliedstaaten und der Reform des Gesellschaftsrechts, die darauf folgte.

Eine der Fragen ist, befolgen Sie die sich stellt, ist, ob die Praxis des Europäischen Gerichtshofs im Fall der Bestätigung der Freiheit der Registrierung und Induktion Regulierungswettbewerb zwischen den Mitgliedstaaten haben einen negativen Einfluss auf

den Prozess der Harmonisierung des Gesellschaftsrechts innerhalb der Grenzen der Europäischen Union oder seinen Beitrag.

Infolgedessen wird die zweite Hypothese (H2) so formuliert, dass in Ländern, in denen sie benötigt weniger Verwaltung und Kosten für die Niederlassung gegründet Unternehmer Unternehmen.

Die in dieser Studie verwendeten Methoden sind vergleichende Methode, historische Methode, normative Methode, Analyse und Synthese, logischen, sprachlichen, teleologische und systematische, beschreibenden Verfahren, dogmatische Verfahren, Abstraktion und Konkretion, Generalisierung Methoden Beweismethoden, Methoden der Klassifizierung, Meto Proben, Methoden der Zusammenstellung, induktiven und deduktiven Methoden. Durch die Kombination der oben genannten Verfahren wurde gründlich getan studieren die Entwicklung einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung in den nationalen Rechtsvorschriften der EU-Mitgliedstaaten, die supranationale Ebene der Europäischen Union und der Republik Serbien als Beitrittskandidat zur Europäischen Union aufgenommen.

Eine kritische und vergleichende Darstellung der Planung einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung für die Forschungsobjekte ausgewählt nationales Recht umgesetzt werden verwendet, um zu analysieren, ob die Mitgliedstaaten ihre Reformen gelang Regulierungswettbewerb in Beziehung zueinander werden.

PREDGOVOR – ITALIJANSKI

Uniti nella loro legislazione nazionale prevedono la forma giuridica in cui è possibile effettuare attività o altre attività in cui la libertà di scelta e più diffusi, come il principio e la pratica, come se la scelta di base del soggetto non è troppo limitato per formare.

Una società a responsabilità limitata in società di capitali è una delle forme più frequentemente chiamati di attività nella maggior parte dei paesi. Ciò che rende la forma più frequentemente scelto della società è la sua flessibilità legale perché che permette la realizzazione di obiettivi diversi.

Per le sue caratteristiche, una società a responsabilità limitata è di solito utilizzato per la creazione di piccole e medie imprese sono il motore dell'economia europea. Tuttavia, essi durante la partecipazione nella maggior parte delle realizzazioni del prodotto interno lordo sia degli Stati membri e l'Unione europea nel suo insieme sono ancora di fronte a una serie di ostacoli che impediscono il loro pieno sviluppo nell'ambito del mercato interno e impedisce in

tal modo di dare il loro massimo contributo per l'economia dell'Unione europea. Regole uniformi per il loro effetto sul mercato interno dell'Unione europea potrebbero aiutare il loro ulteriore sviluppo.

Il soggetto di questa ricerca è il costante aggiornamento della regolamentazione e adattamento alle esigenze attuali, causate da eventi dinamici dell'economia e il mercato dei capitali, sia nella legislazione nazionale, sia a livello dell'Unione europea come un mercato unico.

L'Unione europea ha istituito tre strumenti che garantiscano che le norme giuridiche in materia di diritto societario per essere compatibile con l'obiettivo di un mercato interno funzionale: innanzitutto l'armonizzazione delle direttive sul diritto societario nazionali adottate dagli Stati membri devono attuare; secondo strumento è la creazione di nuove forme di organizzazione sovranazionale delle attività economiche, che come alternativa agli imprenditori esistenti insieme con le forme nazionali; e terzo strumento, controllo giudiziario di diritto societario nazionale degli Stati membri attraverso il giudizio fondamentale per la realizzazione del diritto di stabilimento libera (articolo 49 del trattato sul funzionamento dell'Unione europea).

Oltre ai regolamenti e direttive, come strumenti di diritto derivato dell'Unione europea, un ruolo significativo nel l'esercizio della libertà di stabilimento, in quanto uno dei privilegi degli Stati membri dell'Unione europea, e il ravvicinamento del diritto delle società nell'Unione europea, ha la prassi della Corte europea. Il più influente della Corte europea nell'esercizio della libertà di stabilimento sono certamente quelli nei casi Centros 1999 Uberssring 2002 Inspire Art nel 2003 e SEVIC Systems 2005.

Dette sentenze hanno confermato la personalità giuridica delle aziende in ogni Stato membro dell'Unione europea, non importa quale è stabilito il diritto nazionale e vieta l'applicazione discriminatoria delle norme nazionali a società stabilite in un altro Stato membro.

Mostrando le decisioni della Corte europea in chiave casi per confermare la registrazione e la libertà imprenditoriale di movimento entro i confini dell'Unione europea, garantito dalla Convenzione sul funzionamento dell'Unione europea, cercherà di evidenziare le ragioni fondamentali per lo sviluppo della concorrenza normativa tra gli Stati membri e la riforma del diritto societario che ha seguito negli anni successivi.

Lo sforzo di ricerca nel quadro dei temi di questo lavoro sarà effettuato la verifica e la conferma delle ipotesi. La prima ipotesi (H1) è che la sentenza della Corte europea in chiave casi per confermare la registrazione e la libertà imprenditoriale di movimento entro i

confini dell'Unione europea, influenzato lo sviluppo della concorrenza normativa tra gli Stati membri e la riforma del diritto societario che ha seguito negli anni successivi.

Una delle domande è, ne consegue che si pone è se la prassi della Corte europea nel caso di conferma della libertà di registrazione e di indurre la concorrenza regolamentare tra gli Stati membri hanno un impatto negativo sul processo di armonizzazione del diritto delle società entro i confini dell'Unione europea o dei suoi contributi.

Di conseguenza, la seconda ipotesi (H2) è formulato in modo che gli imprenditori le imprese stabilite in paesi dove sono necessari meno di amministrazione e dei costi di struttura.

I metodi utilizzati in questa ricerca sono metodo comparativo, metodo storico, il metodo normativo, analisi e sintesi, logica, linguistica, teleologica e sistematica, il metodo descrittivo, metodo di dogmatica, astrazione e concretizzazione, metodi di generalizzazione, i metodi di prova, i metodi di classificazione, Metodo campioni, i metodi di raccolta, induttivo e metodi deduttivi. Combinando i metodi di cui sopra è stato fatto studiare a fondo lo sviluppo di una società a responsabilità limitata costituita nella legislazione nazionale degli Stati membri dell'UE, il livello sovranazionale dell'Unione europea e la Repubblica di Serbia come paese candidato all'Unione europea.

Una presentazione critica e comparativa progettando una società a responsabilità limitata costituita in legislazione nazionale scelto per oggetti di ricerca sarà utilizzato per analizzare se gli Stati membri le riforme sono riusciti a concorrenza normativa in relazione l'uno all'altro.

I UVOD

Stagnacija u zakonodavnoj regulativi pokazala se kao problem unutar granica Evropske unije povećanjem broja država članica, kada je bilo sve teže pronaći kompromisno rešenje između nacionalnih propisa u oblasti kompanijskog prava.

Različiti regulatorni okviri u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije često predstavljaju prepreke u obavljanju prekograničnog poslovanja. Nejednako utvrđeni standardi u oblasti kompanijskog prava, posebno u pogledu pravnih formi predviđenih za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije zaštićeno institutom slobodnog poslovnog nastanjivanja.

Raznolikost nacionalnih zakonodavstava država članica Evropske unije, posebno nacionalnih odredbi iz oblasti kompanijskog prava, uveliko utiču na smanjen broj aktivnog prekograničnog poslovanja privrednih društava u Evropskoj uniji.

Od ukupnog broja malih i srednjih preduzetnika registrovanih u Evropskoj uniji njih otprilike 12 miliona čine društva s ograničenom odgovornošću, a gotovo polovina njih su društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom. To je jedan od osnovnih razloga zašto se i predlog za harmonizacijom pravila u svim nacionalnim zakonodavstvima država članica odnosi upravo na društvo s ograničenom odgovornošću s jednim članom što je delom i predmet ove doktorske disertacije.

Zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najčešće se koristi za pokretanje malih i srednjih preduzeća. Ono što ga čini najčešće biranom formom društva je njegova pravna elastičnost zbog koje omogućuje ostvarivanje različitih ciljeva pa je do 2007. godine u Nemačkoj osnovano gotovo milion društava s ograničenom odgovornošću.

Dinamična dešavanja u privredi i tržišta kapitala zahtevaju konstantu modernizaciju propisa i prilagođavanje trenutnim zahtevima kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta.

Reformom *Companies Acta 2006* u Velikoj Britaniji dodatno je olakšano i pojednostavljeno ionako fleksibilno osnivanje tzv. *Limiteda*, engleske forme društva s ograničenom odgovornošću. Ovakva zakonodavna intervencija britanskog zakonodavca dovela je do odliva novoosnovanih društava s ograničenom odgovornošću i kapitala iz ostalih država članica na englesku pravnu teritoriju. Regulatorno takmičenje dovelo je do toga da su i ostale države članice bile prisiljene na donošenje fleksibilnih pravnih uslova za pokretanje

preduzetničkog posla u formi društva s ograničenom odgovornošću čime su uspele zadržati osnivače u svom zakonodavnom prostoru i sprečile njihov daljnji odliv u ostale države članice Evropske unije.

Republika Srbija u postupku pristupanja Evropskoj uniji takođe prolazi fazu prilagođavanja pravnoj tekovini Evropske unije. Kao zemlja kandidat i deo regiona u kojem je poslednja država članica Evropske unije postala susedna država Republika Hrvatska, sa kojom je do nedavne prošlosti i delila pravno uređenje, Republika Srbija konkuriše ostalim državama u regionu, pa i zemljama članicama Evropske unije i može u svoj pravni sistem uključiti rešenja koja su se u praksi susedne države, ali i ostalim zemljama Evropske unije pokazala kao pozitivna.

Cilj, koji se namerava postići ovom doktorskom disertacijom je ukazati na najbolja pravna rešenja u zemljama Evropske unije koja su donela pozitivne pomake u privredi, a sve kroz reformu normiranja najčešće biranog privrednog društva kao i približiti perspektive u daljnjem razvoju zakonodavnog uređenja.

Polazeći od navedenog i imajući u vidu najnovije trendove u privredi, doktorska disertacija je osmišljena kao analiza aktuelnosti regulatornog okvira koje nude zakonodavstva država članica Evropske unije. Poređenje nacionalnih rešenja osnivanja društva s ograničenom odgovornošću učinjena je sa svrhom ukazivanja na uticaj novoosnovanih formi društva s ograničenom odgovornošću na predloge nadnacionalih uređenja pravnih formi za obavljanje privredne delatnosti.

PREDMET I OBJEKAT ISTRAŽIVANJA

U pravnom sistemu Evropske unije, u zakonodavnom smislu i praktičnom delovanju, preduzetnička i tržišna sloboda temelj su privrednog uređenja, među kojim se posebno ističu: sloboda kretanja roba, fizičkih i pravnih lica, usluga i kapitala.

Sloboda poslovnog nastanjivanja unutar granica Evropske unije kao jedinstvenog tržišta predstavlja jednu od četiri osnovne slobode zagarantovane već odredbama primarnog zakonodavstva, tačnije Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice. Nezamislivo je njeno ostvarenje u praksi bez harmonizovanih propisa država članica u kojima se privrednim društvima ona i osigurava.

Uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog zakonodavstva Evropske unije, veliku ulogu pri ostvarivanju slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država

članica Evropske unije, i harmonizacije kompanijskog prava unutar Evropske unije, zasigurno ima i praksa Evropskog suda. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima Centros 1999. godine, Uberssring 2002. godine, Inspire Art 2003. godine i SEVIC Systems 2005. godine.

Navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je zasnovano i zabranjena je diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanim u drugoj državi članici što je dovelo do regulatornog takmičenja među državama članicama Evropske unije.

Velik broj država članica upustio se u reformu regulative najčešće birane forme privrednog društva u odnosu na ostale države članice Evropske unije što je očita manifestacija regulatornog takmičenja nastalog nakog presuda Evropskog suda.

Posebna pažnja u ovom istraživačkom radu posvećena je reformi nemačkog zakonodavnog okvira i donošenju *Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von missbrauchen (MoMiG)* koji je prva velika reforma od davne 1892. godine kada je osmišljeno društvo s ograničenom odgovornošću u toj državi. Nemačko pravno rešenje u *MoMiG-u* doneseno s ciljem zadržavanja osnivača društva s ograničenom odgovornošću, jedno je od potvrda kako su presude Evropskog suda i regulatorno takmičenje uticale i na državu sa vodećom privredom u Evropskoj uniji.

Nejednako utvrđeni standardi u oblasti kompanijskog prava, posebno kada se radi o pravnim formama predviđenim za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije.

Osim harmonizacije pravnih propisa, Evropska unija ima za zadatak i izradu novih formi privrednih društava koji nemaju za ulogu zameniti postojeće pravne forme u nacionalnim zakonodavstvima, već osnivačima privrednog društva pružaju slobodan izbor pravne forme sukladno modelima predviđenim u nacionalnom zakonodavstvu svake od država članica. To bi, prema mišljenju Evropske Komisije, trebalo dodatno podstaći razvoj privrede i dovesti do povećanja rasta, inovacija i radnih mesta u Evropskoj uniji.

Izbor nacionalnih zakonodavstava predstavlja objekte istraživanja koji su kritički prezentovani i komparirani u radu sa namerom da se prezentiraju promene uređenja društava s ograničenom odgovornošću u pojedinoj državi s obzirom na uvođenje fleksibilnijeg i jednostavnijeg načina njegovog osnivanja.

HIPOTEZE

U istraživačkom poduhvatu u okviru navedene teme ove doktorske disertacije izvršena je provera i potvrda hipoteza.

Prva hipoteza (H1) je formulisana tako da osnivači privrednih društava češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika.

Druga hipoteza (H2) je da su presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.

Jedno od pitanja koje se sledom toga postavlja je, da li je praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjivanja i izazivanjem regulatornog takmičenja među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije prava društava unutar granica Evropske unije ili mu doprinosi.

Sama Evropska integracija, kojoj teži i Republika Srbija, počiva na ideji stvaranja unutrašnjeg tržišta, čiji je proces prerastao svoje primarno ekonomsko značenje. Naime, od samih početaka stvaranja i organizovanja evropskih zemalja, Evropska unija zasnovana je i trebala je da se ostvari kroz niz evropskih demokratskih institucija koje su nadležne za donošenje odluka u oblastima gde su zajednička delovanja efikasnija od delovanja pojedine zemlje članice. Tu se podrazumeva zajedničko unutrašnje tržište, monetarna politika, zaštita sredine, spoljašnja politika i drugo, što je danas velikim delom i postignuto.

Uzme li se u obzir da materija kompanijskog prava nije statična kategorija, postoji potreba za konstantnim približavanjem i harmonizacijom nacionalnih prava sa ciljem ostvarivanja tržišnih sloboda, posebno slobode poslovnog nastanjivanja kao i kretanja kapitala na unutrašnjem tržištu Evropske unije.

SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Različiti regulatorni okviri u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije često predstavljaju prepreke u obavljanju prekograničnog poslovanja. Nejednako utvrđeni standardi u oblasti kompanijskog prava, posebno u pogledu pravnih formi predviđenih za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije zaštićeno institutom slobodnog poslovnog nastanjivanja.

Dinamična dešavanja u privredi i na tržištu kapitala zahtevaju konstantu modernizaciju propisa i prilagođavanje trenutnim zahtevima kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta.

Za ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja kao jedne od privilegija država članica Evropske unije, ključne su presude Evropskog suda. Prikazom presuda Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, ukazano je na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile posle toga.

Predmet istraživanja su implikacije regulatornog takmičenja u okviru kompanijskog prava na zakonodavstva država članica Evropske unije, a koje su indirektno dovele do predloga za stvaranjem društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom (*Societas Unius Personae*) i konačno prikaz aktuelne situacije u procesu njenog realizovanja.

S obzirom na jasno opredeljenje ka putu evropske integracije, Republika Srbija takođe treba usaglasiti pravna pravila sa onima u Evropskoj uniji.

Svojevrсна kompilacija najboljih rešenja iz ostalih pravnih sistema država članica Evropske unije i originalni predlozi srpskog zakonodavca, zadržaće Republiku Srbiju i dalje konkurentnom na unutrašnjem tržištu Evropske unije i privlačnom inostranim investitorima. U segmentu pravne regulative društva s ograničenom odgovornošću važno je prihvatiti i primeniti koncept koji najviše odgovara konkretnim potrebama privrede uz uvažavanje već postojećih rešenja u uporednim pravnim sistemima. Pri tome je nezaobilazno kritičko posmatranje njihovih prednosti i nedostataka.

NAUČNE METODE

Teorijsko-metodološki okvir postavljen je u skladu s definisanim hipotezama i ciljem i predmetom istraživanja. Kombinovanje određenih metoda omogućava sveobuhvatno i precizno izučavanje uz detaljnu analizu istraživačkog predmeta.

Za potrebe ovog istraživanja korišćene su sledeće metode:

- uporednopravni metod
- istorijski metod
- normativni metod
- analiza i sinteza
- induktivni metod
- deduktivni metod
- jezički metod
- teleološki metod
- logički metod
- sistemski metod
- deskriptivni metod
- dogmatski metod
- metode apstrakcije i konkretizacije
- metod generalizacije
- metod dokazivanja
- metod kompilacije
- metod klasifikacije i
- metod uzoraka.

Jedan od najstarijih i najboljih metoda u proučavanju prava je zasigurno uporednopravni metod, jer omogućava sagledavanje rešenja nekog pravnog pitanja sa različitih polazišta. Na taj način dolazi do unapređenja zakonodavstva i otvaraju se nove oblasti u istraživačkom radu. Uporednopravnim metodom u ovom istraživačkom radu utvrđen je nivo usklađenosti i konkurentnosti nacionalnih zakona u regulisanju društva s ograničenom odgovornošću.

Istorijski metod prikazuje hronologiju razvoja društva s ograničenom odgovornošću kao forme privrednog društva u matičnoj državi nastanka Nemačkoj, pa u ostalim

nacionalnim zakonodavstvima koja su ga prihvatila u svoj sistem. Ovaj metod poslužio je i za prikaz evoluiranja zakonodavnog okvira i pravnih rešenja tokom vremenskog perioda određenog kao eksperimentalnog u ovoj doktorskoj disertaciji.

Normativan metod poslužio je za stavljanje posebnog naglaska na aktuelna nacionalna rešenja, kao i na analizu uredbi i direktiva iz oblasti kompanijskog prava u Evropskoj uniji koje su relevantan pokazatelj razvoja i perspektive društva s ograničenom odgovornošću, sa posebnim naglaskom na aktualni Predlog Direktive društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom (SUP).

Analitičko-sintetičko saznanje jedinstven je metod kojeg čine analiza i sinteza. Analizom su postepeno raščlanjeni osnovni pojmovi koji čine predmet istraživanja, dok je metod sinteze poslužio za sistematizaciju teorijskog znanja u jednu celinu.

Metodom indukcije, koja je korišćena u istraživanju pojmova u literaturi i drugim izvorima podataka, izvedeni su opšti stavovi i saznanja, dok se dedukcijom od opštih analiza predmeta istraživanja išlo ka istraživanju predmeta, cilja i postavljenih hipoteza doktorske disertacije.

Jezički metod čine teorijske postavke i tehnički postupci kojima se spoznaje i praktično obrađuje jezik, te popisuju način upotrebe jezika kao osnovne forme komuniciranja u pravu.

Teleološkim metodom se utvrđuje svrsishodnost i celishodnost proučavane materije, dok je metoda generalizacije misaoni postupak uopštavanja kojim se od jednog posebnog pojma dolazi do opšteg koji je po nivou viši od ostalih pojedinačnih, a suština metode uzorka jeste stav da se relevantne informacije mogu odrediti na osnovu uzorka.

Dokazivanje je jedna od najvažnijih naučnih metoda u kojoj su inkorporirane skoro sve metode i svi posebni metodički postupci: analiza i sinteza, generalizacija, indukcija i dedukcija, apstrakcija i konkretizacija. Svrha ove metode je ustvrditi tačnost neke spoznaje.

Kompilacija predstavlja metod kojim su prikazani rezultati naučno-istraživačkog rada, zapažanja, stavovi i zaključci drugih autora uz propisno navođenje izvora.

STRUKTURA RADA

Doktorska disertacija pod nazivom *Društvo s ograničenom odgovornošću – razvoj i perspektive prema evropskom zakonodavstvu* strukturno je podeljena u sedam celina.

U uvodu, kao prvoj celini, analiziran je metodološki osnov doktorske disertacije. Definisani su predmet i objekti istraživanja, postavljene naučne hipoteze i ciljevi istraživanja. Konačno, izložene su naučne metode korišćene u istraživanju.

Druga celina donosi analizu pojma društva s ograničenom odgovornošću, karakteristike koje ga čine atraktivnim za pokretanje poslovnog poduhvata i privredno značenje ovog društva kapitala. Takođe, u drugoj celini prikazani su istorijski razvoj i recepcija društva s ograničenom odgovornošću u nacionalna zakonodavstva u zemljama regiona i Evropske unije. U okviru ove celine, dat je pregled toka harmonizacija kompanijskog prava u Evropskoj uniji. Akcenat je stavljen na definisanje pojma poslovnog nastanjivanja i njegovo ostvarivanje kao jedne od osnovnih sloboda u Evropskoj uniji. Analizom presuda Evropskog suda u predmetima ključnim za ostvarivanje poslovnog nastanjivanja ukazano je na razloge razvoja regulatornog takmičenja u državama članicama Evropske unije.

Treća celina donosi analizu nadnacionalnog uređenja kompanijskog prava u Evropskoj uniji. Kako je naglašeno, uz harmonizovani regulatorni okvir među državama članicama, ostvarivanju poslovnog nastanjivanja doprinose i nove, nadnacionalne forme privrednih društava. Nakon analize već postojećih formi privrednih društava na nadnacionalnom nivou, prikazan je poslednji koji je u Predlogu Direktive o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom predvidela Evropska komisija - *Societas Unius Personea*. Predlog SUP-a namenjenog malim i srednjim privrednim društvima poslužio je za pojašnjenje perspektive i ciljeva koji se žele postići takvom pravnom regulativom društva s ograničenom odgovornošću..

U četvrtoj celini dat je detaljan pregled razvoja kompanijskog prava u Republici Hrvatskoj kao najmlađoj članici Evropske unije kao i reforme koje su usledile zbog harmonizacije s pravnom tekovinom Evropske unije. Data je analiza pravnog uređenja društva s ograničenom odgovornošću u hrvatskom pravnom sistemu, pravna struktura, temeljne karakteristike i uticaj koje su na samu privredu ove države članice imale promene uzrokovane regulatornom konkurencijom.

Peta celina donosi analizu aktuelnog pravnog uređenja društva s ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji kao zemlji kandidatu za pristupanje Evropskoj uniji i ukazuje na trenutnu usklađenost sa pravnom tekovinom Evropske unije.

U šestoj celini, tj. zaključku, dat je rezime rezultata istraživanja, napravljen presek važnih stavova, data je analiza uređenja društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima država članica, Republike Srbije s posebnim akcentom na predloge nadnacionalog uređenja kao i na nivou Evropske unije.

Sedma celina sadrži bibliografske reference koje su korišćene prilikom istraživanja.

1. DEO PRVI

1.1. GLAVA PRVA

1.1.1. Društvo s ograničenom odgovornošću, pojam

Kao nosioci privrednih odnosa pojavljuju se privredni subjekti koji stupaju u brojne i raznovrsne međusobne odnose ostvarujući na taj način svrhu i cilj privrednog poslovanja koje čini važnu sferu ukupnih društvenih odnosa.¹ Najvažniji privredni subjekti su upravo privredna društva osnovana osnivačkim aktom od strane fizičkog ili pravnog lica radi obavljanja delatnosti s ciljem sticanja dobiti.² Privredna društva kao pravni subjekt i nosilac preduzeća pomoću kog stiče prava i obaveze u pravnom saobraćaju odlikuju ova svojstva:

- a) privredno društvo je tehnika ortačkog organizovanja radi zajedničkog obavljanja određene privredne delatnosti;
- b) privredno društvo je tehnika organizacije preduzeća kao socijetarne forme koja omogućuje odvajanje namenske imovine za preduzeće i laku transmisiju preduzeća putem transmisije članskih prava i
- c) privredno je društvo tehnika organizacije namenske imovine, koja dira u dogmu jedništva i nedeljivosti imovine.³

¹Vukićević, S., Kostić, M., Vukićević, S. (2013). *Osnovi prava s elementima gospodarskog prava*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 153.

²Babić, I. (2008). *Privredno pravo*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 150.

³Vasiljević, M. (1999). *Privredna društva – domaće i uporedno pravo*, Udruženje pravnika u privredi, Beograd, str. 13.

S obzirom na posebnosti i stepen razvijenosti privrednih sistema koje uređuju, svaki od nacionalnih pravnih sistema poznaje i neka društva kojih možda nema u pravu druge države.⁴ Lepeza pravnih formi predviđena za pojedine delatnosti pokazatelj je stanovišta zakonodavca o tome koje pravne forme smatra za te delatnosti primerenima.⁵ Pri tome je uvek važno odrediti koje pravne forme odgovaraju cilju koji se želi postići uređenjem neke delatnosti, koje forme pružaju odgovarajuću zaštitu licima koje stupaju u pravne odnose s pravnim subjektima osnovanim u tim pravnim formama koji obavljaju pojedine delatnosti (npr. pitanje odgovornosti članova pravnog subjekta), je li delatnost rezervisana za državu odnosno za javni sektor ili se ona želi otvoriti i za investiranje ostalih fizičkih ili pravnih lica, kroz koje će se pravne forme privući lica koja neke delatnosti žele obavljati i slično.⁶

Države u svojim nacionalnim zakonodavstvima predviđaju pravne forme u kojima je moguće obavljanje privredne ili neke druge delatnost. Mogućnost autonomnog uređenja u privrednom društvu otvara prostor da se pravna forma u kojoj se može obavljati privredna delatnost prilagodi individualnim potrebama svakog privrednog subjekta odnosno članovima toga subjekta. Izbor pravne forme privrednog društva u kojem će se obavljati neka delatnost zavisi od volje osnivača toga društva. Na njima je da prouče prednosti i nedostatke određenog tipa društva i da ga odaberu prema svojim poslovnim interesima.⁷ Izbor je osnivačima eventualno ograničen zakonodavnim propisima, a njihova sloboda izbora zastupljenija je i kao princip i kao praksa ako izbor osnovnog privrednog subjekta nije previše limitiran na formi.⁸

Prema Ugovoru o osnivanju Evropske zajednice privrednim društvima smatraju se društva zasnovana temeljem građanskoga ili trgovinskog prava, zajedno sa zadružnim društvima, kao i druga pravna lica regulisana javnim ili privatnim pravom, osim onih neprofitnih.⁹

I u Republici Srbiji i u Republici Hrvatskoj privredna društva su *numerus clausus* što znači da se ne može zasnovati neka druga organizaciona forma privrednog poslovanja koja nije predviđena u zakonu.¹⁰ Zakonodavstva obe države predviđaju osnivanje privrednog društva ili

⁴Barbić, J. (2008). *Pravo društava, Knjiga prva – Opći dio*, Organizator, Zagreb, str. 17.

⁵Petrović, S. (2006). *Pravni oblici pravnih osoba za obavljanje djelatnosti - pretpostavke i posljedice*, Zbornik PFZ, 56, Posebni broj, 87-127, str. 103.

⁶Ibid.

⁷Ibid, str. 107.

⁸Vasiljević, M. (2012). *Kritički pogled na Zakon o privrednim društvima*, Usklađivanje poslovnog prava s pravom EU – 2012., Beograd, 11.-22., str. 12.

⁹ čl. 48. st. 1. i 2. Ugovora; isto i Horak, H., Dumančić, K., Pecotić Kaufman, J. (2010). *Uvod u europsko pravo društava*, Zagreb, str. 104.

¹⁰ U Republici Srbiji to je prvi puta propisano Zakonom o preduzećima iz 1996. godine.

kao društvo lica ili društva kapitala.¹¹ Karakteristike određenog tipa društva odnose se na pitanja unutrašnje organizacije pravnog lica, odgovornosti članova za obaveze tog pravnog lica, uslova za obavljanje delatnosti, pa konačno i na pitanje hoće li imati svojstvo privrednika ili neće.¹² Status privrednika dalje određuje da li će sklapati privredne ugovore i pitanje nadležnosti za ugovorne odnose.

Društvo s ograničenom odgovornošću (nem. *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* – *GmbH*, eng. *Private Limited*, francuski: *Societe a responsabilitee*, italijanski: *societa a responsabilitia limitata*) kao pravna forma privrednog društva nastalo je u nemačkom pravnom sistemu. Za razliku od ostalih društava koja su nastajala kroz dugi niz godina razvijajući se prema potrebama poslovne i privredne prakse, društvo s ograničenom odgovornošću rezultat je direktne nemačke zakonodavne intervencije.¹³

Jedino društvo u kojem je odgovornost članova za obaveze društva bila odvojena od društva pravnog lica do tada je bilo akcionarsko društvo. Međutim, za razliku od anglo - saksonskog pravnog sistema, nemačko akcionarsko društvo nije bilo namenjeno malim preduzetnicima. Ocenjeno kao dosta kruto i složeno, akcionarsko društvo više nije bilo pogodno za poslovne poduhvate preduzetnicima s manjim kapitalom i manjim brojem članova društva. Konačno rešenje pronađeno je u društvu s ograničenom odgovornošću regulisanom Zakonom o društvima s ograničenom odgovornošću (nem. *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung - GmbHG* §5) koji je stupio na snagu u maju 1892.¹⁴

Formirano kao vanredna forma društva kapitala u kojima se ostvaruje niži stepen koncentracije kapitala nego kod akcionarskih društava¹⁵ društvo s ograničenom odgovornošću brzo je postalo vrlo česta pravna forma za koju se privrednici odlučuju.

O tome svedoči podatak da je već 1911. godine bilo registrovano 20.000 društava s ograničenom odgovornošću, a 1964. godine 50.300 ovih društava.¹⁶

¹¹ Zbog svojih osnovnih karakteristika privrednicima su prihvatljivija društva kapitala. Društva kapitala naime, poseduju pravni subjektivitet i članovi društva odgovaraju za obaveze društva samo u posebnim slučajevima propisanim zakonom.

¹² Petrović, S. (2006). op. cit. str. 119.

¹³ Vasiljević, M. (2012) *Kompanijsko pravo – Pravo privrednih društava*, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, str. 191.; Vasiljević, M. (1999). op. cit., str. 159.; Barbić, J. (2013). *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Organizator, Zagreb, str. 29.; Schmidt, T. (2011). *Die Geschäftsführerbestellung im reformierten GmbH-Recht, Eignungskriterien und Gesellschafterhaftung nach dem MoMiG*, Dr. Kovač GmbH, Hamburg, str. 60, bilj. 121.; Slakoper, Z. u: Gorenc (ur.). (2004). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, RRF, Zagreb, str. 566.

¹⁴ Vasiljević, M. (2012) op. cit., str. 191.; Vasiljević, M. (1999). *Privredna društva – Domaće i uporedno pravo*, Beograd, str. 159.; Barbić, J. (2013). op. cit., str. 29.; Schmidt, T. (2011). op. cit., str. 60, bilj. 121.; Slakoper, Z. u: Gorenc (ur.). (2004). op. cit., str. 566

¹⁵ Carić, S. (1998). *Društvo sa ograničenom odgovornošću u našem pravu*, PRAVO – teorija i praksa br. 3., Novi Sad, 11.-22., str. 11.

Društvo s ograničenom odgovornošću je forma udruživanja fizičkih i pravnih lica, domaćih i stranih, koje pod zajedničkim poslovnim imenom, a uz napred ograničenu odgovornost zajednički obavljaju privredne delatnosti, ili žele zajednički da ostvare jedan veći privredni poduhvat.¹⁷ Ono je privredno društvo kapitala i pravno lice.

Na važnost upoređivanja pravnog položaja društava s ograničenom odgovornošću iz srpskog važećeg prava sa odgovarajućim pravnim izvorima stranog prava, kao i sa potrebama tih društava u srpskoj poslovnoj praksi autori su ukazivali i ranije. Ovo je važno ne samo sa aspekta potreba i zahteva spoljnotrgovinske razmene, jer su društva s ograničenom odgovornošću vanredno povoljne organizaciono-pravne forme ulaganja inostranog kapitala u privredu svake države, nego i sa stanovišta unutrašnje pravne sigurnosti,¹⁸ posebno sada kada je Republike Srbija na putu evropskih integracija.¹⁹

U pravnoj literaturi može se naići na različite formulacije definicija društva s ograničenom odgovornošću koje sadrže iste elemente. Tako se pronalazi definicija društva s ograničenom odgovornošću kao forme udruživanja fizičkih i pravnih lica, domaćih i stranih, koje pod zajedničkim poslovnim imenom, a uz napred ograničenu odgovornost zajednički obavljaju privredne delatnosti, ili žele da zajednički ostvare jedan veći privredni poduhvat.²⁰

Društvo s ograničenom odgovornošću možemo definisati i kao društvo u kome jedan ili više članova imaju udele u osnovnom kapitalu društva, s tim da članovi društva ne odgovaraju za obaveze društva osim u slučajevima kada član društva zloupotrebi pravilo o ograničenoj odgovornosti.²¹

Društvo s ograničenom odgovornošću je vrsta društva koje u sebi sadrži i karakteristike društva kapitala, ali isto tako i svojstva društva lica. Kako se ističe među autorima²² članovi društva s ograničenom odgovornošću kao i kod akcionarskog društva, odgovaraju samo za rizik poslovanja, a ne za obaveze društva. Dalje se u istoj literaturi ističe kako su karakteristike

¹⁶Šogorov, S. (1992). *Društvo s ograničenom odgovornošću - Pojam i osnovne karakteristike*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 1-2, Novi Sad, str. 135.

¹⁷Carić, S. (1998). op. cit., str. 12.; Šogorov, S. (1992). op. cit., str. 134.

¹⁸Carić, S. (1998). op. cit., str. 11.

¹⁹Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane (SSP) potpisan je u aprilu 2008. godine, a stupio je na snagu 1. septembra 2013. godine. SSP utvrđuje pravila za sveobuhvatno partnerstvo između Srbije i EU sa ciljem da podržava napredak Srbije ka pristupanju EU. Pregovori o SSP između Evropske unije i Srbije počeli su u novembru 2005. Pre nego što je stupio na snagu sporazum je ratifikovala Srbija i države članice EU. Odluka Evropskog saveta da zaključi sporazum usvojena je 22. jula 2013. godine, što je otvorilo put za njegovo stupanje na snagu 1. septembra 2013.

²⁰Carić, S. (1998). op. cit., str. 12.; Šogorov, S. (1992). op. cit., str. 134.

²¹Carić, S. i saradnici (2011). *Privredno pravo*, Novi Sad, str. 82.

²²Carić, S. (1998). op. cit., str. 12.; Schmidt, T. (2011). op. cit., str. 57; Barbić, J. (2013). op. cit., str. 30.

društva lica vidljive u potrebnom poverenju među članovima društva što je svojstvenije ortačkom društvu ili među članovima komanditnog društva.

Društvo s ograničenom odgovornošću je privredno društvo kapitala u koje članovi ulažu uloge s kojima učestvuju u unapred dogovorenom osnivačkom kapitalu, pa na osnovu toga stiču u društvu članska prava izražena u poslovnim udelima.²³

Od ortačkog društva, društvo s ograničenom odgovornošću se razlikuje upravo po tome što članovi društva odgovaraju samo do visine svoga uloga u društvu, a ne neograničeno i solidarno kao kod ortačkog društva.²⁴ Ista stvar je i u odnosu na članove javnog privrednog društva i komplementara kod komanditnog društva koji odgovaraju solidarno, neograničeno celom svojom imovinom. Kod društva s ograničenom odgovornošću svaki član društva svojim ulogom, odgovara, jemči i za uloge drugih članova društva, kao i za imovinu društva u celini. Za razliku od komanditnog društva, kod društva s ograničenom odgovornošću svi članovi društva upravljaju društvom.²⁵

Međutim, sam pojam "ograničene odgovornosti" u nazivu ove vrste društva jest *terminus technicus* koji ne sme da se veže uz odgovornost društva za njegove obaveze prema njegovim poveriocima.²⁶ Ta odgovornost nije "ograničena", već društvo za svoje obaveze odgovara celokupnom imovinom, a ograničenja odgovornosti odnose se samo za članove društva do udela, ali i ovo, kao i akcionarsko društvo prema trećim licima potpuno odgovara celokupnom svojom imovinom, jer se radi o samostalnom pravnom licu.²⁷

S obzirom na to da je društvo s ograničenom odgovornošću samostalno pravno lice, ono ima svoju sopstvenu imovinu koja je odvojena od imovine članova društva.²⁸ Imovina društva izvorno nastaje tako što članovi društva ulažu svoja sredstva, pa ta imovina prestaje biti njihova i postaje imovinom društva. Imovina privrednog društva je jedinstvena i promenljiva.

²³ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, Zagreb, str. 176.

²⁴ Carić, S. (1998). op. cit., str. 12, Barbić, J. (2013). op. cit., str. 5.; Divljak, D. (2000). Društvo sa ograničenom odgovornošću u slovenačkom pravu, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 17, br. 1, str. 41-48 Novi Sad, str. 42.

²⁵ Carić, S. (1998). op. cit., str. 12.

²⁶ Presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske VTS RH, Pž-2177/00 od 12. rujna 2000.

²⁷ Carić, S., (1998). op. cit., str. 12. i 13.: "O samom pojmu odgovornosti kod društva s ograničenom odgovornošću se u stručnoj literaturi raspravljalo u kontekstu opreza u poslovanju sa ovom vrstom društva, jer kao i kod akcionarskog društva, i kod ovog društva postoje isti principi i ista načela u pogledu odgovornosti. Razlika je samo u kvantifikaciji, jer za osnivanje društva sa ograničenom odgovornošću utvrđuje se manji minimalni novčani cenzus za ostvarivanje, nego što je slučaj kod akcionarskog društva, premda ni to ne u svim zemljama."

²⁸ Zakon o preduzećima Republike Srbije iz 1996. godine određivao je da imovinu društva čine stvari, prava i novac. Već se tada u pravnoj literaturi upućivalo na teoretski ispravnija shvatanja imovine kao skupa prava, a stvari i novac su se definisali kao objekt te imovine ili delom imovinske mase. U hrvatskom pravnom sistemu imovina se definiše u privrednom i pravnom smislu. U privrednom smislu imovina je skup dobara koji pripada određenom pravnom subjektu, a u pravnom smislu je skup subjektivnih imovinskih prava nekog pravnog subjekta.

To znači da jedno društvo može imati jednu imovinu, a sklapanjem pravnih poslova ulaze u imovinu nova prava, stara izlaze pa se skladno tome imovinska masa povećava ili smanjuje. Imovina društva ne zavisi od imovine članova i sve što društvo kasnije stekne ulazi u njegovu imovinu.

Kako društvo i njegovi članovi imaju odvojenu imovinu, moguće je sklapanje pravnih poslova između članova i samog društva s ograničenom odgovornošću. To proizlazi iz činjenice da su granice poslovne sposobnosti i članova i samog društva određene samo na osnovu opštih pravnih principa. Ovo se, međutim, u praksi pokazalo kao mogućnost zaključivanja špekulativnih poslova društva s ograničenom odgovornošću sa svojim članovima pa su određena nacionalna zakonodavstva ovo pitanje pokušala da urede kroz ograničenja sloboda zaključivanja ovakvih poslova.²⁹

Prema osnovnim karakteristikama i osnovnoj podeli društvo s ograničenom odgovornošću je društvo kapitala i za njegov nastanak odlučujuće je pribavljanje osnovnog kapitala na bazi uloga. Društvo s ograničenom odgovornošću pravnu ličnost u Republici Srbiji stiče upisom kod Agencije za privredne registre ili u nadležan sudski registar u Republici Hrvatskoj i u svom poslovnom imenu mora da sadrži dodatak koji govori da se radi o društvu s ograničenom odgovornošću, odnosno „d.o.o.“.

Osnivači, odnosno članovi društva s ograničenom odgovornošću slobodno uređuju svoje međusobne odnose, osim ako im nacionalnim zakonodavstvom nije određeno drugačije, a osnovni kapital potreban za obavljanje delatnosti, društvo pribavlja ulozima osnivača, odnosno članova društva.³⁰

S obzirom na to da je društvo s ograničenom odgovornošću neosporno društvo kapitala često se upoređuje sa akcionarskim društvom i odredbe propisane za akcionarsko društvo analogno primenjuju i na predmet ovog istraživačkog rada. Prikazom osnovnih karakteristika ukazano je na razlike, ali i sličnosti koje se ističu u pravnoj literaturi.

Prva razlika koja se vidi je da je društvo s ograničenom odgovornošću društvo zatvorenog tipa budući je za prenos udela na trećeg člana potrebna saglasnost ostalih članova, dok to kod akcionarskog društva nije slučaj; udeli nisu hartije od vrednosti i ne igraju na berzama; mnoga zakonodavstva propisuju blaža pravila za društva s ograničenom odgovornošću i omogućavaju veću autonomiju samih članova u organizacijskom uređenju i odlučivanju o društvu; sami članovi učestvuju u upravljanju društvom i na kraju udeli članova

²⁹Šogorov, S. (1992.) op. cit., str. 138.

³⁰Carić, S. i saradnici (2011). op. cit. str. 82.

društva s ograničenom odgovornošću mogu biti nejednaki po vrednosti i član može imati samo jedan udeo.

Uz navedene razlike neosporne su i međusobne sličnosti ovih društava. Pre svega oba društva imaju zakonom propisane minimalni osnivački kapital podeljen na delove; osnovni kapital se stvara upisivanjem odnosno ulaganjem udela ili deonica/akcija; za obaveze odgovaraju isključivo sama društva osim u slučaju probijanja pravne ličnosti; o udelima i akcijama se vodi posebna knjiga u kojoj se evidentira i njihov prenos i na kraju vrednost udela člana odnosno akcije akcionara društva određuje srazmerno učešću u dobiti.³¹ Analizom postojećih definicija i najvažnijih svojstava društva s ograničenom odgovornošću kao njegove bitne elemente može se istaknuti: sopstvenu pravnu individualnost, odgovornost društva za obaveze celokupnom imovinom, a članovi ne odgovaraju za te obaveze osim u zakonom predviđenim situacijama kada se zloupotrebljava okolnost da se kao član društva ne odgovara za obaveze društva odnosno probijanja pravne ličnosti i specifična kombinacija elemenata društava lica i društva kapitala (pre svega akcionarskog društva).

1.1.2. Privreda i društvo s ograničenom odgovornošću

Sama pravna struktura i karakteristike društva s ograničenom odgovornošću dovoljna su naznaka i za određenje njegovog privrednog značenja.³²

Uvodno je pomenuto da su tvorci ove forme društva kapitala imali na umu preuzimanje najboljih elemenata od tada postojećih formi privrednih društava. Tako je od već postojećeg akcionarskog društva preuzeta ograničena odgovornost članova za obaveze društva, a od javnog privrednog društva personalni segment društva i veća povezanost članova.

Društvo s ograničenom odgovornošću najčešće je birana forma privrednog društva u većini država. To je pravno i privredno logično, jer predstavlja način kako osnivači odnosno članovi društva mogu ograničiti svoj ekonomski rizik.³³ Tajna najveće brojnosti ove forme društva u širokom spektru privrednih društava, posebno u odnosu na, sa stanovišta ograničenja rizika članova društva, najbliže konkurentno – akcionarsko, nalazi se upravo u spretnoj kombinaciji modifikovanih obeležja pre svega ortačkog društva i modifikovanih obeležja zatvorenog akcionarskog društva.³⁴ U Republici Srbiji je takođe dominantna pravna

³¹ Šogorov, S. (1992). op. cit., str. 135.

³² Petrović, S. (2006). op.cit., str. 106., isto i: Barbić, J. (2013). op. cit., str. 33 i dalje

³³ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 14.

³⁴ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 192.

forma privrednih društava, pa je sredinom 2011. godine bilo preko 105.000 registrovanih društava ove pravne forme, odnosno 95% od ukupnog broja privrednih društava.³⁵ Slična situacija je i u Republici Hrvatskoj.

Može se postaviti pitanje zašto se privrednici najčešće odlučuju za društvo s ograničenom odgovornošću kao pravnu formu i zašto je tako brojno u nacionalnim privrednim sistemima?

Odgovor na to daje poređenje ključnih elemenata akcionarskog društva kao drugog društva kapitala i društva lica uopšte.

Prva karakteristika koja ga čini pristupačnijim od akcionarskog društva je manja svota potrebnog osnivačkog kapitala za njegovo osnivanje. Ovo je posebno važno sada kada su mnoga evropska zakonodavstva omogućila i osnivanje modifikovane postojeće forme društva s ograničenom odgovornošću.

Druga karakteristika je okolnost da članovi društva ne odgovaraju za obaveze društva. Potrebno je naglasiti kako je upravo zbog ovog obeležja društva s ograničenom odgovornošću kao pravne forme prilikom samog nastanka bilo protivljenja za njegovim proširenjem u nacionalnim zakonodavstvima i privredi uopšte. Isticalo se tradicionalističko shvatanje po kome je pravno pravilo da za društvo mora svojom imovinom odgovarati najmanje jedno fizičko lice, a odstustvo takve odgovornosti kod akcionarskog društva bilo je tek izuzetak i privilegija samo tog privrednog društva.³⁶

Treće obeležje koje ga čini najčešće biranom formom društva je njegova pravna elastičnost zbog koje omogućuje ostvarivanje različitih ciljeva. Naime, tokom svog „života“ ovo društvo u manjoj meri je podvrgnuto zahtevu za postupanje u određenoj formi kao uslovu valjanosti preduzete radnje, pa su organizaciona i upravljačka struktura društva fleksibilnije i prilagodljivije potrebama članova društva nego što je to kod akcionarskog društva.³⁷

Kao pravna forma za obavljanje privredne ili druge delatnosti društvo s ograničenom odgovornošću bira se u slučaju kada ga osniva manji broj članova, koji se međusobno bolje poznaju i žele uticati na unutrašnje uređenje društva i vođenje poslova bez lične odgovornosti za obaveze samog društva.

Zahvaljujući svojim obeležjima, društvo s ograničenom odgovornošću najčešće se koristi za pokretanje malih i srednjih privrednih preduzeća.

³⁵ Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 82.

³⁶ Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 136.

³⁷ Slakoper u: Gorenc (ur.) et al. (2004). op.cit., str., 566. ,

Jedan od razloga za to je i što se za njegovo osnivanje ne zahteva visok osnivački kapitala, što je slučaj kod akcionarskog društva. Ukoliko su se iznosi osnivačkog kapitala u pojedinim državama članicama Evropske unije možda i činila visokima, regulatorno takmičenje uticalo je na njihovo snižavanje ili otvaranje mogućnosti za osnivanjem modifikovanog klasičnog društva s ograničenom odgovornošću sa puno nižim osnivačkim kapitalom. O regulatornom takmičenju i reformi kompanijskog prava u državama članicama Evropske unije izloženo je pod poglavljima koja slede.

Dodatno atraktivnim pri izboru forme društva za obavljanje delatnosti čine ga blaže zakonsko uređenje same organizacione strukture uopšte, kao i veća autonomija članova za uređenjem međusobnih odnosa. Konkretno, opšta prilagodljivost ovog privrednog društva potrebama i željama članova koja se manifestuje kroz brojne dispozitivne odredbe uvrštene među odredbe o društvu s ograničenom odgovornošću i njihovo ispravno korišćenje, članovima daju mogućnost uređenja prema ličnim potrebama budućeg poslovanja.³⁸

U literaturi se to još pojašnjava i u smislu da autonomija u pogledu broja organa i podele nadležnosti među članovima kao i sama organizacija olakšavaju prilagođenje društva s ograničenom odgovornošću stvarnim potrebama osnivača.³⁹

U odnosu na društva lica, osnovna prednost je u nepostojanju lične odgovornosti članova za obaveze društva, a zatim i manja potreba za međusobnim poverenjem članova društva. Kako kod društava lica članovi za obaveze društva odgovaraju solidarno, neograničeno i celom svojom imovinom, a kod društva s ograničenom odgovornošću članovi nisu ovlašćeni ni voditi poslove društva niti ga zastupati, to je rizik koji članovi snose manji.⁴⁰

Društvo s ograničenom odgovornošću pokazalo se kao dobar model za inostrana ulaganja, upravljanje investicionim fondovima, ostvarenje zadrugarstva, poslovnih ciljeva slobodnih zanimanja i slično.⁴¹

S obzirom na dosadašnji trend osnivanja društava s ograničenom odgovornošću i transformacija akcionarskih društava u društvo s ograničenom odgovornošću, očekuje se daljnji porast njihovog broja.

Jedan od razloga za to je i činjenica da je akcionarsko društvo složenije, skuplje, a članovi tek u manjoj meri mogu uticati na vođenje poslova što je situacija kod društva s ograničenom odgovornošću.

³⁸ Ibid.

³⁹ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 34.

⁴⁰ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 14.-16.

⁴¹ Barbić, J., op. cit., str. 1038.

Kako je istaknuto društvo s ograničenom odgovornošću najčešće je birana pravna forma privrednog društva. Prikazom porasta broja registrovanih društava s ograničenom odgovornošću u Nemačkoj, Austriji i Švajcarskoj opravdano je ovakvo stanovište.

U Švajcarskoj je na primer do 1980. bilo registrovano 3.035 društava s ograničenom odgovornošću, a do 2009. godine taj se broj popeo na 118.137.⁴²

Tabela 1. Prikaz porasta broja osnovanih društava s ograničenom odgovornošću u Švajcarskoj, Nemačkoj i Austriji

	Švajcarska	Nemačka	Austrija
1980. g.	3.035	255.940	29.658
1985. g.	2.859	339.541	37.079
1990. g.	2.756	433.731	55.679
1995. g.	10.705	-	83.513
2000. g.	46.035	803.943	82.265
2005. g.	84.291	1.011.181	91.317
2009. g.	118.137	1.155.955	-

Izvor: Müller, R., König, P. (2010). GmbH und AG in der Schweiz, in Deutschland und Österreich - Gesellschaftsrecht, *Corporate Governance und Statistik*, Berlin, str. 15.

Do 1992. godine u Švajcarskoj je bio skroman broj osnovanih društava s ograničenom odgovornošću. Nakon reformi Zakona o akcionarskom društvu koje su te godine usledile, od tadašnjih ni 3.000 registrovanih društava s ograničenom odgovornošću do 2009. godine njihov broj se uvećao za trideset puta.

U Austriji je, zabeležen mali, ali vidljiv porast registrovanih društava s ograničenom odgovornošću.

Ubrzo nakon donošenja Zakona iz 1982. godine društva s ograničenom odgovornošću u Nemačkoj postala su omiljeni vid udruživanja privrednika. Već 1911. godine bilo je preko 20.000 ovih društava. Nakon Prvog svetskog rata taj se broj povećao sve do 71.000, a nakon Drugog svetskog rata ponovno je započeo rast broja novoosnovanih društava. U 1964. godini bilo je registrovano 50.300 društava s ograničenom odgovornošću koji su imali 23,8 milijardi

⁴² Müller, R., König, P. (2010). *GmbH und AG in der Schweiz, in Deutschland und Österreich - Gesellschaftsrecht*, Corporate Governance und Statistik, Berlin, str. 5.

maraka kapitala.⁴³ Kao što je vidljivo iz tabličnog prikaza, do kraja 2009. godine u Nemačkoj je bilo registrovano preko milion društava s ograničenom odgovornošću. Premda je to velika brojka, u određenom periodu je došlo do smanjenog osnivanja ovog privrednog društva u Nemačkoj. Prouzrokovala ga je reforma engleskog *Companies Acta* 2006. godine i dodatno pojednostavljivanje već jednostavnog i jeftinog postupka osnivanja njihovog *Limiteda*. Ova pravna i privredna pojava analizirana je nešto kasnije u disertaciji.

1.1.3. Implementacija društva s ograničenom odgovornošću u nacionalna zakonodavstva

Društvo s ograničenom odgovornošću kao pravna forma privrednog društva nastalo je na nemačkom pravnom sistemu. Za razliku od ostalih društava koja su nastajala kroz dugi niz godina razvijajući se prema potrebama poslovne prakse, društvo s ograničenom odgovornošću rezultat je direktne nemačke zakonodavne intervencije.⁴⁴

Jedino društvo u kojem je odgovornost članova za obaveze društva bila odvojena od društva pravnog lica do tada je bilo akcionarsko društvo (*nem. Aktiengesellschaft*).⁴⁵ Međutim, za razliku od anglo-saksonskog pravnog sistema, nemačko akcionarsko društvo nije bilo namenjeno malim privrednicima. Ova forma društva posebno se razvila u zemljama koje su imale striktnu regulativu akcionarskog društva i, u pokušaju zaobilaženja te regulative, razvijalo se ovo društvo, dok je druga situacija sa zemljama koje su imale nešto elastičniju regulativu akcionarskog društva (što je slučaj sa anglosaksonskim zemljama).⁴⁶ Ocenjeno kao dosta kruto i složeno, akcionarsko društvo više nije bilo pogodno za poslovne poduhvate privrednicima s manjim kapitalom i manjim brojem članova društva.⁴⁷ Tako se kao jedan od odlučujućih razloga za nastanak društva s ograničenom odgovornošću može tražiti u potrebi privrednika da povezuju delove svog kapitala, radi ostvarivanja određenog privrednog cilja.⁴⁸

⁴³ Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 135.

⁴⁴ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 29.; Schmidt, T. (2011). op.cit., str. 60, bilj. 121.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 191.; Gongeta, S (2014). Modernizacija njemačkog regulatnog okvira društva s ograničenom odgovornošću kao posljedica regulatornog takmičenatjecanja u pravu društava među državama članicama Europske unije, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, Vol.35 No.2, 2014., str. 819 - 849

⁴⁵ isto i Šogorov, S., (1992). op.cit., str. 136, Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 191.

⁴⁶ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 192.

⁴⁷ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 29.; Beurskens, M., Noack, U. (2008) *The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century?*, German Law Journal , Vol. 09 No. 09, str.1069.; Noack, U, Beurskens, M. (2008) *Of Tradition and Change – The Modernization of the German GmbH in The Face of European Competition*, CBC 0037, 07/2008, str. str. 1

⁴⁸ Šogorov, S. (1992). op.cit.,str. 136.

Cilj nemačkog zakonodavca bio je stvoriti „smanjeno i pojednostavljeno akcionarsko društvo koje ne prikuplja kapital javno i kojem udeli nisu izloženi tržištu.”⁴⁹ Konačno rešenje pronadeno je u društvu s ograničenom odgovornošću regulisanom Zakonom o društvima s ograničenom odgovornošću (nem. *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung – GmbHG*⁵⁰, §5) koji je stupio na snagu u maju 1892. godine. Nakon nekoliko pokušaja izmena⁵¹ Zakona o društvima s ograničenom odgovornošću, tek je u julu 1980. učinjena tzv. mala refoma⁵² koja je zahvatila manje delove Zakona, a stupila je na snagu 1. januara 1981. godine.

Od tada do 2008. godine nemački je zakonodavac regulativu društava s ograničenom odgovornošću tek prilagođavao direktivama Evropske unije sa svrhom harmonizacije kompanijskog prava unutar njenih granica. Za nečim više zapravo nije niti bilo potrebe, jer se po broju osnovanih društava s ograničenom odgovornošću (ne samo u Nemačkoj, već i u ostalim državama) od njegovog nastanka do danas, društvo s ograničenom odgovornošću pokazalo kao najveći nemački izvozni pravni proizvod.⁵³ Ne sme se zato zanemariti značenje društva s ograničenom odgovornošću na nemačku privredu, ali i istorijski uticaj na kompanijsko pravo u celom svetu.⁵⁴

Sama definicija društva s ograničenom odgovornošću ne razlikuje se bitno u nacionalnim zakonodavstvima država, a razlika je vidljiva samo u tome da li je definicija sadržana u samom zakonu koji ga reguliše ili ne.

Nemački Zakon o društvima s ograničenom odgovornošću u § 1. društvo s ograničenom odgovornošću definiše odredbom da jedno ili više lica mogu osnovati društvo s ograničenom odgovornošću prema odredbama zakona sa svakim dopuštenim ciljem.

Francuski Trgovački zakonik opisuje društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo koje osnivaju jedno ili više lica koje snose gubitke samo svojim ulozima.⁵⁵

Italijanski Građanski zakonik u opštim odredbama o društvu propisuje tek ograničenu odgovornosti članova kroz odredbu da samo društvo s ograničenom odgovornošću odgovara za obaveze svojim sredstvima. Nemačkom određenju i definisanju društva s ograničenom

⁴⁹Slakoper u: Gorenc (ur.) et al. (2004). op.cit., str.566.

⁵⁰ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBl. I S. 477, BGBl. I S. 2586

⁵¹ Više o izmenama nemačkog Zakona o društvima s ograničenom odgovornošću od njegovog donošenja 1892. do reforme 2008 godine u: Schmidt, T. (2011). op.cit., str. 57.-71.

⁵² Šogorov, S. (1992). op.cit., bilj. 51., str. 134.; Barbić, J. (2013). op.cit.,str. 30.; Schmidt, T. (2011). op.cit., str. 60.; Beurskens, M., Noack, U., op.cit, str. 1069.

⁵³ Beurskens, M., Noack, U. (2008). op.cit., str. 1070.

⁵⁴ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 17;

⁵⁵ čl. L.223-1 st.1.

odgovornošću slične su odredbe austrijskog Zakona o društvima s ograničenom odgovornošću i hrvatskog Zakona o trgovačkim društvima⁵⁶ koji u čl. 385. st. 1. i 2. društvo s ograničenom odgovornošću definiše kao „trgovačko društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih osoba unose uloge u dogovoreni temeljni kapital i ne odgovaraju za obveze društva“.

Za razliku od navedenih odredbi nacionalnih zakonodavstava engleski *Companies Act 2006* društvo s ograničenom odgovornošću (*private limited company*) definiše kao ono društvo koje nije akcionarsko društvo (*public limited company- Ltd.*).⁵⁷

Švajcarski Zakon o obavezama u čl. 772. st. 1. i 2. društvo s ograničenom odgovornošću pojmovno određuje kao društvo u koje se udružuju dva ili više lica ili privrednih društava i koje ima vlastito poslovno ime i unapred određeni osnivački kapital.⁵⁸

U slovenačkom pravu određuje ga čl. 471. st. 1. Zakona o privrednim društvima kao društvo kojeg *osnovni kapital* čine *osnovni vložki*.⁵⁹ Federacija Bosne i Hercegovine u svom Zakonu o gospodarskim društvima, čl. 309. st.1. i 2. određuje kako mu je osnivački kapital podjeljen na udele, a članovi društva odgovaraju za obaveze društva svojim udelima.

Republika Srbija u čl. 139. Zakona o privrednim društvima⁶⁰ pod naslovom Pojam i odgovornost društvo s ograničenom odgovornošću definiše kao društvo u kome jedan ili više članova društva imaju udele u osnovnom kapitalu društva, s tim da članovi društva ne odgovaraju za obaveze društva.

Članom 99. stav 1. Zakona o privrednim društvima Republike Srpske⁶¹ društvo s ograničenom odgovornošću definiše se kao privredno društvo koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica, u svojstvu članova društva, radi obavljanja određene privredne delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom.

Nezavisno od toga da li je i kako definisano, društvo s ograničenom odgovornošću ima jednake osnovne karakteristike u svakom nacionalnom zakonodavstvu. Neosporno je da ovo privredno društvo, koje ima sopstvenu pravnu individualnost, nezavisnu od pravne personalnosti njegovih članova, ima osnovni kapital, odgovara za obaveze celokupnom svojom imovinom, dok članovi društva ne preuzimaju nikakvu odgovornost za obaveze društva.

⁵⁶ Narodne Novine 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13 s. 4. subsec. 1.

⁵⁸ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 17.; Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 136.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 191.

⁵⁹ Slovenački zakon o gospodarskih družbah iz 1993. godine u čl. 407. više je opisno određivao društvo sa ograničenom odgovornošću kao društvo čiji osnovni kapital čine osnovni uložci članova, pri čemu je njihova vrednost različita. Na osnovu uloga član stiže udele, koji ne mogu biti predstavljeni hartijama od vrednosti

⁶⁰ Sl. glasnik RS, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 i 05/2015

⁶¹ Sl. glasnik Republike Srpske, br. 27/08

Društvo s ograničenom odgovornošću nastalo je na nemačkom pravnom sistemu i to kao forma privrednog društva koje je sadržavalo atraktivne elemente do tada postojećih društava. Ograničena odgovornost članova koje je odlikovalo akcionarsko društvo i elemente javnog privrednog društva i komanditnog društva.

I ostale su zemlje ubrzo uočile prednosti novog modela privrednog društva i uvrstile ga u svoj pravni sistem.⁶² Portugal je to učinio prvi već 1901. godine, zatim ga slede Austrija 1906. donošenjem Zakona o društvima s ograničenom odgovornošću (*AGmbHG*), Poljska dopunom Trgovačkog zakona odgovarajućim odredbama primenjujući opšte odredbe i na društva s ograničenom odgovornošću, Brazil i Španija 1919. godine. Francuska 1925., Italija 1942. dopunom Građanskog zakona, Grčka 1955., Turska 1960., Holandija tek 1971. godine i Danska 1973. Velika Britanija društvo s ograničenom odgovornošću u formi *private limited company*, posebno uređuje tek 1980. godine.⁶³

Na prostoru Hrvatske društvo s ograničenom odgovornošću je prvo regulisano austrijskim Zakonom o udrugama s ograničenim jamstvom iz 1906. godine, a primenjivalo se tek u Dalmaciji i Istri. Tamo se koristilo do prestanka svih društava 1948. godine.

Ponovno se u toj formi javlja donošenjem Zakona o poduzećima i njegovim stupanjem na snagu 1. januara 1989. godine. Zakonom o pretvorbi društvenih poduzeća 1991. omogućena je transformacija tadašnjih društvenih preduzeća u akcionarska društva i društva s ograničenom odgovornošću. Ovih poslednje navedenih bilo je ipak puno manje. Konačno uređenje društva s ograničenom odgovornošću u Republici Hrvatskoj zaokruženo je stupanjem na snagu Zakona o trgovačkim društvima 1. januara 1995.

Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima 2003., 2007. i 2009. godine pravno uređenje društava s ograničenom odgovornošću prilagođeno je modernim rešenjima iz evropskog, posebno nemačkog prava.⁶⁴

Privredno pravo Republike Srbije ponovo se našlo u krugu pravnih sistema koje zakonski regulišu ovu specifičnu vrstu privrednih društava 1988. godine kada je izvršena reforma privrednog zakonodavstva. Od te je godine pored drugih tipova privrednih društava u pravni sistem Republike Srbije uvedeno društvo s ograničenom odgovornošću.⁶⁵ Sledili su

⁶²Gorenc, V. (2004). op.cit., str. 566., Carić, S. op. cit. str. 12., Barbić, J. (2013). op.cit., str. 31., 32.

⁶³Barbić, J. (2013). op.cit., str. 31, 32.

⁶⁴Ibid

⁶⁵Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 134.

Zakon o preduzećima 1996. godine,⁶⁶ Zakon o privrednim društvima 2004. godine,⁶⁷ i poslednji Zakon o privrednim društvima donet 2011.⁶⁸

Tadašnji Zakon o preduzećima nudio je relativno oskudnu pravnu regulativu sa svega pet članova koji se posebno odnose na društva s ograničenom odgovornošću i nekoliko drugih članova koji su na zajednički način regulisali određena pravila za više ili sve tipove privrednih društava.⁶⁹

U nemačkoj poslovnoj praksi se čak razvila i posebna forma komanditnog društva tzv. *GmbH & Co. KG*, u kojem je društvo s ograničenom odgovornošću komplementar društva. Slična forma privrednog društva nazvana *Limited & Co. KG* razvila se i u Engleskoj kao kombinacija engleskog društva s ograničenom odgovornošću i nemačkog komanditnog društva. Ovakva društva nazvana „društva hibridi“⁷⁰ nastali kombinacijom već postojećih pravnih formi takođe se u pravnoj literaturi navode kao moguć rezultat neaktivnog horizontalnog regulatornog takmičenja među državama.⁷¹

⁶⁶ „Sl. list SRJ“, br. 29/1996, 33/1996, 29/1997, 59/1998, 74/1999 i 36/2002

⁶⁷ „Sl. glasnik RS“, br. 125/2004

⁶⁸ „Sl. glasnik RS“, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon i 5/2015

⁶⁹ Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 134.

⁷⁰ Više o tome: Eckardt, M., Kerber, W., op. cit., str. 11.

⁷¹ Ibid

1.2. GLAVA DRUGA

1.2.1. Harmonizacija kompanijskog prava država članica Evropske unije

Osnovne razlike u nacionalnim pristupima kompanijskog prava sredinom 1990-ih dovele su do svojevrsnog društvenog zastoja i tražila su se rešenja za njihovu harmonizaciju. Usled toga, kombinacija pomalo avanturističkih odluka Evropskog Suda, inovativni pristup regulativi od strane Komisije, i krize na tržištu kapitala doveli su do brojnih zakonodavnih reformi. Volumen i brzina promena bila je takva da nije bilo previše vremena prilagoditi se.⁷²

Uopšteno govoreći, zakoni koji uređuju privredna društva mogu se shvatiti kao sredstvo minimalizacije troškova poslovanja. Proces evropskih integracija otvorio je slobodan protok proizvoda, kapitala i preduzetnika na prekograničnom tržištu. Takođe, povećala se potreba za 'prenosom' zakona kojima se uređuje to prekograničeno poslovanje. Želja da se smanje troškovi povezani s takvim prekograničnim 'prenosom' predstavlja jedan od osnovnih argumenata za harmonizacijom nacionalnih pravila.

Takođe, evropska integracija stvorila je pritisak na države članice i reforme zakona na nacionalnom nivou, jer su se privredna društva našla u većoj tržišnoj utakmici.

Veća potreba za reformama bila je u onim državama u kojima su se privrednicima propisivali stroži uslovi započinjanja delatnosti i veći administrativni troškovi.

Intenzitet zahteva za reformama zakonodavnog okvira kompanijskog prava dodatno je povećan ako su privrednici u mogućnosti odabrati povoljnije zakonodavstvo među različitim državama članicama. Kasnije u istraživanju vidljivo je kako ovaj proces, za neke autore, ima potencijal podsticanja na srozavanje nacionalnih regulatornih mera.⁷³

Jedan od zadataka Evropske unije je i harmonizacija prava unutar Unije pa ta asocijacija u sklopu toga ima važne zadatke i u oblasti kompanijskog prava.⁷⁴ Ipak, ne može se reći da postoji tzv. evropsko kompanijsko pravo, već bi se to mogli definisati kao odredbe nacionalnih prava država članica koje Evropska unija želi harmonizovati sa ciljem nesmetanog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta.⁷⁵

⁷² Armour, J., Ringe W.G. (2011). *European Company Law 1999-2010: Renaissance and Crisis*, ECGI Working paper series in Law, working paper No. 175, str. 9, dostupno na <http://ssrn.com/abstract=1691688> (17.11.2014.)

⁷³Ibid

⁷⁴Barbić, J., op. cit., str. 21.

⁷⁵Unutrašnjim tržištem Evropske unije smatra se jedinstveno tržište koje osigurava slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi i gde građani slobodno mogu živeti, raditi, studirati ili poslovati. Regulisano je čl. 26. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

Pravna osnova harmonizacije kompanijskog prava sadržana je već u odredbama primarnog zakonodavstva.⁷⁶ Član 58. Rimskog ugovora propisivao je istovetni pravni tretman za domaća i strana pravna i fizička lica, a čl. 220. Rimskog ugovora postavlja pred države članice zahtev da priznaju pravnu ličnost stranim privrednim društvima osnovanim u jednoj državi članici od strane druge države članice, kao i mogućnost prekograničnih pripajanja i spajanja privrednih društava iz različitih država članica.⁷⁷ Unutrašnje tržište realizuje se zaštitom četiri osnovne slobode slobodnim kretanjem fizičkih lica, usluga, dobara i kapitala i posebno slobode poslovnog nastanjivanja.⁷⁸

To je propisano dokumentima ključnim za formiranje i funkcionisanje pravnog okvira kompanijskog prava u Evropskoj uniji.⁷⁹

Za efikasno unutrašnje tržište, važno je postojanje zadovoljavajuće harmonizacije među nacionalnim pravnim odredbama država članica po pitanju privrednog poslovanja, uključujući poreski zakon, zapošljavanje i socijalnu sigurnost. Uspostavljanje unutrašnjeg tržišta takođe obuhvata i prihvatanje pravnih pravila zajedničkih svim državama članicama.⁸⁰ Polazeći od stanovišta da je uspostavljanje jedinstvenog, unutrašnjeg tržišta prioritet, Evropska komisija zauzela je stav da je za harmonizaciju najvažnije u svim državama članicama kvalitetno urediti pravni status i položaj učesnika – kako ulagača tako i poverilaca.

Za uspostavu unutrašnjeg tržišta prihvatljivog za protok kapitala, investitora, štediša i trećih učesnika u prometu roba i usluga, uz jednostavne i povoljne uslove osnivanja privrednog društva, potrebna je uspostava transparentnog poslovanja podržanog jednako kvalitetnim pravnim sistemom.⁸¹ Takav zadatak ostvaruje se na tri načina: a) donošenjem

⁷⁶Horak, H., Dumančić, K. (2011). *Usklađivanje u području prava društava RH s pravnom stečevinom EU*, Pravo i porezi, br.5. 86-93. str. 5.

⁷⁷Akšamović, D. (2014). *Je li Europa konačno spremna osigurati preduvjete za punu slobodu kretanja*, Zbornik PFZ, 64, (1) 81-110, str. 83.

⁷⁸Pasa Barbara, Benacchio Gian Antonio: *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe*, New York NY, 2005., str. 265.

⁷⁹Communication of November 14th 1995 on worker information and consultation, COM (95) 547; Communication on accounting harmonization: a new strategy vis-à-vis international harmonization, COM (95) 508; Communication of September 10th 1997 on participating of EEIGs in public contracts and programs financed by public funds, O.J., 1997, C 285/17; Interpretative Communication of January 7th 1998 on certain articles of the Fourth and the Seventh Directives, O.J., 1998, C 16/5; Communication of April 29th 1998 on the statutory audit in the European Union: the way forward, O.J., 1998 C 143/ 12; Communication from the European Commission: *Towards an Internal Market without tax obstacles. A strategy for providing companies with a consolidated corporate tax base for their EU-wide activities*, COM (2001) 582; *A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts* at http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/consult/1_en.htm (02.12.2014.).

⁸⁰Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 266.

⁸¹Ibid

smernica, b) stvaranjem nadnacionalnog kompanijskog prava i c) sklapanjem međunarodnih konvencija.⁸²

U području kompanijskog prava najvažnije su ove uredbe, direktive i preporuke:

1. *First Council Directive 68/151/EEC* of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community, Official Journal L 065
2. *Second Council Directive 77/91/EEC* of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent
3. *Fourth Council Directive 78/660/EEC* of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies
4. *Third Council Directive 78/855/EEC* of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies⁸³
5. *Sixth Council Directive 82/891/EEC* of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies
6. *Seventh Council Directive 83/349/EEC* of 13 June 1983 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts
7. *Council Directive 84/569/EEC* of 27 November 1984 revising the amounts expressed in ECU in Directive 78/660/EEC
8. *Council Regulation (EEC) No 2137/85* of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)
9. *Eleventh Council Directive 89/666/EEC* of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State

⁸² Barbić, J., op. cit., str. 21.

⁸³ ukinuta usvajanjem Direktive Evropskog parlamenta i Veća 2011/35/EU od 5. aprila 2011. o spajanjima akcionarskih društava.

10. *Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC* of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies Official Journal L 395 , 30/12/1989 P. 0040 - 0042
11. *Council Directive 90/435/EEC* of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States
12. *Council Directive 90/604/EEC* of 8 November 1990 amending Directive 78/660/EEC on annual accounts and Directive 83/349/EEC on consolidated accounts as concerns the exemptions for small and medium-sized companies and the publication of accounts in ecus Official Journal L 317, p. 57.
13. *Council Directive 90/605/EEC* of 8 November 1990 amending Directive 78/660/EEC on annual accounts and Directive 83/349/EEC on consolidated accounts as regards the scope of those Directives Official Journal L 317 , 16/11/1990 P. 0060 - 0062
14. *Council Directive 92/101/EEC* of 23 November 1992 amending Directive 77/91/EEC on the formation of public limited- liability companies and the maintenance and alteration of their capital Official Journal L 347 , 28/11/1992 P. 0064 - 0066
15. *Commission Regulation (EC) No 610/2007* of 1 June 2007 amending Regulation (EC) No 1725/2003 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Financial Reporting Interpretations Committee's (IFRIC) Interpretation 10 (Text with EEA relevance) Official Journal L 141, p. 0046 - 0048
16. *Commission Regulation (EC) No 611/2007* of 1 June 2007 amending Regulation (EC) No 1725/2003 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Financial Reporting Interpretations Committee's (IFRIC) Interpretation 11 (Text with EEA relevance Official Journal L 141, p. 0049 - 0052
17. *Directive 2007/63/EC* of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 amending Council Directives 78/855/EEC and 82/891/EEC as regards the requirement of an independent expert's report on the occasion of merger or division of public limited liability companies Official Journal L 300, p. 0047
18. *Commission Regulation (EC) No 1358/2007* of 21 November 2007 amending Regulation (EC) No 1725/2003 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Financial Reporting Standard (IFRS) 8 Official Journal L 304/9

19. *Convention on the mutual recognition of companies and bodies corporate* Published in the Bulletin of the European Communities Supplement No. 2-1969 p. 7-16

20. *Council regulation (EC) 2157/2001* of 8.10.2001 on the Statute for a European company (SE)

Nakon pregleda donesenih akata na nivou Evropske unije, a pred analizu zakonodavnih reformi kompanijskog prava u državama članicama kratko su prikazana dešavanja u okviru evropskog kompanijskog prava.

Harmonizaciju kompanijskog prava Evropske unije karakterišu rešenja i fundamentalna pravila i za osnivače privrednog društva, njihove poverioce, investitore, ali i same zaposlene. Međutim, osim harmonizacije različitih nacionalnih zakonodavstava, Evropska komisija otišla je i korak dalje te uspostavila nekoliko formi privrednih društava koja deluju na nadnacionalnom nivou o čemu će govora biti više u kasnijem izlaganju.

Premda su neka od tih privrednih društava već zaživela u poslovnoj praksi i dosta je učinjeno u oblasti harmonizacije kompanijskog prava Evropske unije, uz usporavanje u odnosu na optimistički talas 60-ih godina XX veka, u pravnoj literaturi se ističe kako je bez ažuriranog i preciznog plana intervencije i uzimajući u obzir prepreke koje postavljaju države članice, proces harmonizacije tek fragmentaran, ograničen na određene oblasti i slabe koordinacije.⁸⁴ Ovakvo stanovište se opravdava činjenicom da je proces harmonizacije do sada bio uspešan jedino u pogledu akcionarskog društva (*société anonyme* u Francuskoj, *Aktiengesellschaft* u Nemačkoj, *the public company* u Engleskoj, ili *Società per azioni* u Italiji) i zadruga, dok su konkretni predlozi za harmonizacijom pravila za društva s ograničenom odgovornošću u prvom pokušaju bili neuspešni.⁸⁵

Najočiglednija prepreka koja se pojavljuje u procesu harmonizacije je upravo posredovanje i pronalaženje kompromisnih rešenja između država članica koje uslovljavaju izglasavanje određenog akta. Države članice trebaju usvojiti zajednička pravila i pravne standarde koji omogućavaju harmonizovano delovanje prema istim pravilima u različitim državama članicama. To nije ni malo lak posao uzme li se u obzir da je potrebno prevladavanje različitih pravnih tradicija i shvatanja pomerajući već postojeća rešenja sadržana u nacionalnim pravima. Pripreme traju godinama, a puno je vremena potrebno da bi se ono što je tako dogovoreno i primenilo.⁸⁶

⁸⁴ Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 273.

⁸⁵ O neuspehom Predlogu Uredbe SPE-a vidi kasnije izlaganje u Glavi drugoj rada

⁸⁶ Barbić, J., op. cit., str. 21.

Kad je o kompanijskom pravu reč to znači da se zajedničke odredbe trebaju odnositi na osnovna pravila tehničke prirode i da svi privrednici s prostora Evropske unije u svakoj od država članica mogu poslovati prema jednakim pravilima.⁸⁷ Ideja o oblastima s neujednačenim pravilima, regulisana posebnim mikro pravilima ne može biti deo zajedničkog sistema niti pomaže delovanje zajedničkog unutrašnjeg tržišta.

U literaturi se kao druga prepreka ističe mogućnost izbora tzv. „*system of options*“ za postizanje istog cilja nekim drugim metodom koji se u direktivama pruža državama članicama.⁸⁸ Smatra se da veća mogućnost izbora alternativnih rešenja uzrokuje manju verovatnoću harmonizacije.⁸⁹

Politika minimalne harmonizacije kompanijskog prava Evropske unije izaziva paradoksalne efekte. Gotovo sve direktive pružaju državama članicama mogućnost usvajanja ili zadržavanja strožih kriterijuma za određeno pitanje što države članice i koriste. To za rezultat može dati narušenu tržišnu konkurenciju i odliv privrednika i kapitala u države članice s fleksibilnijim zakonodavnim okvirom.⁹⁰

Zakonodavna intervencija Evropske komisije može biti sprovedena kroz dve različite strategije.

Veće Evropske unije donosi smernice za harmonizaciju kompanijskog prava u državama članicama kojima se postavljaju obavezni ciljevi, ali im je i ostavljen izbor načina na koji će to postići. Time se čuva nacionalna nezavisnost bez obzira što su države članice obavezne propise prilagoditi odredbama smernica. Suprotno postupanje povlači za sobom posledicu postupka pred Evropskim sudom zbog nepoštovanja Ugovora o osnivanju Evropske unije.⁹¹

Važno je naglasiti da smernice ne zamenjuju nacionalno pravo, već se njihove odredbe ugrađuju u nacionalne propise pri čemu države imaju slobodu uređenja preostalih delova iz određene pravne oblasti. Suprotno tome, uredbe deluju direktno na nacionalno zakonodavstvo bez potrebe da se pojedina rešenja ugrađuju u nacionalne propise.⁹²

⁸⁷ Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 274.

⁸⁸ Ibid

⁸⁹ Navedena stanovišta iznesena su u kontekstu politike minimalne harmonizacije kompanijskog prava Evropske unije.

⁹⁰ Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 275.

⁹¹ Barbić, J., op. cit., str. 22.

⁹² Ibid

1.2.2. Sloboda poslovnog nastanjivanja

U Evropskoj uniji kakva je ona danas, teško je prihvatljiva činjenica da bi bilo kakve prepreke trebalo da postoje za slobodno kretanje privrednih društava na njenoj teritoriji. Usvajanjem Direktive o prekograničnim spajanjima društava s ograničenom odgovornošću i Uredbom o Statutu evropske kompanije postignut je određeni napredak, ali ostalo je još prostora za regulisanje s obzirom na veličinu tržišta kao što je Evropska unija.⁹³

Slobodno kretanje je važno u svakom segmentu delovanja. Pravno uređenje materije kompanijskog prava, a u okviru toga i slobode poslovnog nastanjivanja, sastavni je deo prava Evropske unije još od sklapanja Ugovora o osnivanju EEZ-a (Rimskog ugovora) iz 1957. godine.⁹⁴ Donesenim direktivama i uredbama, Evropska unija daje pravo na slobodu poslovnog nastanjivanja i slobodno kretanje kapitala. Dalja internacionalizacija tržišta kapitala je još jedan važan činilac.⁹⁵ Cilj pravila prava Evropske unije o slobodi poslovnog nastanjivanja je da omogući i podstakne mobilnost privrednih subjekata na unutrašnjem tržištu po uzoru na pravila o slobodi kretanja fizičkih lica što se u praksi, međutim, pokazalo puno teže ostvarljivo.⁹⁶

Za uspešno prekogranično poslovanje privrednih društava u unutrašnjem tržištu Evropske unije ključno je ostvarivanje pomenute slobode poslovnog nastanjivanja zagarantovano čl. 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.⁹⁷ Čl. 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije zabranjuje svako ograničavanje slobode nastanjivanja državljana države-članice Evropske unije na teritoriji druge države-članice. Ova zabrana ograničenja odnosi se i na osnivanje predstavništava, ogranaka i društava-kćeri na teritoriji bilo koje države-članice Evropske unije, odnosno važi i za primarno i za sekundarno pravo nastanjivanja. Osim toga, na osnovu čl. 49. Ugovora pravna lica su ovlašćena da osnivaju i

⁹³ Bunčić, S, Galetin, M (2014). *Prekogranično kretanje privrednih društava u Evropskoj uniji – oblici, osnovi i primeri*, X majsko savetovanje - Uslužni poslovi (ur. Miodrag Mićović), Kragujevac, 923.-936., str. 923.

⁹⁴ Ugovor o osnivanju EZ-a ili Rimski ugovor, Treaty establishing the European Community, 25 March 1975. http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf; (17. 01. 2014.).

⁹⁵ Mads Andenas, Frank Wooldridge: *European Comparative Company Law*, Cambridge University Press, 2009. str. 14.

⁹⁶ Mićović, M. (ur.), (2012). *Sloboda pristupa i pružanja usluga, VIII majsko savetovanje – Pravo i usluge*, Kragujevac, 13-23.; Akšamović, D. (2014). op.cit., str. 82.

⁹⁷ Treaty on the Functioning of the European Union (Consolidated version 2012) OJ C 326; Čl. 49 UFEU (pre: čl. 43. UEZ), st.2: “*Freedom of establishment shall include the right to take up and pursue activities as self-employed persons and to set up and manage undertakings, in particular companies or firms within the meaning of the second paragraph of Article 54, under the conditions laid down for its own nationals by the law of the country where such establishment is effected, subject to the provisions of the Chapter relating to capital.*”

upravlja privrednim društvima, u smislu čl. 54. st. 2. navedenog Ugovora na teritoriji druge države-članice.⁹⁸ Time je zabranjena svaka forma diskriminacije poslovanja stranih privrednih društava kada obavljaju privrednu delatnost na teritoriji druge države-članice i ono mora biti tretirano pod istim uslovima kao i domaći državljani. Osim toga, takvo privredno društvo, zbog toga što vrši svoje poslovanje na teritoriji druge države-članice, i dalje ima pravo na pravnu pripadnost svojoj matičnoj državi-članici.⁹⁹ Uprkos naporima Evropske unije teritorija kretanja privrednih društava nije u potpunosti harmonizovana, pa su privredna društva (još uvek) tvorevine nacionalnog prava. Zato se kretanje privrednih društava, odnosno premeštanje njihovog sedišta, dešava sporadično, od slučaja do slučaja.¹⁰⁰ Poslovno nastanjivanje označava pravo pravnih ili fizičkih lica, državljana neke od država članica Evropske unije na osnivanje pravnog lica, odnosno privrednog društva na teritoriji države članice koja nije njegova matična država i uključuje pokretanje i obavljanje samostalne delatnosti.¹⁰¹

Sloboda poslovnog nastanjivanja predstavlja jednu od četiri osnovne privredne slobode Evropske unije i podrazumeva pravo pokretanja i obavljanja samostalne, trajne i neprekidne privredne delatnosti, osnivanje i upravljanje privrednim društvima prema uslovima kakvi su zakonom propisani za vlastite državljane u državi članici u kojoj se takvo poslovno nastanjivanje ostvaruje.¹⁰²

U praksi se manifestuje ili u formi a) primarnog poslovnog nastanjivanja osnivanjem novog privrednog društva ili prenošenjem mesta s kojeg se upravlja društvom u drugu državu članicu ili b) sekundarnog poslovnog nastanjivanja, koje podrazumeva osnivanje društva kćeri, zastupništva u drugoj državi članici.¹⁰³

U literaturi se pronalazi i sledeći način analize obuhvata prava poslovnog nastanjivanja pa ono obuhvata sledeće:

1) slobodu osnivanja privrednih društava, ogranaka i zastupništava u bilo kojoj državi članici EUe,

⁹⁸ Vujičić, Jovan (2013). Sloboda pružanja usluga u pravu Evropske unije, *IX majsko savetovanje – Uslužno pravo*, Kragujevac, 107-127; Bunčić, S, Galetin, M. (2014). op.cit., str. 924

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ Ibid, str. 927.

¹⁰¹ Čl. 49. UFEU (pre: čl. 43. UEZ), st. 2. i čl. 54. UFEU (pre čl. 48. UEZ). isto i H. Horak, K. Dumančić, Z. Šafranko (2012). Sloboda poslovnog nastana... Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 2, str. 577. 573-597

¹⁰² Upor.: Hana Horak, Kosjenka Dumančić, Zvonimir Šafranko, *Sloboda poslovnog nastana*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb 2013, 1 fn.1.; Mićović, M. (ur.), (2012). op.cit., 13-23

¹⁰³ Horak, H, Dumančić, K, Pecotić Kaufman, J (2010). op.cit., str. 104., o ostvarenju prava poslovnog nastana inozemnih privrednih društava u Republici Hrvatskoj videti u: Petrović, S, Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 26., 27.

- 2) pravo obavljanja delatnosti na teritoriji druge države članice pod uslovima koji važe i za državljane dotične države članice,
- 3) prenos sedišta privrednog društva iz jedne države članice u drugu i
- 4) pravo poslovnog nastanjivanja obuhvata i pitanje migracije privrednih društava kroz postupke prekograničnih pripajanja i spajanja.¹⁰⁴

Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima na primer ne koristi izraz „poslovni nastan“ već govori o „obavljanju djelatnosti“, s time da odredbom čl. 612. st. 3. čini jasnu distinkciju između obavljanja delatnosti i pružanja usluga određujući kako se obavljanjem delatnosti ne smatra povremeno ili jednokratno obavljanje delatnosti odnosno obavljanje pojedinog posla (pojam slobode pružanja usluga u skladu s pravnom tekovinom EU). Da li je reč o trajnom obavljanju delatnosti ocenjuje se prema okolnostima konkretnog slučaja.¹⁰⁵

Sloboda kretanja kapitala i poslovnog nastanjivanja, učinilo je teritoriju Evropske unije tržištem na kojem države-članice međusobno konkurišu propisivanjem povoljnijih uslova za osnivanje privrednih društava.¹⁰⁶

Sloboda poslovnog nastanjivanja omogućuje privrednim društvima prilikom pokretanja poslovnog poduhvata izbor merodavnog prava neke od država članica i obavljanje delatnosti i smeštanje stvarnog sedišta privrednog društva bilo gde na teritoriji Evropske unije.¹⁰⁷

S ostvarivanjem slobode poslovnog nastanjivanja ne treba mešati slobodu pružanja usluga. Prema Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije uslugama se smatraju različite radnje, industrijske delatnosti, privedne delatnosti, zanatske delatnosti kao i delatnosti samostalnih zanimanja i slobodnih profesija koja se obavljaju uz naknadu.¹⁰⁸

Potpunu harmonizaciju ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja u nadnacionalnom smislu otežava primena različitih teorija sedišta privrednog društva u nacionalnim zakonodavstvima država članica. Ishodište problema su nacionalna pravila kompanijskog prava država članica EU-a koja predviđaju različit pravni režim za osnivanje i delovanje privrednih društava, a u okviru toga i u pogledu “migracije” privrednih društava.

¹⁰⁴ Akšamović, D. (2014). op.cit., str. 83.; fn.3.: Report of the Reflection Group on the Future of EU Company Law, European Commission, Brussels, 5.aprila 2011., str. 13 – 15 (http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf; (17.01.2015.); Ringe, W. G., No Freedom of Emigration for Companies?, European Business Law Review, vol. 16., br. 2, 2005., str. 2 (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1085544; (13. 01 2015.).

¹⁰⁵ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., (2013). op.cit., str. 42.; Vujičić, J. (2013). op.cit., 107-127

¹⁰⁶ Odredbom čl. 54. UFEU pod privrednim društvom smatraju se društva osnovana u skladu sa zakonom neke države članice čiji se registrovani ured, središnja uprava ili glavno mesto poslovanja nalazi unutar Zajednice.

¹⁰⁷ *Ibid.*, 7.

¹⁰⁸ O slobodi poslovnog nastanjivanja i razlici u odnosu na slobodu pružanja usluga vid. u: Petrović, S., Ceronja, P. (2013), op. cit., str. 27.

Najspornije je pitanje, na koje pravo EU-a do današnjih dana nije dala konačan odgovor je pitanje prenosa sedišta privrednog društva iz jedne države članice u drugu.¹⁰⁹ Ono što je važno istaknuti je da kada su privredna društva u pitanju, sloboda nastanjivanja mnogo je kompleksnija nego što je to slobodno kretanje fizičkih lica. Privredno društvo, za razliku od fizičkih lica, može istovremeno da obavlja delatnost na dva ili više različitih mesta.

Dalje, privredno društvo je proizvod prava određene države, a pravila o priznanju privrednih društava sa sedištem u drugoj državi različita su među državama-članicama.¹¹⁰

Kako bi se harmonizovala pravila o poslovnom nastanjivanju na nivou Evropske unije i regulisalo prekogranično premeštanje društava i pomirilo različite teorije o sedištu privrednih društava putem jedinstvene regulative, kao moguće rešenje razmatra se donošenje tzv. Četrnaeste direktive s obzirom da je upravo prekogranični prenos sedišta privrednog društva osnov problema slobode poslovnog nastanjivanja.¹¹¹

U pravnoj teoriji razlikuju se teorija osnivanja (*incorporation theory*) i teorija stvarnog sedišta (*real seat theory*) privrednog društva.

Teorija osnivanja počela je da se primenjuje u 18. veku u državama *common law* pravne tradicije, prvenstveno u Ujedinjenom Kraljevstvu podstaknuta potrebama engleskih društava koja su se bavila prekomorskom trgovinom po čitavom svetu.¹¹² Na ovaj su način društva bila subjektima engleskog prava bez obzira na vođenje poslova i obavljanje delatnosti u inostranstvu. Na isti način su i druga društva osnovana u Engleskoj bila smatrana engleskim društvima.¹¹³ Prema teoriji osnivanja, za privredno društvo merodavno je pravo države prema pravu koje je ono osnovano, bez obzira na to u kojoj državi to društvo posluje. Sledom toga za

¹⁰⁹Akšamović, D. (2014). op.cit., str. 82.

¹¹⁰Bunčić, S., Galetin, M. (2014). op.cit., str. 925.; European Added Value Assessment on a Directive on the cross-border transfer of company seats (14th company law Directive), ANNEX I, Legal effects of the requested legislative instrument, Research paper by Jeantet Associés Aarpi, 2012, strp. 35.

¹¹¹Horak, H., Dumančić, K., Šafranko Z. (2013). op.cit., str. 1 fn.1., Evropska Komisija objavila je u decembru 2007. studiju o Direktivi o prekograničnom premeštanju registrovanog sedišta društava (tzv. Četrnaesta direktiva) *Commission Staff Working Document: Impact assessment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, Brussels, 12.12.2007. SEC(2007) 1707*. Dokument sadržava argumente za i protiv moguće aktivnosti Komisije uključujući i evaluaciju posledica za nepoduzimanje regulatornih aktivnosti u ovoj oblasti. Donošenje direktive nakon toga se u okviru aktivnosti Evropske Komisije nije razmatralo. U 2011. godini donesena su dva dokumenta u kojima se razmatra problematika slobode poslovnog nastanjivanja kroz mogućnosti za prekogranično premeštanje sedišta društva i otvara mogućnost za dalju razradu i donošenje predloga Četrnaeste direktive. Ti dokumenti su: European parliament: Draft report with recommendations to the Commission on a 14th Company Law directive on the cross-border transfer of company seats (2011/2046(INI)) od 27.9.2011. i European Parliament: Opinion of the Committee on Employment and Social Affairs for the Committee on Legal Affairs on a 14th company law directive on the cross-border transfer of company seats (2011/2046(INI)) od 27.9.2011.

¹¹²Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 10.

¹¹³Frada de Sousa, A.: *Company's cross-border transfer of seat in the EU after Cartesio*, Jean Monnet working paper 07/09, str. 5. u Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 10. fn. 25.

priznavanje pravne ličnosti, privredno društvo mora biti uređeno u skladu s propisima države osnivanja, koja se odnose na odredbe o registraciji pravnog lica.

Teorija osnivanja ne zahteva postojanje veze između mesta gde je društvo osnovano i središnjeg mesta upravljanja društvom. Države članice koje primenjuju ovu teoriju dopuštaju osnivanje i registraciju u svojim sudskim registrima društvima bez obzira na to gde se nalazi uprava društva.¹¹⁴ Teorija osnivanja polazi od toga da je društvo tvorevina prava prema kojem je osnovano tako da samo to pravo može za njega biti merodavno.¹¹⁵ U državama koje prihvataju tu teoriju osnivači mogu svoje društvo osnovati prema stranom pravu i poslovati u inostranstvu.¹¹⁶

U sledećem tabelarnom prikazu prikazan je uticaj primene različitih teorija sedišta društva na prenos središnjeg mesta upravljanja i registrovanog sedišta.

Tabela 2. Uticaj primene različitih teorija sedišta društva na prenos središnjeg mesta upravljanja i registrovanog sedišta

Prenos središnjeg mesta upravljanja		Prenos registrovanog sedišta		
U	Teorija osnivanja	Teorija stvarnog sedišta	Teorija osnivanja	Teorija stvarnog sedišta
Teorija osnivanja	Moguć - ne dolazi do gubitka pravne ličnosti; - matična država članica priznaje pravnu ličnost stranog društva; - prenos sedišta dovodi do promene prava koje se primenjuje	Nije moguć - društvo se mora ponovno osnovati u skladu s pravom države članice odredišta	Nije moguć - zahteva se likvidacija društva u matičnoj državi članici i ponovno osnivanje u državi članici odredišta	Nije moguć - zahteva se likvidacija društva u matičnoj državi članici i ponovno osnivanje u državi članici odredišta
Teorija stvarnog sedišta	U pravilu nije moguć - zahteva se likvidacija društva u matičnoj državi članici i ponovno osnivanje u državi članici odredišta ili je ograničeno s	U pravilu nije moguć - zahteva se likvidacija društva u matičnoj državi članici i ponovno osnivanje u državi članici odredišta ili je ograničeno	Nije moguć - zahteva se likvidacija društva u matičnoj državi članici i ponovno osnivanje u državi članici odredišta	Nije moguć

¹¹⁴ Andenas, M., Wooldridge, F.: European Comparative Company Law, Cambridge University Press, 2009. u Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., op. cit. str.10. fn. 26.

¹¹⁵ Babić, D. (2006). *Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji*, Zbornik PFZ, 56, Posebni broj, 225-251, str. 229.

¹¹⁶ Teorija osnivanja prihvaćena je u Nizozemskoj, Danskoj, Irskoj, Velikoj Britaniji, Malti, Švedskoj, Češkoj, Slovačkoj, Finskoj, Mađarskoj i Cipru

	određenim zahtevima koje određuje matična država članica	određenim zahtevima koje određuje matična država članica		
--	--	--	--	--

Izvor: Impact assessment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, str. 9. http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/shareholders/ia_transfer_122007_part1_en.pdf (03.01.2015.)¹¹⁷

U pravilu se u osnivačkom aktu privrednog društva za sedište određuje mesto na teritoriji države osnivanja što ima za posledicu da se statutarno sedište pravnog lica nalazi u državi osnivanja.

Prema teoriji stvarnog sedišta, za društvo je merodavno pravo države u kojoj ono ima stvarno, činjenično središte poslovnih aktivnosti, bez obzira na to gde je registrovano. Jedna od najvažnijih posledica primene teorije stvarnog sedišta jeste da društvo koje ima stvarno sedište u državi različitoj od one u kojoj je osnovano u pravilu gubi pravnu individualnost jer nije registrovano prema pravu države koje je za njega merodavno.¹¹⁸ Očito je da teorija stvarnog sedišta ne omogućuje slobodu izbora merodavnog kompanijskog prava. Njen osnovni cilj upravo i jeste sprečiti izbegavanje domaćeg kompanijskog prava osnivanjem društava u inostranstvu.¹¹⁹

U idealnim uslovima, s harmonizovanim pravilima na unutrašnjem tržištu EU, privredna društva bi mogla premeštati sedišta iz države u državu, na onaj način koji im je omogućen na tržištu pojedine države u kojoj imaju registrovano sedište. Međutim, to bi značilo da se privredna društva smatraju “društva zajednice” a ne “proizvodima nacionalnog prava”¹²⁰ Mogućnost osnivanja takvih kompanija već postoji, ali je još uvek mnogo veći broj kompanija osnovanih po nekom od nacionalnih prava država članica.

Lični statut pravnog lica ocenjuje se po pravu države u kojoj se nalazi njeno stvarno sedište i kao lični statut privrednog društva određuje se pravo države u kojoj se nalazi njeno stvarno sedište odnosno sedište njene glavne uprave.¹²¹

Države članice moraju harmonizovati nacionalne propise koji ograničavaju pravo na poslovno nastanjivanje i slobodno pružanje usluga u raznim delatnostima, poput zanatskih,

¹¹⁷Isto i: Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 17.

¹¹⁸Babić, D. (2006). op.cit., str. 230.

¹¹⁹Teorija stvarnog sedišta primjenjuje se u Hrvatskoj, Srbiji, Belgiji, Nemačkoj, Španiji, Francuskoj, Luksemburgu, Portugalu, Litvi, Poljskoj, Estoniji, Norveškoj, Austriji, Sloveniji i Latviji.

¹²⁰Bunčić, S., Galetin, M., (2013). Prekogranično kretanje privrednih društava u Evropskoj uniji – oblici, osnovi i primeri, *X majska savetovanje - Uslužni poslovi* (ur. Miodrag Mićović), Kragujevac, 923.-936., str. 927.

¹²¹Vilim Bouček, „Osobni statut trgovačkog društva i specifičnih europskih trgovačkih društava u europskom međunarodnom privatnom pravu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu (Zbornik PFZ)*, 56, Posebni broj, Zagreb 2006, 132-134.

zdravstvenih, advokatskih, građevinskih i ostalih usluga i osigurati jednake uslove za sve bez obzira na državljanstvo. Restrikcije pri ostvarivanju poslovnog nastanjanja ili započinjanja s pružanjem usluga moguće su samo u strogo određenim slučajevima i moraju vredeti jednako za sve, nezavisno od državljanstva ili prebivališta.¹²²

Kroz sudsku praksu razvila su se određena ograničenja poslovnog nastanjanja u određenim situacijama. Uslovi dozvoljenih ograničenja su sledeća: mere ne smeju biti diskriminatorne; moraju biti opravdane važnim zahtevima u javnom interesu; moraju odgovarati cilju koji se želi postići; ne smeju biti nesrazmerne cilju koji se želi postići i samo u oblasti koje nije harmonizovano.

Slobodu poslovnog nastanjanja u Republici Hrvatskoj kao najmlađoj državi članici Evropske unije treba razmatrati s dva aspekta: (1) u smislu omogućavanja ostvarivanja poslovnog nastanjanja inostranim privrednim društvima na teritoriji Republike Hrvatske i (2) u smislu omogućavanja ostvarivanja poslovnog nastanjanja hrvatskim privrednim društvima u drugim državama članicama.¹²³

Za mogućnost migracije privrednog društva iz država članica u Republiku Hrvatsku i *vice versa* bitnu komponentu predstavlja „nacionalnost“ društva. Prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima domaćim je privrednim društvima ostavljena mogućnost trajnog obavljanja delatnosti na čitavoj teritoriji Republike Hrvatske izvan mesta u kojemu se nalazi njihovo sedište bilo direktno, bilo putem ogranaka. Osim toga domaća društva imaju mogućnost prenosa sedišta s jednog na drugo mesto u Republici Hrvatskoj (čl. 38. st. 1. ZTD-a.), a kada je reč o inostranim društvima, ona će u pravilu poslovno nastanjanje na teritoriji Republike Hrvatske moći ostvariti jedino osnivanjem ogranka (čl. 612. st. 2. ZTD-a.).

I dok Zakon o trgovačkim društvima ne sadrži odredbe o tome koje se privredno društvo ima smatrati domaćim s druge strane pojam inostranog društva eksplicitno je određen odredbom čl. 611. st. 1. ZTD-a: „inozemno društvo je društvo koje je valjano osnovano po pravu države u kojoj ono ima registrirano sjedište izvan RH“.¹²⁴

Do ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju prenos registrovanog sedišta (uz prenos stvarnog sedišta) iz jedne države članice u drugu, a da se pritom ne zahteva reinkorporacija društva u državi odredišta, bio je moguć jedino kada je reč o nadnacionalnim tipovima društva

¹²² international private law.

¹²³ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op. cit., str. 39.; Kako sami autori ističu razmatra se samo hrvatsko pozitivno pravo i moguće izlazne restrikcije, bez ulaženja u problematiku eventualnih ulaznih ograničenja odredišnih država članica.

¹²⁴ Ibid; isto i Barbić, J. (2008). *Pravo društava – Knjiga prva: Opći dio*, Zagreb, str. 562.

SE, EEIU i SCE. Sticanjem punopravnog članstva s aspekta hrvatskog prava postao je moguć i prenos registrovanog sedišta SE, EEIU i SCE iz inostranstva u RH i *vice versa*.¹²⁵

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju u poglavlju II u članovima 52.-58. uređuje poslovno nastanjivanje i uspostavlja pravila u vezi sa osnivanjem i radom privrednih društava na teritorijama EU i Srbije. Član 52. određuje pojam privrednog društva Zajednice i srpskog privrednog društva kao privredno društvo osnovano u skladu s pravom neke od država članica, odnosno pravom Srbije, a čije se registrovano sedište, glavna uprava ili glavno mesto poslovanja nalaze na teritoriji Zajednice, odnosno Srbije što je jednako definiciji u čl. 53 Osnivačkog ugovora. Član 52. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju dalje određuje da ako privredno društvo osnovano u skladu sa pravom države članice, odnosno Srbije, ima samo registrovano sedište na teritoriji Zajednice/Srbije, smatraće se društvom koje ima pripadnost Zajednici ili Srbiji ako je njegovo poslovanje stvarno i trajno povezano sa privredom Zajednice, odnosno Srbije. Ovakvom formulacijom pojam privrednih društava koja imaju pripadnost Zajednici maksimalno je proširen i dovodi se u pitanje prihvatanje teorije stvarnog sedišta u Zakonu o privrednim društvima 2011. Podsetimo, srpski zakonodavac ne prihvata teoriju inkorporacije. U pravnoj teoriji ističe se postojanje indirektna zakonske pretpostavke u članu 16 st. 2. Zakona o privrednim društvima da je stvarno sedište ujedno i registrovano sedište društva, jer se sedište privrednog društva određuje osnivačkim aktom i registruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.¹²⁶ Usled toga, dosledna primena člana 52. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju mogla bi dovesti do toga da društvo koje je sedište registrovalo u Srbiji, a glavna uprava bude u nekoj drugoj državi članici može biti smatrano domaćim privrednim društvom.

Osim privrednog društva, definišu se i pojmovi ogranka (branch), poslovnog nastanjivanja (*establishment*), društva kćeri (*subsidiary*), poslovanje (*operations*) i privredne delatnosti (*economic activities*).¹²⁷

U stavu 4. član 52. određuje poslovno nastanjivanje privrednih društava kao pravo na bavljenje privrednim delatnostima osnivanjem društava kćeri i ogranaka u drugoj ugovornoj strani.¹²⁸ Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Srbija se obavezala

¹²⁵ Ibid

¹²⁶ Knežević-Bojović, A. (2011). Harmonizacija kompanijskog prava sa pravom Evropske unije i pravila o slobodi osnivanja privrednih društava u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, *Strani pravni život*, 1-2011, 129.- 142., str. 137.

¹²⁷ Ibid, str. 136.

¹²⁸ Poslovanje označava obavljanje privrednih delatnosti, privredne delatnosti označavaju delatnosti industrijskog, privrednog i profesionalnog karaktera i zanatske delatnosti.

privrednim društvima i društvima kćeri Zajednice olakšati poslovanje na svojoj teritoriji, tako što će im odobriti položaj ne manje povoljan od onog koji imaju domaća privredna društva ili društva iz trećih država. Iste odredbe važiće i za društva iz Srbije koja posluju ili planiraju da posluju za teritoriji Zajednice. Takođe, obe strane neće donositi diskriminirajuće propise za privredna društva iz druge ugovorne strane.

Društva kćeri privrednih društava Zajednice imaju pravo sticanja svojine na nepokretnostima kao i domaća privredna društva, kada su im potrebna za obavljanje privredne delatnosti.¹²⁹

Mogućnost i ostvarivanje poslovnog nastanjivanja su regulisani Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o postupku registracije u Agenciji za privredne registre¹³⁰ čija je primena otpočela 1. februara 2012. godine, čime je postupak registracije postao još efikasniji, brži i povoljniji.

Donošenjem Zakona o privrednim društvima su ispunjene obaveze iz poglavlja II Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a Zakon je u potpunosti sačinjen u skladu sa kompanijskim direktivama, tako da je mogućnost ostvarivanja poslovnog nastanjivanja regulisana na jedinstven način za domaća i strana fizička i pravna lica.¹³¹

Od primene pravila u vezi sa slobodom poslovnog nastanjivanja izuzete su finansijske usluge, posebno usluge osiguranja i u vezi sa osiguranjem, kao i bankarske i ostale finansijske usluge.

Odredbe slobode poslovnog nastanjivanja osnov su i uslov da se postave kriterijumi za potpunu slobodu osnivanja privrednih društava, u formi i meri kakve postoje na teritoriji Unije. Važno je poznavanje sudske prakse Evropskog suda pravde u ovoj oblasti, a ovo će posebno dobiti na značenju danom sticanja članstva Srbije u Evropskoj uniji.¹³²

¹²⁹ Član 53. stav 5b Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

¹³⁰ Službeni glasnik RS br. 99/11 i 83/2014

¹³¹ http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf str, 168. (03.02.2015.)

¹³² Knežević-Bojović, A. (2011). op.cit., str. 141.

1.2.3. Mala i srednja preduzeća

U ovom poglavlju pojašnjen je odnos malih i srednjih preduzeća i društva s ograničenom odgovornošću kao pravnom formom privrednog društva za obavljanje željene delatnosti.

U pogledu obima kapitala, društvo s ograničenom odgovornošću u prvoj meri odgovara malim i srednjim društvima koja se lako osnivaju, koja preterano ne opterećuju osnivače i koja se lako gase, tj. prestaju da postoje.¹³³ To je uostalom vidljivo i iz osnovnih razloga zbog kojih je ova forma društva nastala - potrebe povezivanja preduzetnika koji raspolažu manjim početnim kapitalom,¹³⁴ pa je i danas najveći broj ovih društava u razredu malih i srednjih privrednih preduzeća.

Mala i srednja preduzeća¹³⁵ od posebnog su značenja za razvoj privrede Evropske unije. Prema poslednjim istraživanjima u Evropskoj uniji registrovano je gotovo dvadeset jedan milion malih i srednjih preduzeća što čini 90% privrednih društava u Evropskoj uniji. Upravo mala i srednja preduzeća proizvode više od polovine bruto društvenog proizvoda Evropske unije i čine gotovo sedamdeset posto zaposlenih u privatnom sektoru.¹³⁶

Aktivno prekogranično poslovanje što većeg broja malih i srednjih preduzeća u unutrašnjem tržištu¹³⁷ Evropske unije zato je dobrodošlo. Ipak privrednici su i dalje suočeni s preprekama upravo u delu koji se odnosi na prekogranično poslovanje što negativno utiče na razvoj i potpuno ostvarivanje potencijala malih i srednjih preduzeća kao i njihovom doprinosu privredi Evropske unije.

Nezavisno o takvoj brojnosti, tek ih 8 % učestvuje u prekograničnom prometu roba i usluga, a tek ih 5 % deluje putem društava kćeri ili zajedničkih investicija u drugoj državi članici.¹³⁸

Iako su učinjene reforme u nacionalnim zakonodavstvima u oblasti kompanijskog prava velikim delom olakšale poslovanje unutar granica Evropske unije, Evropska Komisija izrazila

¹³³ Carić, S., op. cit. str. 11.

¹³⁴ Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 136.

¹³⁵ Mala i srednja preduzeća definišu se kao tvrtke s manje od 250 zaposlenih i s maksimalnim godišnjim prometom do 50 miliona evra

¹³⁶ "Think Small First" A "Small Business Act" for Europe COM(2008) 394 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF> (03.01.2015.)

¹³⁷ unutrašnjim tržištem Evropske unije smatra se jedinstveno tržište koje osigurava slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi i gde građani slobodno mogu živeti, raditi, studirati ili poslovati. Regulisano je čl. 26. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije

¹³⁸ Eckardt, M.: The European Private Company: Do we need another 28th private company law form in the EU? On regulatory competition of corporate law, Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic policy. Vol 20, No 1 (2012), str. 4., isto i Horak et al. (2011). *Uvod u trgovačko pravo*, Zagreb, str. 245.

je potrebu za dodatnim poboljšanjem pravnog okvira usmerenom na male i srednje privrednike na jedinstvenom tržištu.¹³⁹

U decembru 2008. usvojen je Zakon o malim privrednicima Evropske unije – tzv. „*Small Business Act for Europe*” s ciljem da sve postojeće inicijative u sferi preduzetništva ujedini pod zajedničkim zakonodavnim okvirom. *Small Business Act* predstavlja skup od deset načela ključnima za vođenje pri osmišljavanju i sprovođenju politika vezanih uz preduzetništvo na nivou Evropske unije i nacionalnom nivou država članica s ciljem stvaranja jednakih uslova za mala i srednja preduzeća na teritoriji cele Evropske unije. Načela *Small Business Act-a* su sledeća:

1. Stvoriti okruženje u kojem privrednici i porodična preduzeća mogu napredovati i u kojem se preduzetništvo nagrađuje;
2. Obezbediti da se poštenim privrednicima koji su doživeli stečaj brzo pruži druga prilika;
3. Osmisliti pravila u skladu s načelom „Počnimo od najmanjih”;
4. Učiniti državne uprave osetljivima na potrebe malog i srednjeg preduzetništva;
5. Prilagoditi sredstva javnog interesa potrebama malog i srednjeg preduzetništva, olakšati učestvovanje malog i srednjeg preduzetništva u javnoj nabavci i omogućiti bolje korišćenje mogućnosti Državne potpore za malo i srednje preduzetništvo;
6. Olakšati pristup malom i srednjem preduzetništvu finansijama, razviti zakonsko i poslovno okruženje koje pruža podršku pravovremenim uplatama u poslovnim transakcijama;
7. Pomoći malom i srednjem preduzetništvu ostvarivanje veće koristi od mogućnosti koje se nude na jedinstvenom tržištu;
8. Promovisati unapređenje veština u malom i srednjem preduzetništvu, kao i sve forme inovacija;
9. Omogućiti malom i srednjem preduzetništvu pretvaranje ekoloških izazova u prilike;
10. Podsticati i pružati podršku malom i srednjem preduzetništvu za korišćenje rasta tržišta.¹⁴⁰

Kako je uvodno navedeno u *Small Business Act-u* napredak privrede zasnovan na znanju osnovni je izazov Evropske unije. Uspeh će osigurati konkurentnu i dinamičnu privredu s više boljih radnih mesta i veći stupanj socijalne kohezije. Kroz globalnu promenu tržišta i pojačanu konkurenciju uloga malih i srednjih preduzeća kao stvaraoca mogućnosti

¹³⁹Dukić Mijatović, M., Gongeta, S. (2014). *Societas Privata Europaea – supranacionalni oblik društva s ograničenom odgovornošću u Evropskoj uniji*, X. Majsko savetovanje: Uslužni poslovi, Kragujevac, 935-947, str. 935.

¹⁴⁰“Think Small First” A “Small Business Act” for Europe COM(2008) 394 final, str.4. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF> (03.01.2015.)

zapošljavanja i ključnih igrača za dobrobit lokalne i regionalne zajednice postala je još važnija.¹⁴¹

Dinamični privrednici prepoznaju mogućnosti globalizacije i ubrzanja tehnoloških promena. Evropska unija je zato stavila potrebe malih i srednjih preduzeća u srce Lisabonske strategije rasta i prvi plan politike EU-e s ciljem stvaranje Evropske unije kao dobrim okruženjem za mala i srednja preduzeća.

U oktobru 2014. godine održana je skupština malih i srednjih preduzeća Evropske unije pod nazivom: „*Rast kroz preduzetništvo – iskorišćavanje budućih prednosti*“ (“*Growth Through Enterprise: Exploiting the Opportunities Ahead*) gde su doneseni novi zaključci važni za dodatni razvoj privrede država članica, ali i Evropske unije u celosti kroz prekogranično poslovanje malih i srednjih preduzeća.¹⁴²

Mala i srednja preduzeća osnov su svake privrede. Značenje im je posebno vidljivo kroz njihov udeo u zaposlenosti i u ukupno ostvarenom prihodu i izvozu. Pitanje performanse ovog dela privrede u Hrvatskoj kao najmlađoj državi članici, važnije je nego ikada i to zbog dugotrajnog visokog nivoa nezaposlenosti (upravo mala i srednja preduzeća, ne velika, generatori su novih radnih mesta) i ulaska Hrvatske u Evropsku uniju u čijoj se ekonomskoj politici malim i srednjim preduzećima poklanja posebna važnost.¹⁴³

Kriterijumi za razvrstavanje subjekata u sektoru malih i srednjih preduzeća u Hrvatskoj definisani su Zakonom o računovodstvu¹⁴⁴ i Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva¹⁴⁵ i to prema iznosu ukupne aktive, iznosu prihoda i prosečnom broju zaposlenih tokom poslovne godine. Tako se prema čl. 3. Zakona o računovodstvu malim preduzetnicima smatraju oni kojima ukupna aktiva i prihod ne prelazi 32.500.000 kuna odnosno 65.000.000 kuna, a prosečan broj zaposlenih tokom poslovne godine iznosi do 50. Prema istoj odredbi, srednji preduzetnici su oni koji prelaze barem dva od tri uslova za male preduzetnike, ali im ukupna aktiva ne prelaze 130.000.000 kuna, a prihod 260.000.000 kuna te je prosečan broj radnika tokom poslovne godine do 250.

¹⁴¹ Ibid

¹⁴² Skupština je održana u Napulju u Italiji od 1.-3. oktobra i okupila je više od 700 delegata koji su učestvovali u događaju. Skupština se sastoji od sednice, stručne radionice, interaktivne diskusije i izložbe. Događaj je poseban, jer je prvi put održan tzv. bez papira, preko app aplikacije pa je korisno mjesto umrežavanje - interaktivni sistem zabeležio je oko 10.500 kontakata tokom konferencije, odnosno u proseku, svaki sudionik se umrežio s 15 ljudi iz cele Evrope i šire. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/2014-sme-assembly/index_en.htm (12.01.2015.).

¹⁴³ Singer, S., Alpeza, M. (ur.), (2013). *Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2013.*, Zagreb, str. 11.

¹⁴⁴ Narodne novine br. 109/07, 54/13, 121/14

¹⁴⁵ Narodne novine br. 29/02, 63/07, 53/12, 56/13

Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva razlikuje mikro, male i srednje subjekte male privrede:

a) mikro subjekti su fizička i pravna lica koja prosečno godišnje zapošljavaju manje od 10 radnika, ostvaruju ukupni godišnji prihod u protivvrednosti do 2.000.000,00 evra, odnosno imaju vrednost dugotrajne imovine u protivvrednosti do 2.000.000,00 evra.;

b) mali subjekti su fizička i pravna lica koja: prosečno godišnje zapošljavaju manje od 50 radnika - ostvaruju ukupni godišnji prihod u protivvrednosti do 10.000.000,00 evra ili imaju zbir bilansa ako su obaveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obaveznici poreza na dohodak, u protivvrednosti do 10.000.000,00 evra.

c) srednji subjekti su fizička i pravna lica koja: prosečno godišnje zapošljavaju između 50 i 249 radnika - ostvaruju ukupni godišnji prihod u protivvrednosti od 10.000.000,00 evra do 50.000.000,00 evra ili imaju zbir bilansa ako su obaveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obaveznici poreza na dohodak, u protivvrednosti od 10.000.000,00 evra do 43.000.000,00 evra.¹⁴⁶

Prema analizi CEPOR-a u Hrvatskoj u 2012. godini mala i srednja preduzeća ostvaruju udeo od 51% u ukupnom prihodu, 67,04% u zaposlenosti i 43,06% u izvozu Hrvatske.¹⁴⁷

Godišnji izveštaj Evropske unije koje analizuje promene u trendovima u okruženju i regulatornom okviru na nacionalnom nivou za sektor malih i srednjih preduzeća¹⁴⁸ pokazuje kako Hrvatska, uprkos bitnom napretku koji je postigla u proteklih pet godina, još uvek bitno zaostaje za zemljama članicama EU u kvalitetu preduzetničke okoline. Hrvatska dostiže EU u samo dve oblasti, a to su agilnost uprave i pristup finansijskim sredstvima.¹⁴⁹

Mala i srednja preduzeća u tranzicionim zemljama imaju važnu ulogu, obzirom da su radno intenzivna i da upravo zbog toga mogu da apsorbuju radnu snagu koja ima niže kvalifikacije. Veoma su važna i kada je u pitanju razvoj ruralnih oblasti. U periodu recesije mala i srednja preduzeća apsorbuju ekonomske šokove bolje nego što su to u stanju da urade

¹⁴⁶ Ovakva kategorizacija veličine preduzetnika usklađena je s kriterijumima koje primenjuje Evropska unija prema Preporuci Evropske komisije 2003/361/EC od 6. maja 2003.

¹⁴⁷ CEPOR – Centar za politiku i razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva je nezavisni policy centar koji se od 2001. godine bavi problematikom poduzetništva i sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. http://www.cepor.hr/Izvesce%20o%20malim%20i%20srednjim%20poduzecima%202013_CEPOR.pdf (11.03.2015.)

¹⁴⁸ SBA Fact Sheet 2012

¹⁴⁹ Singer, S., Alpeza, M. (ur.), (2013). *Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2013.*, Zagreb, str. 32.

velika preduzeća. Mala i srednja preduzeća imaju vodeću ulogu u privredi EU, što je iskazano i u odgovarajućim dokumentima Evropske komisije.¹⁵⁰

SME Policy Index je u 2012. godine u svom preliminarnom izveštaju za 8 zemalja Jugoistočne Evrope (Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kosovo, Makedoniju, Srbiju, Hrvatsku i Tursku), dao procenu promena politika u periodu od 2009. do 2011. godine. Hrvatska i Srbija su uz Tursku, istaknute kao lideri ovih promena politika, ali su u izveštaju identifikovane i oblasti koje zahtevaju važnije promene. To su pre svega dalje unapređenje regulatornog okvira za mala i srednja preduzeća, unapređenje poslovnog okruženja, pojednostavljanje stečajnog postupka, jača podrška razvoju fondova rizičnog kapitala i drugih netradicionalnih izvora finansiranja malih i srednjih poduzeća, kao i podrška razvoju inovativnih i na znanju utemeljenih preduzeća.¹⁵¹

U nacionalnom programu Srbije za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije od 2013. do 2016. predviđene su mere restrukturiranja preduzeća i stavljen akcenat na mala i srednja preduzeća.¹⁵²

Tokom izrade nacionalnog programa restrukturiranja, u smislu Uredbe o postupku i načinu restrukturiranja subjekata privatizacije¹⁵³ sprovedilo se za 175 preduzeća. Saglasno tada važećim izmenama i dopunama Zakona o privatizaciji, zaštita od prinudnog izvršenja preduzeća u restrukturiranju bila je oročena do 30. juna 2014. godine. U skladu sa navedenim, Agencija za privatizaciju u saradnji sa Svetskom bankom pripremala je akcioni plan, za razrešenje statusa tih preduzeća uspešnim okončanjem restrukturiranja putem privatizacije, odnosno još jednim pokušajem prodaje u slučajevima gde je to bilo moguće i/ili pokretanjem stečajnog postupka ili razrešenjem na treći način. Međutim, Zakon o sporazumnom finansijskom restrukturiranju privrednih društava¹⁵⁴ nije se primenjivao na privredna društva u postupku privatizacije. Po isteku prethodno pomenutog roka, 13. avgusta 2014. stupio je na snagu novi Zakon o privatizaciji.¹⁵⁵ Time su formalno i institucionalno stvoreni potrebni uslovi za nastavak i okončanje procesa restrukturiranja i privatizacije u Republici Srbiji. Stupanjem na snagu novog Zakona o privatizaciji prestao je da važi raniji Zakon o

¹⁵⁰Bjelić, P. Ivanić, V. (2011). *Konkurentnost regiona u kontekstu uclanjenja u Evropsku uniju*, Evropsko zakonodavstvo, Beograd, 86 – 102., str. 89.

¹⁵¹Singer, S., Alpeza, M. (ur.), (2013). op.cit., str. 32.

¹⁵²Dostupno na:

http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/mpi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf ; str. 131. (12.12.2014.)

¹⁵³„Sl. glasnik RS“, br. 52/05, 96/08, 98/09, 44/2013 i 59/2013

¹⁵⁴„Sl. glasnik RS“, br. 36/2011

¹⁵⁵„Sl. glasnik RS“, br. 83/2014

privatizaciji,¹⁵⁶ kao i propisi doneti na osnovu tog zakona, osim člana 11. Uredbe o postupku i načinu restrukturiranja subjekata privatizacije, koji ostaje na snazi do sprovođenja prodaje subjekata privatizacije koji su na dan stupanja na snagu novog zakona bili u statusu restrukturiranja.¹⁵⁷

Od posebne su važnosti pravila koja se tiču položaja poverilaca društava u restrukturiranju, naročito zbog odluke Ustavnog suda koji je proglasio neustavnom odredbu ranijeg Zakona o privatizaciji kojom su društva u restrukturiranju bila zaštićena od prinudnog izvršenja. Uprkos stavu Ustavnog suda, Novi Zakon ponovo produžava rokove do čijeg isteka nije moguće pokrenuti izvršenje protiv društava u restrukturiranju – taj rok sada iznosi 315 dana od stupanja zakona na snagu, i okončao se 24. juna 2015. godine.¹⁵⁸

Novi Zakon uspostavio je rok 26. decembra 2014. godine do kog je Agencija za privatizaciju trebala da donese odluku o zahtevima za isplatu potraživanja podnetim u skladu sa izmenama Zakona o privatizaciji, iz maja 2014. godine. Prema odredbi člana 10 Zakona o privatizaciji, u postupku privatizacije moguće je primeniti kombinaciju više metoda i modela privatizacije u cilju efikasnijeg sprovođenja tog postupka.

Kako se ističe u pojedinim izvorima¹⁵⁹ novi Zakon ostaje nedorečen u pogledu pitanja šta se dešava ukoliko neki poverilac ne pristane na predlog Agencije za namirenje potraživanja. Takođe, stiče se utisak da formulacija Zakona ostavlja mogućnost i za tumačenje po kome bi i poverioci koji nisu podneli zahtev za namirenje Agenciji po odredbama prethodnih izmena i dopuna zakona, mogli da pokrenu prinudno izvršenje po isteku roka predviđenog Novim Zakonom. Ostaje na praksi da zauzme stav u pogledu ovih nejasnoća.

Prema članu 6 novog Zakona svi postupci privatizacije imaju se završiti do 31. decembra 2015. godine i to putem sledeća četiri modela: prodaje kapitala, prodaje imovine, prenosa kapitala bez naknade i strateškim partnerstvom, metodom javnog prikupljanja ponuda sa javnim nadmetanjem odnosno javnim prikupljanjem ponuda. Pored modela i metoda privatizacije, propisana je mogućnost primene mera za pripremu i rasterećenje obaveza subjekta privatizacije i to putem uslovnog otpisa duga, odnosno pretvaranjem duga subjekta privatizacije u trajni ulog (konverzija). Novim zakonom obezbeđuju se fleksibilnije metode i

¹⁵⁶ „Sl.glasnik RS“, br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07, 30/10, 93/12, 119/12, 51/14 i 52/14-Us

¹⁵⁷ <http://www.priv.rs/cms/view.php?id=10614> (03.03.2015.)

¹⁵⁸ <http://www.karanovic-nikolic.com/2014/08/22/srbijanovi-zakon-o-privatizaciji-produzena-zabrana-izvršenja-nad-subjektima-u-restrukturiranju/?lang=sr> (03.03.2015.)

¹⁵⁹ Ibid

modeli privatizacije, zasnovani na realnim tržišnim uslovima koji će sam postupak učiniti efikasnim i transparentnim. Novi Zakon uvodi i mogućnost da se nad subjektima privatizacije za koje ne postoji nikakvo interesovanje potencijalnih kupaca pokrene stečajni postupak, i time konačno reši njihova sudbina. Prema poslednjim dostupnim podacima Ministarstva privrede, u Srbiji su 155 preduzeća u restrukturiranju, a 419 se nalazi u različitim fazama privatizacije.¹⁶⁰

Na početku 2014. godine. na teritoriji AP Vojvodije registrovano je ukupno 112223 aktivnih privrednih društvama i 215437 preduzetnika; u procesu likvidacije vodilo se 7237 privrednih društava, dok se 2094 privrednih društava vodilo u stečajnom postupku.¹⁶¹

Danom stupanja na snagu novog Zakona o privatizaciji, stupio je na snagu i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o stečaju, osim odredbe člana 10. zakona koja se primenjuje od 1. oktobra 2014. godine i odredbe člana 1. stav 2. koja se primenjuje od 1. januara 2015. godine.

Srpska privreda još uvek oseća posledice svetske ekonomske krize, čiji su efekti samo delimično ublaženi merama ekonomske politike, što za posledicu ima dalje usporavanje privredne aktivnosti MSPP, koje je zamenilo dinamičan rast iz perioda pre početka krize. U odnosu na 2010. godinu, u 2011. godini nastavljen je trend povećanja broja privrednih subjekata, kao i MSPP, ali je smanjen broj novoosnovanih, a povećan broj ugašenih MSPP. Zaposlenost u MSPP sektoru opala je za dodatnih 3,5 odsto. Došlo je i do pada ostvarene bruto dodate vrednosti za 3,2 odsto i profita, takođe za 3,2 odsto.¹⁶²

Uprkos negativnim uticajima ekonomske krize, mala i srednja preduzeća u Srbiji uspela da u 2011. godini, ostvare i pozitivne rezultate i time dokazala da predstavljaju veoma žilav i prilagodljiv sektor privrede. Preduzeća i preduzetnici, koji su prebrodili prvi udar krize, postali su konkurentniji i okrenuli se izvozu, koji je u 2011. godini porastao za 6 odsto, a pokrivenost uvoza izvozom malog i srednjeg preduzetničkog sektora prvi put je premašila 50 odsto.

¹⁶⁰ Studija slučaja - Privatizacija u Srbiji, (2014). NALED, str. 8.; dostupno na: http://www.naled-serbia.org/upload/Document/File/2014_11/Studija_slucaja_Privatizacija_u_Srbiji.pdf (03.03.2015.). Dodajmo kako je Agencija za privatizaciju raspisala krajem 2014. godine prve javne pozive za prikupljanje obavezujućih ponuda za ukupno 502 preduzeća. U prvom krugu ponude našle su se firme s čistim kapitalom, strateškim partnerima, rešenim vlasničkim odnosima i prema čijoj imovini nije bilo zahteva po osnovu restitucije. Od ta 502 poduzeća, 58 ih je bilo fiktivnih.

¹⁶¹ Dukić Mijatović M., Veselinović, J. (2014). Reforma zakonodavstva kao *conditio sine qua non* stvaranja boljeg investicionog ambijenta u AP Vojvodini – privrednopravni aspekt, *Rešavanje problema nezaposlenosti na teritoriji AP Vojvodine – odgovor na socijalna raslojavanja uzrokovana novom globalnom recesijom*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija Novi Sad, Novi Sad, str. 61.,62.

¹⁶² http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf str. 132. (12.12.2014.)

Najvažnije mere koje se tiču malih i srednjih preduzeća u Srbiji sprovedene su u 2012. godini i obuhvatile su unapređenje poslovnog okruženja kroz ukidanje više od 130 parafiskalnih nameta, reformu naplate PDV i poboljšanje likvidnosti kroz donošenje Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama, kao i kroz subvencionisane kredite za likvidnost.

Aktivnosti planirane na planu unapređenja i razvoja malih i srednjih privrednih preduzeća su detaljno obrađene u Poglavlju 20 „Preduzetništvo i industrijska politika” Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.¹⁶³

Prema poslednjim podacima, preduzetnički sektor Srbije obuhvata 317.162 privrednih društava i preduzetnika, što predstavlja 99,8% od ukupnog broja privrednih subjekata. MSPP sektor učestvuje sa 65% zaposlenih od ukupno radno sposobnog stanovništva. Ovaj sektor učestvuje u BDP Republike sa oko 34%, u izvozu oko 50%.¹⁶⁴

Na teritoriji AP Vojvodine u prvom tromesečju 2014. godine osnovano je 2196 privrednih društava, a obrisano 556 % privrednih društava iz Registra privrednih subjekata.¹⁶⁵ U prvom kvartalu iste godine osnovano je za 8,4 % manje, a obrisano za 21,7 % manje privrednih društava nego u istom periodu prošle godine.¹⁶⁶

Smanjen obim poslovne aktivnosti, uticao je i na sektor MSPP posebno u poslovnom segmentu konkurentnosti kao i u smanjenoj stopi opstanka novoosnovanih privrednih subjekata. Ovakav trend je obeležio i smanjenje broja zaposlenih. Usporena dinamika razvoja i smanjenje broja privrednih subjekata sektora MSPP su rezultat otežanih uslova poslovanja, smanjenja mogućnosti za finansiranje MSPP sektora kao i pada inostrane tražnje, zbog smanjene ukupne poslovne aktivnosti najvažnijih spoljnotrgovinskih partnera Srbije (zemalja članica EU i ostalih zemalja u okruženju).

Sektorska koncentracija MSPP je nepromenjena u odnosu na prethodne godine: prerađivačka industrija, inovacione i tehničke delatnosti, trgovina na veliko i malo, stručne i naučne delatnosti.

U strukturi sektora MSPP najbrojnija su mikro preduzeća (305.321), mala i srednja privredna društva (11.841), i ujedno ova privredna društva dominiraju u sledećim pokazateljima:

- 53,8% zaposlenost MSPP sektora,
- 60,7% promet MSPP sektora,

¹⁶³ Ibid

¹⁶⁴ <http://www.pks.rs/PrivredaSrbije.aspx?id=20&p=0&> (03.03.2015.)

¹⁶⁵ Dukić Mijatović M., Veselinović, J. (2014).op.cit., str. 61.

¹⁶⁶ Ibid.

- 61.6% BDP MSPP sektora
- 77% izvoza MSPP sektora.¹⁶⁷

Strategija razvoja mikro, malih i srednjih privrednih društava, zasnovana je na evropskom dokumentu, Aktu o malom biznisu (*Small Business Act*). Obuhvata pet stubova i sprovode je vladine institucije kroz:

1. promociju i podršku preduzetništva i osnivanje novih privrednih društava
2. unapređenje ljudskih resursa za konkurentan MSPP sektor
3. finansiranje MSPP sektora
4. unapređenje konkurentne prednosti MSPP na izvoznim tržištima i
5. pravno, institucionalno i poslovno okruženje MSPP sektora u Srbiji.¹⁶⁸

Predmet i struktura Strategije za razvoj MSPP, preduzetništva i konkurentnost 2015-2020 obuhvataju unapređenje uslova za razvoj i konkurentnost mikro, malih, srednjih firmi i preduzetnika u skladu sa deset principa evropskog Akta o malom biznisu.

Pored strategije pripremljen je plan aktivnosti, Akcioni planovi za 2015. i 2016. godinu, kojima bi se otpočelo realizovanje strategije. Akcioni planovi obuhvataju zakonodavne i administrativno tehničke korake i to:

- reformu propisa koji su negativni za poslovno okruženje,
- smanjenje troškova potrebnih za prilagođavanje privrede novim zakonskim propisima,
- uključenje testa uticaja na mikro, male i srednje firme u analizi efekata propisa,
- sprovođenje regulatorne reforme na lokalnom i pokrajinskom nivou,
- unapređenje efikasnosti sprovođenja administrativnih postupaka,
- korišćenje postojećeg portala e-uprave Vlade za administrativne postupke,
- uspostavljanje jednošalterskog sistema za pružanje što većeg broja usluga,
- uspostavljanje redovnog merenja administrativnih troškova privrede,
- stvoriti bolje uslove za učešće mikro, malih, srednjih firmi i preduzetnika u javnim nabavkama,
- stalni dijalog predstavnika privrede (Forum MSPP PKS) sa ministarstvom i Vladom,
- uspostavljanje vladinog Saveta za preduzetništvo,
- prevazilaženje ograničenja koja utiču na slabiju ponudu bankarskog sektora i finansiranje MSPP sektora, alternativnim izvorima finansiranja,
- praćenje stanja finansiranja MSPP sektora i državne podrške,

¹⁶⁷ <http://www.pks.rs/PrivredaSrbije.aspx?id=20&p=0&> (03.03.2015.)

¹⁶⁸ Ibid.

- unapređenje sistema izdavanja kreditnih garancija,
- stvaranje uslova za investiranje vlasničko preduzetničkog kapitala, mikrofinansiranjem, i ulaganja tzv. poslovnih anđela u MSPP sektor,
- unapređenje uslova za korišćenje lizinga, faktoringa,
- uspostavljanje mehanizma praćenja i predviđanja potreba privrede za kvalitetnom radnom snagom,
- uvođenje preduzetničkog obrazovanja u sve nivoe obrazovanja,
- obrazovanje i obuka profesora za preduzetništvo, kao priprema za uvođenje dualnog obrazovanja,
- razvoj poslovnih usluga za MSPP sektor,
- unaprediti tehnološku i inovacionu strukturu sa ojačanim kapacitetima, posebno eko-investicije, efikasno korišćenje resursa i energetska efikasnost,
- adekvatno koristiti sredstva evropskog projekta Horizont 2020 za inovacije (u jednom delu projekta Eurochambers, je u realizaciju za naredne godine uključio Privrednu komoru Srbije),
- razvoj poslovne infrastrukture od lokalnog do regionalnog ekonomskog razvoja,
- podrška izlasku MSPP sektora na nova tržišta i unapređenje izvoza, od masovnijeg učešća na sajmovima do pronalaženje potencijalnih kupaca i partnera i zajednički nastup,
- unaprediti standardizaciju u MSPP sektoru u skladu sa standardima EU,
- uspostaviti metodologiju praćenja i unapređenja ženskog preduzetništva, preduzetništva mladih i socijalnog preduzetništva po standardima Eurostata i preporukama OECD.

Predviđenom strategijom, akcionim planom i godišnjim planovima, očekivani ciljevi bi trebalo da ostvare sledeće , pojedine projektovane parametre do 2020. godine.

- dostići ukupan broj mikro, malih, srednjih firmi, od 350.000;
- stopa opstanka novoformiranih firmi od 90%;
- godišnja stopa rasta zaposlenosti u MSSP firmama 3%;
- procentualno učešće mikro, malih i srednjih firmi u ostvarivanju bruto društvenog proizvoda (GDP) na godišnjem nivou 58%;
- dostići rang Srbije prema globalnom indeksu kvaliteta i konkurentnosti preduzetništva - GEDI, prema svetskom ekonomskom forumu, u prvih 70;
- dostići rang Srbije o uslovima poslovanja prema Izveštaju Svetske banke, u prvih 60.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Bilten MSPD februar 2015; Centar za mala i srednja privredna društva Privredne komore Srbije http://www.pks.rs/Documents/Centar%20za%20mala%20i%20srednja%20privredna%20dru%C5%A1tva/PKS%20MSPDINFO_februar_2015.pdf (03.03.2015.)

Slabiji položaj malih i srednjih preduzeća na tržištu je uzrokovano slabljenjem poslovnih rezultata zbog pada tražnje, otežane naplate potraživanja, smanjenim investicijama, prezaduženošću, smanjenom kreditnom sposobnošću i smanjenom likvidnošću. Mala i srednja privredna preduzeća u najvećem broju posluju u nerazmenljivim sektorima industrije, a njihove proizvode karakteriše nizak nivo obrade, što su ključni ograničavajući faktori njihovog efikasnijeg uključivanja u međunarodnu tokove, a sem toga u Srbiji su neujednačeno regionalno zastupljena.¹⁷⁰

Pravna tekovina Evropske unije vezana za poglavlje Preduzetništvo i industrijska politika sastoji se od principa i instrumenata politike, a najveći deo njih sprovodi se na nivou Evropske unije kroz Program za konkurentnost i inovacije.

Uspostavljanjem opštih principa politike, Evropska unija teži promovisanju stvaranja konkurentnosti kojom se poboljšavaju politika preduzetništva i strategije u oblasti industrije. U skladu sa članom 173. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, one su usmerene na ubrzanje strukturnih prilagođavanja, podsticanje stvaranja okoline povoljne za pokretanje poslova, domaćih i stranih investicija, promovisanje malih i srednjih preduzeća (SME), kao i preduzetništva i inovacija. Još konkretnije, politiku EU u oblasti malih i srednjih preduzeća karakterišu preporuke u pogledu politike i mehanizmi za preispitivanje zajedničke politike koji su obuhvaćeni Aktom o malom biznisu, kao i zajedničkom definicijom malih i srednjih preduzeća.¹⁷¹

Tabelarni prikaz promena u sektoru malih i srednjih poduzeća nastalih kao posledica pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji pokazatelj je eventualnih promena i za Republiku Srbiju pristupanjem Evropskoj uniji.

Tabela 3. Prikaz promena u sektoru malih i srednjih preduzeća nastalih kao posledica pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji

Promene u području poslovne regulative	Promene u trgovinskim sporazumima i carinama; Ukidanje carina sa EU, istupanje Hrvatske iz CEFTA sporazuma (poskupljenje izvoza hrvatskih proizvoda u zemlje članice CEFTAe); Ukidanje nulte stope PDV-a na neke proizvode; Važnost ispunjavanja ekoloških i tehničkih standarda EU kao preduslov plasmana hrvatskih proizvoda na tržište EU; Usklađivanje javne nabavke s ciljem povećanja mogućnosti
--	--

¹⁷⁰ http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf str. 132. (12.12.2014.)

¹⁷¹ <http://eupregovori.bos.rs/pregovaracka-poglavlja/363/2014/01/15/poglavlje-20---preduzetnistvo-i-industrijska-politika.html> (12.01.2015.)

	Učestvovanja malih i srednjih preduzeća
Promene u poslovnoj / investicionoj klimi	Promene u politici i praksi izdavanja građevinskih dozvola, poreza, licenci; uticaj na disciplinu plaćanja, zakonske postupke, promociju i zaštitu investicija.; Veća makro-ekonomska i politička stabilnost
Promene u podršci malim i srednjim preduzećima	Povećanje raspoloživosti sredstava EU.
Promene u tržišnim uslovima	Lakši pristup tržištima država EU; Veća dostupnost hrvatskog tržišta firmama iz EU; Manja privlačnost tržišta zemalja CEFTA-e za hrvatske izvoznike zbog povećavanja carina; Poboljšan pristup finansiranju radi povećanja raspoloživih sredstava iz fondova EU u Hrvatskoj; Povećanje direktnih inostranih investicija; Povećanje izvoznih aktivnosti; Unapređenje pristupa učenju i inovacijama kroz intenzivniju saradnju s razvijenijim inostranim preduzećima.

Izvor: Singer, S., Alpeza, M. (ur.), (2013). *Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2013.*, Zagreb, str. 76.

1.3. GLAVA TREĆA

1.3.1. Uticaj presuda Evropskog suda na slobodu poslovnog nastanjanja

Stagniranje u zakonodavnoj regulativi pokazalo se kao problem unutar granica Evropske unije povećanjem broja država članica, kada je bilo sve teže pronaći kompromisno rešenje između nacionalnih propisa u oblasti kompanijskog prava.¹⁷²

Bitno je ukazati na praksu Evropskog suda koja je doprinela deregulaciji kompanijskog prava u državama članicama s ciljem povećanja njihove međusobne konkurentnosti, ali i uveliko uticala na modernizaciju ovog segmenta prava.

Nacionalno zakonodavstvo kompanijskog prava ne može biti primenjeno, bez uvažavanja sudske prakse Evropskog suda pravde o osnovnim slobodama zagarantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije. Takođe, mnoge odredbe nacionalnog zakonodavstva zahtevaju aktivnu upotrebu direktiva koje su implementirali.

U procesu modernizacije uređenja kompanijskog prava u zakonodavnim sistemima unutar granica Evropske unije te napuštanju teorije sedišta¹⁷³ društva najveći uticaj imale su odluke

¹⁷² Mock, S. op. cit., str. 3.

Evropskog suda u predmetima „Daily Mail“ i General „Trust“ „Centros“¹⁷⁴, „Überseering“¹⁷⁵, „Inspire Art“¹⁷⁶, „SEVIC“¹⁷⁷ i „Cadbury Schweppes“ koja su analizirana u narednim poglavljima.

U navedenim sudskim presudama, izraženo je stanovište da se privrednom društvu osnovanom prema pravu jedne od država članica, ne može primenom pravnih propisa druge države članice, u kojoj to privredno društvo obavlja svoju privrednu delatnost ili ima svoje stvarno sedište, uticati na pravnu ličnost. Takvo stanovište omogućilo je osnivačima privrednih društava osnivanje društva u državi članici s jednostavnijim i jeftinijim postupkom osnivanja. Kako se u dosadašnjoj poslovnoj praksi pokazalo, upravo brži postupak kod registracije društva, kao i (makar minimalne) razlike pri propisanom iznosu najnižeg osnivačkog kapitala potrebnog za njegovo osnivanje uveliko utiču na izbor zemlje članice u kojoj će se društvo osnovati.¹⁷⁸

Pri proceni delovanja država članica, za Evropski sud ključna je odredba čl. 49. UFEU kojom se određuje sloboda poslovnog nastanjanja.¹⁷⁹

¹⁷³ Prema; Bouček, Vilim: Lični statut trgovačkog društva i specifičnih evropskih trgovačkih društava u evropskom međunarodnom privatnom pravu., *Zbornik PFZ*, 56, Posebni broj, 129-164 (2006); str. 132.-134., razlikujemo teoriju sedišta i teoriju inkorporacije društva. Prema teoriji osnivanja, pravna i poslovna sposobnost trgovačkog društva, ocenjuje se po odredbama prava države u kojoj je osnovano. Za priznavanje pravne sposobnosti, pravna osoba mora biti uređena u skladu s propisima države osnivanja, posebno u skladu s odredbama o registraciji pravne osobe. U pravilu nacionalno pravo države osnivanja propisuje da se u statutu kao pravnom aktu o osnivanju pravne osobe za sedište određuje mesto na području države osnivanja, ali posledica toga je onda da se prema teoriji sedišta statutarno sedište pravne osobe nalazi u državi osnivanja.

Prema teoriji stvarnog sedišta, osobni statut pravne osobe ocenjuje se po pravu države u kojoj se nalazi neno stvarno sedište. Budući da je sedište pravne osobe središnja tačka iz koje izlazi nezina aktivnost, i za trgovačko je društvo odlučujuće odrediti stvarno, po vođenju posla spolja vidljivo sedište. Kako se činjenica postojanja višestrukih sedišta pravnih osoba ne bi zloupotrebljavala, kao lični statut trgovačkog društva, odnosno pravne osobe, određuje se pravo države u kojoj se nalazi njeno stvarno sedište odnosno sedište njene glavne uprave.

¹⁷⁴ Judgment of the Court of 9 March 1999. - Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen - Case C-212/97, European Court Reports 1999, Part I, page 1459

¹⁷⁵ Judgment of the Court of 5 November 2002. - Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC), Case C-208/00, European Court Reports 2002, Part I, page 9919

¹⁷⁶ Judgment of the Court of 30 September 2003. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd., Case C-167/01, European Court Reports 2003, Part I, page 10155

¹⁷⁷ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 13 December 2005. SEVIC Systems AG., Case C-411/03, European Court Reports 2005., Part I, page 10805

¹⁷⁸ Becht, M., Mayer, C., Wagner, H. (2008). *Where do firms incorporate? Deregulation and the cost of entry*, Journal of Corporate Finance 14, str. 241 – 256, str. 242.; ; isto i: Noack, U., Beurskens, M. (2008). *Of Tradition and Change – The Modernization of the German GmbH in The Face of European Competition*, CBC 0037, 07, str. 5.; Braun i dr. (2011). *Does Charter Competition Foster Entrepreneurship? A Difference-in-Difference Approach to European Company Law Reforms*, ECGI Working Paper No 308, str. 2; Eckardt, M. (2012). *The European Private Company: Do we need another 28th private company law form in the EU? On regulatory competition of corporate law*, Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic policy. Vol 20, No 1, str. 52.

¹⁷⁹ Sachdeva, A. M.: op.cit., str 153. i 154. u Horak, H., Dumančić, K. (2011). *Usklađivanje u pravu društava u RH s pravnom stečevinom EU*, Pravo i porezi, 20, 86 – 93. str.

U navedenom predmetu „Centros“, Evropski sud je odlučivao o danskom društvu Centros Ltd. osnovanom u Velikoj Britaniji i uskraćivanju slobode poslovnog nastanjivanja ako se ono koristi isključivo u cilju zaobilaženja nepovoljnijeg pravnog poretka. Sud je svojom presudom ustvrdio kako je primena teorije stvarnog sedišta protivna slobodi poslovnog nastanjivanja i da u konkretnom slučaju ne može da se odbije registracija društva u danski sudski registar čime je omogućeno osnivanje privrednih društava u državi članici sa, osnivačima, povoljnijim pravnim sistemom i kasniji prenos stvarnog sedišta u drugu državu članicu.

Kada se govori o predmetu „Centros“ važno je istaknuti kako se prosečna brojka osnivanja Ltd.-a u Velikoj Britaniji nakon donošenja sudske presude u ovom slučaju popela sa 146 osnovanih Ltd-a godišnje na 671 osnovan Ltd. godišnje.¹⁸⁰ Najveći broj novoosnovanih društava osnovali su osnivači malih i srednjih privrednih preduzeća iz Nemačke, Francuske, Nizozemske i Norveške.

Tabela 4. Broj osnovanih društava s ograničenom odgovornošću nakon donošenja presude Centros

Država:	Godina osnivanja									
	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Austrija	70	63	107	104	150	163	212	456	754	719
Nemačka	600	633	776	807	717	1164	2752	10263	13728	16438
Belgija	236	300	378	305	293	335	323	395	531	592
Švedska	173	263	249	237	133	206	242	245	410	533□
Španija	243	242	307	269	269	373	279	386	555	564
Italija	440	442	538	422	329	370	428	431	553	748

Izvor: M. Becht, Mayer, C., Wagner, H., (2008). *Journal of Corporate Finance* 14, 241–256, str. 248.

U predmetu „Überseering“ Evropski je sud potvrdio primenu teorije osnivanja i priznavanje pravne i poslovne sposobnosti privrednim društvima prilikom prenosa stvarnog sedišta u granicama Evropske unije.¹⁸¹

¹⁸⁰ Becht, M, Mayer, C., Wagner, H., (2008). op.cit., str. 242 (istraživanje se odnosi na razdoblje od 2003. – 2006.g. i autori su ga ograničili isključivo na tzv. *Centros tipove društava*, odnosno na društva osnovana u Velikoj Britaniji bez stvarnog delovanja na njenom području. Isto istraživanje pokazalo je da se povećan broj novoosnovanih Ltd.-a iz ostalih zemalja članica u Velikoj Britaniji nije reflektirao u odnosu na privrednike izvan granica Evropske unije na koje se sudska presuda ne odnosi)

¹⁸¹ Baelz, K., Baldwin, T. (2003). *The End of the Real Seat Theory (Sitz Theorie): the European Court of Justice Decision in Ueberseering of 5 November 2002 and its Impact on German and European Company Law*, German

Presuda u slučaju „Inspire Art“ predstavljala je korak dalje u sudskoj praksi Evropskog suda, jer osim što se privrednom društvu osnovanom u nekoj od država članica priznaje poslovna sposobnost, državi u kojoj takvo društvo želi osnovati svoj ogranak zabranjuje se nametanje strožih nacionalnih pravnih propisa¹⁸².

Teorija osnivanja potvrđena je i u presudi u slučaju „SEVIC Systems AG“ čime je omogućeno prekogranično pripajanje i spajanje privrednih društava koja posluju unutar granica Evropske unije, a osnovana su u različitim državama članicama.¹⁸³

Navedene presude Evropskog suda uticale su na međusobno regulatorno takmičenje među državama članicama Evropske unije koje su svojim zakonodavnim reformama privrednicima olakšale ulazak u poslovni poduhvat.

Sve navedeno dovodi do opšteg zaključka kako evropska legislativa kompanijskog prava izražena kroz direktive i ostale propise predstavlja osnovni okvir za nacionalna kompanijska prava, a često je i prirodna polazna tačka u slučaju nastanka pravnih sporova. Međutim, ni te direktive ni uredbe nisu primenjive ukoliko im osnov nisu tržišne slobode zagarantovane u Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije i sudskoj praksi Evropskog suda pravde.

Zakonodavstvo Evropske unije u svakom se segmentu mora tumačiti i primenjivati u skladu s Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije i odredbama slobode prava poslovnog nastanjanja, pružanja usluga i slobodno kretanje kapitala.

Takođe, treba istaknuti kako Evropski sud nije specijalizovani sud i odlučuje sa svrhom zaštite osnovnih privrednih sloboda zagarantovanih Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, dok suprotno tome, specijalizovani nacionalni privredni sudovi, donose odluke s ciljem zaštite nacionalnih prava i interesa uzimajući u obzir pravnu i poresku usklađenost kao i druge važne činioce za nacionalno zakonodavstvo.¹⁸⁴ Do predmeta *Cartesio* i *VALE* sud nije

Law Journal, dostupno na: <http://www.germanlawjournal.com/print.php?id=214> (15.01.2014.), Wymeersch, E. (2003). *The Transfer of the Company's Seat in European Company Law, ECGI*, Law Working Paper No 08, str. 21., dostupno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=384802 (15.01.2014.)

¹⁸² Kersting, C., Schindler, C. P. (2003). *The ECJ's Inspire Art Decision of 30 September 2003 and its Effects on Practice*, German Law Journal, Vol .04 No. 12, str. 1279.

¹⁸³ Jurić, D. (2008). *Sudska praksa Evropskog suda u području slobode poslovnog nastana*, Hrvatska pravna revija, br. 3, str. 95.

¹⁸⁴ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op. cit., str. 15.; autori u fn. 42. za razumevanje odnosa nacionalnih privrednih sudova i Evropskog suda upućuju na: Horak, H., Dumančić, K. (2011). *Problemi implementacije Direktive o uslugama u pravo RH – odustajanje od socijalnog modela na nacionalnom nivou?*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, str. „delovanje država članica u vreme globalne ekonomske krize nisu uvek podrška procesima integracije tržišta EU, te socijalna dimenzija EU ne može biti u potpunosti osigurana samo od strane Evropskog suda. Iako Evropski sud široko interpretira privredne slobode na način da se njima štite temeljna osobna i socijalna prava očigledno je da najnovija sudska praksa potvrđuje kako to ne može biti tako. Obzirom da liberalizacija tržišta znači liberalizaciju nacionalnih pravila potvrđuje se zaključak da se

uzimao u obzir prethodnu ekonomsku aktivnost društava u matičnoj državi članici kao i ne prihvatanje obrazloženja za određivanje dozvoljenih ograničenja koje države članice u svom nacionalnom zakonodavstvu nameću prilikom određivanja visine osnivačkog kapitala društva kao razlog zaštite poverilaca.¹⁸⁵ Evropski sud naglasak stavlja na obelodanjivanje podataka o poslovanju društva kao bolji način zaštite poverilaca.

1.3.2. Presuda C-212/97 Centros

Presuda u predmetu Centros prva je u nizu presuda u kojima se ističe da je obaveza država članica priznati pravnu ličnost društvima koja su zakonito osnovana u drugoj državi članici. Predmet „Centros“¹⁸⁶ posebno je važan za primenu slobode poslovnog nastanjivanja osnivanjem društva u državi članici s povoljnijim uređenjem s ciljem izbegavanja nacionalnih propisa koji propisuju strože uslove u pogledu iznosa osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje privrednog društva. Ovakvim načinom stekla bi se mogućnost naknadnog osnivanja u restriktivnijoj državi kao “stranog” društva. U ovom poglavlju predstavljen je tok registracije ovog privrednog društva i okolnosti zbog kojega je došlo do spora pred Evropskim sudom.

Danski državljani s prebivalištem u Danskoj odlučili su osnovati društvo za uvoz vina na dansko tržište. Danski propisi tada su za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću zahtevali minimalni osnivački kapital od 26.000 evra. Da bi izbegli uplatu toga iznosa, osnivači su se odlučili za engleski *private limited company*, za čije se osnivanje prema engleskom pravu ne propisuje minimalni osnivački kapital, i podneli prijavu za osnivanje ogranka u Danskoj. Iz tog ogranka obavljali bi se svi poslovi društva. Danski registar privrednih društava odbio je registraciju ogranka, smatrajući da je postupanje osnivača bilo nelegalno s namerom izbegavanja primene danskih propisa o minimalnom osnivačkom kapitalu.¹⁸⁷

time otvaraju posebna pitanja i za učesnike na tržištu. Očigledno je da je jedan od odgovora u nekim državama članicama primarno zaštita nacionalnih tržišta.“

¹⁸⁵ Ibid

¹⁸⁶ Judgment of the Court of 9 March 1999. - Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen - Case C-212/97, European Court Reports 1999, Part I, page 1459

¹⁸⁷ Babić, D. (2006). op.cit., str. 232., Babić, D., Petrović, S.: Priznanje stranih trgovačkih društava u Evropskoj uniji nakon presude Suda Evropskih zajednica u predmetu Centros, 52, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2002 ; Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 275.; Horak H., Dumančić K., Šafranko Z., op. cit. str. 20., 21., Becht, M., Enriques, L., Korom, V.: Centros and the cost branching, Journal of corporate Law Studies, vol. 9, part 1, str. 172 i Becht, M., Mayer, C, Wagner, H.F.: Where do firms incorporate? Deregulation and the cost of entry, ECGI Law Working Paper, No 70/2006, Pasa, B., Benacchio, G. A. op cit., str. 266.

Evropski sud odlučio je da je odbijanje registracije bilo suprotno odredbama Ugovora o funkcionisanju Evropske unije¹⁸⁸. Sud je zauzeo stanovište da se u tom predmetu nije radilo o nelegalnom zaobilaženju prava, već o legitimnom ostvarivanju slobode poslovnog nastanjivanja što je jasno naznačeno u paragrafu 27 same presude.¹⁸⁹

Dansko međunarodno privatno pravo prihvata teoriju osnivanja, a Sud nije raspravljao o tome da li bi se u državama koje prihvataju teoriju stvarnog sedišta registracija ogranka mogla odbiti na osnovu primene domaćeg prava kao prava stvarnog sedišta. U samoj presudi paragraf 26, Evropski sud ističe kako odredbe o slobodi poslovnog nastanjivanja za cilj imaju omogućavanje društvima koja su osnovana u skladu s pravom države članice i imaju svoje registrovano sedišta, središnje mesto upravljanja ili središnje mesto poslovanja unutar Unije da obavljaju aktivnosti u drugoj državi članici putem društava kćeri, ogranka ili zastupništva.¹⁹⁰ Kako je svrha odredbi o slobodi poslovnog nastanjivanja omogućavanje osnivanja društava u drugim državama članicama i obavljanje delatnosti bilo gde na teritoriji čitave Unije, ne može se tumačiti kao zloupotreba slobode poslovnog nastanjivanja ako državljani jedne države članice osnuje društvo u drugoj državi članici prema manje restriktivnim propisima i nastavi da deluje kroz poslovanje ogranka u drugoj državi članici. Štaviše, u presudi se navodi da to što društvo nije aktivno u jednoj državi članici nije dovoljno da bi se dokazalo postojanje zloupotrebe ili prevarnog ponašanja društva ili njegovih osnivača.¹⁹¹

Vidljivo je iz presude da je Danska kao opravdanje za ograničenje i visoki iznos uplate osnivačkog kapitala navela zaštitu poverilaca društva i potrebe sprečavanja lažnih stečajeva.¹⁹² Evropski sud ističe kako odbijanje upisa ogranka ne predstavlja zaštitu poverilaca s obzirom da je iste moguće postići i sa manje restriktivnim merama. Evropski sud je zauzeo stanovište da razlozi zaštite poverilaca ne mogu biti opravdanje jer su poverioci upoznati da je društvo osnovano u skladu s engleskim pravom koje se na njega primenjuje i da je društvo obavljalo delatnost u Ujedinjenom Kraljevstvu njegov bi ogranak bio registrovan u Danskoj, pa bi danski poverioci bili jednako izloženi riziku.¹⁹³ Obzirom da je društvo osnovano u Ujedinjenom Kraljevstvu danski poverioci imaju informaciju da se na

¹⁸⁸ tada čl. 43. i 48. Ugovora o EZ.

¹⁸⁹ Babić D. (2006). op.cit., str. 233.

¹⁹⁰ Horak H., Dumančić K., Šafranko Z., op. cit., str. 21.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid; takođe podsetimo da su se kao dodatna mera zaštite poverilaca predložile druge mere kao što je provera solventnosti društva, a ne iznos osnivačkog kapitala.

¹⁹³ paragraf 35 presude.

društvo primenjuju različiti propisi nego što bi se primenjivali na dansko društvo pa se mogu pozivati i na određene instrumente komunitarnog prava koji su sistematizovani radi njihove zaštite.

Sud u presudi u predmetu Centros daje prednost pravu Unije u odnosu na nacionalno pravo ističući kako osnivanje privrednog društva u državi koja ima manje restriktivno zakonodavstvo ne znači zloupotrebu, već ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja.¹⁹⁴

Obzirom da u predmetu Centros matična država nije primenjivala teoriju stvarnog sedišta, Sud nije eksplicitno naveo kako bi teorija stvarnog sedišta bila u suprotnosti s pravom Unije.¹⁹⁵ Široko tumačeći ovu presudu može se zaključiti da osnivači mogu odlučiti osnovati društvo u državama koje im nude pravni okvir koji smanjuje njihove troškove bez obzira na to gde se nalazi imovina društva, zaposleni ili investitori.¹⁹⁶

Kako se vidi, Evropski sud je u ovom predmetu odlučivao sme li se društvu uskratiti sloboda poslovnog nastanjivanja kako bi zaobišlo nepovoljne domaće propise? Sme li država članica osnivanja sasvim zabraniti mogućnost premeštanja mesta s kojega se upravlja društvom u drugoj državi članici uz istovremeno zadržavanje pravne ličnosti u državi osnivanja.

Danska je smatrala da se takvom registracijom radi o zloupotrebi prava osnivanjem neaktivnog društva u Engleskoj i traženjem osnivanja podružnice u Danskoj kako bi se izbegla uplata osnivačkog kapitala.

Evropski sud je u ovoj stvari odlučio da se ne radi o zloupotrebi prava, jer je svrha odredbi UFEU (tada UEZ) omogućavanje da društva osnovana u jednoj državi članici u kojoj imaju registrovano sedište, registrovano mesto upravljanja odnosno središnje mesto poslovanja deluju u drugoj državi članici preko društva ćerke, ogranka ili zastupništva. Takođe, sud je istakao da za dokazivanje postojanja zloupotrebe prava nije dovoljna činjenica da društvo nije aktivno u jednoj državi članici kao i da nije zloupotreba prava na nastanjivanje ako državljani jedne države članice osnuje društvo u drugoj državi članici koja ima povoljnije propise, pa posle toga osnuje ogranak tog društva u drugoj državi članici.

U pogledu stanovišta danskog zakonodavstva i visokog iznosa uplate osnovnog kapitala kao osnova zaštite poverilaca društva i potrebe sprečavanja lažnih stečajeva Evropski sud je

¹⁹⁴ Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 275

¹⁹⁵ Bratton, William W. and McCahery, Joseph A. and Vermeulen, Erik P. M., (2008). How Does Corporate Mobility Affect Lawmaking? A Comparative Analysis (January 2008). *ECGI - Law Working Paper No. 9*, str. 21; <http://ssrn.com/abstract=1086667>.; isto i: Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana*, Zagreb, str. 22.

¹⁹⁶ Ibid.

zaključio da odbijanje upisa ogranka ne predstavlja zaštitu poverilaca, jer su oni upoznati da je društvo osnovano u skladu s engleskim pravom koje se na njega primenjuje.

Važno je istaći da je presuda u predmetu Centros kasnije dovela do nekoliko sporova pred Evropskim sudom u istoj stvari.¹⁹⁷

Kad se uzme u obzir broj novoosnovanih društava s ograničenom odgovornošću posle donošenja presude u ovom predmetu, vidljivo je da je ona kao posledicu prouzrokovala podsticanje regulatornog takmičenja između država članica kao potvrdu postavljenih hipoteza.

1.3.3. Presuda C-167/01 Inspire Art

Još jedna u nizu presuda Evropskog suda u kojoj je Evropski sud odlučivao o odbijanju zahteva za prenosom sedišta društva od strane države članice odredišta koja je primenjivala restriktivnije propise nego matična država članica bila je presuda u predmetu Inspire Art.¹⁹⁸

Holandijski zakon o formalno stranim društvima¹⁹⁹ kao formalno strano društvo definisao je društvo kapitala osnovano na pravu koje nije holandsko pravo, koje ima pravnu ličnost, svoje poslovanje obavlja u potpunosti ili gotovo u potpunosti u Holandiji, a nema nikakve stvarne veze sa državom u kojoj se primenjuje pravo na osnovu kojeg je društvo osnovano.²⁰⁰ Zakonom su propisani dodatni uslovi za osnivanje ogranaka od onih predviđenih sekundarnim zakonodavstvom Evropske unije, posebno onih koje se odnose na zahteve za obelodanjivanje podataka o ograncima koja su otvorila neke vrste društava u državama članicama u skladu sa zakonima druge države Jedanaestom Direktivom Veća 89/666/EEC.²⁰¹

Inspire Art bilo je akcionarsko društvo osnovano u Ujedinjenom Kraljevstvu gde je imalo svoje registrovano sedište. Jedini direktor društva imao je prebivalište u Holandiji, i delatnost društva se obavljala putem ogranka u Amsterdamu. Društvo se upisalo u registar bez navođenja da se zapravo radi o inostranom društvu u smislu odredbi zakona Holandije.²⁰²

¹⁹⁷ C-410/99, Challenger Trading; C-86/00, Wohnbau; C-115/00, Hoves; C-208/00; C-447/00 Holto ltd.

¹⁹⁸ Judgment of the Court of 30 September 2003. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd., Case C-167/01, European Court Reports 2003, Part I, page 10155

¹⁹⁹ Wet op de Formeel Buitenlandse Vennootschappen iz 1997 godine.

²⁰⁰ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Evropske unije*, Zagreb, str. 24. fn. 103.; Horak, H. et. al.: op.cit. str. 116.

²⁰¹ Eleventh Council Directive 89/666/EEC of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State, OJ L 395, 1989, str. 36.

²⁰² Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., op.cit., str. 24.

Nacionalni sud uputio je na prethodno odlučivanje Evropskom sudu pitanje mogu li se određivati dodatni uslovi za osnivanje ogranka u Holandiji obzirom da se holandskim pravom određuju strožiji uslovi osnivanja, uzimajući u obzir da društvo obavlja sve aktivnosti u potpunosti ili većim delom u Holandiji, i zapravo nema stvarnu vezu sa državom u kojoj je osnovano i čije se pravo na njega primenjuje.²⁰³ Pozivajući se na raniju praksu u ovoj oblasti Sud je istaknuo kako je efekt spornog propisa i uvođenje dodatnih zahteva sprečavanje korišćenja slobode poslovnog nastanjivanja. Odredbama evropskog prava u odnosu na slobodu poslovnog nastanjivanja jemči se pravo osnivanja društva u bilo kojoj državi članici bez obzira na razloge takvog osnivanja osim ako se radi o zloupotrebi.²⁰⁴

Isto tako omogućava se društvima da obavljaju svoju delatnost u drugim državama članicama putem ogranka, zastupništva ili društva kćeri na isti način kako to obavljaju nacionalna društva.²⁰⁵ To što je u konkretnom slučaju društvo osnovano po engleskom pravu kako bi se zaobišla stroža pravila osnivanja u Holandiji u odnosu na minimalni osnivački kapital i otkup akcija samo po sebi ne znači da osnivanje ogranka tog društva nije pokriveno slobodom poslovnog nastanjivanja osiguranog Ugovorom.²⁰⁶ Evropski sud smatra kako je efekt holandskog propisa sprečavanje korišćenja slobodom poslovnog nastanjivanja jer se na ogranak društva osnovanog u drugoj državi članici, ako se poslovanje obavlja u Holandiji primenjuju pravila koja vrede i za domaća društva s ograničenom odgovornošću.²⁰⁷ Sud ponavlja zaključke iz ranijih presuda u kojima se navodi kako nisu od važnosti razlozi zbog kojih društvo bira jednu državu članicu u kojoj se osniva obzirom da sloboda poslovnog nastanjivanja jemči pravo na sekundarno nastanjivanje.

Sud se u presudi osvrnuo i na opravdanja ograničenja za osnivanje ogranka i ističe kako ograničenja nisu opravdana. U odnosu na zaštitu poverilaca ističe se kako pravila o minimalnom osnivačkom kapitalu nisu potrebna obzirom da su ona određena i drugim instrumentima kao što je Četvrta i Jedanaesta direktiva. U odnosu na borbu protiv nedopuštenog korišćenja slobodom poslovnog nastanjivanja sud ističe kako nije primereno nacionalnim zakonodavstvom sprečavati pojedince da se koriste prednostima zagwarantovanim pravom Unije. Sud u para 143. presude ističe kako je suprotno odredbama Jedanaeste direktive da se nacionalnim zakonodavstvom određuju dodatni uslovi za osnivanje ogranka

²⁰³ Paragraf 39 presude u predmetu Inspire Art.

²⁰⁴ Paragraf 95 Inspire Art.

²⁰⁵ Paragraf 97 Inspire Art.

²⁰⁶ Paragraf 98 Inspire Art.

²⁰⁷ Paragraf 104 Inspire Art.

kao što su uslovi za dodatnu objavu podataka, i suprotno je odredbama UFEU određivanje dodatnih uslova za osnivanje ogranaka koje nemaju domaća društva u odnosu na minimalni osnivački kapital i odgovornost direktora.²⁰⁸

Vidljivo je, u ovom predmetu Evropski sud je odlučivao o pitanju sme li država članica da određuje dodatne uslove za društvo za koje smatra da korišćenjem slobode poslovnog nastanjivanja izbegava restriktivne domaće propise. Evropski sud je u presudi ustvrdio da su holandski propisi restriktivni na inostrana društva u odnosu na domaća, ali i da su irelevantni razlozi zašto se privredno društvo odlučuje za jednu od država članica. Takođe, Sud je ustvrdio da se ograničenja mogu opravdati samo ako se radi o razlozima važnim za javni interes što u ovom predmetu nije bilo slučaj.

U ovom je slučaju vidljivo da privrednici za osnivanje privrednog društva biraju one države članice koje imaju fleksibilni pravni sistem po pitanju osnivanja privrednog društva, manju administraciju i bržu proceduru registracije što je još jedna od potvrda postavljenih hipoteza.

1.3.4. Presuda C-208/00 *Überseering*

Dileme oko usklađenosti teorije stvarnog sedišta sa slobodom poslovnog nastanjivanja otklonjene su presudom *Überseering*.²⁰⁹ Presuda u predmetu *Überseering* odnosila se na pitanje priznanja pravne i procesne ličnosti u državi članici odredišta privrednog društva osnovanog u Holandiji koje je delovalo i imalo stvarno sedište u Nemačkoj.²¹⁰ U tom predmetu holandsko privredno društvo *Überseering*, BV, steklo je neke nekretnine u Düsseldorfu u Nemačkoj i sklopilo je ugovor o izvođenju određenih građevinskih poslova na toj nekretnini s jednim nemačkim privrednim društvom. Između stranaka je došlo do spora oko izvedenih radova pa je *Überseering* podneo protiv nemačkog izvođača tužbu za nadoknadu štete.²¹¹ U parničnom postupku, optuženi je prigovorio da je društvo *Überseering*

²⁰⁸ Analiza predmeta u celini preuzeta iz: Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., op. cit., str. 24., 25.; isto i: Kersting, Christian, Schindler, Clemens Philip: The ECJ's Inspire Art Decision of 30 September 2003 and its Effects on Practice, *German Law Journal*, Vol .04 No. 12, 2003, str. 1279; Sachdeva, A. M.: Regulatory competition in European company law, *EUR J Law Econ* (2010) 30, str. 137., 138.; M. Becht et al. / *Journal of Corporate Finance* 14 (2008) 241–256, str. 234.; Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 278.;

²⁰⁹ Judgment of the Court of 5 November 2002. - *Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*, Case C-208/00, *European Court Reports* 2002, Part I, page 9919

²¹⁰ Babić, D. (2006). op.cit., str. 234.; Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., op. cit., str. 22., 23., 24., Bodiroga Vukobrat, N., Pošćić, A., Đerđa, D. (ur.): *Zbirka presuda Europskoga suda*, Inženjerski biro, 2011., str. 160-162.; M. Becht et al. / *Journal of Corporate Finance* 14 (2008) 241–256, str. 243.; Klaus Heine: *Regulatory Competition between company Laws in the European Union: the Überseering Case*, *Intereconomics*, March/April 2003. 102.-108.

²¹¹ Babić, D. (2006). op.cit., str. 234.

izgubilo pravnu ličnost. Naime, pre nego što je pokrenut parnični postupak, sve poslovne udele u društvu preuzele su dva fizička lica s prebivalištem u Düsseldorfu koje su postale i jedini članovi uprave društva, čime je stvarno sedište društva premešteno u Nemačku.

Prema teoriji stvarnog sedišta, koja je prihvaćena u nemačkom međunarodnom privatnom pravu, za društvo je time postalo merodavno nemačko pravo. Kako društvo nije registrovano u Nemačkoj, ono bi prema nemačkom međunarodnom privatnom pravu izgubilo pravnu ličnost. Za razliku od logike u predmetu Centros koja je nalagala da bi status društva trebao biti definisan holandskim pravom, pa se na osnovu toga ono može pozivati na odredbe UEZ o slobodi poslovnog nastanjivanja, stanovište nemačkog suda bio je sasvim suprotno.²¹² Nemačka je primenom teorije stvarnog sedišta želela da osigura da društva ne izbegavaju njene restriktivnije propise na način da se osnivaju kao strana društva, a da zapravo posluju u Nemačkoj.²¹³ Kao što je Evropski sud nagovestio u predmetu Centros, poslovanje putem privrednog društva osnovanog u drugoj državi članici legitimno je korišćenje slobode poslovnog nastanjivanja, a ne prevarno zaobilaženje domaćeg prava. Sledom toga, države članice ne mogu, pozivajući se na svoju autonomiju u kolizijskopravnom uređenju privrednih društava, nametati primenu domaćeg prava na društva osnovana u drugoj državi članici.

Pitanje upućeno Evropskom sudu odnosilo se na usklađenost teorije stvarnog sedišta sa slobodom poslovnog nastanjivanja.²¹⁴ Evropski sud, nadovezujući se na presudu u predmetu Centros, u presudi ističe kako društvo koje je valjano osnovano u jednoj državi članici u kojoj ima svoje registrovano sedište smatra se da je prenelo svoje stvarno središnje mesto upravljanja u drugu državu članicu prenosom svih akcija na državljane te države članice.²¹⁵ Pravila koja primenjuje država članica odredišta ulaze u obuhvat odredbi Ugovora koje se odnose na slobodu poslovnog nastanjivanja,²¹⁶ odnosno može se zaključiti da je priznanje društva od strane države članice u kojoj se društvo želi poslovno nastaniti preduslov slobode poslovnog nastanjivanja.

Predmet se može ilustrovati kao situacija u kojoj se smatra da je društvo osnovano u državi članici B u kojoj ima svoje registrovano sedište premestilo svoje središnje mesto

²¹² Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Evropske unije*, Zagreb, str. 22., 23., 24; Heine, K., op. cit. str. 102.-108.; Pasa, B., Benacchio, G. A.: op cit., str. 266.; Armour, J., Ringe W.G.: *European Company Law 1999-2010: Renaissance and Crisis*, ECGI Working paper series in Law, working paper No. 175/2011, str.9, dostupno na <http://ssrn.com/abstract=1691688> (17.11.2014.)

²¹³ Horak, H. et. al.: *Uvod u evropsko pravo...*, op.cit. str. 115.

²¹⁴ Paragraf 22. presude Überseering.

²¹⁵ Smatra se da je prenosom svih udela društva stvarno sedište Überseeringa preneseno u Nemačku obzirom da su sve udele u društvu preuzeli nemački državljani.

²¹⁶ Paragraf 52 presude Überseering.

upravljanja u državu A. Odredbe čl. 43 i 48 UEZ ne dopuštaju da država članica A primenjuje svoje pravo na način da se njime ne priznaje pravna i procesna sposobnost društva pred njenim nacionalnim sudovima. Obzirom da se u predmetu *Überseering* odlučivalo o postojećem društvu koje nije promenilo svoje registrovano sedište, čime je zadržalo svoju „nacionalnost“ u matičnoj državi članici, ovaj se predmet smatra nastavkom presude u predmetu *Centros*.²¹⁷

Ovaj se predmet odnosio na priznavanje od strane jedne države članice društva osnovanog u drugoj državi članici kojem se društvu negira pravna ličnost u državi članici odredišta.²¹⁸ Opravdanja eventualnih ograničenja koja se odnose na važne razloge javnog interesa kao što je zaštita poverilaca, manjinskih akcionara, zaposlenih, pa čak i poreskih vlasti, Evropski sud ističe kako se njima ne može opravdati negiranje pravne ličnosti, a time i procesne sposobnosti za učestvovanje u postupku pred sudom u državi različitoj od države u kojoj je društvo zakonito osnovano, a obzirom da bi to predstavljalo negaciju slobode poslovnog nastanjivanja zagarantovane Ugovorom.²¹⁹

Vidljivo je da je u ovom predmetu Evropski sud odlučivao o istom pitanju kao u predmetu *Centros*: sme li se primenom teorije stvarnog sedišta društvu onemogućiti sloboda poslovnog nastanjivanja? Kako je Evropski sud ustvrdio u presudi razlozi ni u ovom slučaju nisu razmerni i ne opravdavaju ograničenje čime je još jednom potvrdio da primena teorije stvarnog sedišta može dovesti do negiranja prava na poslovno nastanjivanje ako ne postoji priznavanje pravne ličnosti društva osnovanog prema nacionalnom pravu druge države članice. Kao i posle donošenja presude u slučaju *Centros*, privrednici su bili podstaknuti ovakvim stanovištem presude Evropskog suda i za osnivanje društva birali države sa minimalnim uslovima. Ovakvo ponašanje privrednika i ranije navedeni statistički podaci doveli su do kasnijeg regulatornog takmičenja među državama članicama, a sve sledom presuda Evropskog suda.

²¹⁷ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 23.

²¹⁸ Paragraf 62 *Überseering*.

²¹⁹ Analiza predmeta u celosti preuzeta iz: Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 24., 25.; isto i: Kersting, Christian, Schindler, Clemens Philip: The ECJ's Inspire Art Decision of 30 September 2003 and its Effects on Practice, *German Law Journal*, Vol .04 No. 12, 2003, str. 1279; Heine, Klaus, (2003). Regulatory Competition between company Laws in the European Union: the *Überseering* Case, *Intereconomics*, March/April. 102.-108.; Sachdeva, A. M.: Regulatory competition in European company law, *EUR J Law Econ* (2010) 30, str. 137., 138.; M. Becht et al. / *Journal of Corporate Finance* 14 (2008) 241–256, sstr. 234.

1.3.5. Presuda C-411/03 SEVIC System

Tri ranije presude (Centros, Überseering i Inspire Art) nisu se odnosile na reinkorporaciju društva. O reinkorporaciji društva Evropski sud je odlučivao u presudi u predmetu SEVIC Systems²²⁰ u slučaju prekograničnog pripajanja društava.

Nemački sud odbio je upis pripajanja u sudski registar luksemburškog društva nemačkom društvu jer je nemački propis predviđao samo mogućnost pripajanja društava sa sedištem u Nemačkoj, ali ne i prekogranična pripajanja. Na osnovu tih odredbi nemačkog zakona postojao je različit tretman između pripajanja unutar Nemačke i prekograničnih pripajanja.²²¹ Evropski sud isticao je kako sloboda poslovnog nastanjivanja obuhvata sve mere kojima se omogućava i olakšava pristup u drugu državu članicu i obavljanje privredne delatnosti u toj državi članici pod istim uslovima kao i za nacionalna društva. Prekogranično pripajanje predstavlja ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja.²²² Obzirom da na osnovu nemačkog zakonodavstva nije moguće u sudskom registru sprovesti prekogranično pripajanje ovakvi zahtevi se odbijaju.²²³ Prihvatajući Mišljenje nezavisnog advokata Sud ističe kako ovakva pripajanja predstavljaju efikasno sredstvo transformacije društva u jednoj operaciji pa se na taj način smanjuju komplikacije, vreme i troškovi uzrokovani ovakvim promenama.²²⁴

Različito postupanje prilikom registracije domaćih i prekograničnih pripajanja znači ograničenje slobode poslovnog nastanjivanja.²²⁵ Nemačka je smatrala kako se u konkretnom slučaju ne primenjuju odredbe Ugovora o poslovnom nastanjivanju jer ono pretpostavlja osnivanje novog društva, ogranka ili zastupništva pa se ne može primeniti u slučaju pripajanja već postojećeg društva. Kao opravdanje ograničenja ističe zaštitu poverilaca, manjinskih akcionara i zaposlenih, očuvanje efikasnosti fiskalnog nadzora i poštenje u pravnom prometu između trgovaca.²²⁶ Evropski sud ističe kako nacionalne mere moraju da budu primerene i obavezne. Generalno odbijanje upisa pripajanja u sudski registar društva koje ima sedište izvan države članice u kojoj društvo ima sedište predstavlja ograničenje prava slobode poslovnog nastanjivanja. Obzirom da nacionalno zakonodavstvo u konkretnom slučaju prelazi

²²⁰ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 13 December 2005. SEVIC Systems AG., Case C-411/03, European Court Reports 2005., Part I, page 10805.

²²¹ Paragraf 12 Sevic Systems.

²²² Paragraf 19 Sevic Systems.

²²³ Paragraf 20 Sevic Systems.

²²⁴ Paragraf 21 Sevic Systems.

²²⁵ Paragraf 23 Sevic Systems.

²²⁶ Paragraf 24 Sevic Systems.

preko potrebno, a isti se cilj može postići na manje restriktivan način ova opravdanja se ne mogu prihvatiti.²²⁷

I u ovom predmetu Evropski sud ističe kao zaključak kako usklađenost zakona na nivou unije ne može biti preduslov za ostvarivanje prava slobode poslovnog nastanjivanja.²²⁸

Ovakva presuda Evropskog suda podstiče regulatorno takmičenje među državama članicama Evropske unije, jer kao preduslov slobode poslovnog nastanjivanja ne zahteva u celosti harmonizovan pravni sistem između samih članica. Privrednicima je na taj način za osnivanje društva dozvoljeno biranje one države članice koja ima fleksibilne uslove za njegovo osnivanje.

1.3.6. Presuda C-196/04 Cadbury Schweppes

Predmet odlučivanja Evropskog suda u predmetu Cadbury Schweppes²²⁹ odnosio se prvenstveno na primenu poreskih propisa na povezana privredna društva koja deluju na teritoriji više država članica. Vezano za pitanje smanjivanja poreskog opterećenja postavilo se pitanje drugačijeg tretmana domaćih od stranih društava, odnosno primeni evropskog prava na situaciju promene sedišta društva uzrokovanu prvenstveno poreskim razlozima. Cadbury Schweppes grupa sastojala se od povezanih društava osnovanih u Ujedinjenom Kraljevstvu, drugim državama članicama i trećim državama. Nacionalni je sud smatrao da osnivanje društva kćeri u i izvan Ujedinjenog Kraljevstva (konkretno u Irskoj) podstaknuto isključivo smanjenjem poreskog opterećenja.²³⁰

Pitanje upućeno Evropskom sudu bilo je zabranjuju li odredbe čl. 49., 56. i 63. UFEU da se nacionalnim zakonodavstvom predvidi oporezovanje društva koje ima sedište u toj državi članici za dobit koju ostvari njegovo društvo kćer sa sedištem u drugoj državi članici, pod uslovom da je u toj drugoj državi članici porez manji.²³¹

²²⁷ Paragraf 29 Sevic Systems.

²²⁸ Analiza predmeta u celosti preuzeta iz: Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013).op. cit., str. 26., 27.; isto i: Babić, D. (2006). *Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Posebni broj (225-251), str.227.;Kersting, Christian, Schindler, Clemens Philip: The ECJ's Inspire Art Decision of 30 September 2003 and its Effects on Practice, German Law Journal, Vol .04 No. 12, 2003., str. 1279.; Sachdeva, A. M.: Regulatory competition in European company law, EUR J Law Econ (2010) 30, str. 137., 138.; M. Becht et al. / Journal of Corporate Finance 14 (2008) 241–256, str. 234.

²²⁹ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 12 September 2006. Cadbury Schweppes plc and Cadbury Schweppes Overseas Ltd v Commissioners of Inland Revenue. Case C-196/04, ECLI:EU:C:2006:544

²³⁰ Para 17 i 18 Cadbury Schweppes.

²³¹ Para 28 Cadbury Schweppes.

Presuda u predmetu Cadbury Schweppes zapravo daje odgovore na pitanja oporezovanja, međutim određivanjem slobode poslovnog nastanjivanja, kao i mogućnosti njenog ograničavanja u slučaju zloupotrebe ponavlja se stav Suda iz ranijih presuda Centros i Inspire Art.

U predmetu Cadbury Schweppes Evropski sud po prvi puta definiše način razlikovanja između stvarnog i fiktivnog poslovanja društva, kao i način procene svakog od njih ističući kako se odredbe evropskog zakonodavstva primenjuju isključivo na društva koja stvarno posluju. Cilj je slobode poslovnog nastanjivanja omogućiti državljanima država članica da se poslovno nastanjivanje u drugoj državi članici kako bi tamo obavljali stvarnu privrednu aktivnost. Društva koja ne obavljaju stvarnu privrednu aktivnost smatraju se fiktivnim društvima, i na njih se primenjuju ograničenja slobode poslovnog nastanjivanja.²³²

Ova presuda prvenstveno ide u prilog tezi ovog istraživačkog rada da se privrednici za pokretanje privredne delatnosti odlučuju za onu državu članicu koja ima stabilno i fleksibilno pravno uređenje uz mala poreska opterećenja.

1.4. GLAVA ČETVRTA

1.4.1. Regulatorna konkurencija u zemljama Evropske unije

Zahvaljujući praksi Evropskog suda o slobodi poslovnog nastanjivanja različitost nacionalnih kompanijskih prava počelo da se shvata kao prednost, a ne mana evropskog jedinstvenog tržišta pa se umesto harmonizacije sve više zagovara ideja regulatornog takmičenja u kompanijskom pravu.²³³

Nedavni pokušaji harmonizacije kompanijskih prava unutar Evropske unije doveli su do velikih reformi zakona o privrednim društvima. Brojne države članice provele su reformu kompanijskog prava u njihovom zakonodavnom okviru. Nacionalna zakonodavstva uglavnom su do sada bile prisiljene na izmene i dopune zakona zbog nedovoljnih odredbi koje su se pojavljivale tokom neuspeha velikih korporacija ili skandala.²³⁴

²³² Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Evropske unije*, Zagreb, str. 30.

²³³ Babić, D. (2006). *Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Posebni broj (225-251), str. 227.

²³⁴ Mads Andenas, Frank Wooldridge op. cit. str. 1.

Inicijativa za efikasnijim korporativnim upravljanjem jedna je od karakteristika reforme odredbi Evropske kompanije, dok je nasuprot tome, reforma kompanijskog prava usmerena na smanjivanje i pojednostavljivanje osnivanje privrednih društava s posebnim akcentom na mala i srednja preduzeća. S ciljem jačanja moderne tržišne ekonomije, nove države članice izvršile su prilagođavanje i reformu nacionalnih kompanijskih prava usklađujući ih s pravnom tekovinom Evropske unije.²³⁵ Regulatorno takmičenje uzrokovalo je osnivanje većeg broja privrednih društava s prekograničnim delovanjem i time povećalo zahteve za smanjenjem iznosa minimalnog osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje privrednih društava.

Nacionalna kompanijska prava ograničavala su slobodno prekogranično kretanje privrednih društava ili su na druge načine ograničavale ostvarivanje osnovnih sloboda. Postupno pružanje slobode izbora države članice za osnivanje privrednih društava dovelo je do porasta regulatornog takmičenja između nacionalnih kompanijskih prava.

Usklađivanju evropskog kompanijskog prava kroz zakonodavstvo Evropske unije kroz direktive i uredbe pridoneli su sudska praksa Evropskog suda i različite inicijative od strane Evropske komisije. Transponiranje novih propisa Evropske unije u nacionalna zakonodavstva dodatno je ojačalo pravo na slobodno kretanje društava, što je opet otvorilo mogućnosti za regulatorno takmičenje.²³⁶

No pre svega treba pojasniti sam pojam regulatornog takmičenja (*eng. regulatory competition*), ukazati na razloge njegova razvoja i efekte i odgovoriti na pitanje šta je presudno u izboru prava u okviru kojega privrednici žele poslovati?

Svojevrsno takmičenje između država manifestuje se kroz različite forme i u različitim segmentima. Razlike među pravnim sistemima pojedinih država nisu uvek posledica prirodnog, unutrašnjeg evaluacijskog procesa sistema, već su ponekad uzrokovane spoljašnjim uticajima, posebno regulatornim uspehom nekog stranog pravnog sistema.²³⁷

Premda se u literaturi može naići na tumačenja da se kao prvi znak regulatornog takmičenja pojavljuje uvođenje *Limiteda* u zakonodavni okvir Velike Britanije 1950. godine,²³⁸ prvi važniji pokazatelji takmičenja među državama u regulativi kompanijskog prava vidljivi su u Sjedinjenim Američkim Državama od sredine sedamdesetih godina prošloga veka gde su

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Sachdeva, A. (2010). *Regulatory competition in European company law*, EUR J Law Econ 30, str. 137., 138

²³⁸ Deakin, S., *Legal Diversity and Regulatory Competition: Which Model for Europe?*, Centre for Business Research, University Of Cambridge Working Paper No. 323, 1-26, sr.2; Saville, J.: *Sleeping partnership and limited liability, 1850-1856*, (1956) 8 *Economic History Review* (NS) 418-433.

države olakšavale osnivanje privrednih društava fleksibilnijim pravnim standardima.²³⁹ Razlike u uslovima potrebnim za osnivanje privrednog društva između država poslovni subjekti su koristili u svoju korist i odlučivali su se za fleksibilnije nacionalno zakonodavstvo. Navedeno je dovelo do želje zakonodavca za što atraktivnijom i uspješnijom regulativom kompanijskog prava što je dovelo do različitih pravnih standarda. Takvo namerno stvaranje pravnih različitosti u uređenju iste oblasti uzrokovano željom zakonodavca za iskorišćavanjem prednosti i, sledom toga, ostvarivanjem konkretne koristi može se smatrati regulatornim takmičenjem.²⁴⁰ Regulatorno takmičenje moguće je još definisati i kao takmičenje među državama u okviru zakonodavnih ovlašćenja sa svrhom privlačenja novih investicija i proizvodnje pružajući potencijalnim poslovnim subjektima bolje definisanu pravnu formu za obavljanje njihove delatnosti.²⁴¹ U pogledu opravdanosti i koristi regulatornog takmičenja nisu usaglašeni stavovi među pravnim teoretičarima i najčešće se za ilustraciju koristi slučaj države Delaware u Sjedinjenim Američkim Državama. Izostankom uređenja kompanijskog prava na nivou federacije, svaka od država SAD-a sama uređuje pravila osnivanja i delovanja privrednih društava.²⁴² Krajem devetnaestog veka, američke države New Jersey i Delaware modernizovale su uslove osnivanja privrednih društava s ciljem zadržavanja privrednika na svojoj teritoriji.²⁴³ To je dovelo do situacije da je od svih privrednih društava aktivnih na berzi u New Yorku, gotovo polovina osnovana u Delaware-u što ovu državu čini vodećom prema ukupnom broju novoosnovanih privrednih društava u SAD-u.²⁴⁴ Zagovornici regulatornog takmičenja, odnosno tzv. „*race to the top*“ teorije, ističu kako ono dovodi do efikasnosti u oblasti kompanijskog prava. Pre svega, navode kako postojanje razlika među nacionalnim zakonodavstvima pruža privrednicima mogućnost izbora između pravnih formi koji najviše odgovaraju njihovim potrebama. Nadalje, smatra se kako konstante pravne inovacije dovode do trajnog usavršavanja kompanijskog prava u svakoj od država. Konačno, u korist regulatornog takmičenja ističe se kako, gledano s pravno političkog

²³⁹ Sachdeva, A. (2010). *Regulatory competition in European company law*, EUR J Law Econ 30, str. 137., 138

²⁴⁰ Ibid.

²⁴¹ U teoriji se razlikuju „*race to the bottom*“ i „*race to the top*“ regulatorno takmičenje. O tome opširnije: Sachdeva, A. op. cit., str. 142. - 146.

²⁴² Mock, S. (2002). *Harmonization, Regulation and Legislative Competition in European Corporate Law*, 3 German Law Journal, str. 3.

²⁴³ Ringe, W. G. (2013). *Corporate Mobility in the European Union – a Flash in the Pan?*, University of Oxford, Legal Research Paper Series, Paper No 34, str. 13., bilj. 73.

²⁴⁴ Ibid.

stanovišta, ono onemogućuje svojevrsne monopole s obzirom da privrednici mogu da biraju kompanijsko pravo druge države.²⁴⁵

Suprotno ovakvom stanovištu, protivnici regulatornog takmičenja smatraju kako ono dovodi do srozavanja pravnog standarda, odnosno „*race to the bottom*“ efekta. Priznaju li se pravnim proizvodima karakteristike javnog dobra, države mogu međusobno doslovno da kopiraju rešenja iz drugih nacionalnih zakonodavstava bez ikakvih posledica što ne može da se smatra poboljšanjem kompanijskog prava takve države.²⁴⁶ Nadalje, protivnici regulatornog takmičenja ističu posebnu osetljivost privrednika na finansijski segment što dovodi do odabira kompanijskog prava one države koja zahteva najmanje izdatke.²⁴⁷ Nameće se pitanje je li u tom slučaju prilikom izbora zakonodavstva i pravne forme ključan element njegov kvalitet ili nizak stepen zahteva? I dok neki teoretičari slučaj Delaware-a ističu kao primer „*race to the bottom*“ efekta, zagovornici suprotnog stanovišta upravo ovakvu mogućnost izbora povoljnijeg zakonodavnog okvira smatraju jednom od prednosti regulatornog takmičenja.²⁴⁸ Zbog visoke koncentracije i brzog povećanja broja novoosnovanih privrednih društava, u Delaware-u je visoko stepen razvijenosti sudske prakse, a samim tim i zakonske sigurnosti što se ističe kao još jedna od prednosti regulatornog takmičenja. Investitori ne investiraju u privredna društva osnovana u državama s niskim nivoom zaštite vlasničkih prava i prava poverilaca. Sledom toga, mali interes investitora negativno utiče na tržište kapitala što za posledicu ima preuzimanje ili stečaj društva.²⁴⁹ Regulatorno takmičenje može da ima potpuni efekat samo ako privrednici imaju mogućnost slobodnog izbora između nacionalnih zakonodavnih rešenja bez ograničenja uz stvarno sedište društva. Među državama članicama Evropske unije regulatorno takmičenje postalo je još važnije korišćenjem slobode poslovnog nastanjivanja koju kao privilegiju uživaju njene države članice.

U cilju dokazivanja postavljenih hipoteza u ovoj doktorskoj disertaciji analizirane su provedene reforme iz oblasti kompanijskog prava Španije, Francuske, Mađarske i Poljske,²⁵⁰ a potom i reforme u Velikoj Britaniji, Nemačkoj i Hrvatskoj kao najmlađoj članici Evropske unije.

²⁴⁵Heine, K. (2003). *Regulatory Competition between Company Laws in the European Union: the Überseering Case*, Intereconomics, March/April, str. 104., 105.

²⁴⁶Ibid.

²⁴⁷Ibid.

²⁴⁸Mock, S. (2002). *Harmonization, Regulation and Legislative Competition in European Corporate Law*, 3 German Law Journal, str. 3.

²⁴⁹Ibid.

²⁵⁰ Podatci za reforme navedenih država članica Evropske unije preuzeti iz: Hornuf, Lars: *Regulatory Competition in European Corporate and Capital Market Law: An Empirical Analysis* (Inaugural-Dissertation), 2010. str. 20. dostupno na: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/13102/1/Hornuf_Lars.pdf (15.01.2014.)

U Španiji je već od 2. juna 2003. moguće osnivanje nove forme društva nazvanog *Sociedad Limitada Nueva Empresa* (tzv. SLNE).²⁵¹ Reformom nije predviđeno smanjenje osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva, ali su predviđene i druge okolnosti kao što su elektronsko popunjavanje osnivačkih akata i registracija unutar 24 sata od trenutka prijave. Zadržana je obaveza overe kod javnog beležnika i odredba kako samo fizička lica mogu da budu članovi društva.

Reformu zakonodavnog okvira društava s ograničenom odgovornošću Francuska je takođe provela već 2003. godine. Od 5. avgusta iste godine u Francuskoj je moguće pokrenuti posao s već postojećom formom društva (*Société à Responsabilité Limitée* – SARL), ali sa sniženim osnivačkim kapitalom.²⁵² Francuski je zakonodavac odustao od zahteva osnivačkog kapitala od 7500 evra i snizio ga na minimalnih 1 evro. Iznos osnivačkog kapitala određen je u obrascu predviđenom za osnivanje društva i osnivačkim ugovorom.²⁵³ Zakonom je jasno navedeno kako najveći broj članova društva ne sme premašiti brojku sto.²⁵⁴ Nadalje, uvedena je mogućnost elektronske registracije društva. Javnobežnička overa u francuskom pravu nije bila potrebna niti pre provedene reforme.

Mađarska se priključila regulatornom takmičenju 2007. godine. Slično francuskom modelu reforme, ni Mađarska nije predvidela novu formu privrednog društva, već se odlučila za snižavanje osnivačkog kapitala potrebnog za njegovo osnivanje. Od 1. septembra 2007. godine u Mađarskoj je moguće osnivanje društva s osnivačkim kapitalom od 500.000 forinti. Pre reforme najniži osnivački kapital je iznosio 3.000.000 forinti. Registracija se sprovodi unutar 15 dana.²⁵⁵

Jednakim modelom poslužila se i Poljska. Uz sniženje osnivačkog kapitala s prethodnih 50.000 na 5.000 zлата poljski zakonodavac odgovorio je regulatornom takmičenju unutar granica Evropske unije.²⁵⁶

Zadnja od zemalja članica Evropske unije koja se priključila regulatornom takmičenju reformom društava s ograničenom odgovornošću je Austrija u kojoj je od 1. jula 2013. godine moguće osnivanje društva s ograničenom odgovornošću sa bitno sniženim osnivačkim kapitalom, tzv. *GmbH Neu* / *GmbH light*. Kako je navedeno u samom Predlogu Zakona,

²⁵¹ Ley 7/2003, de 1 de abril ... el capítulo XII; BOE núm. 79; eng. Act 7/2003, of April 1, 2003. chapter XII; dostupno na: <http://www.boe.es/boe/dias/2003/04/02/pdfs/A12679-12689.pdf> (10.03.2014.)

²⁵² Code de commerce, Act 2003-721, Chapitre III : Des sociétés à responsabilité limitée, Articles L223-1 - L223-43

²⁵³ Code de commerce, Art. L223-2

²⁵⁴ Code de commerce, Art. L223-3

²⁵⁵ Hornuf, L. op cit., str. 20.

²⁵⁶ Ibid.

austrijskom je zakonovcu cilj bio povećati broj novoosnovanih društava s ograničenom odgovornošću (*GmbH*, ranije i *GesmbH*).²⁵⁷ Učinjenim izmenama Zakona zakonodavac je snizio osnivački kapital s dosadašnjih 35.000 evra na 10.000 evra.²⁵⁸ Prilikom osnivanja treba biti uplaćena polovina osnivačkog kapitala, a mišljenje je zakonodavca kako je početnih 5.000 evra znatno niže i prihvatljivije privrednicima u odnosu na dosadašnjih 17.500 evra.²⁵⁹ Takođe, austrijski zakonodavac navedenim je izmenama Zakona snizio i troškove osnivanja društva s ograničenom odgovornošću kod javnih beležnika. Kako se može videti, sve navedene države u svojim zakonodavnim reformama snizile su iznos osnivačkog kapitala potrebnog za pokretanje preduzetničkog poduhvata i novim su merama pojednostavile i time obezbedile brži postupak osnivanja željene forme društva. Upravo ta činjenica često se navodi kao dokaz postojanja horizontalne regulatorne konkurencije na nivou Evropske unije.²⁶⁰

Razlikuju se horizontalna i vertikalna regulatorna konkurencija. Horizontalna regulatorna konkurencija odvija se među državama članicama Evropske unije, a vertikalna između same Evropske unije i država članica.²⁶¹

Uzme li se u obzir kako je jedan od ciljeva Evropske unije harmonizacija pravnog uređenja, može se postaviti pitanje jesu li navedene presude Evropskog suda doprinele tom procesu ili su njima izazvane reforme u oblasti kompanijskog prava imale suprotan efekat? Posmatra li se harmonizacija pravnog uređenja unutar granica Evropske unije kao svojevrsan način zaštite pravne raznovrsnosti i jačanja regulatorne interakcije među državama članicama, jasnije je vidljivo kako presude Evropskog suda osiguravaju jednak efekt.²⁶²

Nakon više od stogodišnje uspešne regulative kompanijskog prava, posebno društva s ograničenom odgovornošću, nemački Savezni parlament (Bundestag) usvojio je 28. juna 2008. godine predlog zakona namenjenog modernizaciji nemačkog kompanijskog prava. *Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen*²⁶³ (dalje u tekstu i MoMiG) predstavlja preokret²⁶⁴ u regulativi osnivanja najčešće birane forme

²⁵⁷ GmbH-Reform, Vorblatt, str. 1, 2; dostupno na:

<http://www.justiz.gv.at/web2013/file/2c9484853d643b33013d8d8493ae52be.de.0/erl.pdf> (18.03.2014.)

²⁵⁸ Entwurf eines Gesellschaftsrechts- Änderungsgesetz 2013. (GesRÄG 2013), str. 2

²⁵⁹ GmbH-Reform, op.cit., str. 10.

²⁶⁰ Eckardt, Martina, Kerber, Wolfgang: *Horizontal and Vertical Regulatory Competition in EU Company Law: The Case of the European Private Company (SPE)*, Andrassy Working Paper Series No. 28, (2013), str. 12, 13

²⁶¹ Prema Klöhn, Lars: *Supranational Legal Entities and Vertical Regulatory Competition in European Corporate Law*, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, Volume 76, Number 2, 2012, str. 276.

²⁶² Deakin, Simon: *Legal Diversity and Regulatory Competition: Which model for Europe?*, Centre for Business Research, University Of Cambridge; 2006., Working Paper No. 323, str. 440.

²⁶³ U prevodu: *Modernizacijski zakon društava s ograničenom odgovornošću i sprečavanje njegove zloupotrebe*

²⁶⁴ Bachmann, Gregor: *Introductory Editorial: Renovating the German Private Limited Company – Special Issue on the Reform of the GmbH*, *German Law Journal*, Vol. 09 No. 09, str. 1063

privrednog društva u Nemačkoj. Ono što ga čini najčešće biranom formom privrednog društva je njegova pravna elastičnost zbog koje omogućuje ostvarivanje različitih ciljeva pa je do 2007. godine u Nemačkoj osnovano gotovo milion društava s ograničenom odgovornošću.²⁶⁵

Primarni cilj nemačkog zakonodavca bio je omogućiti privrednicima fleksibilnije, jeftinije i brže osnivanje društva s ograničenom odgovornošću te privući i zadržati nemačke, ali i privrednike iz ostalih država članica Evropske unije.²⁶⁶

Reforma je donela nekoliko velikih i potpuno novih promena u dotadašnjem nemačkom pravnom okviru društava s ograničenom odgovornošću.

Najveća novost koju je MoMiG doneo nemačkoj poslovnoj praksi, a na koju je stavljen akcenat u ovom poglavlju, svakako je mogućnost osnivanja nove podforme društva s ograničenom odgovornošću, tzv. *Unternehmersgesellschaft ili UG - haftungsbeschränkt* (dalje u tekstu: Mini GmbH/ Mini društvo s ograničenom odgovornošću.) sa smanjenim osnivačkim kapitalom potrebnim za osnivanje. Naime, odredbama MoMiG-a za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću omogućeno je osnivanje podforme društva s ograničenom odgovornošću za koje je dovoljno minimalnih 1,00 evro. Takođe, navedenim izmenama omogućeno je novoosnovanom društvu s ograničenom odgovornošću da svoj prostor delovanja nakon osnivanja ne mora da usmeri samo na nemačku geografsku teritoriju. Tako, osim sedišta koje je unutar državnih granica Nemačke, novoosnovani Mini GmbH ne mora da ima nikakve druge veze s matičnom državom i može delovati bilo gde na teritoriji Evropske Unije čime se odstupilo od doktrine stvarnog sedišta društva u nemačkom pravu.

Pravno gledano, MoMiG predstavlja regulatornu konkurenciju društava s ograničenom odgovornošću u odnosu na ostale države članice Evropske unije, posebno englesko društvo s ograničenom odgovornošću²⁶⁷ i prema mišljenju samog nemačkog zakonodavca velikim delom pridonosi konvergenciji²⁶⁸ uređenja kompanijskog prava.

Prikazom odluka Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjanja i privrednog kretanja u okviru granica Evropske unije, zagantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, ukazano je na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su

²⁶⁵ Beurskens, Michael, Noack, Ulrich: The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century?, 2008., German Law Journal, Vol. 09 No. 09, str. 1069.

²⁶⁶ Gesetzentwurf der Bundesregierung; Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), Drucksache 16/6140 str. 1. dostupno na: http://www.gmbhr.de/heft/12_07/MoMiG_RegE_230507.pdf (02.02.2014.)

²⁶⁷ eng. limited liability company,

²⁶⁸ Gesetzentwurf der Bundesregierung; Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op.cit., str. 5.

usledile nakon toga. Jedno od pitanja koje se iz toga postavlja je: Da li je praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjivanja i izazivanjem regulatorne konkurencije među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije kompanijskog prava unutar granica Evropske unije?

Posebno su analizirani pozadina i tok, za mnoge revolucionarnih, izmena nemačkog prava društava s ograničenom odgovornošću i najvažnije smerinice za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću predviđene MoMiG-om.

Uporednim prikazom zakonskih propisa kojima se uređuje podforma klasičnog nemačkog društva s ograničenom odgovornošću i njegovog najvećeg konkurenta, engleskog društva s ograničenom odgovornošću u sledećim je poglavljima dat odgovor na pitanje da li je nemački zakonodavac uspeo u regulatornom takmičenju sustići atraktivna rešenja predviđena u nacionalnom i nadnacionalnom uređenju kompanijskog prava.

Takođe, iznete su implikacije regulatornog takmičenja u okviru kompanijskog prava unutar granica Evropske unije, s posebnom analizom Republike Hrvatsku kao najmlađe članice.

1.4.2. Nemačka

Uvodno prikazane presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale su na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.

Suočen s regulatornim takmičenjem u oblasti kompanijskog prava među članicama Evropske unije i nemački zakonodavac pribegao je reformi regulative društava s ograničenom odgovornošću. Reformu je pokrenulo regulatorno takmičenje izazvano gore pomenutim odlukama Evropskog suda u slučajevima Centros, Überseering, Inspire Art i SEVIC, ali i sve veći broj novoosnovanih engleskih Ltd.-a u Nemačkoj²⁶⁹. U prilog nisu išle ni aktivnosti engleskog zakonodavca na velikoj modernizaciji *Companies Act-a* 2006. godine usmerene na još bolju regulativu engleske forme društva s ograničenom odgovornošću kao glavnog konkurenta nemačkom društvu s ograničenom odgovornošću. Reforme sprovedene u Velikoj

²⁶⁹ Rieder, Markus u: Fleischer, Holger i dr.: Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung – GmbHG, C. H- Beck, München, 2010., str 575.; prema Schmidt, Jessica: The New Unternehmergeellschaft (Entrepreneurial Company) and the Limited – A Comparison, 2008., German Law Journal, 09/09, str.:1093. u 2006. godini u Nemačkoj je jedan od 4 novoosnovana društva s ograničenom odgovornošću bio upravo britanski Ltd.

Britaniji kroz *Companies Act* 2006. godine zasnivale su se na pristupu „*Think Small First*“, što znači na pomoći malim i srednjim preduzetnicima koji su se najčešće i odlučivali za ovu formu privrednog društva.

Dodatno pojednostavljivanje osnivanja i ovako omiljenog modela društva, odstupanje od zahteva za minimalnim osnivačkim kapitalom, odustajanjem od zahteva za „*company secretary*“-om, koje je donela reforma *Companies Act-a*, dodatno su podigli kriterijume²⁷⁰ nemačkom zakonodavcu u pripremama najvažnije reforme društva s ograničenom odgovornošću od njegova nastanka.

Prvi nacrt modernizacijskog zakona izrađen je 2005. godine. Zasnivao se na predlogu smanjenja iznosa osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću (GmbH) pa je prva verzija predloga bila tek smanjenje osnivačkog kapitala s 25.000 na 10.000 evra. Takav predlog modernizacije, međutim, nije naišao na odobravanje²⁷¹.

Najsveobuhvatnija²⁷² reforma nemačkog Zakona društava s ograničenom odgovornošću (GmbH – Gesetz) od njegova donošenja 1892. godine, završena je 1. novembra 2008. stupanjem na snagu MoMiG-a (*Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen*²⁷³), a zasnivala se uz ostalo i na mogućnosti osnivanja podforme klasičnog društva s ograničenom odgovornošću, tzv. Mini društva s ograničenom odgovornošću.

Sam zakonodavac istakao je već u Predlogu Zakona o modernizaciji društava s ograničenom odgovornošću dva osnovna cilja reforme: zaštititi društvo s ograničenom odgovornošću od zloupotrebe u poslovanju i deregulacijom i modernizacijom učiniti društvo s ograničenom odgovornošću atraktivnijim u odnosu na inostrane konkurentne pravne forme.²⁷⁴ Za ostvarenje navedenih ciljeva istaknuto je nekoliko prioriteta prilikom donošenja MoMiG-a²⁷⁵.

Kao prvi prioritet navedeno je ubrzanje pokretanja poslovnog poduhvata. Osnov izmena bilo je olakšati i ubrzati poslovni početak privrednicima, jer se dugotrajan postupak

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op. cit., str. 56

²⁷² Oehlrich, Michael: The German Unternehmergeellschaft: Entering Regulatory Competition, str. 1.; dostupno na: www.iuscomp.org/gla/literature/oehlrich.html (15.01.2014.)

²⁷³ Bundesgesetzblatt I S. 2026 (Nr. 48)

²⁷⁴ Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op. cit., str. 55 .

²⁷⁵ Schwerpunkte des Gesetzes zur Modernisierung des GmbH Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG); 26. Jun 2008.; Bundesministerium der Justiz; str. 1.; dostupno na: http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/Schwerpunkte_des_Gesetzes_zur_Modernisierung_des_GmbH_Rechts.pdf?__blob=publicationFile (06.02.2014.)

osnivanja društva s ograničenom odgovornošću isticalo kao nedostatak u odnosu na inostrane konkurente, posebno engleski Ltd. Navedeno se trebalo ostvariti kroz osnivanje društva unapred predviđenim obrascima, sniženjem osnivačkog kapitala i prenosu poslovnih udela.²⁷⁶ Međutim, sam cilj reforme, koja se sprovodila nakon više od sto godina uspešne regulative ovog privrednog društva, nije se zasnivao isključivo na smanjenju osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću. Zakonodavac je imao na umu odgovornost u pogledu dalekosežnih posledica predstojećih zakonskih izmena pa je korisno pomenuti i jak uticaj akademske zajednice²⁷⁷ pri modernizaciji nemačkog Zakona društava s ograničenom odgovornošću. Naime, u stručnom timu koje je učestvovalo u raspravi o Predlogu MoMiG-a, pet od dvanaest članova bili su univerzitetski profesori. Usprkos zloupotrebama u poslovanju zbog ograničene odgovornosti članova i visokom broju stečaja koji su se sprovodili nad društvima s ograničenom odgovornošću u Saveznoj Republici Nemačkoj, od svog nastanka kao forme društva, društvo s ograničenom odgovornošću pokazalo se kao čvrsta pravna forma za obavljanje delatnosti, posebno za male i srednje preduzetnike.²⁷⁸ Zbog toga je odlučeno kako se neće stvarati nova pravna forma društva kapitala, već će se unutar postojećeg zakonodavnog okvira olakšati postupak osnivanja već postojećeg društva. Navedeno proizlazi iz zakonodavčevog zaključka kako za ostvarenje željenog cilja pojačanja regulatorne konkurentnosti nisu potrebni veći naponi, već da je isto moguće ostvariti prilagođenom varijantom društva s ograničenom odgovornošću.²⁷⁹ Prilikom izrade Predloga Zakona o modernizaciji društava s ograničenom odgovornošću i sprečavanju njegove zloupotrebe, privrednici su izrazili strah kako će se odustajanjem od osnivačkog kapitala naštetiti značenju i vrednosti društva s ograničenom odgovornošću koje ono ima, posebno među malim i srednjim preduzetnicima. Zato se kao najbolje rešenje pokazalo sniziti osnivački kapital novoj varijanti društva s ograničenom odgovornošću, a ne već postojećem, klasičnom društvu s ograničenom odgovornošću.²⁸⁰

Kako bi se zadovoljile potrebe privrednika (posebno u sektoru usluga) koji na poslovnom početku nemaju veliki kapital, omogućeno je osnivanje varijante društva s ograničenom odgovornošću - tzv. *Unternehmersgesellschaft ili UG - haftungsbeschränkt* (Mini društvo s ograničenom odgovornošću.).

²⁷⁶ Ibid, točka 1. a

²⁷⁷ Beurskens, M., Noack, U.: op. cit., str.1073

²⁷⁸ Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op. cit., str. 70.

²⁷⁹ Ibid, str. 71.

²⁸⁰ Ibid.

Ova varijanta društva s ograničenom odgovornošću podleže zakonskom uređenju predviđenom za klasično društvo s ograničenom odgovornošću (§5 GmbHG) i celokupnom nemačkom pravu koji se odnosi na društvo s ograničenom odgovornošću uz posebne odredbe koje se odnose isključivo na Mini društvo s ograničenom odgovornošću. (§ 5a).

Otvaranje mogućnosti osnivanja Mini društva s ograničenom odgovornošću bio je svojevrsan odgovor²⁸¹ nemačkog zakonodavca na širenje engleskog društva s ograničenom odgovornošću u Nemačkoj. Kako je već istaknuto, Mini društvo s ograničenom odgovornošću nije nova forma privrednog društva, nego društvo s ograničenom odgovornošću koje za osnivanje ne treba imati 25.000 evra osnivačkog kapitala.²⁸² Druga karakteristika koja Mini društvo s ograničenom odgovornošću razlikuje od klasičnog društva s ograničenom odgovornošću je zabrana potpunog raspolaganja svojom dobiti. Naime, zakonska je obaveza osnivača Mini društva s ograničenom odgovornošću težiti dostizanju osnivačkog kapitala propisanog za osnivanje klasičnog društva s ograničenom odgovornošću. To se postiže zakonskim rezervama u iznosu jedne četvrtine dobiti prikazane u godišnjem finansijskom izveštaju za prethodnu godinu. Propisane zakonske rezerve smeju da se koriste za dve propisane svrhe: ili za povećanje osnivačkog kapitala ili pokrivanje gubitaka. Pri tome, kako je već rečeno, iznos osnivačkog kapitala za osnivanje klasičnog društva s ograničenom odgovornošću nije smanjen i iznosi 25.000 evra. Otvaranjem mogućnosti za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću sa maksimalno sniženim osnivačkim kapitalom (1 evro) za tim nije ni bilo potrebe. Prikupljenim iznosom od 25.000 evra, Mini društvo s ograničenom odgovornošću može da se transformiše u klasično društvo s ograničenom odgovornošću. Međutim, registrovano klasično društvo s ograničenom odgovornošću nije moguće izmenama društvenog ugovora transformisati u Mini društvo s ograničenom odgovornošću. Jednako tako, društvo s ograničenom odgovornošću kojemu se kroz gubitke iznos osnovnog kapitala smanji ispod 25.000 evra, ne može se automatizmom transformisati u Mini društvo s ograničenom odgovornošću.²⁸³

Navodeći prioritete, nemački zakonodavac zaključio je kako će modernizovani Zakon o društvima s ograničenom odgovornošću pružati priliku osnivačima da u skladu s vlastitim

²⁸¹Rieder, M. u: Fleischer, H. i dr., op. cit., str. 573.; Freitag, Robert, Riemenschneider, Marcus: Die Unternehmergeellschaft – „GmbH light“ als Konkurrenz für die Limited?, ZIP – Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 2007, 1485.; Die deutsche Antwort, Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), 24. Mai 2007. 13., u: Schmidt, J.: op. cit., str. 1102.

²⁸²Schwerpunkte des Gesetzes zur Modernisierung des GmbH Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op.cit., str. 1., točka 1. a

²⁸³ Rieder u: Fleischer, H. i dr., op. cit., str. 580

potrebama i finansijskim mogućnostima odlučuju o svom ulogu u društvu. Do donošenja MoMiG-a najniža uplata poslovnog udela prilikom osnivanja društva s ograničenom odgovornošću iznosila je 100 evra ili je morala biti izražena u iznosu deljivom s 50. Novim odredbama, najniži poslovni udeo pri osnivanju varijante klasičnog društva s ograničenom odgovornošću iznosi 1 evro, a postojeće poslovne udele²⁸⁴ kasnije je moguće lakše podeliti, spojiti ili preneti trećoj strani u čemu se dodatno ogleda fleksibilnost pravnog uređenja Mini društva s ograničenom odgovornošću. Jasna zakonska regulativa pravnog instituta „skrivenih doprinosa u stvarima“ (njem. „*verdeckten Sacheinlage*“) sprečila je pravnu nesigurnost u pogledu prikupljanja osnivačkog kapitala²⁸⁵.

Posebna novost u osnivanju društva s ograničenom odgovornošću, koju je uveo MoMiG je dodatak unapred pripremljenih obrazaca za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću, tzv. *Muster Protocol*. U svrhu ubrzanja i olakšanja pokretanja poslovnog poduhvata, kao prilog Zakonu o društvima s ograničenom odgovornošću (GmbHG), predviđeni su obrasci koja se koriste za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću. Za razliku od engleskog postupka osnivanja Ltd.-a, nemački zakonodavac ovde je ostao pri zahtevu overe obrazaca, koja je potrebna i prilikom osnivanja klasičnog društva s ograničenom odgovornošću.²⁸⁶ Ipak, sniženje osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva i uvođenje obrazaca osnivačkog akta, koji znatno olakšavaju i ubrzavaju samu registraciju Mini društva s ograničenom odgovornošću, doneli su nemačkom društvu s ograničenom odgovornošću do tada nepoznat nivo fleksibilnosti, brzine, jednostavnosti i ekonomičnosti.²⁸⁷

Ubrzanje registracije privrednog društva delom je omogućeno već početkom 2007. godine stupanjem na snagu Zakona o elektronskom sudskom registru i registru zadruga kao i registra preduzetnika (njem. *Gesetz über elektronische Handelsregister und Genossenschaftsregister sowie das Unternehmensregister (EHUG, eng. Law on the Electronic Register of Companies and the Electronic Register of Cooperatives as well as on the Register of Businesses)*). Time su omogućene elektronske prijave u sudski registar gde se bez odgode odlučuje o prijavi za upis novog privrednog društva.²⁸⁸ Uvođenje elektronskih registara jedna

²⁸⁴ nem. *Geschäftsanteile*, eng. *share*

²⁸⁵ Više o tome pogledati: Rieder, M. u: Fleischer, H. i dr., op. cit., str. 580., 581.

²⁸⁶ *Schwerpunkte des Gesetzes zur Modernisierung des GmbH Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG)*, op.cit., str. 1., tačka 1. b

²⁸⁷ *Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG)*, op. cit., str. 70

²⁸⁸ *Ibid*, tačka 1. c

je od prilagodbi nemačkog zakonodavnog okvira zahtevima evropske pravne tekovine i Direktive 2003/58/EC iz jula 2003. godine kojom se dopunila Direktiva 69/151/EEC iz aprila iste godine.²⁸⁹

Nadalje, na preddruštvo Mini društva s ograničenom odgovornošću primenjuju se odredbe koje uređuju preddruštvo klasičnog društva s ograničenom odgovornošću.

Atraktivnosti Mini društva s ograničenom odgovornošću doprinela su i zakonska rešenja vezana za sedište društva, a pod uticajem presuda Evropskog suda u gore navedenim slučajevima. Brisanjem stava 2. u § 4a GmbHG-a, omogućilo se delovanje klasičnog društva s ograničenom odgovornošću, pa tako i Mini društva s ograničenom odgovornošću, u ostalim državama članicama putem ogranaka ili društva kćeri, kao i priznanje pravne ličnosti društvima osnovanim u drugim državama. Naime, MoMiG-om je § 4a, koji se odnosi na sedište privrednog društva (njem. *Sitz der Gesellschaft*), izmenjen na način da je brisano obeležje „stavak 1.“ te je ostala odredba koja sedište društva definiše kao mesto u zemlji kako je upisano u osnivačkom aktu (*Sitz der Gesellschaft ist der Ort im Inland, den der Gesellschaftsvertrag bestimmt*).²⁹⁰ Uz modernizaciju postojećeg pravnog okvira za društva s ograničenom odgovornošću, nemački zakonodavac detaljnije je uredio transparentnost poslovnih udela i moguće zloupotrebe zakonskih odredbi. Prema uzoru na registar akcionara, članom društva s ograničenom odgovornošću smatraju se samo upisani u registar članova što poslovnim partnerima pruža sigurnost u poslovanju.

Novi zakon naišao je na pozitivne kritike pa se smatralo kako su reforme konačno nemačko zakonodavstvo društava s ograničenom odgovornošću uvrstile uz bok ostalim zakonodavnim rešenjima prikladnim 21. veku.²⁹¹ U prilog tome govore i podaci kako je u roku mesec dana od stupanja na snagu MoMiG-a u Nemačkoj osnovano 77 Mini društava s ograničenom odgovornošću od čega tri četvrtine s osnivačkim kapitalom nižim od 1 000 evra. U roku tri meseca od stupanja na snagu MoMiG-a registrovano je više od 3000 Mini društava s ograničenom odgovornošću.²⁹²

²⁸⁹ O. J. (L 221) 13

²⁹⁰ Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op. cit., str.65. : (Artikel 1. Änderung des Gesetzes betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung; punkt 4. § 4a wird wie folgt geändert: a) Absatz 1 wird wie folgt geändert: aa) Die Absatzbezeichnung „(1)“ wird gestrichen. bb) Nach dem Wort „Ort“ werden die Wörter „im Inland“ eingefügt. b) Absatz 2 wird aufgehoben.)

²⁹¹ Gesetzentwurf der Bundesregierung; Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op. cit., str. 25.

²⁹² Rieder, M. u: Fleischer, H. i dr., op. cit., str. 575

Iz navedenoga može se zaključiti kako je MoMiG svojim rešenjima povećao nemačku konkurentnost u regulativi društava s ograničenom odgovornošću na nivou Evropske unije. Namenjen malim i srednjim preduzetnicima, Mini društvo s ograničenom odgovornošću predstavlja jednostavno, jeftinije i brže pokretanje posla u modernom i praktičnom poslovnom okruženju. Takođe, odredbama Zakona sprečena je zloupotreba ograničene odgovornosti članova za obaveze društva koja se posebno isticala u vreme ekonomske krize.²⁹³

U recentnoj pravnoj literaturi pojavljuje se sumnja u pogledu povezanosti smanjenog broja Ltd.-a osnovanih od strane nemačkih preduzetnika i modernizacije nemačkog Zakona društava s ograničenom odgovornošću.²⁹⁴ Naime, analizom statističkih podataka o novoosnovanim privrednim društvima u Engleskoj od strane nemačkih preduzetnika između 2004. i 2011. godine dolazi se do brojke od 48.103 privredna društva. Od ukupnog broja, najviše njih (čak 99,83%) bilo je osnovano kao Ltd. U navedenom vremenskom periodu, najviše Ltd.-a osnovanih od strane nemačkih preduzetnika u Engleskoj bilo u periodu od 2004. do marta 2006. godine kada im broj počinje naglo padati. Tako se u martu 2006. godine beleže 1.322 novoosnovana Ltd.-a od strane nemačkih preduzetnika dok u decembru 2011. njihov broj iznosi svega 49.²⁹⁵ Uzme li se u obzir činjenica da je MoMiG donesen i stupio na snagu 2008. godine, upitan je efekt samog regulatornog takmičenja na smanjeni broj novoosnovanih Ltd.-a, ističe se u analizama.

²⁹³ Loc. cit.

²⁹⁴ Ringe, W. op. cit. bilj. 12. str. 16.

²⁹⁵ Loc. cit.

1.4.3. Velika Britanija

U engleskom kompanijskom pravu privatnim kompanijama (zatvorena društva – *Ltd.*) smatraju se društva koja ispunjavaju tri karakteristike: broj članova limitiran je na pedeset, ograničenost u prenosu akcija ili udela i zabrane objave javnog poziva za upis i uplatu akcija ili udela.²⁹⁶ Osnovni zakonski akt prema kojemu se osnivaju privredna društva u Velikoj Britaniji je *Companies Act* modernizovan 2006. godine. Prema načinu nastanka *Companies Act 2006*²⁹⁷ razlikuje tri vrste kompanija: *Registered companies* su takve kompanije koje nastaju upisom u javni registar (*Register of Companies*); *Statutory companies* koje nastaju na osnovi posebnog zakona kad se želi podsticati stvaranje tela koja se bave nekom posebnom delatnošću i *Chartered companies* koje nastaju dobijanjem povelje (*charter*) krune.²⁹⁸ U ovom poglavlju urađena je analiza *Registered companies*, s posebnim akcentom na jednu od tri kompanije predviđenu unutar ove podele. *Registered companies* naime, dele se na *companies limited by shares*, *companies limited by guarantee* i *unlimited companies*.

Private company limited by shares, skraćeno *Limited* ili *Ltd.*, je engleska forma društva s ograničenom odgovornošću i karakterišu ga jednostavnost i niski troškovi pri osnivanju. Odgovornost njegovih članova svodi se na to da društvu uplate iznos koji su se obavezali, a koji još eventualno nisu platili pri sticanju udela. Englesko društvo s ograničenom odgovornošću zbog svoje velike fleksibilnosti i brzine pri osnivanju i delovanju, pokazalo se kao najveći konkurent klasičnom nemačkom društvu s ograničenom odgovornošću (GmbH). Forma privrednog društva koje karakteriše ograničena odgovornost članova, brzo osnivanje na osnovi obrazaca dostupnih putem interneta i izostanak zahteva za velikim osnivačkim kapitalom potrebnim za osnivanje brzo se pokazao kao češći izbor nemačkim preduzetnicima u odnosu na klasično društvo s ograničenom odgovornošću.

U periodu od 2003. do 2006. godine u Velikoj Britaniji osnovano je preko 67 000 novih *Ltd*-a iz drugih članica Evropske unije pri čemu je najveći upliv bio upravo iz Nemačke, zatim

²⁹⁶ Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo – Pravo privrednih društava*, Beograd, str. 195.

²⁹⁷ McLaughlin, S. (2013). *Unlocking Company Law*, London, str. 10.: U Velikoj Britaniji su od 1862. godine zakoni kojima se uređuje osnivanje trgovačkih društava nazvani *Companies Act* pa je jako važno znati prema kojem *Companies Actu* je određeno društvo osnovano, jer ne sadrže svi jednake uslove za osnivanje trgovačkih društava, društvene ugovore i slično.

²⁹⁸ Vasiljević, M. (1997). *Poslovno pravo (Trgovinsko i privredno pravo)*, Beograd, str. 60.; Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – Društva kapitala*, Zagreb, str. 20. fn. 16.

Francuske, Holandije i Norveške.²⁹⁹ Do tada jednostavno, osnivanje Ltd-a dodatno je pojednostavljeno reformom britanskog *Companies Act*-a 2006. godine.

Kako je ranije navedeno, to je bio jedan od osnovnih razloga za ponovni pokušaj modernizacije nemačkog zakonodavstva u oblasti društava s ograničenom odgovornošću i postizanje veće konkurentnosti Nemačke na nivou Evropske unije što je za rezultat imalo Mini društvo s ograničenom odgovornošću.

Naoko slični, Ltd. i Mini društvo s ograničenom odgovornošću razlikuju se u nekoliko segmenata, koje su pojašnjene kroz uporedni prikaz poslovnog imena, postupka i brzinu osnivanja te iznosa najnižeg osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću .

Nemački zakonodavac u §5.a (1) GmbHG jasno određuje kako Mini društvo s ograničenom odgovornošću u svom nazivu mora sadržavati obeležje „*Unternehmersgesellschaft (haftungsbeschränkt)*“ ili „*UG (haftungsbeschränkt)*“ što ga jasno razdvaja od klasičnog društva s ograničenom odgovornošću.

Suprotno od toga, britanski zakonodavac zahteva tek obeležje „*limited*“ ili „*Ltd.*“³⁰⁰ nezavisno od toga radi li se o društvu s ograničenom odgovornošću osnovanom s minimalnim ili znatno većim iznosom osnivačkog kapitala. Nemački zakonodavac obavezu sadržaja obeležja „*Unternehmersgesellschaft (haftungsbeschränkt)*“ ili „*UG (haftungsbeschränkt)*“ u nazivu društva je obrazložio kao svojevrсно upućivanje ostalim deonicima u prometu roba i usluga na poslovanje s društvom minimalnog nivoa raspoloživog kapitala, ali je to dovelo do prepiranja među teoretičarima može li to da se tumači kao marketinška prednost Mini društva s ograničenom odgovornošću ili društvo već u samom početku poslovanja stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na britanski Ltd.³⁰¹

Posmatra li se postupak osnivanja Ltd.-a i UG-a, može se reći kako su u ovom segmentu propisi nemačkog i engleskog prava gotovo harmonizovani. Učinjenim reformama, postupak osnivanja je pojednostavljen u oba zakonodavstva. Prema *Companies Act*-u 2006. delimično je napušten zahtev za dva obrasca prilikom osnivanja. Engleski je zakonodavac zahtevao uz osnivački ugovor i postojanje statuta³⁰². Naime, zahvaljujući zadnjoj reformi dovoljan je već sam osnivački ugovor, koji sadrži sve potrebno (*Articles of Association*), a

²⁹⁹ Becht, M., Mayer, C., Wagner, H. op.cit., str. 242.

³⁰⁰ 59(1) CA 2006

³⁰¹ Detaljnije o tome vidjeti u: Schmidt, J.: op-cit., str. 1096.

³⁰² Fischer, S. (2004) Bibliografija za društva s ograničenom odgovornošću, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 38, br. 2, str. 629.; Barbić, J., op. cit., str. 1022.

obrazac statuta služi tek kao potvrda ozbiljnosti osnivača za osnivanjem društva.³⁰³ U ovome se delu engleski zakonodavac približio nemačkom rešenju s obzirom da je u nemačkoj praksi oduvek bio potreban samo osnivački ugovor (nem. *Gesellschaftsvertrag*) za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću.

Ipak, ono što je novo u nemačkom pravnom uređenju društva s ograničenom odgovornošću, a predstavlja dugogodišnju tradiciju³⁰⁴ engleskog sistema je upotreba unapred predviđenih obrazaca prilikom osnivanja društva. MoMiG-om je naime, omogućeno jednostavnije osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću upotrebom obrazaca (nem. *Musterprotokoll*³⁰⁵).

I dok u engleskoj praksi obrazac osnivačkog ugovora obuhvata sve potrebno za osnivanje i delovanje društva u nastanku, nemački se zakonodavac ograničio na minimalna određenja i strogo određene situacije. Uz ograničene situacije mogućnosti korišćenja *Musterprotokoll*-a, nemački zakonodavac ostao je pri zahtevu overe od strane javnog beležnika i potpisu svih osnivača³⁰⁶.

MoMiG ne propisuje najmanji broj osnivača i kao i kod klasičnog društva s ograničenom odgovornošću, za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću dovoljna je jedna osoba kao osnivač, što je slučaj i s *Limited.*-om.

Engleski zakonodavac nije propisao maksimalan broj članova društva dok su u nemačkoj varijanti društva s ograničenom odgovornošću dozvoljena najviše tri člana, koji mogu biti bilo fizička bilo pravna lica.

Obe forme privrednog društva moguće je osnovati s minimalnim osnivačkim kapitalom i u vrlo kratkom periodu. Jedna od karakteristika Mini društva s ograničenom odgovornošću je izostanak zahteva za osnivačkim kapitalom od 25.000 evra koliko iznosi kod klasičnog društva s ograničenom odgovornošću.³⁰⁷ Osnivački kapital Ltd.-a iznosi 1 Funtu, a za Mini društvo s ograničenom odgovornošću 1 evro.

Sledeća razlika između ove dve pravne forme vidi se u obavezi vođenja zakonskih rezervi u iznosu ¼ godišnje finansijske dobiti kod Mini društva s ograničenom odgovornošću koje treba usmeriti na povećanje osnovnog kapitala do 25.000 evra i nakon toga je moguća transformacija u klasično društvo s ograničenom odgovornošću bez promene poslovnog

³⁰³ Schmidt, J., op-cit., str., 1099.

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ § 2 (1a) GmbHG

³⁰⁶ § 2 (1) GmbHG

³⁰⁷ Schmidt, J.: op-cit., str. 1097.

imena. Obaveza zadržavanja dobiti u formi zakonskih rezervi trebala bi služiti kao pokazatelj sigurnosti da je Mini društva s ograničenom odgovornošću, osnovan na niskom osnivačkom kapitalu, kroz poslovanje sposoban doseći puni iznos osnivačkog kapitala potreban za klasično društvo s ograničenom odgovornošću.³⁰⁸ Kod Ltd.-a međutim, ove obaveze nema. Nadalje, dok nemački zakonodavac pri osnivanju Mini društva s ograničenom odgovornošću ne dopušta uplate udela u stvarima³⁰⁹ engleski zakonodavac otišao je tako daleko da osim što je za osnivanje Ltd. dopušten unos stvari i novca, čak prihvata obećanje da će se odraditi usluga za društvo ili nekog drugog kao ulog u društvo.³¹⁰ Pri osnivanju Mini društva s ograničenom odgovornošću udeli moraju biti uplaćeni u celosti i pre registracije društva (§ 5a (2)). Engleski zakonodavac ovakvu obavezu propisuje samo za tzv. *public companies*. U pogledu odgovornosti članova društva ona je kao i kod klasičnog društva s ograničenom odgovornošću ograničena pa i Mini društvo s ograničenom odgovornošću kao društvo kapitala za obaveze odgovara celom svojom imovinom. U slučaju insolventnosti, član Mini društva s ograničenom odgovornošću će u retkim slučajevima odgovarati svojom privatnom imovinom dok propisi Ltd.-a omogućuju i takav scenarijo.

Iako je ubrzanje registrovanja privrednog društva delom omogućeno već pomenutim Zakonom o elektronskom sudskom registru i registru zadruga kao i Registra preduzetnika, i premda je to bio jedan od prioriteta pri samom donošenju MoMiG-a, ono u čemu nemački zakonodavac nije uspeo reformom je bitnije ubrzanje osnivanja društva. Naime, dok su za osnivanje engleskog Ltd.-a dovoljno 24 sata (najduže nedelju dana), prema poslednjim istraživanjima, za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću i dalje je potrebno u proseku 44 dana do šest nedelja³¹¹ što ga, u tom segmentu, i dalje čini manje konkurentnim od engleskog Ltd.-a.

U Engleskoj postoje i kompanije s odgovornošću ograničenom garancijom koje se osnivaju bez početnog kapitala, uz obavezivanje vlasnika da će u slučaju stečaja uplatiti kapital pokriven garancijom (tzv. garantivna klauzula).³¹² Obavezna sadržina osnivačkog akta ovakvog privrednog društva je obaveza svakog osnivača i kasnijeg člana da će dok je član u roku od godinu dana pošto je prestao biti član uplatiti ugovoreni iznos za vreme dok je bio član ako kompanija ode u stečaj. Do 1980. mogle su biti osnovane ili sa akcijskim kapitalom

³⁰⁸ Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG), op. cit., str. 7., 72.

³⁰⁹ § 5a (2) 2 GmbHG

³¹⁰ Schmidt, J.: op-cit., str. 1097., 1098.

³¹¹ Eckardt, M.: op. cit., str. 49.

³¹² Vasiljević, M. (1999.) op.cit., str. 206.

ili bez njega. U poslovnom imenu ne mora da stoji obeležje *Limited*. Najčešće se osnivaju za dobrotvorne delatnosti, društvene i političke ili druge nekomercijalne delatnosti.

Registruju se u registru kompanija donošenjem osnivačkog akta i statuta i na njih se primenjuju pravila kompanijskog zakona *Companies Acta* propisana za društva sa ograničenom odgovornošću.³¹³

1.4.4. Republika Hrvatska

Ulaskom Republike Hrvatske u Evropsku uniju hrvatskim privrednicima otvorile su se brojne nove mogućnosti učešća na širem tržištu dobara i usluga. Sloboda poslovnog nastanjivanja, potvrđena ranije navedenim sudskim presudama Evropskog suda pravde, omogućuje privrednim društvima osnovanima u državama članicama Evropske unije slobodno delovanje i na teritoriji Republike Hrvatske bez osnivanja posebnih strukturnih formi na njenoj teritoriji. Jednako tako i hrvatski privrednici mogu izabrati njima najprihvatljiviju formu privrednog društva neke od država članica i društvo otvoriti prema nacionalnim propisima izabrane države. S ciljem konkurisanja u pogledu uslova za osnivanje privrednih društava na nivou Evropske unije te sprečavanja migriranja hrvatskih preduzetnika, hrvatski zakonodavac odlučio se za praksu privredno razvijenijih država članica i omogućio osnivanje društva s ograničenom odgovornošću s određenim posebnostima³¹⁴ na pojednostavljen način i uz znatno sniženje osnivačkog kapitala pri osnivanju.³¹⁵ Naglasimo kako su se puno pre izrade Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima u hrvatskoj javnosti pojavili otpori u pogledu opravdanosti otvaranja mogućnosti osnivanja društava s ograničenom odgovornošću sa sniženim osnivačkim kapitalom. Naime, premda su u nacionalnim zakonodavstvima nekih evropskih država već postojale varijante klasičnog društva s ograničenom odgovornošću, smatralo se kako u Republici Hrvatskoj nema potrebe za sličnim intervencijama u regulatorni okvir društva s ograničenom odgovornošću. Ovakva stanovišta opravdavala su se činjenicom kako je iznos od 20.000 kn, koliko je potrebno za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću u Republici Hrvatskoj, u odnosu

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Petrović, S., Ceronja, P.: op. cit., str. 208.

³¹⁵ PZE 139

na privredne prilike u granicama Evropske unije zapravo vrlo nizak i kako je otvaranje takve mogućnosti pravno političko pitanje.³¹⁶

Izmenama hrvatskog Zakona o trgovačkim društvima 2012. godine³¹⁷ u Republici Hrvatskoj je ipak omogućeno osnovati varijantu već postojećeg društva kapitala nazvano *jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću* sa sniženim iznosom osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje ovog društva kapitala.

Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću po svojim je obeležjima društvo s ograničenom odgovornošću³¹⁸, i na njega se, osim kada se izričito Zakonom o trgovačkim društvima³¹⁹, nešto drugo predviđa, na odgovarajući način primenjuju odredbe koje vrede uopšteno za društvo s ograničenom odgovornošću. Dakle, jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću je društvo kapitala čiji članovi ne odgovaraju za obaveze društva i može ga osnovati i jedno lice.³²⁰

Ono što razlikuje klasično društvo s ograničenom odgovornošću i jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću su broj članova društva i članova uprave, postupak i akt osnivanja, troškovi osnivanja visine i uplate osnivačkog kapitala te poslovnih udela.³²¹

Slično nemačkim propisima, hrvatski Zakon o trgovačkim društvima propisuje da poslovno ime (hrv. tvrtka) društva s ograničenom odgovornošću osnovana na pojednostavljen način, obavezno mora da sadrži obeležje „*jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću*“, odnosno „*j.d.o.o.*“.³²²

Jedan od razloga za uvođenje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću u hrvatsko kompanijsko pravo je mogućnost pokretanja poslovanja bez angažovanja osobitih finansijskih sredstava.³²³ Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću moguće je osnovati s najnižim iznosom osnivačkog kapitala od 10,00 kuna, a najniži nominalni iznos poslovnog

³¹⁶ Okrugli stol - pravo društava, 02. marta 2009.; Javni bilježnik br. 30, Hrvatska javnobilježnička komora, 2009, str. 4. dostupno na: <http://www.hjk.hr/LinkClick.aspx?fileticket=ObDGZwiT06s%3D&tabid=56&mid=440> (20.02.2014.)

³¹⁷ Narodne Novine, broj 111/12 – stupio na snagu 18. oktobra 2012.

³¹⁸ Društvo s ograničenom odgovornošću je: privredno društvo kapitala u koje jedna ili više fizičkih ili pravnih osoba unose uloge s kojima učestvuju u unapred dogovorenom temeljnom kapitalu - Barbić, J.: op. cit., str. 1013.; društvo kapitala u koje članovi ulažu uloge s kojima učestvuju u unapred dogovorenom osnivačkom kapitalu, pa na temelju toga stiču u društvu članska prava utelovljena u poslovnim udelima - Petrović, S., Ceronja, P.: op. cit., str. 172.

³¹⁹ Narodne Novine 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013

³²⁰ Isto i Akšamović, D. (2011). *Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću*, Informator br. 6125., str. 11

³²¹ Ibid.

³²² Čl. 13. st. 2. t. 4. Zakona o trgovačkim društvima.

³²³ Petrović, S., Ceronja, P.: op. cit., str. 208.

udela može iznositi 1,00 kunu pri čemu i osnivački kapital i poslovni udeli moraju da glase na pune iznose kuna. Jedna od razlika jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću i klasičnog društva s ograničenom odgovornošću vidljiva je u obavezi uplate za preuzete poslovne udele. Pri osnivanju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću ulozi za preuzete poslovne udele uplaćuju se samo u novcu. Nakon potpuno uplaćenih uloga za preuzete poslovne udele u društvu podnosi se prijava za upis društva u sudski registar.

Za varijantu društva s ograničenom odgovornošću kao posebni uslovi predviđeni su ograničen broj članova društva i članova uprave što je još jedna od razlika u odnosu na klasično društvo s ograničenom odgovornošću. Kakav je uticaj ovoga na organe društva jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću? Prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima, klasičnom društvu s ograničenom odgovornošću obavezni su organi skupština društva i uprava dok je nadzorni odbor fakultativan organ.³²⁴ I dok u klasičnom društvu s ograničenom odgovornošću nisu određeni broj članova društva, kao ni broj članova uprave, za jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću jasno je određeno kako može imati najviše tri člana i samo jednog člana uprave.³²⁵ Osim bitno sniženog iznosa osnivačkog kapitala i ograničenog broja članova društva, dodatna posebnost pri osnivanju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću su unapred pripremljeni obrasci, koji bi takođe trebalo da olakšaju i ubrzaju postupak njegova osnivanja.³²⁶ Za slučaj da jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću osniva jedno lice, predviđen je Zapisnik o osnivanju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom (Prilog 1. Zakonu o trgovačkim društvima). U slučaju da jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću osnivaju dva ili tri lica, koristiće se Zapisnik o osnivanju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću s najviše tri člana (Prilog 2. Zakonu o trgovačkim društvima).³²⁷ S obzirom da predviđeni obrasci predstavljaju osnivački akt društva, što je kod društva s ograničenom

³²⁴ Čl. 434. ZTD-a

³²⁵ Čl. 387. st. 2. ZTD.-a

³²⁶ Navedeni obrasci su priloženi u samom Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima NN 111/12. Ističemo usklađenje ZIDZTD-a sa zakonima koji uređuju naknade, a odnosi se na samo pojeftinjenje troškova osnivanja, s obzirom na obavezu uplate naknada prilikom osnivanja svih privrednih društava, pa tako i jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću. Zakon o dopunama Zakona o sudskim naknadama (NN br. 112/12.) i Zakon o dopuni Zakona o javnobeležničkim naknadama (NN br. 112/12.), donešeni su u tu svrhu. Tako čl. 10. st. 1. t. 9. drugonavedenog Zakona predviđa i osnivače jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću. Zakonom o dopunama Zakona o sudskim naknadama, za prijavu upisa

j. d. o. o.-a u sudski registar propisana je naknada od 30,00 kn - Vidović, Ante: Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću, RRiF br. 11/12, str. 167

³²⁷ Petrović, S., Ceronja, P.: op. cit., str. 209.

odgovornošću osnivački ugovor³²⁸, neki autori ističu strah kako će ovakvo skromno uređenje međusobnih prava i obaveza članova društva imati dugoročne negativne efekte.³²⁹ Pre svega, smatra se kako će nedovoljno regulisani međusobni odnosi između članova u slučaju njihovog spora dovesti do dodatne komplikacije kada niti osnivački ugovor (u ovom slučaju obrasci) ni Zakon o trgovačkim društvima ne predviđaju odredbe za njegovo rešenje.³³⁰

Uz predviđene obrasce za osnivanje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću, važno je ukazati na želju zakonodavca za snižavanjem visine troškova osnivanja društva. Naime, za osnivanje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću predviđeno je potpuno oslobođenje plaćanja javnobeležničke takse. Uzme li se u obzir kako je za javnobeležničke takse pri osnivanju klasičnog društva s ograničenom odgovornošću potrebno izdvojiti između 3.000 do 5.000 kuna, a za celi postupak njegovog osnivanja čak i do 25.000 kuna, a suprotno tome osnivanje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću oko 720,00 kuna vidljiva je bitna ušteda finansijskih sredstava što je od posebne važnosti osnivačima koji ne raspolažu većim finansijskim sredstvima pri pokretanju poslovanja.

Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću može imati samo jednog člana uprave. Taj jedini član uprave društvo zastupa samostalno i neograničeno. Sastavni deo zapisnika o osnivanju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću čini obrazac sa strogo formulisanom izjavom jedinog člana uprave društva o prihvatanju imenovanja. Popunjeni obrazac zapisnika vredi kao popis članova društva, osoba ovlašćenih da vode poslove društva, sadrži izjavu člana uprave o prihvatanju imenovanja i njegov potpis koji se ulaže u sudski registar.³³¹

Nadalje, prema nemačkom modelu Mini društva s ograničenom odgovornošću, jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću mora da ima zakonske rezerve u koje je dužno da unese četvrtinu iznosa dobiti društva iskazane u godišnjim finansijskim izveštajima umanjene za iznos gubitka iz prethodne godine. Ovo je još jedna od razlika jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću u odnosu na klasično društvo s ograničenom odgovornošću gde je odredbama ZTD-a članovima osigurano autonomno odlučivanje o raspolaganju dobiti. U čl. 406. ZTD-a navodi se kako članovi imaju pravo na isplatu godišnje dobiti pa, ako osnivačkim

³²⁸ Čl. 387. st. 1. ZTD-a; za slučaj da društvo s ograničenom odgovornošću osniva samo jedan član, osnivački ugovor zamenjuje izjava o osnivanju društva s ograničenom odgovornošću, overovljena kod javnog beležnika (čl. 387. st. 3. ZTD.a)

³²⁹ Akšamović, D. (2011). *Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću*, Informator br. 6125., str. 11.

³³⁰ Ibid.

³³¹ Petrović, S., Ceronja, P.: op. cit., str. 209.

ugovorom nije drugačije određeno, odlukom o upotrebi dobiti članovi iznos dobiti mogu u potpunosti ili delom uneti u rezerve društva ili ostaviti kao zadržanu dobit. U slučaju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću ZTD u čl. 390.a. st. 5. taksativno ograničava upotrebu zakonskih rezervi na sledeća tri slučaja:

- 1.) povećanje osnivačkog kapitala pretvaranjem rezervi u osnovni kapital društva,
- 2.) pokriće gubitka iskazanog za godinu za koju se podnose godišnji finansijski izveštaji, ako nije pokriven iz dobitka prethodne godine,
- 3.) pokriće gubitka iskazanog za prethodnu godinu ako nije pokriven iz dobitka iskazanog u godišnjim finansijskim izveštajima za godinu za koju se podnose.³³²

Kao i kod klasičnog društva s ograničenom odgovornošću, nesposobnost za plaćanje povlači obavezu sazivanja skupštine društva. U slučaju da osnivački kapital jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću dostigne ili postane veći od najnižeg iznosa osnivačkog kapitala klasičnog društva s ograničenom odgovornošću³³³, takvo društvo prestaje biti jednostavno, i na njega se primenjuju pravila klasičnog društva s ograničenom odgovornošću. Postane li jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću povećanjem osnovnog kapitala klasično društvo s ograničenom odgovornošću, može nastaviti učestvovati u prometu roba i usluga pod jednakim poslovnim imenom.

Međutim, i danas ovakvo zakonsko rešenje za bržim i jednostavnijim osnivanjem forme društva s ograničenom odgovornošću u Hrvatskoj nailazi na negativne komentare. Naime, aktuelni su stavovi kako se ovakvom regulativom vratilo na mogućnost uvođenja društva s ograničenom odgovornošću kakvo je omogućavao Zakon o poduzećima³³⁴, bez osnivačkog kapitala unošenjem fiktivnih stvari.³³⁵

Ipak, prema podacima hrvatskog Ministarstva pravosuđa, od otvaranja mogućnosti za osnivanjem jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću u Hrvatskoj je registrovano njih sveukupno 11 138³³⁶ i većina ih se odnosi na kupoprodaju, obavljanje trgovinskog posredovanja na domaćem i inostranom tržištu, zastupanja, prevoza za vlastite potrebe, ugostiteljskih usluga i slično. Iz navedenoga može se zaključiti kako su ciljevi zakonodavaca

³³² Ibid, str., 210.; Vidović, A. op. cit., str. 167.

³³³ Prema ZTD-u osnovni kapital potreban za osnivanje klasičnog društva s ograničenom odgovornošću iznosi 20.000,00kn.

³³⁴ Narodne Novine 53/91, 58/93

³³⁵ Kaleb, Z. (2013). Osnivanje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću, *Pravo u gospodarstvu*, 3/2013, str. 643.

³³⁶ Zaključno s februarom 2014. godine

za podsticanje preduzetničke klime i povećanje mogućnosti samozapošljavanja delimično i ispunjeni.

1.4.5. Perspektive poslovnog nastanjivanja - Četrnaesta direktiva ³³⁷

Aktuelni sekundarni zakonodavni okvir Evropske unije omogućuje indirektni prenos registrovanog sedišta privrednog društva odredbama o evropskoj kompaniji i Direktivi o prekograničnom spajanju. Navedene mogućnosti označene su kao indirektna jer ne omogućavaju jednostavan prenos sedišta privrednog društva, već naprotiv, privrednicima su na raspolaganju trostepeni sastav evropske kompanije, dvostepeni sastav prekograničnog spajanja ili ponovna registracija u drugoj državi članici.³³⁸

Postupak putem Direktive o prekograničnom spajanju je dugotrajan i zahteva visoke troškove i zbog toga nije privlačan preduzetnicima koji svoje delatnosti obavljaju u pravnoj formi društva s ograničenom odgovornošću.³³⁹

Mogući prenos prekograničenog spajanja putem odredbi o evropskoj kompaniji - *SE* pre svega zahteva transformaciju postojećeg privrednog društva u evropsku kompaniju. Posle transformacije u društvo u formi evropske kompanije može premestiti svoje sedišta u željenu državu članicu. Na kraju, može se ponovno transformisati u formu privrednog društva. Uzme li se u obzir i minimalni osnivački kapital za evropsku kompaniju koji iznosi 120.000 evra, organizacijsko uređenje same kompanije i učestvovanje zaposlenih u odlučivanju, teško je uopšte zamisliti da bi ovo bila jedna od atraktivnih opcija.³⁴⁰

U julu 2012. godine Evropski sud doneo je svoju poslednju odluku o slobodnom kretanju privrednih društava unutar granica Evropske unije i to u predmetu VALE.³⁴¹ S

³³⁷ Horak, H., Dumančić, K. (2011). *Usklađivanje u području prava društava Republike Hrvatske s pravnom stečevinom EU*, PiP - 5, str. 86; Vossestein, G. J. (2008). *Transfer of the Registered Office: The European Commission's Decision Not to Submit a Proposal for a Directive*, *Utrecht Law Review*, Vol. 4, No. 1, str. 53-65. <http://ssrn.com/abstract=1114786> ; Wymeersch, E. (2007). *Is a Directive on Corporate Mobility Needed?*. *European Business Organization Law Review*, Vol. 8, <http://ssrn.com/abstract=985538>

³³⁸ Vargova, P. (2010).). *The cross border transfer of a companys' registered office within the European Union*, Central European University, str. 36.

³³⁹O uslovima i postupku prekograničnog spajanja vidi:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0056&from=EN>

³⁴⁰ Vargova, P. (2010).). *The cross border transfer of a companys' registered office within the European Union*, Central European University, str. 35.

³⁴¹ Case C-378/10 VALE Építési kft. [2012] ECR 00000. više o predmetu VALE vidi: Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 34-39.; Gerner-Beuerle, C. (2013). *Right of Establishment and Corporate Mobility: The Decision of the Court of Justice in VALE*, Gore-Browne on Companies, Special Release 2013; http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2249182

obzirom da su za neke autore³⁴² ranije presude o slobodnom kretanju privrednih društava izazivala pomalo zbunjujuće efekte, pa je korporativna mobilnost za neke bila jednostavna, a za neke ne, svaka nova odluka čeka se s iščekivanjem.

U predmetu VALE Evropski sud potvrdio je čl. 49. i 54. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije kao pravni osnov za slobodu poslovnog nastanjivanja i premeštanje sedišta iz jedne države članice u drugu čime je potvrdio ranije presude u pomenutim predmetima *Cartesio* i *SEVIC Systems*. Potvrđeno je i ranije stanovište da je ograničavanje slobode poslovnog nastanjivanja dozvoljeno samo radi zaštite javnog interesa. Ono što je dodano u zadnjoj odluci je potvrđivanje osnovnih načela kako bi se u prekograničnom premeštaju društva trebali uvesti načelo ekvivalencije i efikasnosti.

Princip ekvivalencije znači da nacionalna proceduralna pravila kojima se sprovede prava zagantovana evropskim pravom i osnovnim slobodama treba da budu regulisana domaćim pravom države članice pod uslovom da oni nisu nepovoljniji od onih koje uređuju slične domaće situacije. Načelo efikasnosti zahteva da takva proceduralna pravila ne smeju onemogućiti u praksi ili preterano otežati ostvarivanje prava stečenih po zakonu Evropske unije. Dakle, dok princip ekvivalencije osigurava da države članice trebaju kao polazište iskoristiti svoje postojeće propise za domaće promene, načelo efikasnosti može prisiliti države članice da odstupe ili prilagode svoja domaća pravila ako je to potrebno da bi omogućili prekogranična preoblikovanja.³⁴³

Kako je navedno, u više predmeta koji su se našli pred Evropskim sudom postavljalo se pitanje koje pravo se primenjuje na društvo u slučaju prenosa sedišta, ali i ona vezana za ostvarivanje poslovnog nastanjivanja. To je bilo svojevrstan preduslov za donošenje direktive o poslovnom nastanu, tzv. Četrnaeste direktive u kompanijskom pravu. Razmatrajući poslednji predmet VALE, pokazuje se i pitanje pravnog posedovanja društava kada dolazi do prenosa sedišta unutar Evropske unije, pa je i to jedno od načela koje treba osigurati novom direktivom. Evropski propisi o premeštanju registrovanog sedišta moraju da garantuju pravo na obaveštavanje i učestvovanje zaposlenih za vreme i posle premeštaja društva i moraju biti u skladu s Direktivom 2001/8.

³⁴² Szabó, D. G., Sørensen, K. E., *Cross-border conversion of companies in the EU: the impact of the VALE judgement*, Nordic & European Company Law, LSN Research Paper Series No 10-33., str. 1., <file:///D:/Sanja%20Documents/Downloads/SSRN-id2198364.pdf> (13.11.2014.)

³⁴³ Ibid

Usvajanje tzv. Četrnaeste direktive, odnosno direktive o prekograničnom premeštanju sedišta društva već je bilo sastavni deo plana Evropske komisije za modernizaciju kompanijskog prava 2003. godine.³⁴⁴

Četrnaesta direktiva trebala bi omogućiti društvima prenos njihovog registrovanog sedišta u drugu državu članicu različitu od one u kojoj su osnovana. Većina država članica ili ne dozvoljavaju ovakav prenos ili ga ograničavaju brojnim administrativnim i finansijskim preprekama pa je prenos dugotrajan, komplikovan i skup.³⁴⁵

Prema nacrtu predloga direktive, privredno društvo bi prenošenjem sedišta bilo registrovano u državi članici gde premešta sedište i steklo bi pravnu ličnost tamo, dok bi u isto vreme bilo izbrisano iz registra u matičnoj državi gde je osnovano. Ako bi bilo potrebno, privredna društva će morati prilagoditi svoju pravnu strukturu kako bi zadovoljili materijalne i formalne uslove za upis u državi članici domaćinu. Međutim, ne bi moralo proći obavezni postupak likvidacije u svojoj matičnoj državi članici ili stvoriti novo privredno društvo u državi domaćinu. Osnov prenosa sedišta društva će biti da se menja primenjivo kompanijsko pravo.³⁴⁶

Kao jedan od razloga odustajanja od prihvatanja predloga direktive, Evropska Komisija navela je nepostojanje ekonomskog interesa. Kratko su zato prezentovati dostupni podaci o prenosu sedišta privrednih društava u pojedinim zemljama Evropske unije. U Španiji je između 2010. i 2012. godine 29 privrednih društava premestilo svoje sedište u drugu državu članicu. Najveći broj njih (79,33%) je bio upravo društvo s ograničenom odgovornošću. U Češkoj su pravila o premeštanju sedišta društva nova i na snazi tek od 1. januara 2012. Poznato je samo jedno premeštanje privrednog društva (takođe društva s ograničenom odgovornošću) iz Italije u Češku. Registar u Malti je postigao rekord zabeleževši 102 prekogranična premeštaja sedišta društva iz Malte u državu članicu ili iz države članice u Maltu. Od ukupne brojke 33 premeštaja bila su 2010., 31 u 2011. i 12 do juna 2012. godine.³⁴⁷

³⁴⁴ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, COM(2003) 284 final, 21.5.2003.

³⁴⁵ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Evropske unije*, Zagreb, str. 49.

³⁴⁶ Vossestein, G.J. (2008). *Transfer of the registered office The European Commission's decision not to submit a proposal for a Directive*, Utrecht law review, Volume 4, Issue 1 (March), 53-65, str. 54.

³⁴⁷ Ballester, B., del Momte, M., *European Added Value Assessment*, EAVA 3/2012, Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive), str. 16.

Za ponovno pokretanje i usvajanje inicijative ključni su ekonomski razlozi, ali i koristi direktive. Argument Komisije je da su propisi o premeštanju sedišta sadržani u Uredbi o Evropskoj kompaniji. Međutim, prema čl. 7. Uredbe o Evropskoj kompaniji prenos registrovanog sedišta Evropske kompanije mora biti praćen istovremenim prenosom stvarnog središnjeg mesta upravljanja društvom obzirom na to da se Uredbom o Evropskoj kompaniji zahteva da oba sedišta budu u istoj državi članici.³⁴⁸ Nekoliko je dodatnih prepreka. Pre svega transformacija u Evropsku kompaniju mogu samo akcionarska društva koja imaju ogranak, ili društvo ćerku na koju se primenjuje pravo druge države članice u trajanju od najmanje dve godine, a u čl. 37 Uredbe zabranjen je prenos registrovanog sedišta istovremeno s transformacijom društva. Tek po završavanju transformacije društva Evropska kompanije može preneti svoje registrovano sedište.³⁴⁹ Podsetimo, ova je situacija bila sporna u pomenutom predmetu VALE. Osim toga, Uredbe Evropske kompanije i Direktivom 2001/81/EZ kojom se dopunjuje Statut Evropske kompanije, obavezan je postupak pregovaranja sa zaposlenicima koji se garantuje tim odredbama. Iz tih se razloga donošenje Četrnaeste direktive u kompanijskom pravu počelo nametati kao jedan od rešenja za brzo i efikasno prekogranično prenošenje sedišta društva sa minimalnim troškovima.

U proceni uticaja pokazalo se kako bi donošenje Četrnaeste direktive olakšalo mobilnost privrednih društava posebno malih i srednjih preduzeća i pomoglo im pronaći zakonodavstvo države članice koje najbolje odgovara njihovim potrebama u poslovanju. Takođe, to bi malim i srednjim preduzetnicima omogućilo fleksibilnost prilikom izbora pravnog okruženja koje im je najbolje odgovora bez poveznice sa stvarnim mestom njihove ekonomske aktivnosti.³⁵⁰

Glavna pitanja koja će trebati regulisati su očuvanje prava manjinskih akcionara, poverilaca, radnika i svih trećih zainteresovanih strana kojima je to potrebno radi osiguravanja one zaštite i ostvarivanja prava koja bi ostvarili da nije došlo do prenosa sedišta. Četrnaesta direktiva trebalo bi da doprinese efikasnosti i konkurentnosti postojećih društava u Evropskoj uniji. Ovaj se cilj može da se ostvari osiguravajući jednake poslovne mogućnosti za sva evropska društva, osiguravanjem pravne sigurnosti pravila koja se primenjuju na prenos sedišta, jačanje integrisanosti društva u zemlju odredišta nakon prenosa registrovanog sedišta.

³⁴⁸Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Evropske unije*, Zagreb, str. 49.; Vargova, P. (2010).). *The cross border transfer of a companys' registered office within the European Union*, Central European University, str. 35.

³⁴⁹Vargova, P. (2010). op.cit., str. 36

³⁵⁰Ballester, B., del Momte, M., *European Added Value Assessment*, EAVA 3/2012, Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive), str. 21.

Ovi ciljevi moraju da se ostvare uz istovremeno obezbeđenje prava svih akcionara, zaštitu poverilaca i zaštitu zaposlenih.³⁵¹

Zahtevi za rešavanje pitanja prekograničnog prenosa registrovanog sedišta privrednog društva postavljeni su od strane Evropske komisije tokom višegodišnje izrade dokumentacije i u javnim konsultacijama o potrebi za omogućavanjem prenosa sedišta društva iz jedne u drugu državu članicu bez prethodne likvidacije društva i ponovnog osnivanja. Isto je iskazano i u Akcijskom planu o modernizaciji kompanijskog prava i korporativnom upravljanju³⁵² iz 2003. godine, ali i postavljena kao deo Lisabonske Strategije³⁵³ iz 2005. godine, kao i Rezolucije Parlamenta iz 2006. godine.³⁵⁴

Jedna od osnovnih sloboda zagantovana u samom Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije je sloboda poslovnog nastanjanja zahvaljujući kojoj društva osnovana u državama članicama imaju mogućnost prenosa središnjeg mesta upravljanja i svojih poslovnih aktivnosti u drugu državu članicu. To znači da se stvarno sedište može preneti u drugu državu uz obezbeđenje ispunjavanja svih potrebnih uslova i formalnosti iz njihove matične države. Ako se posmatra pravo osnivanje novog društva, ono je moguće u bilo kojoj državi članici, i osnivačima je dana mogućnost da izaberu u kojoj će državi članici svoje društvo osnovati. Ono što je sporno i što je osnov inicijative za donošenje Četrnaeste direktive jeste da je nakon osnivanja mogućnost prenosa sedišta društva ograničena i to tako da je kao uslov postavljena prethodna likvidacija društva u matičnoj državi članici. Tek tada može da se pristupi ponovom osnivanju društva u željenoj državi članici.

Do odluke o prekograničnom prenosu sedišta društva može doći iz različitih razloga. Kako je vidljivo, pri samom vrhu su makar minimalne razlike u zahtevima za uplatom nižeg iznosa osnivačkog kapitala, brza administracija i niži administrativni i pravni troškovi i sve što doprinosi većoj transparentnosti kompanijskog prava što se očituje kroz fleksibilnija pravila o spajanjima i pripajanjima, odnosno podeli društava, manje stroga pravila prava društava i veća dispozitivnost pravnih normi po pitanju osnivačkog akta, elektronska prijava privrednog društva u nadležan registar, zahteva za objavu podataka, veći izbor samog strukturisanja organa društva, veća prava zaposlenih u učestvovanju rada uprave i

³⁵¹ Commission staff working document Impact assesment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, SEC (2007) 1707, Brussels; Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Evropske unije*, Zagreb, str. 50.

³⁵² Commission communication to the Council and the European Parliament on modernising company law and enhancing corporate governance in the European Union- A plan to move forward (COM (2003)284 final)

³⁵³ Commission Lisbon Agenda SEC (2005) 981

³⁵⁴ Resolution on the Commission legislative and work programme for 2006 (P6_TA(2005)0524); Resolution on recent developments and prospects in relation to company law (2006/2051(INI)).

odlučivanju. Ništa manje važni nisu zaštita investitora, kao i uticaj na kvalitet i efikasnost rada suda i odredbe o stečaju društava i efikasnost izvršnih postupaka.³⁵⁵

Osnovni problem koji se pojavljivao u ranije pomenutim presudama, a koje bi trebalo da se reši donošenjem Četrnaeste direktive jeste pitanje različitih teorija sedišta odnosno, pitanje da li će prenos registrovanog sedišta zahtevati istovremeni prenos stvarnog sedišta.³⁵⁶ Kao rešenje nude se i posmatraju dva različita pristupa. Jedno od rešenja koje bi moglo biti usvojeno u Četrnaestoj direktivi uključuje mogućnost da se društvima dopusti samo prenos njihovog registrovanog sedišta u drugu državu članicu (širi pristup) ili omogućavanje prenosa registrovanog sedišta istovremeno s prenosom stvarnog sedišta društva (ograničeni pristup).³⁵⁷

Prihvatanje tzv. ograničenog pristupa prilikom regulisanja prenosa sedišta osigurava paralelno postojanje teorije stvarnog sedišta i teorije osnivanja, pa je ograničena mogućnost prenosa sedišta od strane društava. Mogućnost prenosa registrovanog sedišta bez istovremenog prenosa središnjeg mesta upravljanja bilo bi jedino moguće ukoliko će društvo preneti sedište u državu članicu koja primenjuje teoriju osnivanja.³⁵⁸

Država članica koja primenjuje teoriju stvarnog sedišta u tom slučaju će imati pravo zahtevati da društvo prenosom registrovanog sedišta na njenu teritoriju prenese i stvarno sedište. Ovakvo uže shvatanje prenosa registrovanog sedišta omogućilo bi društvu prenos samo kada ga prenosi u državu članicu koja prihvata teoriju osnivanja.

Prihvatom tzv. šireg pristupa prava prenosa društvima bi se omogućilo da prenos sedišta izvrše prema jednostavnom principu bez obaveze za istovremenim premeštajem središnjeg mesta upravljanja. U tom slučaju bi se realizovala potpuna preduzetnička sloboda slobodnog izbora mesta svoje registracije i promenu prava koje im zbog svojih karakteristika i uslova najviše odgovara za potrebe poslovanja. U ovom slučaju dozvoljava se prekogranični prenos registrovanog sedišta na način da društvo prenosi registrovano sedište iz jedne države

³⁵⁵Commission staff working document Impact assesment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, SEC (2007) 1707, Brussels, 12.12.2007., str. 17; Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Europske unije*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, str. 51.

³⁵⁶Vargova, P. (2010). *The cross border transfer of a company's registered office within the European Union*, Central European University, str. 42.; Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Europske unije*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, str. 51; Ballester, B., del Monte, M., *European Added Value Assessment*, EAVA 3/2012, Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive), str. 37.

³⁵⁷Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Europske unije*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, str. 51.

³⁵⁸Vargova, P. (2010). op.cit. str. 42.; Ballester, B., del Monte, M., *European Added Value Assessment*, EAVA 3/2012, Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive), str. 37.; Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 52.

u drugu uz promenu prava koje se na društvo primenjuje. Prema širem pristupu, država članica neće smeti da postavlja pred društva koje prenosi sedište na njenu teritoriju zahtev da mora da prenese i središnje mesto upravljanja.³⁵⁹

U izveštaju Evropskog parlamenta o Četrnaestoj direktivi kompanijskog prava o prekograničnom prenosu sedišta društva iz 2011. godine daju se preporuke o sadržaju Predloga buduće direktive. Preporuča se da se ona odnosi na društva kapitala kako je to propisano u smislu odredbe čl. 2 Direktive 2005/56/EC²⁷³ i da bude ograničena na prekogranični prenos registrovanog sedišta društva koji je praćen prenosom i stvarnog sedišta u istu državu članicu odredišta što predstavlja prihvatanje užeg pristupa prava prenosa. Direktivom se mora omogućiti društvima ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja migracijom u državu članicu odredišta bez gubitka pravne ličnosti, ali transformacijom u društvo na koje se primenjuje pravo države članice odredišta bez potrebe prethodne likvidacije društva.³⁶⁰

Preporuke se odnose i na zahteve za transparentnost i davanje informacija koje prethode donošenju odluke o prenosu sedišta. One se prvenstveno odnose na plan prenosa sedišta, njegov sadržaj i forma posebno vezano za obaveštavanje zaposlenih, a vezano za odredbe Direktive 2002/14/EC²⁷⁵ i odredbe o objavi plana na osnovu Direktive 2009/101/EC.²⁷⁶ O planu prenosa sedišta društva odluku donosi skupština društva.³⁶¹

Administrativno telo matične države članice mora potvrditi zakonitost postupka prenosa sedišta i udovoljiti zahtevu za istovremenim prenosom registrovanog i stvarnog sedišta.

Država članica odredišta može odbiti registraciju društva ukoliko se stvarno sedište društva ne nalazi na njenoj teritoriji.³⁶²

Posebna važnost daje se objavi podataka kako bi svi zainteresovani bili obavešteni o prenosu sedišta kao i pravima zaposlenih. Vezano za ovo predviđa se osnivanje registra evropskih društava koji bi osigurao razmenu informacija i usku saradnju između različitih registara država članica.³⁶³

U literaturi se međutim, ističu sumnje u apsolutan benefit Četrnaeste direktive koje bi ona uzrokovala. Premda je neosporno da će, kada jednom bude donesena, Četrnaesta direktiva da osigura veliki korak napred preduzetnicima koji žele premestiti svoje strano sedište

³⁵⁹Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 52.; Vargova, P. (2010). op.cit., str. 43.

³⁶⁰Vargova, P. (2010). op.cit., str. 39.;

³⁶¹Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 52.; Vargova, P. (2010). op.cit., str. 39.

³⁶²Draft Report with recommendations to the Commission on a 14th Company law directive on the cross-border transfer of company seats (2011/2046(INI) od 27.9.2011., str. 8.

³⁶³Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z. (2013). op.cit., str. 52.

upravljanja privrednim društvom, otvara se i prostor špekulantima koji će njene odredbe da koriste isključivo za izbegavanje obaveza postojećeg društva u određenoj državi članici.³⁶⁴ U tom slučaju obavezna je dodatna zaštita manjinskih akcionara, poverilaca i svih ostalih zainteresovanih trećih lica koju bi trebalo da osigura država članica iz koje se sedište društva premešta.

Slobodno kretanje privrednih društava jedna je od osnovnih sloboda koje garantuje sam Ugovor o funkcionisanju Evropske unije i njena realizacija ne sme se ograničiti na minimalan nivo zbog minimalnog broja zainteresovanih. To bi moglo da se uporedi sa ograničavanjem slobode fizičkih lica da odu raditi u drugu državu članicu iz razloga što je mali broj bio zainteresovan iskoristiti te prednosti.³⁶⁵

Donošenje Četrnaeste direktive donelo bi pravnu sigurnost i pojednostavilo procedure prenosa, čime se snižavaju troškova. Najnoviji podaci pokazuju da bi se 1% dodatnog BDP-a moglo dobiti kada privredna društva ne bi bila obeshrabrena preneti svoje sedište zbog komplikovanih i kompleksnih administrativnih postupaka koje negativno utiču i na prekograničnu trgovinu.

Direktiva koja olakšava prekograničnu prenos sedišta društva mogla bi da donese bitnije uštede i to približno 207.400.000 evra godišnje (197.000.000 evra u troškovima spajanja i 10.400.000 evra za troškove *start-up*). Ovakvi iznosi pravdaju se izostankom troškova registrovanja i troškova spajanja stranih privrednih društava u prekograničnom prenosu sedišta društva iz jedne u drugu državu članicu. Čak i uz pretpostavku da vrlo malo društava iskoristi prednosti Direktive (odnosno, 1 u 1000) izbegnuti troškovi su između 40 i 45 miliona evra godišnje (39.400.000 evra troškova spajanja i 2.270.000 evra troškova u pokretanju).³⁶⁶

Na osnovu israživanja teme razvoja i perspektive društva s ograničenom odgovornošću prema evropskom zakonodavstvu u ovom poglavlju, dolazi se do relevantnih zaključaka. Naime, države u svojim nacionalnim zakonodavstvima predviđaju pravne forme u kojima je moguće obavljanje privredne ili neke druge delatnosti. Zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najučestalija je pravna forma za pokretanje malih i srednjih preduzeća koja su pokretač privrede Evropske unije. Međutim, iako učestvuju u najvećem delu ostvarenja bruto društvenog proizvoda, kako zemalja članica tako i Evropske

³⁶⁴Vargova, P. (2010). op.cit., str. 38.

³⁶⁵Ballester, B., del Momte, M.,(2012) *European Added Value Assessment*, EAVA 3, Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive), str. 37.

³⁶⁶Ibid.

unije u celosti suočena su s nizom prepreka koja ometaju njihov potpun razvoj u okviru unutrašnjeg tržišta. Time je sprečeno ostvarenje njihovog punog potencijala doprinosu privrede Evropske unije. Harmonizovana pravila za njihovo delovanje na unutrašnjem tržištu Evropske unije pomogla bi njihovom daljem razvoju. S ciljem funkcionalnog unutrašnjeg tržišta Evropska unija uspostavila je instrumente osiguravanja da pravna pravila u oblasti kompanijskog prava među državama članicama budu kompatibilna. To su: harmonizacija nacionalnih propisa iz oblasti kompanijskog prava koje države članice kroz usvojene direktive moraju da uvrste u svoja nacionalna zakonodavstva; stvaranje novih nadnacionalnih organizacionih formi za obavljanje privredne delatnosti, koji postoje zajedno s nacionalnim formama i predstavljaju alternativu preduzetnicima i sudski nadzor nad nacionalnim kompanijskim pravom država članica kroz presude ključne za ostvarenje prava slobodnog poslovnog nastanjivanja. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima Centros 1999. godine, Uberserring 2002. godine, Inspire Art 2003. godine i SEVIC Systems 2005. godine.

Statistički podaci prikazani u ovom delu istraživačkog rada idu u prilog prve postavljene hipoteze da osnivači privrednih društava češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika.

Reforme koje su nakon presuda Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije usledile u nacionalnim zakonodavstvima država članica, potvrđuju drugu hipotezu da su presude Evropskog suda, uticale na razvoj regulatornog takmičenja među državama.

2 DEO DRUGI

2. 1. GLAVA PRVA

2.1.1. Pravna regulativa nadnacionalnih formi privrednih društava u EU

Moderna i dinamična kretanja u privredi zahtevaju adekvatan regulatorni okvir pravnih formi za obavljanje poslovne delatnosti. Sloboda poslovnog nastanjivanja unutar

granica Evropske unije kao jedinstvenog tržišta zagantovana je već odredbama primarnog zakonodavstva, tačnije Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice i nezamislivo je njeno ostvarenje u praksi bez harmonizovanih propisa država članica u kojima se privrednim društvima ona i osigurava.³⁶⁷ Za sada, harmonizacija kompanijskog prava u Evropskoj uniji sprovodi se kroz tri instrumenta, a sve s ciljem funkcionalnog unutrašnjeg tržišta. To su pre svega harmonizacija nacionalnih kompanijskih prava kroz usvojene direktive koje države članice moraju usvojiti, drugi instrument je stvaranje novih nadnacionalnih organizacijskih formi za obavljanje privredne delatnosti, koji kao alternativa preduzetnicima postoje zajedno s nacionalnim formama; i treći instrument je sudski nadzor nad nacionalnim kompanijskim pravom država članica kroz presude ključne za ostvarenje prava slobodnog nastanjivanja (čl 49. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije).³⁶⁸

Nakon mnogo godina neuspelih pokušaja uspostave jedinstvenog okvira Evropske Unije za preduzeća, zakonodavnim instrumentima koje je 2001. usvojilo Veće omogućeno je stvaranje evropskih privrednih društava. Usvojena su pravila za Evropsku zadrugu, a stvoreno je i Evropsko ekonomsko interesno udruženje. Istraživanja na globalnom nivou pokazuju velike razlike kako u postupku osnivanja, tako i njegovom finansijskom segmentu pri čemu su duži postupak osnivanja kao i veći troškovi u tom procesu karakteristični za zemlje s visokim stupnjem korupcije i neefikasnom ekonomijom.³⁶⁹ Glavni ciljevi harmonizacije kompanijskog prava su lakše ostvarenje poslovnog nastanjivanja, lakši i brži pristup javnosti informacijama o društvima, pojednostavljevanje zahteva za obelodanje podataka koji su propisani za privredna društva i uklanjanje pravnih prepreka za razvoj privrednih društava na evropskom nivou. Jedinstveno, unutrašnje tržište podrazumeva osnivanje društava na nivou Evrope, a privrednim je društvima omogućeno delovanje na području cele Unije prema jedinstvenom pravnom okviru. Usklađivanjem evropskog kompanijskog prava obuhvataju se zaštita interesa akcionara, kapital akcionarskih društava, ponude za preuzimanje, objavljivanje podataka, spajanja i podele ogranaka, minimalna pravila za društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom, finansijski izveštaji i računovodstvo.³⁷⁰

³⁶⁷ Dukić-Mijatović, M., Gongeta, S.: *Societas Privata Europea – supranacionalni oblik društva s ograničenom odgovornošću u Evropskoj uniji*, Kragujevac 2014, 935-947, str. 935.

³⁶⁸ Tison, Michel, et al.: *Perspectives in Company Law and Financial Regulation (International Corporate Law and Financial Market Regulation)*, Cambridge University Press, 2009., str. 6.

³⁶⁹ Djankov et al.: *The Regulation of Entry*, 2007., str. 25. (istraživanje je provedeno u zakonodavstvima 75 država) dostupno na: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2661> (18.02.2014.)

³⁷⁰ Pravna osnova za ujednačavanje kompanijskog prava su članak 50. stavak 1. i stavak 2. točka (g) UFEU-a; članak 54. UFEU-a, drugi stavak; članci 114., 115. i 352. UFEU-a.

Drugačija pravna pravila u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije često predstavljaju teškoće u obavljanju prekograničnog poslovanja. Nejednako utvrđeni standardi u području kompanijskog prava, posebno u pogledu pravnih formi predviđenih za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije zaštićeno institutom slobode poslovnog nastanjivanja.³⁷¹

U Evropskoj uniji može se stvarati i nadnacionalno pravo koje se direktno primenjuje u zemljama članicama kojeg su direktni adresati zemlje članice i njihovi građani. Takvo pravo ima prednost pred nacionalnim pravom i ne može ga se zameniti ni menjati nacionalnim pravom, ali kako je reč o usamljenim propisima, njihova primena nemoguća je bez primene ostalih propisa nacionalnog prava.³⁷²

Dinamična dešavanja u privredi i tržišta kapitala zahtevaju konstantu modernizaciju propisa i prilagođavanje aktuelnim zahtevima kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog zakonodavstva.³⁷³

Nemalu ulogu pri ostvarivanju slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država članica Evropske unije, i harmonizovanju kompanijskog prava unutar Evropske unije, ima i praksa Evropskog suda. Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja u one prethodno pomenute u predmetima Centros 1999. godine, Überseering 2002. godine, Inspire Art 2003. godine. te SEVIC Systems 2005. godine.³⁷⁴

Kako je izloženo, navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna ličnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanim u drugoj državi članici. Osim harmonizacije pravnih propisa, Evropska unija ima za zadatak i izradu novih formi privrednih društava koji nemaju za ulogu zameniti postojeće pravne forme u nacionalnim zakonodavstvima, već privrednicima

³⁷¹ Horak, H., (2010). op.cit.,str. 103

³⁷² Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb, str. 33.

³⁷³ Razlikujemo primarno i sekundarno zakonodavstvo u okviru Evropske unije pri čemu primarno zakonodavstvo čini Ugovor o osnivanju Evropske zajednice (Lisbonski ugovor eng. *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community*, OJ C 306, 17.12.2007., stupio na snagu 1.12.2009.)

³⁷⁴ Gongeta, S. (2015). *Societas Unius Personae – ujednačavanje nakon regulatornog natjecanja*, Harmonius-Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, Beograd, str. 78.-92.

pružiti slobodan izbor privrednog društva u skladu s modelima predviđenim u nacionalnom zakonodavstvu svake od država članica.³⁷⁵

Tako su već predviđeni neke nadnacionalne forme društava u Evropskoj uniji. Evropsku ekonomsku interesnu grupaciju (EEIG) moguće je osnovati još od 1985. godine, evropsku kompaniju (Societas Europaea, SE) koja je na nadnacionalnom nivou uređena kao evropsko akcionarsko društvo od 2001. godine zatim kao evropska zadruga (SCE) čije je osnivanje moguće od 2003. godine. Jedan od neuspelih pokušaja i predloženih formi privrednog društva predviđen je Nacrtom Uredbe o evropskom privatnom društvu u junu 2008. godine. . U cilju dokazivanja postavljenih hipoteza u ovoj doktorskoj disertaciji izložen je i taj Nacrt jer je on između ostaloga pokazatelj konstantog delovanja Evropske komisije na harmonizaciji kompanijskog prava Evropske unije. Poslednji od predloga harmonizovanja je Direktiva o SUP-U.

Uz harmonizaciju kompanijskog prava, jedna od uloga Evropske unije je stvaranje novih formi privrednih društava koji olakšavaju prekogranično poslovanje privrednim subjektima. Unutar granica Evropske unije, privrednici već imaju nekoliko nadnacionalnih³⁷⁶ privrednih društava, koje mogu izabrati prilikom pokretanja poslovnog poduhvata.

Prva takva forma koja se pojavila je evropska ekonomska interesna grupacija (eng. *The European Economic Interest Grouping*, EEIG), kao varijanta već postojećeg ekonomske interesne grupacije.³⁷⁷ U pravnu praksu je uvedeno Uredbom Veća (EEZ) br. 2137/85 od 25. jula 1985. o evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji.³⁷⁸ I dok je u nacionalnim zakonodavstvima predviđeno kako članovi ekonomskog interesnog udruženja mogu biti fizička ili pravna lica, domaća i inostrana, članovi EEIG-a moraju biti iz barem dve različite države članice Evropske unije³⁷⁹. EEIG se osniva sklapanjem ugovora, a pravnu ličnost stiče

³⁷⁵ Guidotti, R. (2103). *The European Private Company: The Current Situation*, German Law Journal, (Vol. 13 No. 03, str. 331

³⁷⁶ Pojam nadnacionalno označava nivo iznad nacionalnih vlada. Mnoge odluke Evropske unije donose se na nadnacionalnom nivou, jer obuhvataju institucije EU kojima su zemlje članice prenele zakonodavne vlasti; prema: <http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr&content=105> (12.02.214.)

³⁷⁷ U nacionalnim zakonodavstvima Evropske unije ekonomsko interesno udruženje definiše se kao interesni oblik povezivanja privrednih subjekata (uglavnom malih i srednjih trgovačkih društava) na određeno vreme na statusnopravnoj osnovi s ciljem olakšavanja i razvijanja obavljanja privrednih delatnosti svojih članova, tako npr. hrvatski zakonodavac u čl. 583. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne Novine 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013) ekonomsko interesno udruženje definiše kao „pravnu osobu koju osnivaju dve ili više fizičkih ili pravnih osoba radi olakšavanja i promicanja obavljanja ekonomske delatnosti koje čine predmet njihovog poslovanja, kao i poboljšanja ili povećanja njihovog učinka, ali tako da ta pravna osoba za sebe ne stiče dobit“.

³⁷⁸ Council Regulation (Eec) No 2137/85, 25 July 1985. on the European Economic Interest Grouping (EEIG) OJ L 199, 31st July 1985.

³⁷⁹ Petrović, S., Ceronj, P.: *Osnove prava društava*, Zagreb, 2013, str. 67,68

upisom u sudski registar teritorije njegovog sedišta. Ono što je jedna od razlika nacionalnog ekonomskog interesnog udruženja i evropskog ekonomskog interesnog udruženja je da član uprave EGIU-a može da bude i pravno lice, koje određuje fizičko lice kao zastupnika.³⁸⁰ Tako npr. hrvatski Zakon o trgovačkim društvima do ulaska u Evropsku uniju i stupanja na snagu Zakona o uvođenju evropskog društva i evropskog ekonomskog interesnog udruženja³⁸¹ nije predviđao mogućnost da članovi uprave, upravnog ili nadzornog odbora budu pravna lica.

Nadalje, u hrvatskom pravnom sistemu na primer, ekonomsko (hrv. gospodarsko) interesno udruženje je društvo lica³⁸² i pri osnivanju nema osnivački kapital. Međutim, evropsko ekonomsko interesno udruženje može, a i ne mora pri osnivanju da ima osnivački kapital. O tome odlučuju njegovi članovi.³⁸³ Pitanja koja nisu izričito uređena Uredbom, regulišu se nacionalnim propisom koji uređuje ekonomsko interesno udruženje.

Osim evropskog ekonomskog interesnog udruženja, nadnacionalna forma privrednog društva dostupna privrednicima s teritorije Evropske unije je evropska kompanija (*Societas Europaea*, SE).³⁸⁴ Uvršteno u evropsko kompanijsko pravo Uredbom Veća (EZ) br. 2157/2001 od 8.10.2001. godine o statutu Evropske kompanije, *Societas Europaea* uređeno je kao akcionarsko društvo (*engl. the public company limited by shares*) u nacionalnim zakonodavstvima.³⁸⁵ Akcionarsko društvo razlikuje se od drugih društava prema nekoliko obeležja. Pre svega je pravno lice, privredno je društvo, društvo kapitala, osnivački mu je kapital podeljen na akcije, akcionari ne odgovaraju za obaveze društva, a osnivački akt mu je statut.³⁸⁶

³⁸⁰ Ibid.

³⁸¹ Narodne Novine 107/07

³⁸² čl. 2. st. 3. ZTD; prema Barbić, J. (1999). *Pravo društava, Knjiga prva – opći dio*, Zagreb, str.128.-130.; Petrović, S., Ceronja, P. op. cit. bilj 12. str. 7.-9.: u teoriji kompanijskog prava razlikujemo društva osoba i društva kapitala. Društva osoba karakterišu sledeća obeležja: utemeljuju se na osobama koje čine društvo, moraju imati najmanje dva člana, za njihovo postojanje nije bitan kapital pa zato nemaju osnivački kapital, članovi su međusobno jače povezani, očekuje se njihov lični angažman, u pravilu za obaveze društva članovi odgovaraju osobno, solidarno i neograničeno celom svojom imovinom i slično. Nasuprot tome, društva kapitala su pravne osobe, poseduju osnivački kapital, osnovati ih može i jedna osoba, ne odgovaraju za obaveze društva, osim u izuzetnim slučajevima i manje je važan osobni doprinos članova.

³⁸³ Horak, H. et al. op cit, bilj 1. str. 144.

³⁸⁴ Uredba Veća (EZ) br. 2157

³⁸⁵ Tako nemački zakonodavac akcionarsko društvo, *odn., Aktiengesellschaft*, u § 1. Zakona o akcijama određuje kao društvo s pravnom osobnošću za čije obaveze poveriocima odgovara samo njegova imovina, a osnivački kapital podeljen mu je na akcije, slovenački Zakon o privrednim društvima u čl. 169. dioničko društvo definiše kao društvo sa osnivačkim kapitalom podeljenim na akcije, koje poveriocima za svoje obaveze odgovara celom svojom imovinom dok akcionari za te obaveze ne odgovaraju. U hrvatskom kompanijskom pravu akcionarsko (hrv.dioničko) društvo definisano je čl. 159. Zakona o trgovačkim društvima kao „trgovačko društvo u kojem članovi (deoničari) sudjeluju s ulozima u temeljnome kapitalu podeljenom na deonice“. St. 3. istoga člana propisuje kako "dioničari ne odgovaraju za obaveze društva“.

³⁸⁶ Barbić, J. (2007). op.cit., str. 5.

Navedenom Uredbom o statutu evropske kompanije uređena je forma *Societas Europaea*, SE. Slično kao i nacionalna zakonodavstva, čl. 1. Uredbe SE-a definiše evropsku kompaniju kao privredno društvo čiji je osnivački kapital podeljen na akcije. Pravno je lice koje pravnu ličnost stiče upisom u sudski registar u državi u kojoj ima sedište, a najniži iznos osnivačkog kapitala je 120000 evra.³⁸⁷ Visok iznos osnivačkog kapitala opravdan je činjenicom kako je *Societas Europaea* namenjen jednostavnijem osnivanju i delovanju velikih društava i povezanih društava izvan nacionalnih prava zemalja članica.³⁸⁸ Evropsku kompaniju osnivaju već postojeća društva, a kako je nadnacionalnog karaktera, ne mogu ga osnivati društva koja se nalaze u istoj državi članici osim u slučaju kada postojeće društvo majka, koje mora biti *Societas Europaea*, osniva društvo ćerku *Societas Europaea*. Ovaj izuzetak naveden je u Uredbi SE-a kao sekundarni, izvedeni način osnivanja društva. Uz taj jedan, sekundarni način osnivanja, Uredbom SE-a predviđena su i četiri primarna načina osnivanja društva: osnivanje SE-a pripajanjem i spajanjem, osnivanje SE-a u obliku holdinga, osnivanje društva ćerke u formi SE-a te transformacija postojećega akcionarskog društva u SE.³⁸⁹ Države članice same biraju između monističkog i dualističkog sistema upravljanja,³⁹⁰ a za prestanak, likvidaciju, nesposobnosti plaćanja, obustave plaćanja i sličnih postupaka, *Societas Europaea* podleže zakonskim odredbama o akcionarskom društvu nacionalnog zakonodavstva države u kojoj je registrovano sedište SE-a.³⁹¹ Osim evropskog ekonomskog interesnog udruženja i evropske kompanije, na prostoru Evropske unije moguće je osnovati i *Societas Cooperativa Europaea*, evropsku zadrugu³⁹² regulisanu Uredbom Veća (EZ) br. 1435/2003, od 22.07.2003., o Statutu evropske zadruge (SCE).³⁹³ Cilj Uredbe o Statutu SCE bilo je obezbeđenje jednakih uslova tržišnog takmičenja i privrednog razvoja zadrugama kao formi udruživanja poznatog u svim državama članicama Evropske unije i uklanjanje administrativnih prepreka na tržištu koje otežavaju prekograničnu saradnju.³⁹⁴ Uredba SCE-a omogućuje osnivanje evropske zadruge fizičkim i pravnim licima iz različitih država članica, pri čemu ih je potrebno minimalno pet, spajanje dvaju postojećih zadruga bez njihove likvidacije tako i transformacija nacionalne zadruge u novu formu bez njenog prestanka ako zadruga ima sedište u jednoj državi članici, a

³⁸⁷ čl. 1. st. 3., čl. 16., čl. 4. st. 1. I 2. Uredbe SE

³⁸⁸ Horak, H. et al. op cit, bilj 1. str. 166.

³⁸⁹ ibid, str. 168.

³⁹⁰ čl. 38.-61. Uredbe SE-a

³⁹¹ čl. 63. Uredbe SE-a

³⁹² nem. *Europäische Genossenschaft*, eng. *European Cooperative Society*

³⁹³ Council Regulation (EC) No. 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), OJ L 207, 18.08.2003.

³⁹⁴ Horak, H. et al. op cit, str. 203.

društvo ćerku ili ogranak u drugoj državi ćlanici.³⁹⁵ Osnovni akt evropske zadruge je statut i mora imati osnivaćki kapital u iznosu 30000 evra podeljen na osnivaćke uloge, izražene u nacionalnoj valuti.³⁹⁶ Pri upisu SCE-a u registar, vrede odredbe nacionalnog zakonodavstva države ćlanice u kojoj SCE ima sedište, onako kako je propisano za akcionarska društva. Sistem upravljanja evropske zadruge može biti uređen monistićki ili dualistićki. Uz upravni odbor u monistićkom uređenju i upravni i nadzorni odbor u dualistićkom uređenju, obavezni organ svake evropske zadruge je glavna skupština. Za SCE merodavna je prvenstveno Uredba SCE-a, odredbe statuta SCE-a u slučajevima izrićito predvićenima Uredbom SCE-a nacionalno pravo ako određuje posebne odredbe odnosno ogranićenja u pogledu prirode poslova koje SCE obavlja ili određuje forme nadzora od strane merodavnog nadzornog organa.³⁹⁷ U pogledu prestanka društva, likvidacije, stećaja, obustave plaćanja i slićnih postupaka za SCE merodavne su odredbe primenjive na zadrugu osnovanu skladno propisima države ćlanice u kojoj se nalazi njeno sedište, ukljućivši odredbe o donošenju odluka glavne skupštine.³⁹⁸

Razlićita pravna uređenja zapoćinjanja poslovnog poduhvata u državama ćlanicama utiće na regulatorno takmićenje. Podstaknuti boljom regulativom, odnosno regulativom u nekoj drugoj državi koja fleksibilnije pristupa zapoćinjanju poslovnog poduhvata, privrednici se radije odlućuju poslovanje pokrenuti u toj državi. Pokazalo se kako su i zanemarljive razlike u troškovima osnivanja bile odlućne za osnivanje privrednog društva u drugoj državi.³⁹⁹ Ovakva sloboda izbora posebno je vidljiva unutar granica Evropske unije gde je sloboda poslovnog nastanjivanja zagantovana odredbama Ugovora o funkcionisanju Evropske unije. Ostvarenju slobode poslovnog nastanjivanja, kao jedne od privilegija država ćlanica, uveliko su doprinele presude Evropskog suda u navedenim slučajevima.⁴⁰⁰

2.1.2. Evropsko ekonomsko interesno udrućenje / European Economic Interest Grouping (EEIG)

³⁹⁵ Uredba EZ.a br. 1435/2003, od 22.07.2003. o statutu evropske zadruge (SCE), SL L 207, 18.08.2003., str. 2., isto i Horak, H. et al. op cit, str. 203., 204.

³⁹⁶ ćl. 4. Uredbe SCE

³⁹⁷ ćl. 8. Uredbe SCE

³⁹⁸ ćl. 72. Uredbe SCE

³⁹⁹ Becht et al.: Where do firms incorporate? Deregulation and the cost of entry, *Journal of Corporate Finance* 14 (2008), str. 241 – 256, str. 242

⁴⁰⁰ Đukić Mijatović, M., Gongeta, S. (2014). *Societas Privata Europaea – supranacionalni oblik društva s ogranićenom odgovornošću u Evropskoj uniji*, X. Majsko savetovanje: Uslućni poslovi, Kragujevac, 935-947, str. 935.

Ekonomsko interesno udruženje je interesna forma povezivanja privrednih subjekata na određeno vreme na statusnopravnoj osnovi. Cilj osnivanja je olakšavanje i razvijanje obavljanja privrednih delatnosti članova udruženja malih i srednjih privrednih društava i lica koje se kao profesionalci bave slobodnim zanimanjima.⁴⁰¹

Njegova aktivnost vezana je za privredne aktivnosti njegovih članova i ne sme biti više nego pomoćna tim aktivnostima. Evropsko ekonomsko interesno udruženje nudi privrednim društvima jedne države članice mogućnost saradnje sa zajedničkim ciljem s društvima i fizičkim licima iz drugih država članica, a dobit se raspoređuje među članovima. Kao i kod nacionalne formeovog privrednog društva, zajednički cilj može biti olakšavanje ili razvoj privrednih aktivnosti njegovih članova, ali bez sticanja vlastite dobiti. Delovanje EEIG-a samo je pomoć privrednoj aktivnosti njegovih članova.⁴⁰²

Udruženje ne sme:

(a) da direktno ili indirektno, sprovodi pravo upravljanja ili nadziranja aktivnosti svojih članova ili aktivnosti nekog drugog preduzeća, posebno po pitanju osoblja, finansija i ulaganja;

(b) direktno ili indirektno, po bilo kom osnovu, da drži akcije bilo koje vrste u preduzeću koje je član; držanje akcija u drugom preduzeću moguće je samo u meri u kojoj je to potrebno za postizanje ciljeva udruženja i to u ime njegovih članova;

(c) zapošljavati više od 500 osoba;

(d) služiti bilo kojem privrednom društvu za davanje zajma direktoru društva ili nekom s njim povezanom licu, kada je davanje takvih zajmova ograničeno ili nadzirano pravom država članica koje uređuje privredna društva. Isto tako udruženje ne sme da se koristi za prenošenje bilo kakve imovine između društva i direktora ili drugog lica koje je s njim povezano, osim u meri dozvoljenoj propisima država članica koji uređuju privredna društva. Za potrebe ove odredbe, davanje zajma uključuje sklapanje bilo koje transakcije ili posla sa sličnim efektom, a imovina uključuje pokretnu i nepokretnu imovinu;

(e) biti članica nekog drugog Evropskog ekonomskog interesnog udruženja.⁴⁰³

Članovi udruženja mogu biti privredna društva ili preduzeća (i to najmanje dva) i ostali pravni subjekti javnog ili privatnog prava, koji su osnovani u skladu sa zakonom neke države članice i koji imaju svoje registrovano ili statutarno sedište i središnju upravu unutar

⁴⁰¹ Čl. 3. Uredbe EEIG; isto i: Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, Zagreb, str. 65.

⁴⁰² Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, Zagreb, str. 65.; Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 597.

⁴⁰³ Čl. 3. st. 2. Uredbe EEIG

Zajednice; ako prema zakonodavstvu određene države članice privredno društvo, preduzeće ili drugi pravni subjekt nisu obavezni imati registrovano ili statutarno sedište, za takvo je društvo, preduzeće ili pravni subjekt dovoljno da ima svoju središnju upravu unutar Zajednice; i najmanje dva fizička lica koje obavljaju industrijske, trgovinske, zanatske ili poljoprivredne aktivnosti ili koje pružaju profesionalne ili druge usluge u Zajednici.⁴⁰⁴

Ugovor o osnivanju određenog udruženja mora da sadrži najmanje:

(a) naziv udruženja kojemu prethode ili iza kojega slede bilo reči „Evropsko ekonomsko interesno udruženje” ili skraćenica „EEIG”, ukoliko te reči ili skraćenica nisu već sastavni deo naziva;

(b) sedište udruženja;

(c) ciljeve zbog kojih je udruženje osnovano;

(d) naziv, poslovno ime, pravnu formu, stalnu adresu ili sedište, i broj i mesto registracije, ako postoji, svakog pojedinog člana udruženja;

(e) trajanje udruženja, osim u slučaju kad je ono neograničeno.⁴⁰⁵

Društvo se registruje u državi članici u kojoj se nalazi njeno sedište gde se uvodi i osnivački akt udruženja. Sedište mora biti utvrđeno u mestu gde udruženje ima svoju središnju upravu ili u mestu gde jedan od članova udruženja ima svoju središnju upravu ili ukoliko se radi o fizičkom licu, gde obavlja svoju osnovnu aktivnost, pod uslovom da udruženje tamo obavlja neku aktivnost. Sedište udruženja može da se prenosi unutar Evropske unije. Ako su ogranci udruženja smešteni u državi članici različitoj od one u kojoj se nalazi sedište udruženja, svaki mora biti registrovan u toj državi.

Članovi udruženja odgovorni su neograničeno i solidarno za njegove dugove i obaveze, bez obzira na njihovu prirodu, a posledice takve odgovornosti ustvrđene su nacionalnim pravom.⁴⁰⁶

Organi udruženja su članovi koji zajednički deluju, upravnik ili upravnici, a ugovorom o osnivanju moguće je određenje i drugih organa.⁴⁰⁷

Svaki član ima jedan glas, a ugovorom o osnivanju udruženja može se određenim članovima dodeliti više od jednoga glasa, pod uslovom da nijedan od njih nema većinu glasova. Ugovor o osnivanju udruženja može propisati uslove za kvorum ili većinu, u skladu s kojima se

⁴⁰⁴ Čl. 4. Uredbe EEIG

⁴⁰⁵ Čl. 5. Uredbe EEIG

⁴⁰⁶ Čl. 24. Uredbe EEIG

⁴⁰⁷ Čl. 16. Uredbe EEIG

donose sve odluke ili neke od njih. Ukoliko ugovor ne predviđa drugačije, odluke se donose jednoglasno.

Jednoglasna odluka članova potrebna je za:

- (a) izmenu ciljeva udruženja;
- (b) izmenu broja glasova dodeljenih pojedinom članu;
- (c) izmenu uslova za donošenje odluka;
- (d) produženje trajanja udruženja preko perioda utvrđenog u ugovoru o osnivanju udruženja;
- (e) izmenu doprinosa u finansiranju udruženja od strane svakog člana ili nekih članova;
- (f) izmenu bilo kojih drugih obaveza nekog člana, osim ako ugovor o osnivanju udruženja predviđa drugačije;
- (g) bilo koju izmenu ugovora o osnivanju udruženja koja nije ranije obuhvaćena, osim ako taj ugovor predviđa drugačije.⁴⁰⁸

Član uprave EEIG može biti i pravno lice i ako je to slučaj, pravno lice imenovano za člana uprave mora odrediti fizičko lice koje ga u tome zastupa, a koje mora imati ista svojstva kao da je sama imenovana članom uprave, dakle mora ispunjavati sve uslove koji se zakonom traže za člana uprave koji je fizičko lice. To fizičko lice ima obaveze i snosi odgovornost kao da je samo imenovan članom uprave.⁴⁰⁹

Dobit od aktivnosti nekog udruženja smatra se dobiti članova i raspoređuje se među njima u razmerama predviđenima u ugovoru o osnivanju udruženja odnosno, u nedostatku takve odredbe, u jednakim delovima.

Kako udruženje ima karakteristike društva lica, naglasak je na međusobnom odnosu članova pa odluku o pristupanju novih članova, članovi udruženja donose jednoglasno.⁴¹⁰

Član udruženja može istupiti ili biti isključen, a čim neki član prestane pripadati određenom udruženju, upravnik ili upravnici moraju o toj činjenici da izveste ostale članove.

Udruženje može prestati odlukom njegovih članova kojom se nalaže njegov prestanak. Takva se odluka donosi jednoglasno, osim ako je ugovorom o osnivanju udruženja drugačije predviđeno.

Udruženje mora prestati odlukom njegovih članova:

- (a) u slučaju isteka roka utvrđenog u ugovoru o osnivanju udruženja ili postojanja nekog drugog razloga prestanka predviđenog ugovorom; ili
- (b) u slučaju da je svrha udruženja ispunjena ili da je njeno postizanje onemogućeno.⁴¹¹

⁴⁰⁸ Čl. 17. st. 2. Uredbe EEIG

⁴⁰⁹ Čl. 19. Uredbe EEIG

⁴¹⁰ Čl. 26. Uredbe EEIG

Prestanak udruženja povlači za sobom njegovu likvidaciju u skladu sa propisima u nacionalnom zakonodavstvu jednako kao i slučaj nesolventnost i prestanak plaćanja udruženja.

Evropsko ekonomsko interesno udruženje moguće je osnovati u svakoj od država članica Evropske unije. Ulaskom u Evropsku uniju i u Republici Srbiji biće takođe moguće njegovo osnivanje. U Republici Hrvatskoj moguće ga je osnovati od 1. jula 2013. godine i to prema odredbama Zakona o uvođenju evropskog društva- *societas europea* (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU). Na nacionalnom nivou nije potrebno njegovo veliko uređenje, jer se na osnivanje, uređenje i delovanje EEIG primenjuju direktno pravila iz Uredbe Veća (EEC) br. 2137/85 od 25.07.1985. o evropskom ekonomskom interesnom udruženju. Pitanja koja nisu uređena navedenom Uredbom, primenjuju se nacionalne odredbe ekonomskog interesnog udruženja. U Republici Hrvatskoj su to odredbe Zakona o trgovačkim društvima. Bez obzira na predmet poslovanja, EEIG je privredno društvo, a pravnu ličnost stiče upisom u sudski registar koji se vodi za teritoriju na kojoj se nalazi njegovo sedište.

2.1.3. Societas Europea / Evropska kompanija

U ovom poglavlju prikazana je Evropska kompanija kao jedna od formi privrednog društva koje deluje na nadnacionalnom nivou. Potreba za procesom modernizacije i harmonizacije kompanijskog prava proizlazi iz sve većeg broja privrednih društava koja posluju preko granice na međunarodnom tržištu. Nove članice Evropske unije i različitost nacionalnih propisa povod su za usklađivanje.⁴¹²

Ideja o nastanku evropske kompanije potiče još iz 1948. godine i inicijative Udruženja za međunarodno pravo čime su pokrenute aspiracije stvaranja transnacionalnog privrednog akcionarskog privrednog društva.⁴¹³

Prvi tekst Statuta evropske kompanije Komisija Evropske unije podnela je Savetu gotovo dvadeset godina posle pokretanja inicijative nakon čega je formiran tim eksperata. Prvi predlog pravila o statutu evropske kompanije podnesen je 1967. godine, a 1970. je sačinjen prvi Predlog statuta evropske kompanije koji je predložio da ova forma privrednog društva bude nadnacionalna. Komisija je 1975. podnela prvu revidiranu verziju Predloga statuta, a

⁴¹¹ Čl. 31. Uredbe EEIG

⁴¹²Horak, H., Dumančić, K. (2007). *Evropsko društvo Societas Europea kao novost u hrvatskom pravu*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 127.-152., str. 128.

⁴¹³Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 589.

poslednji 1989. godine. Izmene ovog Predloga koje su usledile 1991. godine odnosile su se na uključivanje zaposlenih u upravljanje kompanijom. Nakon ovog dugotrajnog procesa predlaganja i izmenjivanja, Statut Evropske kompanije konačno je usvojen u oktobru 2001. godine.⁴¹⁴

Nakon dugog zastoja i pregovora koji su trajali 30 godina, Veće je usvojilo dva zakonodavna instrumenta potrebna za stvaranje Evropske kompanije, tačnije Uredbu (EZ) br. 2157/2001 o Statutu Evropske kompanije i Direktivu 2001/86/EZ o dopuni Statuta Evropske kompanije u pogledu učestvovanja zaposlenih.

Uredbom (EZ) br. 2157/2001 omogućeno je osnivanje privrednog društva na teritoriji Unije u formi akcionarskog društva latinskog naziva „Societas Europea”(SE). Evropska kompanija omogućuje delovanje na nivou Unije, a podložno je zakonodavstvu Unije koje se neposredno primenjuje u svim zemljama članicama. Društva iz najmanje dve države članice koja se žele povezati u SE stavljeno je na raspolaganje više mogućnosti: spajanje, osnivanje holdinga, društva ćerke ili transformacija u SE. SE mora imati formu akcionarskog društva s kapitalom.

Kako bi se osigurala razumna veličina takvih društava, obavezno je uložiti osnovni kapital od najmanje 120 000 evra. Direktivom 2001/86/EZ pokušava se osigurati da osnivanje SE-a ne dovodi do nestajanja ili smanjenja prakse učestvovanja zaposlenih koja već postoji unutar privrednih društava koja učestvuju u osnivanju SE-a. Ako unutar jednog ili više društava koja osnivaju SE postoje prava učestvovanja, tako se prava zadržavaju tokom prelaska društva u SE od samog osnivanja, osim ako uključene strane ne odluče drugačije u okviru posebnog pregovaračkog tela koje objedinjuje predstavnike zaposlenih svih dotičnih društava.⁴¹⁵

Od 8. oktobra 2004, u svim državama članicama Evropske unije i Evropskog ekonomskog prostora moguće je osnivanje još jedne nadnacionalne evropske forme privrednog društva Societas Europaea (SE).⁴¹⁶ Temelj izvora prava i načela pravnog uređenja je sama Evropska unija kao nadnacionalna organizacija država članica.⁴¹⁷

Evropska kompanija (*Societas Europea*, SE) je privredno društvo čiji je kapital podeljen na akcije. SE mora preuzeti formu društva s akcionarskim kapitalom s obzirom da je

⁴¹⁴ Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 589.

⁴¹⁵ http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.3.html (12.11.2014.)

⁴¹⁶ Binder U, Jünemann M, Merz F, Sinewe P. (2007). *Die Europäische Aktiengesellschaft (SE)*, GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2007

⁴¹⁷ Barbić, Jakša, Pravo društava, knjiga druga, društva kapitala, Organizator, Zagreb, 2013. str. 705; Spindler, G Stilz, E., Kommentar zum Aktiengesetz, Munchen, 2007., str. 1443.

takva forma u pogledu finansiranja i vođenja najprikladniji za potrebe društva koje delatnost obavlja na evropskom nivou.⁴¹⁸

SE pravnu legitimnost stiče upisom u sudski registar u državi u kojoj ima sedište, a u nazivu društva obavezno se navodi obeležje za statusnu formu SE. Minimalni iznos osnivačkog kapitala je 120.000 evra. Ovako relativno visok iznos osnivačkog kapitala određen je jer se smatralo kako je forma društva SE namenjen najvećim društvima i povezanim društvima čime se osigurala odgovarajuća veličina takvih društava i potrebna sredstva, a ujedno se malim i srednjim privrednim društvima ne otežava osnivanje SE.⁴¹⁹

Za sva društva osnovana kao SE, vrede propisi Uredbe SE koja ima svega 70 članova te njima nisu uređena sva pitanja. Zato je Uredbom SE propisano je da se u određenim slučajevima može primenjivati nacionalno pravo ili propisi statuta društva, u slučaju kad uredba dopušta da država članica ili samo društvo uredi određena pitanja ili da ih uredi drugačije od uredbe. Uredbom SE je definisano kako se na SE primenjuju odredbe Uredbe SE, odredbe Statuta, kad je to Uredbom SE izričito dozvoljeno i na kraju odredbe prava koje su države članice donele u svrhu sprovođenja mera Zajednice koje se odnose na SE, odredbe prava država članica koje se primenjuju na akcionarska društva osnovana prema pravu države članice u kojoj SE ima registrovano sedište i odredbe statuta SE uz iste uslove koji vrede i za akcionarsko društvo osnovano prema pravu države članice u kojoj se nalazi registrovano sedište SE. Ako za određenu vrstu delatnosti kojom se bavi SE u nacionalnim zakonodavstvima postoje posebni propisi, ti se propisi u celini primenjuju i na SE.⁴²⁰

Uredba SE uređuje četiri primarna načina osnivanja društva: osnivanje SE pripajanjem i spajanjem; osnivanje SE kao holdinga; osnivanje društva ćerke kao SE koju mogu osnovati privredna društva i neke druge forme i transformacija postojećeg akcionarskog društva u SE u slučaju kada je postojeće akcionarsko društvo osnovano u skladu s pravom neke od država članica i ima sedište i upravu u Evropskoj uniji i pod uslovom da u nekoj drugoj državi članici ima društvo ćerke.⁴²¹

Uredbom SE detaljno je uređena organizacija evropske kompanije i omogućuje monistički i dualistički način upravljanja. Glavna skupština akcionara je obavezan organ.

⁴¹⁸ Horak, H., Dumančić, K. (2007). *Evropsko društvo Societas Europea kao novost u hrvatskom pravu*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 127.-152., str. 134.

⁴¹⁹ Ibid.

⁴²⁰ Ibid.

⁴²¹ Čl. 2. i 3. i 17. do 37. Uredbe SE.

Odredbe Uredbe SE kojima se propisuje monistički sistem upravljanja određuju da upravljačko telo vodi poslove SE. Tada je dovoljan jedan organ i organ upravljanja je upravni odbor, a članove nadzornog odbora imenuje glavna skupština.

Evropsku kompaniju u Republici Hrvatskoj moguće je osnovati od ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju kao ravnopravne države članice. Kako je već rečeno, na evropsko akcionarsko društvo primenjuju se odredbe pravne tekovine Evropske unije, pre svega Uredba Veća (EZ) br. 2157/2001 o statutu Evropske kompanije Societas Europea (SE) od 08.10.2001. Provedbeni akt u Republici Hrvatskoj je hrvatski Zakon o uvođenju europskog društva – societas europea (SE) i europskoga gospodarskoga ineteresnog udruženja (EGIU)⁴²². Evropska kompanija sa sedištem u Republici Hrvatskoj može izabrati dualistički ili monistički sistem organa upravljanja društva. Na organe se primenjuju odredbe Zakona o trgovačkim društvima, ako uredbom i hrvatskim zakonom o evropskom akcionarskom društvu nije što drugo propisano.⁴²³

Pregled broja i uvid u stanje evropskih akcionarskih društava na nivou Evropske unije osiguran je tako da je prilikom osnivanja i prestanka delovanja SE-a potrebna objava u službenom listu Evropske unije. Prema dostupnim podacima od 2004. godine kada je Statut Evropske kompanije stupio na snagu, pa sve do 1. jula 2013. godine osnovano je 1865 Evropskih kompanija.⁴²⁴ Ipak, veoma je mali broj SE kod kojih je došlo do prekograničnog premeštanja sedišta. U slučaju država u kojima je najveći broj registrovanih SE - Češka (1286), Nemačka (257), Slovačka (77) i Velika Britanija (62), kod svega nekoliko procenata SE došlo je do prekograničnog kretanja. Države iz kojih se najviše SE premestilo su: Holandija (17), Nemačka (10), Luksemburg (14) i Danska (6), dok su države u koje se najviše SE premestilo Ujedinjeno Kraljevstvo (15), Austrija (10), Luksemburg (9), Kipar (6), Nemačka (6), Francuska (5).⁴²⁵ Prema istim podacima, najviše je kretanja bilo u Luksemburgu, Holandiji i Ujedinjenom Kraljevstvu. Interesantno je napomenuti da je na Kipru i u Španiji došlo samo do premeštanja sedišta SE u te države, dok je u slučaju Švedske i Danske situacija obrnuta.

⁴²² Narodne Novine br. 107/07

⁴²³ Petrović, S., Ceronja, P., op. cit., str. 210.

⁴²⁴ European Company (SE) Database; <http://www.workerparticipation.eu> u: Bunčić, S., Galetin, M. (2014). *Prekogranično kretanje privrednih društava u Evropskoj uniji – oblici, osnovi i primeri*, X majsko savetovanje - Uslužni poslovi (ur. Miodrag Mićović), Kragujevac, 923.-936., str. 928.

⁴²⁵ Ibid

2.1.4. Evropsko zadružno društvo - Societas Cooperativa Europaea

Societas Cooperativa Europaea (SCE), odnosno evropska zadruga⁴²⁶ još je jedan od pravnih formi koje je moguće osnovati u Evropskoj uniji. Regulisana je Uredbom Veća (EZ) br. 1435/2003, od 22.07.2003., o Statutu evropske zadruge (SCE).⁴²⁷ Cilj donošenja Uredbe o Statutu SCE bilo je obezbeđenje jednakih uslova tržišnog takmičenja i privrednog razvoja zadrugama kao formi udruživanja poznatog u svim državama članicama Evropske unije tako i uklanjanje administrativnih prepreka na tržištu koje otežavaju prekograničnu saradnju.⁴²⁸ Uredba SCE-a omogućuje osnivanje evropskog zadružnog društva fizičkim i pravnim licima iz različitih država članica, pri čemu ih je potrebno minimalno pet, spajanje dvaju postojećih zadruga bez njihove likvidacije i transformacija nacionalne zadruge u novu formu bez njenog prestanka ako zadruga ima sedište u jednoj državi članici, a društvo ćerku ili ogranak u drugoj državi članici.⁴²⁹

Pre detaljnije analize zakonodavnog okvira Evropske zadruge potrebno je ukazati na osnovne karakteristike zadruga i pretpostavke razvoja ideje za ovom pravnom formom u Evropskoj uniji.

Pod zadrugom se podrazumeva samostalno udruženje lica koja se ujedinjuju na dobrovoljnom osnovu radi zadovoljenja njihovih zajedničkih privrednih, socijalnih i kulturnih potreba posredstvom zajedničkog vlasništva i demokratskog nadzora nad preduzećem.⁴³⁰ Temeljna obeležja zadruge jesu mogućnost slobodnog i dobrovoljnog priključenja i istupanja iz zadruge, demokratska unutrašnja struktura zadruge koja se očituje u primeni načela „jedan član – jedan glas“, donošenju odluka većinom glasova i izboru upravnika zadruge koji odgovaraju članovima kao i jednakom i pravednom raspoređivanju privrednih rezultata poslovanja zadruge.⁴³¹ Zadruga okupljaju različite članove radi promovisanja njihovih zajedničkih ciljeva i povezivanja na tržištu roba i usluga, a akcenat im je na poboljšanju

⁴²⁶ nem. *Europäische Genossenschaft*, eng. *European Cooperative Society*; Čl. 2. Direktive: „SCE“ znači bilo koja zadruga osnovana u skladu s Uredbom (EZ) br. 1435/2003“;

⁴²⁷ Council Regulation (EC) No. 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), OJ L 207, 18.08.2003.

⁴²⁸ Horak, H. et al. op cit, bilj 1. str. 203.;

⁴²⁹ Uredba EZ.a br. 1435/2003, od 22.07.2003. o statutu evropske zadruge (SCE), SL L 207, 18.08.2003., str. 2., isto i Horak, H. et al. op cit, bilj 1. str. 203., 204.

⁴³⁰ Jurić, D.(2006). *Evropska zadruga*, „Pravo i porezi“, br. 6, str. 58-67, str. 58.

⁴³¹ Commission of the European Communities, Draft Consultation Paper Co-operatives in Enterprise Europe, Bruxelles, 2001., str. 6.

finansijske i druge koristi svojih članova i društvene zajednice u kojoj deluju.⁴³² Ovakve forme obavljanja privredne delatnosti osobito su povoljni za srednje i malo preduzetništvo i njihova uloga odavno zauzima važno mesto u okviru privrede Evropske unije. Još 1998. godine na teritoriji tadašnjih država-članica Evropske unije delovalo je oko 300.000 zadruga koje su zapošljavale 4,8 miliona radnika sa više od 140 miliona članova.⁴³³

Evropska zadruga zasniva se na sledećim načelima: a) delatnosti Evropske zadruge se obavljaju na zajedničku korist njenih članova, tako da svaki pojedini član ima koristi od Evropske zadruge skladno sa svojim udelom; b) članovi Evropske zadruge trebali bi biti i potrošači, radnici, dobavljači, ili bi trebalo na drugi način učestvovati u delatnostima Evropske zadruge; c) nadzor nad Evropskom zadrugom mora biti ravnomerno raspoređen između članova („jedan član-jedan glas“), iako je moguće dozvoliti i ponderisano glasanje na osnovu doprinosa svakog pojedinog člana u Evropskoj zadruzi; d) kamate na kredite i poslovne udele bi morale biti ograničene; e) dobit se deli razmerno poslovima koji su sklopljeni s Evropskom zadrugom ili je treba zadržati radi zadovoljenja potreba članova Evropske zadruge; f) ne smeju postojati dodatne prepreke za članstvo u Evropskoj zadruzi; g) čistu imovinu i rezerve Evropske zadruge bi trebalo u slučaju njenog prestanka podeliti po načelu nepristrasne podele, to jest drugom zadružnom telu koje ostvaruje slične ciljeve ili opšte interese.⁴³⁴

Kako je uvodno pomenuto, evropska zadruga uređena je Uredbom o statutu evropske zadruge koja je u čl. 10. definiše kao pravni subjekt čiji je prvenstveni cilj zadovoljenje potreba njenih članova i/ili razvoj njihovih privrednih ili društvenih delatnosti. Evropska zadruga je pravno lice koja se može osnovati na teritoriji Unije skladno uslovima i na način određen Uredbom. Osnivački kapital Evropske zadruge u iznosu 30000 evra podeljen je na osnivačke uloge izražene u nacionalnoj valuti,⁴³⁵ a broj članova i osnivački kapital zadruge su promenljivi.

Pri upisu SCE-a u registar, vrede odredbe nacionalnog zakonodavstva države članice u kojoj SCE ima sedište, onako kako je propisano za akcionarska društva. Organi evropske zadruge mogu biti sistematizovani monistički ili dualistički. Uz upravni odbor u monističkom

⁴³²Jurić, D. (2006). *Evropska zadruga*, „Pravo i porezi“, br. 6, str. 59.; Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 599.

⁴³³Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of Regions on the promotion of co-operative societies in Europe, Bruxelles, 2004., str. 3.

⁴³⁴Upor. Jurić, D. (2006). *Evropska zadruga*, „Pravo i porezi“, br. 6, str. 59.

⁴³⁵Čl. 4. Uredbe SCE, Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 600.

uređenju i upravu i nadzorni odbor u dualističkom uređenju, obavezni organ svake evropske zadruge je glavna skupština. Za SCE merodavna je prvenstveno Uredba SCE-a, odredbe statuta SCE-a u slučajevima izričito predviđenima Uredbom SCE-a i nacionalno pravo ako određuje posebne odredbe odnosno ograničenja u pogledu prirode poslova koje SCE obavlja ili određuje forme nadzora od strane merodavnog nadzornog organa.⁴³⁶ Po pitanju prestanka društva, likvidacije, stečaja, obustave plaćanja i sličnih postupaka za SCE merodavne su odredbe primenjive na zadrugu osnovanu skladno propisima države članice u kojoj se nalazi njeno sedište, uključivši odredbe o donošenju odluka glavne skupštine.⁴³⁷

Cilj Uredbe je bilo stvaranje jedinstvenog pravnog okvira unutar kojeg bi zadruge i druga pravna i fizička lica iz različitih država članica mogle planirati i provesti reorganizaciju svojeg poslovanja prema zadružnom modelu na nivou Unije.⁴³⁸ Minimalni osnivački kapital takvih novih evropskih zadruga je 30 000 evra, a dotične mogu sprovoditi svoje aktivnosti na prostoru jedinstvenog tržišta s jedinstvenom pravnom ličnošću, propisima i strukturom. Mogu proširiti i restrukturirati svoje prekogranične aktivnosti bez obaveznog uspostavljanja mreže društava ćerke, čime se troši puno vremena i novca.⁴³⁹ Zadruge iz različitih država od sad se takođe mogu spajati u evropske zadruge. Na kraju, nacionalna zadruga koja je aktivna u državi članici u kojoj nema sedište može promeniti formu u evropsku zadrugu bez prethodnog prestanka postojanja. Jedinstven pravni statut nadopunjen je Direktivom 2003/72/EZ od 22. jula 2003. o dopuni Statuta Evropske zadruge u odnosu na učestvovanje zaposlenih⁴⁴⁰ u SCE-u kako osnivanje SCE-a ne bi dovelo do nestanka ili smanjenja praksi postojećeg učestvovanja zaposlenih u društvima koja osnivaju evropsku zadrugu.⁴⁴¹ Velika različitost pravila i praksi koja postoji u državama članicama s obzirom na način učestvovanja predstavnika zaposlenih u donošenju odluka u zadrugama bio je osnovni razlog za donošenje jedinstvenog evropskog modela učestvovanja zaposlenih primenljivog na SCE.⁴⁴²

Već u Preambuli Direktive istaknuto je kao potrebno obezbeđenje postupka obaveštavanja i savetovanja na transnacionalnom nivou i za sve slučajeve osnivanja nekog

⁴³⁶ čl. 8. Uredbe SCE.

⁴³⁷ čl. 72. Uredbe SCE; isto i: Dukić Mijatović, M., Gongeta, S. (2014). *Societas Privata Europaea – supranacionalni oblik društva s ograničenom odgovornošću u Europskoj uniji*, X. Majsko savetovanje: Uslužni poslovi, Kragujevac, 935-947, str. 935.; Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 602.

⁴³⁸ t. 2. Preambule Direktive 2003/72/EZ

⁴³⁹ Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo*, Beograd, str. 602.

⁴⁴⁰ Službeni list EU L 207/25 str. 140.

⁴⁴¹ Članak 1.: „Ovom Direktivom uređuje se sudjelovanje zaposlenika u poslovima Evropskih zadruga (dalje u tekstu SCE-a), kako je navedeno u Uredbi (EZ) br. 1435/2003.“

⁴⁴² t. 5. Preambule Direktive 2003/72/EZ

SCE-a, uz potrebno prilagođenje novoformljenih SCE-a gde je to opravdano zbog njihove veličine, kako je procenjeno u uslovima zaposlenja.

Nadalje preporučeno je zadržavanje prava suodlučivanja u jednom ili više subjekata koji osnivaju SCE pri njihovom prelasku u SCE, ako strane ne odluče drugačije. Stvarni postupci transnacionalnog obaveštavanja i savetovanja i, prema potrebi, suodlučivanja, koji se mogu primeniti na svaki SCE, trebalo bi da se prvenstveno ustvrde sporazumom između dve zainteresovane strane ili kroz primenu skupa supsidijarnih pravila.⁴⁴³

Države članice i dalje imaju mogućnost izuzeća od primene standardnih pravila koja se odnose na učestvovanje u slučaju spajanja ili pripajanja, s obzirom na različitost nacionalnih sistema za učestvovanje zaposlenih. Postojeći se sistemi i prakse učestvovanja, gde je primereno na nivou uključenih subjekata, moraju u tom slučaju zadržati prilagođavanjem registracionih pravila.⁴⁴⁴

Pravila glasanja unutar posebnog tela koje predstavlja zaposlene s ciljem pregovaranja, posebno pri zaključivanju sporazuma koji osiguravaju nivo učestvovanja niži od već postojećeg unutar jednog ili više uključenih subjekata, trebala bi da budu proporcionalna riziku nestanka ili smanjenja postojećih sistema ili praksi učestvovanja. Taj je rizik veći u slučaju SCE-a osnovanog transformacijom ili spajanjem ili pripajanjem, nego osnivanjem novog SCE-a.⁴⁴⁵ U nedostatku sporazuma nakon pregovora između predstavnika zaposlenih i nadležnih tela uključenih subjekata, trebalo bi doneti propise o određenim standardnim pravilima koja bi se primenjivala na SCE, po njegovu osnivanju.⁴⁴⁶ Ova standardna pravila predviđena su s ciljem osiguravanja efikasne prakse transnacionalnog obaveštavanja i savetovanja zaposlenih, kao i njihovo suodlučivanje u relevantnim telima SCE-a, ako je takvo suodlučivanje postojalo pre njegovog osnivanja unutar uključenih subjekata.

Kako je navedeno u tački 12. Preambule kada se primena pomenutih postupaka na subjekte uključene u novi SCE ne može opravdati zbog njihove male veličine u odnosu na uslove zaposlenosti, SCE bi trebao biti skladan nacionalnim pravilima o učestvovanju zaposlenih na snazi u državi članici u kojoj se osniva registrovano sedište, ili u državama članicama u kojima ima društva ćerku ili poslovne jedinice. Ovo ne bi trebalo da dovodi u pitanje obavezu SCE-a koji je već osnovan za sprovođenje ovih postupaka ako potreban broj zaposlenih tako zatraži.

⁴⁴³ t. 8. Preambule Direktive 2003/72/EZ

⁴⁴⁴ t. 9. Preambule Direktive 2003/72/EZ

⁴⁴⁵ t. 10. Preambule Direktive 2003/72/EZ

⁴⁴⁶ t. 11. Preambule Direktive 2003/72/EZ

Posebne odredbe bi se trebale primenjivati na učestvovanje na skupštinama, u meri u kojoj to nacionalni zakoni dozvoljavaju. Države članice trebale bi odgovarajućim odredbama osigurati da se u slučaju strukturnih promena koje bi proizašle iz stvaranja SCE-a o sporazumima o učestvovanju zaposlenih u upravljanju, prema potrebi, može ponovno pregovarati.

U smislu prikaza razvoja i perspektive društva s ograničenom odgovornošću prema evropskom zakonodavstvu kao teme ove doktorske disertacije, nezaobilazna je i analiza i poređenje sa drugim formama za obavljanje privredne delatnosti. Evropska komisija i parlament neprestano deluju u smislu harmonizacije kompanijskog prava država članica, ali i na izradi novih formi privrednih društava koje olakšavaju prekogranično delovanje privrednika. Pravne forme privrednih društava poznate u nacionalnim zakonodavstvima uređene i na evropskom nivou jedan su od osiguratelja pravilnog funkcionisanja unutrašnjeg evropskog tržišta kao jednog od postulata Evropske unije.

2. 2. GLAVA DRUGA

2.2.1. Predlog Uredbe Societas Privata Europaea

S ciljem prikaza razvojnih faza evropskog društva s ograničenom odgovornošću, u ovom poglavlju prikazan je neuspeli pokušaj stvaranja ove forme privrednog društva unutar granica Evropske unije. Istaknute su najosnovnije karakteristike društva s ograničenom odgovornošću koje je trebalo da zaživi na nadnacionalnom nivou, a koje je već u samom procesu regulative i nastanka izazvalo suprotna stanovišta među državama članicama. Na posletku su objašnjeni razlozi neslavnog završetka ovog Predloga Uredbe.

U želji da se pojednostavni pokretanja poslovnog poduhvata, s posebnim naglaskom na mala i srednja preduzeća koja žele ostvariti uspešno prekogranično poslovanje, 25. juna 2008. godine prihvaćen je Nacrt Uredbe o evropskom društvu s ograničenom odgovornošću (Societas Privata Europaea / SPE)⁴⁴⁷. Nakon poslednjeg kompromisnog predloga⁴⁴⁸ koje je bila uputila Mađarska, sporna su i dalje ostala tri ključna elementa što je dovelo do konačnog odustajanja od ovakve forme privrednog društva. Pitanje sedišta SPE-a, iznos osnivačkog

⁴⁴⁷ Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008) op. cit., str. 3

⁴⁴⁸ Proposal for a Council Regulation on a European Private Company – Political Agreement 2011, 2008/0130 (CNS), 10611/11, DRS 84, SOC 432, May 2011

kapitala potrebnog za njegovo osnivanje kao i učestvovanje zaposlenih u delovanju društva ostali su najveći kamen spoticanja pre odustajanja i donošenja novog predloga.⁴⁴⁹

Evropsko društvo s ograničenom odgovornošću trebalo je da ima karakteristike društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima pa mu je, skladno tome, osnivački akt trebao biti osnivački ugovor.

Već su prikazani rezultati istraživanja prema kojima mala i srednja privredna društva čine 90% privrednih društava u Evropskoj uniji. Tek ih 8 % učestvuje u prekograničnom prometu roba i usluga, a svega 5% deluje putem društava ćerke ili zajedničkih ulaganja u drugoj državi članici.⁴⁵⁰ Iako su učinjene reforme u nacionalnim zakonodavstvima u oblasti kompanijskog prava velikim delom olakšale poslovanje unutar granica Evropske unije, Evropska Komisija izrazila je potrebu za dodatnim poboljšanjem pravnog okvira namenjenog malim i srednjim preduzetnicima na jedinstvenom tržištu. Takođe, želja Evropske Komisije bila je snižavanje troškova osnivanja privrednog društva, koja su zbog neharmonizovanih pravnih propisa među nacionalnim zakonodavstvima često bila jako visoka. S tim je ciljem 25. juna 2008. godine prihvaćen Nacrt Uredbe o evropskom privatnom društvu (Societas Privata Europaea/SPE).⁴⁵¹ Evropsko privatno društvo trebao je biti nova forma privrednog društva namenjen malim i srednjim preduzetnicima.⁴⁵² U izradi predloga Uredbe pripisane su mu karakteristike društava s ograničenom odgovornošću⁴⁵³ kako su regulisana prema zakonodavstvu svake od država. Kako je evropsko privatno društvo u evropsko zakonodavstvo trebalo uvesti Uredbom,⁴⁵⁴ neke od država članica iskazale su nezadovoljstvo željenim ciljem Evropske Komisije.⁴⁵⁵ To je jedan od razloga zašto evropsko privatno društvo

⁴⁴⁹ Guidotti, R., (2103). *The European Private Company: The Current Situation*, German Law Journal, (Vol. 13 No. 03, str. 333

⁴⁵⁰ Eckardt, M. (2012). *The European Private Company: Do we need another 28th private company law form in the EU?* On regulatory competition of corporate law, Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic policy. Vol 20, No 1, str. 4., isto i Horak et al, 2011). *Uvod u trgovačko pravo*, Zagreb, str. 245.

⁴⁵¹ Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008), str. 3. dostupno na: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/proposal_en.pdf (14.02.2014.).

⁴⁵² Malim i srednjim privrednim društvima smatraju se ona koja zapošljavaju do 250 radnika s godišnjim prometom do 40 miliona evra (Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises 2003/361/EC, 2003, OJ L 124)

⁴⁵³ O istorijskom razvoju društva s ograničenom odgovornošću i njegovoj ekspanziji u državnim zakonodavstvima videti: Barbić, J.: op. cit. bilj. 19. str. 1032.-1036.

⁴⁵⁴ „za razliku od direktiva, uredbe radikalnije zadiru u nacionalne pravne poretke država članice te se u pravu trgovačkih društava po pravilu primjenjuju pri uvođenju novih pravnih instituta“ Horak et al. (2011). *Uvod u trgovačko pravo*, Zagreb, str. 244.

⁴⁵⁵ vidi infra 5.

nije zaživelo u poslovnoj praksi premda forme privrednih društava na nadnacionalnom nivou ne isključuju postojeće forme privrednih društava u državama članicama.

Cilj uvođenja evropskog privatnog društva bilo je snižavanje administrativnih i pravnih prepreka na koje preduzetnici nailaze u različitim nacionalnim zakonodavstvima. Uz administrativne troškove osnivanja privrednog društva, jedna od razlika je i iznos osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću u pojedinoj zemlji članici. Uredbom o evropskom privatnom društvu ovi troškovi jednaki su za sve koji ga osnivaju nezavisno o državi iz koje je poslodavac.⁴⁵⁶

Za evropsko privatno društvo bilo je predviđeno osnivanje *ex nihilo* u državi članici Evropske unije gde će biti registrovano sedište, transformacijom društva, spajanjem ili podelom društva, a svoju je delatnost moglo obavljati i preko društava ćerke ili ogranaka i u drugim državama članicama što je u skladu s ranije navedenim presudama Evropskog suda. Osnivačima su bile predviđene kako fizička tako i pravna lica, a s obzirom da je osnivački akt osnivački ugovor i prava članova u pogledu njihovih uloga bila bi regulisana osnivačkim ugovorom. Predviđeno je bilo da sve ključne odredbe sadržane u osnivačkom ugovoru budu usklađene sa Statutom evropskog privatnog društva i evropskim pravom uopšte. Jednako kao u evropskim nacionalnim zakonodavnim rešenjima u pogledu društava s ograničenom odgovornošću, evropsko privatno društvo moglo je imati monističko uređenje upravljanja i imati upravni odbor i glavnu skupštinu ili dualističko uređenje upravljanja pri čemu su obavezni uprava, glavna skupština i nadzorni odbor. Evropsko privatno društvo upisivalo bi se u registar države članice gde mu je registrovano sedište. Članovima uprave društva mogla su biti samo fizička lica. Pitanje najnižeg iznosa osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje evropskog privatnog društva rešeno je u skladu s regulatornim takmičenjem u pravu društva s ograničenom odgovornošću među državama članicama, pa je poslednja preporuka osnivačkog kapitala bila u iznosu od jednog evra⁴⁵⁷. Nakon donošenja Nacrta Uredbe o evropskom privatnom društvu, usledilo je nekoliko kompromisnih predloga od strane država članica s ciljem rešavanja najvažnijih elemenata, a koji su izazvali najviše neslaganja. Pitanje regulisanja sedišta evropskog privatnog društva, iznos osnivačkog kapitala i učestvovanje

⁴⁵⁶ Dukić-Mijatović, M., Gongeta, S. (2014). *Societas Privata Europaea – supranacionalni oblik društva s ograničenom odgovornošću u Evropskoj uniji*, X. Majske savetovanje: Uslužni poslovi, Kragujevac, 935-947, str. 938.

⁴⁵⁷ Osnovni kapital u iznosu 1 evra propisuje i Nemačka za Mini d.o.o., 1 funta potrebna je za osnivanje engleskog Limited-a, a za hrvatsko jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću potrebno je tek 10 kuna

zaposlenih u delovanju društva izazvali su neslaganja među državama članicama što je osnovni razlog da evropsko privatno društvo nije zaživelo u poslovnoj praksi.

U praksi je potvrđeno da nejednako utvrđeni standardi u oblasti kompanijskog prava, posebno u pogledu pravnih formi predviđenih za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije zaštićeno institutom slobode poslovnog nastanjivanja.⁴⁵⁸

Takođe, pokazalo se kako su i zanemarive razlike u troškovima osnivanja bile osnovni kriterijum za osnivanje privrednog društva u drugoj državi.⁴⁵⁹ Ovakva sloboda izbora posebno je vidljiva unutar granica Evropske unije gde je sloboda poslovnog nastanjivanja zagarantovana odredbama Ugovora o funkcionisanju Evropske unije. Upravo iz tog razloga, osim samih država članica Evropske unije, regulatornom takmičenju priključila se i Evropska komisija predlogom za osnivanjem nove forme privrednog društva na nadnacionalnom nivou. Uz navedeno, želja Evropske Komisije bila je snižavanje troškova osnivanja privrednog društva, koja su zbog neujednačenih pravnih propisa među nacionalnim zakonodavstvima često bila jako visoka. S tim je ciljem 25. juna 2008. godine i prihvaćen Nacrt Uredbe o evropskom privatnom društvu (*Societas Privata Europaea/SPE*).⁴⁶⁰

Smatralo se, naime, da bi učestalo korišćenje iste forme društva u različitim državama članicama ograničilo potrebu za pravnim savetovanjem vezanim za osnivanje društava ćerke i smanjenje ostalih troškova.

2.2.2. Osnivanje

Evropsko privatno društvo trebalo je biti nova forma privrednog društva namenjeno pre svega malim i srednjim privrednicima.⁴⁶¹ Trebalo je da ima sve karakteristike društava s

⁴⁵⁸ Horak, H. et al. (2010). *Uvod u evropsko pravo društava*, Zagreb, str. 103.; Dukić-Mijatović, M., Gongeta, S. (2014). *Societas Privata Europaea – supranacionalni oblik društva s ograničenom odgovornošću u Evropskoj uniji*, X. Majsko savetovanje: Uslužni poslovi, Kragujevac, 935-947, str. 935.

⁴⁵⁹ Becht et al.: Where do firms incorporate? Deregulation and the cost of entry, *Journal of Corporate Finance* 14 (2008), str. 241 – 256, str. 242

⁴⁶⁰ Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008), str. 3. dostupno na:

http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/proposal_en.pdf (14.02.2014.).

⁴⁶¹ Malim i srednjim privrednim društvima smatraju se ona koja zapošljavaju do 250 radnika s godišnjim prometom do 40 miliona evra (Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises 2003/361/EC, 2003, OJ L 124)

ograničenom odgovornošću⁴⁶² kako su regulisana prema zakonodavstvu svake od država. Kako je predlog bio evropsko privatno društvo u evropsko zakonodavstvo uvesti Uredbom, neke od država članica iskazale su nezadovoljstvo željenim ciljem Evropske Komisije što je, i bio jedan od razloga zašto evropsko privatno društvo nikada nije zaživelo u poslovnoj praksi. Ovo se desilo premda forme privrednih društava na nadnacionalnom nivou ne isključuju postojeće forme privrednih društava u državama članicama.

Evropsko privatno društvo trebalo je biti tzv. obilaznica administrativnih i pravnih prepreka na koje privrednici nailaze u različitim nacionalnim zakonodavstvima. Uz administrativne troškove osnivanja privrednog društva, jedna od razlika je i iznos osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću u pojedinoj zemlji članici. Uredbom o evropskom privatnom društvu bili su predviđeni jednaki troškovi za sve koji bi ga osnivali nezavisno od države iz koje je poslodavac.

Evropska komisija je za regulisanje *Societas Privata Europea* bila prihvatila predlog da se ono reguliše uredbom. Sam tekst predloga Uredbe *Societas Privata Europea* bio je podeljen na deset poglavlja. Sastavni deo Uredbe *Societas Privata Europea* čine i Prilog I. i Prilog II. Prilogom I. određene su bile odredbe kojima se reguliše osnivački ugovor *Societas Privata Europea*, a Prilogom II. određen je sadržaj odluke nadležnog nacionalnog tela o registraciji *Societas Privata Europea* u nacionalnom registru.

Prvo poglavlje sadržavalo je opšte odredbe o *Societas Privata Europea*. Za *Societas Privata Europea* je predlogom Uredbe prihvaćen latinski termin – *Societas Privata Europea*, skraćena SPE, po uzoru na Uredbu o SE.⁴⁶³

Za Evropsko privatno društvo bilo je predviđeno osnivanje *ex nihilo* u državi članici Evropske unije gde je trebalo biti registrovano sedište, transformacijom društva, spajanjem ili podelom društva i svoju delatnost bi moglo da obavlja preko društava ćerke ili ogranaka i u drugim državama članicama što je u skladu s ranije navedenim presudama Evropskog suda u slučaju Centros i sl. Takođe jedan od predloga bio je nastanak evropskog društva s ograničenom odgovornošću transformacijom društva, spajanjem ili podelom društva. Osnivači evropskog društva s ograničenom odgovornošću jednako bi mogle osnovati fizička i pravna lica, a prava u pogledu vrsta njihovih uloga regulisao bi osnivački ugovor. Kako je to i uobičajeno za osnivački ugovor društva s ograničenom odgovornošću, i osnivački ugovor

⁴⁶² O istorijskom razvoju društva s ograničenom odgovornošću i njegovoj ekspanziji u državnim zakonodavstvima videti: Barbić, J.: op. cit. bilj. 19. str. 1032.-1036.

⁴⁶³ Horak, H., Dumančić, K. (2009). *Evropsko privatno društvo – novi oblik trgovačkog društva na jedinstvenom evropskom tržištu*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 7, br.1., str. 59.

evropskog društva s ograničenom odgovornošću trebali bi potpisati svi osnivači.⁴⁶⁴ Nadalje, u skladu s evropskim nacionalnim zakonodavnim rešenjima, i za evropsko društvo s ograničenom odgovornošću predviđen je bio monistički sistem uređenja i upravni odbor i glavna skupština ili dualistički sistem uređenja kada bi obavezni bili uprava, glavna skupština i nadzorni odbor. Evropsko društvo s ograničenom odgovornošću upisivalo bi se u registar države članice gde mu je registrovano sedište. Pitanje najnižeg iznosa osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje evropskog privatnog društva bilo je rešeno u skladu s regulatornim takmičenjem u pravu društava s ograničenom odgovornošću među državama članicama, pa je poslednji zaključak bila preporuka osnivačkog kapitala u iznosu od jednog evra.

Kako je Evropska Komisija zahteve za osnivanjem prilagodila nacionalnom uređenju društva s ograničenom odgovornošću među državama članicama i, uz ostale prednosti, osnivački kapital odredila u minimalnom iznosu, bilo je za očekivati favorizovanje evropskog društva s ograničenom odgovornošću u odnosu na forme privrednih društava predviđene u nacionalnim zakonodavstvima. Ipak, nije došlo do usaglašavanja u pogledu spornih karakteristika i mogućnosti osnivanja ove forme privrednog društva putem pomenute Uredbe.

Kao osnivači Evropskog privatnog društva bile su predviđene kako fizička tako i pravna lica, a s obzirom da je osnivački akt trebao da bude osnivački ugovor pa tako i prava članova u pogledu njihovih uloga regulisana osnivačkim ugovorom, koji pri osnivanju moraju potpisati svi osnivači. Sve važne odredbe sadržane u osnivačkom ugovoru trebale su biti usklađene sa Statutom evropskog privatnog društva i evropskim pravom uopšte. Statutom evropskog privatnog društva trebala su biti uređena osnovna pitanja kao što je osnivanje društva, ograničena odgovornost članova, obezbeđenje poverilaca i obezbeđenje kapitala dok je pitanje glavne skupštine i organizacija organa trebalo biti ostavljeno uređenju osnivačkim ugovorom.⁴⁶⁵

Nakon donošenja Nacrta Uredbe o evropskom privatnom društvu, usledilo je nekoliko kompromisnih predloga od strane država članica s ciljem rešavanja osnovnih elemenata, a koji su izazvali najviše nesuglasica. Pitanje regulisanja sedišta evropskog privatnog društva, iznos osnivačkog kapitala i učestvovanje zaposlenih u delovanju društva izazvali su prepreke među državama članicama što je osnovni razlog da evropsko privatno društvo nikada nije zaživelo u poslovnoj praksi.

⁴⁶⁴ Horak, H., Dumančić, K., Pecotić Kaufman, J., op cit., str. 263

⁴⁶⁵ Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008) op. cit. bilj 89., str. 5.; Horak, H. et al., op cit. bilj. 14. str. 257.

2.2.3. Statut Societas Privata Europaea

Uz harmonizaciju kompanijskog prava, jedna od uloga Evropske unije je i stvaranje novih formi privrednih društava koji olakšavaju prekogranično poslovanje privrednim subjektima. Unutar granica Evropske unije, privrednici već imaju nekoliko nadnacionalnih⁴⁶⁶ formi privrednih društava, koje mogu izabrati prilikom pokretanja poslovnog poduhvata. Prva takva forma koja se pojavila je evropsko ekonomsko interesno udruženje (eng. *The European Economic Interest Grouping*, EEIG), kao varijanta već postojećeg ekonomskog interesnog udruženja.⁴⁶⁷ U pravnu praksu je uvedeno Uredbom Veća (EEZ) br. 2137/85 od 25. jula 1985. o evropskom ekonomskom interesnom udruženju.⁴⁶⁸ Osim evropskog ekonomskog interesnog udruženja, nadnacionalna forma privrednog društva dostupna privrednicima s teritorije Evropske unije je evropska kompanija (Societas Europaea, SE).⁴⁶⁹ Uvršteno u evropsko kompanijskog pravo Uredbom Veća (EZ) br. 2157/2001 od 8.10.2001. godine o statutu Evropskog društva, Societas Europaea uređeno je kao akcionarsko društvo (engl. *the public company limited by shares*) u nacionalnim zakonodavstvima.⁴⁷⁰

Ovim već realizovanim formama sledio je jedan od poslednjih i neuspelih predloženih formi privrednog društva predviđen Nacrtom Uredbe o evropskom privatnom društvu u junu 2008. godine.

⁴⁶⁶ pojam nadnacionalno označava nivo iznad nacionalnih vlada. Mnoge odluke Evropske unije donose se na nadnacionalnom nivou, jer obuhvataju institucije EU kojima su zemlje članice prenele zakonodavnu vlasti; prema: <http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr&content=105> (12.02.214.)

⁴⁶⁷ u nacionalnim zakonodavstvima Evropske unije ekonomsko interesno udruženje definiše se kao interesni oblik povezivanja privrednih subjekata (uglavnom malih i srednjih privrednih društava) na određeno vreme na statusnopravnoj osnovi s ciljem olakšavanja i razvijanja obavljanja privrednih delatnosti svojih članova. tako npr. hrvatski zakonodavac u čl. 583. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne Novine 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013) ekonomsko interesno udruženje definiše se kao pravna ličnost koju osnivaju dve ili više fizičkih ili pravnih lica radi olakšavanja i promicanja obavljanja ekonomske delatnosti koje čine predmet njihovog poslovanja, kao i poboljšanja ili povećanja njihova učinka, ali tako da ta pravna osoba za sebe ne stiče dobit.

⁴⁶⁸ Council Regulation (Eec) No 2137/85, 25 July 1985. on the European Economic Interest Grouping (EEIG) OJ L 199, 31st July 1985.

⁴⁶⁹ Uredba Veća (EZ) br. 2157

⁴⁷⁰ tako nemački zakonodavac akcionarsko društvo, odn., *Aktiengesellschaft*, u § 1. Zakona o akcijama određuje kao društvo s pravnom ličnošću za čije obaveze poveriocima odgovara samo njegova imovina, a osnovni kapital podeljen mu je na akcije, slovenački Zakon o privrednim društvima u čl. 169. akcionarsko društvo definiše kao društvo s temeljnim kapitalom podeljenim na akcije, koje poveriocima za svoje obaveze odgovara celom svojom imovinom dok akcionari za te obaveze ne odgovaraju. U hrvatskom kompanijskom pravu akcionarsko (dioničko) društvo definisano je čl. 159. Zakona o trgovačkim društvima kao privredno društvo u kojem članovi (akcionari) učestvuju s ulozima u osnovnom kapitalu podeljenom na dionice (akcije). St. 3. istog članka propisuje kako akcionari ne odgovaraju za obaveze društva

Polazište za regulisanje Statuta evropskog privatnog društva bile su upravo postojeće uredbe kojima se uređuju privredna društva na nadnacionalnom nivou s posebnim akcentom na delovanje malih i srednjih privrednih društava. Predlog za donošenje statuta evropskog privatnog društva dobio je potporu Evropskog ekonomskog i socijalnog veća 2003. godine. 63,9 % ispitanika koji su učestvovali u drugom krugu savetovanja vezanih za Akcijski plan i izveštaje studije o isplativosti, pokazali su da postoji jaki interes za osnivanje evropskog privatnog društva od strane malih i srednjih privrednih društava s prometom između 5 i 10 miliona evra.⁴⁷¹

Radna grupa koja je stavila predlog uređenja statuta evropskog privatnog društva bila je sačinjena od predstavnika privrednih društava u praksi i stručnjaka prava privrednih društava različitih nacionalnosti. Nacrt predloga Uredbe za Statut evropskog privatnog društva bio je sastavljen na nemačkom, francuskom i engleskom jeziku i svaka od verzija predstavljala je specifičan rezultat rada naučnika iz svake od tih države, a ne samo prevod istog teksta.⁴⁷²

Statutom evropskog društva trebala su biti pojednostavljena pravila za osnivanje jedinstvene, ali fleksibilne forme privrednog društva koje bi bilo dostupno i prepoznato u svim državama članicama. Međutim, Statut evropskog privatnog društva nije rešavao sve probleme s kojima se susreću mala i srednja privredna društva, a posebno se to odnosi na poreska pitanja. Ipak, većina država članica smatrala je korisnim uvođenje evropskog privatnog društva.

Statutom evropskog društva s ograničenom odgovornošću trebala su biti uređena pitanja karakteristična za društvo kao što su osnivanje društva, ograničena odgovornost članova, obezbeđenje poverilaca i obezbeđenje kapitala dok su se pitanje glavne skupštine i uređenje organa trebali urediti društvenim ugovorom.⁴⁷³ Predlog je bio da osnivački ugovor kao osnivački akt društva sadržava odredbe koje se obavezno moraju uneti u ugovor prema regulativi Statuta evropskog privatnog društva i ne bi mogle glasiti drugačije.

Iz toga proizlazi da bi u slučaju usvajanja Predloga Uredbe sve bitne odredbe sadržane u osnivačkom ugovoru bile usklađene sa Statutom evropskog društva s ograničenom odgovornošću i evropskim pravom uopšte.

⁴⁷¹Horak, H., Dumančić, K. (2009). *Evropsko privatno društvo – novi oblik trgovačkog društva na jedinstvenom evropskom tržištu*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 7, br.1., str. 60.

⁴⁷²Ibid, str. 59.

⁴⁷³Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008) op. cit., str. 5.; Horak, H., Dumančić, K., Pecotić Kaufman, J., op cit., str. 257.

2.2.4. Mišljenja država članica Evropske unije

Nakon prihvatanja Nacrta Uredbe evropskog privatnog društva, usledilo je nekoliko kompromisnih predloga za rešavanje spornih pitanja oko osnivanja i statuta SPE-a. Nakon neuspeha francuskog kompromisnog predloga⁴⁷⁴ nastavljeno je s pronalaženjem rešenja pod češkom palicom.⁴⁷⁵ Usledili su švedski predlozi u novembru 2009. godine. Nakon neuspeha pod predsedanjem Francuske, Češke i Švedske, mađarsko Predsedništvo iznelo je tri kompromisna predloga za rešavanje problema statuta evropskog privatnog društva.⁴⁷⁶

Iz prethodno iznesenog vidljivo je da je upravo iznos najnižeg osnivačkog kapitala potrebnog za osnivanje evropskog privatnog društva bilo jedno od spornih pitanja među državama članicama. Nemačka, na primer, uz rešenje pitanja sedišta društva nije odobravalala ni ovako minimalan iznos osnivačkog kapitala i zahtevala je njegovo povećanje.

Zbog regulatornog takmičenja među državama članicama u pogledu uređenja društva s ograničenom odgovornošću i snižavanja osnivačkog kapitala za evropsko privatno društvo na najnižih 1 evro, Nemačka je odbila poslednji mađarski predlog za kompromisnim rešenjem iz maja 2011.⁴⁷⁷, a Švedska se nije usaglasila u pogledu pitanja učestvovanja zaposlenih u delovanju evropskog privatnog društva. Navedene države smatrale su kako je osnivanje još jedne forme društva s ograničenom odgovornošću nepotrebno i da će, ostvari li se ono na nadnacionalnom nivou, dovesti do velikog broja tek osnovanih, nerazvijenih, a aktivnih privrednih društava.⁴⁷⁸ Takođe, u analizama se navodilo kako će evropsko privatno društvo teško steći ugled koji među preduzetnicima uživaju već postojeći nacionalne forme društava s ograničenom odgovornošću.⁴⁷⁹

⁴⁷⁴ Presidency Compromise Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company (SPE) No. 17152/08 of 11 December 2008.

⁴⁷⁵ Presidency Compromise Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company (SPE) No. 90652/08 of 27 April 2009.

⁴⁷⁶ Guidotti, R. (2103). *The European Private Company: The Current Situation*, German Law Journal, (Vol. 13 No. 03, str. 333.,334.

⁴⁷⁷ Proposal for a Council Regulation on a European Private Company – Political Agreement No 10611/11, 23. May 2011, dostupno na:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2010611%202011%20INIT> (11.03.2014.)

⁴⁷⁸ Lewis, R., Buzdrev, A., Mortimer, T.: *The European Private Company: An Opportunity from an Economic Crisis?*, International Journal of Humanities and Social Science Vol. 3 No. 8 (Special Issue – April 2013), str. 111., 112.

⁴⁷⁹ Eckardt, M, Kerber, W.: op. cit. bilj. 38., str. 17.

2. 3. GLAVA TREĆA

2.3.1. Predlog Direktive SUP

Prikaz predloga Direktive Evropske komisije i Veća za društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom potvrđuju kontinuitet u razvoju društva s ograničenom odgovornošću, posebno u evropskom zakonodavstvu, ali i odgovara na pitanja značenja ovakve forme privrednog društva u svim državama članicama. Takođe, vidljiv je uticaj društva s ograničenom odgovornošću na razvoj prekograničnog delovanja malih i srednjih preduzeća kao i prednosti u odnosu na dosadašnje forme u nacionalnim zakonodavstvima.⁴⁸⁰

Važno je istaknuti da su do 2008. godine već zaživeli Evropsko ekonomsko interesno udruženje (*EEIG*) 1985., evropsko društvo (*Societas Europaea, SE*) uređeno kao evropsko akcionarsko društvo 2001. i evropska zadruga (*SCE*) 2003. godine. U periodu stupanja na snagu MoMiG-a, u regulatornu konkurenciju prava društava s ograničenom odgovornošću uključila se i Evropska Komisija s predlogom za novu formu društva na nadnacionalnom nivou, koji je trebao da osigura veću konkurentnost malim i srednjim preduzetnicima u granicama Evropske unije. Razlike između nacionalnih zakonodavstava država članica Evropske unije, posebno nacionalnih odredbi iz oblasti kompanijskog prava, velikim delom utiču na smanjen broj aktivnog prekograničnog poslovanja privrednih društava u Evropskoj uniji. Mala i srednja preduzeća osnov su privrede Evropske unije međutim, i dalje su suočena s nizom prepreka koja ometaju njihov potpun razvoj u okviru unutrašnjeg tržišta i time ih sprečavaju da daju svoj puni potencijalni doprinos privredi Evropske unije. Harmonizovana pravila za njihovo delovanje na unutrašnjem tržištu Evropske unije pomogla bi njihovom daljem razvoju.

Od ukupnog broja malih i srednjih privrednih društava registrovanih u Evropskoj uniji njih otprilike 12 miliona čine društva s ograničenom odgovornošću, a gotovo polovina njih su društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom. To je osnovni razlog zašto se predlog za harmonizovana pravila u svim nacionalnim zakonodavstvima država članica odnosi upravo na društvo s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

Pogledaju li se statistički podaci, mala i srednja privredna društva čine 90 % privrednih društava u Evropskoj uniji. Tek ih 8 % učestvuje u prekograničnom prometu roba i usluga, a

⁴⁸⁰Gongeta, S. (2015). *Societas Unius Personae – ujednačavanje nakon regulatornog natjecanja*, *Harmonius – Journal for Legal and Social Studies in South East Europe*, 2014/1, Beograd, str. 78-92

svega 5 % deluje putem društava ćerki ili zajedničkih ulaganja u drugoj državi članici.⁴⁸¹ Premda je deregulacijom privrednicima velikim delom olakšano poslovanje unutar granica Evropske unije, Evropska Komisija izrazila je potrebu za dodatnim poboljšanjem pravnog okvira i mogućnosti malim i srednjim preduzetnicima na jedinstvenom tržištu. Takođe, naglašena je potreba za snižavanjem troškova osnivanja privrednog društva, koja su zbog neharmonizovanih pravnih propisa među nacionalnim zakonodavstvima često bila visoka što se u praksi pokazalo kao otežavajuća okolnost. Neki od pokušaja poboljšanja poslovnog okruženja i rešavanja pitanja troškova osnivanja privrednog društva u unutrašnjem tržištu Evropske unije bili su sadržani u predlogu o statutu evropskog privatnog društva (*Societas Privata Europaea - SPE*) u 2008. godini.⁴⁸²

Predlogom se pokušalo pojednostaviti i fleksibilizovati prekograničnu delatnost kroz jedinstvenu evropsku formu društva s ograničenom odgovornošću u svim državama članicama.

S obzirom na to da predlog nije naišao na podršku među svim državama članicama, Evropska komisija povukla je predlog o statutu evropskog privatnog društva i usmerila se na donošenje novih mera kojima bi se poboljšala mogućnost većeg prekograničnog delovanja malih i srednjih privrednih preduzeća Evropske unije.

Posredstvom takve odluke, u aprilu i maju 2014., a na temelju člana 50. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, Evropski parlament i Veće odlučili su savetovati se s Evropskim ekonomskim i socijalnim odborom (EESO) o Predlogu direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom⁴⁸³

Međutim, Odbor se izjasnio o Predlogu kao nejasnim, nedovoljno razrađenim i istaknuo kako sadrži velik broj problematičnih odredbi i velikih potencijalnih rizika za ozbiljno poslovanje na unutrašnjem tržištu za interese poverilaca, potrošača i radnika.⁴⁸⁴

U svom mišljenju, Odbor je smatrao diskutabilnom i odabrani pravni osnov (čl. 50. UFEU-a), za koji je smatrao da nije uverljiv i da mu je svrha izbegavanje obaveza jednoglasnog odlučivanja u Veću, a sve kako bi se izbegao neuspeh kakav se dogodio kod evropskog privatnog privrednog društva.

⁴⁸¹ Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008), str. 3.; vidjeti isto i: Guidotti, R., op. cit., str. 332., Horak, H., Dumančić, K., Pecotić Kaufman, J., op. cit., str. 257

⁴⁸² COM(2012) 573, 3.10.2012.

⁴⁸³ COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD).

⁴⁸⁴ Mišljenje Evropskog gospodarskog i socijalnog odbora o Predlogu direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD)

Dalje su istaknuli, da bez obzira što bi se SUP kao alternativna forma privrednog društva formalno trebao uvesti u nacionalna zakonodavstva, glavna bi suštinska obeležja SUP-a bila očitno određena nadnacionalnim pravom i kako bi odgovarajući pravni osnov trebao da bude članak 352. UFEU-a.⁴⁸⁵

EESO je istakao kako podupire nameru da se pre svega malim i srednjim preduzećima omogući što jednostavnije osnivanje privrednog društva međutim, smatrali su kako propisani minimalni osnivački kapital za SUP u iznosu od 1 evra i zabrana obaveze odvajanja sredstava de facto predstavljaju poklonjeno ograničenje odgovornosti. Izrazili su i strah kako bi to moglo podstaknuti tržišne aktere da zahtevaju lična jemstva od vlasnika preduzeća kako bi se osigurale treće strane (potrošači, dobavljači, poverioci), što će poništiti prednosti ograničene odgovornosti.

Namera da se novom pravnom formom privrednog društva olakšaju aktivnosti na unutrašnjem tržištu, pre svega malim i srednjim preduzećima (uključujući novoosnovana i mikropreduzeća) naišla je na odobravanje pa je preporučeno ograničavanje oblasti primene direktive samo na ta preduzeća. Preporuka je data posredstvom toga da instrument nije osmišljen za to da koncernima koji posluju globalno pruži mogućnost da svoja društva ćerke sa stotinama ili hiljadama zaposlenih registruju kao SUP.⁴⁸⁶

Preko odredbi za minimalan iznos osnivačkog kapitala konstatovano je da bi usvajanjem Predloga direktive u mnogim državama članicama mogli biti dovedeni u pitanje osnovni elementi nacionalnog prava privrednih društava koji se odnose na društva kapitala i izražena je sumnja u usklađenost odabranog pravnog osnova načelom supsidijarnosti. Iz tog razloga EESO je zahtevao da se SUP koristi samo u slučaju preduzeća s prekograničnim poslovanjem, koja u trenutku upisa posluju u najmanje dve države članice ili mogu verodostojno dokazati da će najkasnije unutar određenog vremenskog roka (otprilike dve godine) nakon upisa poslovati u najmanje dve države članice.⁴⁸⁷

EESO je iz navedenih razloga izrazio uvažavanje Komisijinog društvenog angažmana u korist malog i srednjeg preduzetništva, ali je istakao prilično veliku potrebu za raspravom s obzirom

⁴⁸⁵ Mišljenje Evropskog gospodarskog i socijalnog odbora o Predlogu direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD), str.2.

⁴⁸⁶ EGSO je predložio da se kao SUP smeju registrovati samo ona preduzeća koja ispunjavaju kriterijume iz člana 3. stavka 2. Direktive 2013/34/EU (Računovodstvene direktive). To bi značilo da u trenutku kad SUP dosegne određenu veličinu, preduzeće mora poprimiti drugačiju pravnu formu.

⁴⁸⁷ za primer je upućeno na Predlog uredbe o Statutu evropske zaklade (FE) kao i privremeno izvešće Evropskog parlamenta o toj temi.

na konkretan sadržaj direktive. Uz provedbu iznesenih predloga EESO je bio spreman dati pozitivnu ocenu Predloga direktive.

Posebno je istaknuta važnost pronalaska uravnoteženog rešenja uz blisku saradnju s deonicima, koja je nažalost na samom početku izostala.

Inicijativa za donošenje predloga direktive Evropskog parlamenta i Veća zasniva se na istraživanju provedenom među javnim telima, sindikatima, privrednim društvima, pripadnicima akademske zajednice i pojedincima unutar granica Evropske unije, a s ciljem razvoja strategije budućeg razvoja evropskog kompanijskog prava.⁴⁸⁸ Prilikom pokretanja inicijative, javni beležnici su ukazali na pitanje sigurnosti elektronske registracije privrednih društava kao i na potrebu odgovarajućeg nadzora nad takvim postupkom. Takođe, istaknuta je potreba dodatne provere solventnosti privrednika koji poslovanje pokreću s niskim nivoom osnivačkog kapitala.⁴⁸⁹

Nakon sprovedene procene uticaja koje je sprovedla Evropska komisija odustalo se od nesprovodivih predloga, odnosno izostala je potpora zainteresovanih strana pa *Societas Unius Personae* ne predstavlja nadnacionalnu pravnu formu privrednog društva, a odgođeno je i usklađivanje kompanijskog prava povezanog s osnivanjem društava ćerke samo s malim i srednjim preduzećima kao osnivačima.

Osnovni elementi predloga Direktive o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom mogu da se sumiraju u nekoliko tačaka:

- a) predlaže se privrednopravna forma za privatna društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom uz iste zahteve u nacionalnim zakonodavstvima svih država članica,
- b) države članice bile bi obavezne da omoguće registraciju *Societas Unius Personae* direktno putem interneta bez potrebe da osnivač u tu svrhu dolazi u zemlju na registraciju,
- c) propisuje se obrazac osnivačkog ugovora koji bi u čitavoj Evropskoj uniji bio jednak, dostupan na svim službenim jezicima Evropske unije i trebalo bi da sadrži elemente potrebne za vođenje privatnog društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom,
- d) osnivački kapital bi iznosio jedan evro i

⁴⁸⁸ Kako je navedeno u preambuli predloga Direktive o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom, u javnom elektroničkom savetovanju učestvovala su 242 deonika pri čemu je njih 62% izrazilo stanovište kako bi usklađivanje pravila za društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom olakšalo prekogranično delovanje. 64% je smatralo da takva inicijativa mora sadržavati elektroničku registraciju privrednog društva standardizovanim obrascem u celoj Evropskoj uniji

⁴⁸⁹ Predlog Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom, COM(2014) 212 final, 4.

e) provera bilansa i potvrda o solventnosti osigurala bi poverioce u poslovanju s društvom.⁴⁹⁰

Kao interes osnivača preduzeća naglašeno je omogućavanje nekomplikovanog osnivanja privrednog društva u razumnom roku. Istaknulo se, međutim, kako upis SUP-a isključivo putem interneta i bez sigurnosne provere osnivača privrednog društva može da uzrokuje brojne probleme i opasnosti. Smatralo se kako ukidanje provere identiteta može podstaknuti netransparentnost u pogledu poslovnih partnera, ugrožavati ozbiljnost pravnog poslovanja i slabiti interese potrošača što bi dalje podsticalo i omogućavalo osnivanje fiktivnih preduzeća i nastajanje prividne samostalnosti⁴⁹¹. Kako bi se ipak udovoljilo želji za upisom putem interneta, predložilo se pravo slobodnog izbora državama članicama da same odluče hoće li ih predvideti. Međutim, u tom bi slučaju nadležno telo i/ili javni beležnik trebali sprovesti neku vrstu preliminarne provere identiteta te informisati i savetovati osnivača.

Na posletku, odabrana je mogućnost elektronske registracije uz standardizovan obrazac osnivačkog ugovora kao i zahtev za osnivačkim kapitalom od minimalnih 1 evro, koji prate provera bilansa preduzetnika i potvrda o njegovoj solventnosti.

Predlogom direktive o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom nazvanog *Societas Unius Personae* standardizuju se zahtevi za osnivanje takvog društva, ukida se zahtevni postupak registrovanja ogranaka i tako malim i srednjim preduzećima olakšava prekogranično poslovanje.

Inicijativu za donošenje predloga podržali su privrednici, ali postavlja se pitanje koliko je takva jedinstvena forma privrednog društva potrebna državama članicama koje su u svojim nacionalnim zakonodavstvima već propisale fleksibilne uslove za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću.⁴⁹²

2.3.2. Osnivanje

Mogućnost osnivanja društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom prema harmonizovanim pravilima u svakoj od država članica velikim delom doprinosi razvoju

⁴⁹⁰ Gongeta, S. (2015). *Societas Unius Personae – ujednačavanje nakon regulatornog natjecanja*, Harmonius-Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, Beograd, str. 78.-92

⁴⁹¹ Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora o Predlogu direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD), str. 7.

⁴⁹² Gongeta, S. (2014). *Societas Unius Personae – ujednačavanje nakon regulatornog natjecanja*, izlaganje na IX. Harmonius ZLATIBOR

kompanijskog prava Evropske unije.⁴⁹³ Kako je predviđeno Direktivom, *Societas Unius Personae* može se osnovati *ex nihilo* ili pretvaranjem privrednog društva koje već postoji u neku drugu pravnu formu privrednog društva.⁴⁹⁴

Osniva li se *Societas Unius Personae ex nihilo*, može ga osnovati fizičko i pravno lice pa i ono pravno lice koje je društvo s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

Prilikom konsultacija EESO je smatrao kako se ukidanjem minimalnog osnivačkog kapitala uz istovremeno ograničavanje odgovornosti člana privrednog društva osnivaču signalizuje da će preduzetnički rizik preuzeti društvena zajednica što je u potpunosti protivrečno načelu tržišne ekonomije. Osim toga, minimalni osnivački kapital od velike je važnosti i kao „prag pouzdanosti“ jer je signal osnivačima preduzeća da se za dobivanje prava na ograničenje odgovornosti mora dati doprinos za rizik pa i da se samim time šanse i rizici projekata moraju pažljivo procenjivati.⁴⁹⁵ Velik i poslovnoj svrsi društva primeren minimalni osnivački kapital predstavlja bitan element svakog preduzeća. Obaveza stvaranja rezerve bila bi, dodatna primerena mera za jačanje vlastitog kapitala radi sprečavanja insolventnosti.

U svom mišljenju EESO je istaknuo da izjava upravnika o solventnosti ne može da bude nadomestak za dovoljan minimalni osnivački kapital i odgovarajuće propise o očuvanju kapitala, naročito jer izjavu o solventnosti u svakom slučaju prati nesigurnost, a rizik od netačne prognoze preuzima poverilac. Izjavu o solventnosti trebao bi potpisati nezavisni spoljašnji revizor.

Registrovano sedište i središnja uprava odnosno glavno mesto poslovanja *Societas Unius Personae* mora da bude u državi članici Evropske unije. Odredbe koje se odnose na postupak registrovanja čine glavni deo Direktive i predstavljaju osnovno pitanje u smislu olakšavanja poslovnog nastanjivanja društava ćerke u državama članicama Evropske unije osim matične države privrednog društva. Direktivom se od država članica zahteva da ponude postupak registracije koji se u potpunosti može sprovesti elektronski na daljinu i bez potrebe za fizičkom prisutnošću osnivača pred telima države članice u kojoj se vrši registracija. Zato isto tako mora biti moguće elektronski sprovesti svu komunikaciju između tela odgovornog za registraciju i osnivača. Registracija SUP-a mora završiti unutar tri radna dana kako bi bilo moguće brzo osnivanje privrednih društava.⁴⁹⁶

⁴⁹³Jevremović Petrović, T. (2014). *Evropsko jednočlano društvo – forma za lakše funkcionisanje grupe društava*, Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom EU – 2014 (ur. Vuk Radović), Beograd, str. 50.

⁴⁹⁴ čl. 8. i 9. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom

⁴⁹⁵ Mišljenje Evropskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu direktive Evropskog parlamenta i Vijeća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD), str. 7. i 8.

⁴⁹⁶ Čl. 14. Direktive

Registrovano sedište i središnja uprava odnosno glavno mesto poslovanja Societas Unius Personae mora da bude u državi članici Evropske unije.

Obavezna elektronska registracija koju predlaže Komisija, bez potrebe da osnivač fizički dođe u neku kancelariju (npr. javnobeležničku), može dovesti u pitanje transparentnost SUP-a. Zbog toga je savetovanje o pravima i dužnostima povezanim s osnivanjem preduzeća od velike važnosti i za same osnivače. Elektronskim putem vrlo je teško proveriti nečiji identitet. U slučaju registracije putem interneta takođe bi bili osujećeni Komisijini naponi u borbi protiv pranja novca. EESO je u svom Mišljenju istakao kako smatra bitnim da se u interesu malih i srednjih preduzeća definiše „primereni rok“ za osnivanje SUP-a.⁴⁹⁷ Države članice trebale bi imati slobodu da same odluče hoće li predvideti upis SUP-a putem interneta. Međutim, u tom bi slučaju elektronska registracija trebala biti povezana s nekom vrstom preliminarne provere. Tako bi nadležno telo i/ili javni beležnik mogli pre svega proveriti identitet osnivača te ga informisati o važnim pravnim posledicama.

EESO je isticao kako SUP zbog razlikovanja registrovanog i administrativnog sedišta vrlo lako može izbeći pravni poredak zemlje u čijoj teritoriji stvarno posluje. Različiti primeri pokazuju da to ide na štetu zaštite poverilaca i potrošača, ali i prava zaposlenih na odlučivanje, koje se time može lako zaobići. Istaknuto je dalje, da potpuno slobodan odabir registrovnog sedišta na lokaciji na kojoj se ne obavlja nikakva delatnost povećava opasnost od zloupotrebe, pored ostalog i zato što je tako mnogo jednostavnije izbeći kontrolu nadležnih tela. Pravo odlučivanja zaposlenih predviđeno u državi članici u kojoj neki SUP obavlja znatan deo svojih privrednih delatnosti ne sme se zaobilaziti odabiranjem registrovanog sedišta u nekoj drugoj državi članici. Osim toga, još uvek ne postoji jedinstveni evropski registar preduzeća. To je i jedan od razloga da je pre razmatranja mogućnosti dalje liberalizacije bilo upozoreno na obavezno preduzimanje korekcija.

Razlikovanje registrovanog i glavnog administrativnog sedišta otežaće i ostvarivanje prava, jer će možda biti neophodno zahtev podneti na registrovanom sedištu ili jer zakonski izborneno pravo mora biti ostvareno u državi u kojoj se nalazi registrovano sedište. Međunarodno je uručivanje dokumenata prema dosadašnjim iskustvima problematično, uprkos evropskim propisima (Uredba o dostavi pismena, Uredba o nalogu za izvršenje), pa bi i sudske parnice i ostvarivanje prava trajali duže i bili komplikovaniji. Direktiva bi iz tog razloga obavezno trebala da propisuje istovetnost registrovanog i administrativnog sedišta, u skladu sa

⁴⁹⁷ Mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora o Predlogu direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD), str. 7.

zakonodavstvom Unije koje se odnosi na evropsku kompaniju (SE) i evropsku zadrugu (SCE).

Direktiva sadržava opširan popis dokumenata i podataka koji bi mogli biti potrebni državama članicama u svrhu registracije SUP-a. Nakon registracije SUP može promeniti dokumente i podatke u skladu s postupkom utvrđenim nacionalnim pravom.⁴⁹⁸ S obzirom na to da SUP ima samo jednog imaooca udela, sme da izda samo jedan udeo koji se ne može podeliti.⁴⁹⁹

Direktivom je propisano da osnivački kapital iznosi najmanje 1 evro ili najmanje jednu jedinicu nacionalne valute u državi članici u kojoj valuta nije evro. Države članice ne bi trebale uvesti nikakva najveća ograničenja vrednosti jedinog udela ili uplaćenog kapitala i ne bi trebale zahtevati da SUP izdvaja zakonske rezerve. Međutim, Direktivom je SUP-ovima dopušteno izdvajanje dobrovoljnih rezervi.⁵⁰⁰

U okviru Direktive utvrđena su i pravila povezana s raspodelom (npr. dividendi) jedinom članu SUP-a. Do raspodele može doći ako SUP zadovolji proveru bilansa stanja, pokazujući da će nakon raspodele preostala aktiva SUP-a biti dovoljna za potpuno pokriće njegovih obaveza. Pre bilo kakve raspodele upravljačko telo mora jedinom članu osigurati potvrdu o solventnosti. Uključivanje dvaju zahteva u Direktivu osigurava visok nivo zaštite poverilaca, što bi trebalo pomoći razvoju dobrog ugleda obeležje „SUP”.⁵⁰¹

U čl. 16. direktive obuhvaćena su ovlašćenja donošenja odluka jedinog člana, rad upravnog tela i zastupanje SUP-a u odnosu na treće strane.

Kako bi se olakšale prekogranične delatnosti malih i srednjih preduzeća i ostalih privrednih društava, Direktivom je jedinom članu dodeljeno pravo donošenja odluka bez potrebe za održavanjem glavne skupštine pa su u njoj izneseni predmeti o kojima jedini član mora odlučiti. Jedan bi član morao moći donositi sve odluke osim onih navedenih u Direktivi, uključujući delegiranje svojih ovlašćenja upravljačkom telu ako je to dopušteno nacionalnim pravom.⁵⁰²

Kako je dalje navedeno u Preambuli Predloga Direktive samo fizička lica mogu postati upravnici SUP-ova, osim ako je to pravom države članice registracije dopušteno pravnim licima. Direktiva uključuje određene odredbe o imenovanju i smenjivanju direktora. Direktori

⁴⁹⁸Čl. 13. Direktive

⁴⁹⁹Čl. 15. Direktive.

⁵⁰⁰Čl. 16. Direktive.

⁵⁰¹Čl. 18. Direktive.

⁵⁰²Preambula Predloga Direktive o SUP-u, str. 8.

su odgovorni za upravljanje SUP-om i predstavljaju i SUP u smislu njegova poslovanja s trećim stranama. U članku 22. predviđa se da bi SUP mogao biti privlačan model grupama privrednih društava i Direktivom se zato jedinom članu dozvoljava davanje uputstava upravljačkom telu. Međutim, ta uputstva moraju biti u skladu s nacionalnim zakonima kojima se štite interesi ostalih strana.

SUP može biti pretvoren u drugu nacionalnu pravnu formu. U slučaju da zahtevi ove Direktive više nisu ispunjeni, SUP mora preuzeti drugu pravnu formu privrednog društva ili se mora raspustiti. Ako to ne učini, nacionalna tela moraju imati vlast raspuštanja privrednog društva.⁵⁰³

Završne odredbe sadrže obaveze država članica za utvrđivanje odgovarajućih sankcija za kršenje Direktive, nacionalnog prava ili osnivačkog ugovora.⁵⁰⁴ Komisija se ovlašćuje da donosi delegirane i sprovedbene akte, a predloženo je i delegiranje vlasti za donošenje dvaju provedbenih akata na Komisiju – u odnosu na obrasce za registraciju i osnivačke ugovore sadržane u čl. 11. st. 3. i čl. 13. st. 2. Direktive.⁵⁰⁵

Direktivom se stavlja izvan snage Direktiva 2009/102/EZ koja je zamenjena ovom Direktivom i menja se Uredba 1024/2012⁵⁰⁶ kako bi se dopustila upotreba Informacijskog sistema unutrašnjeg tržišta.⁵⁰⁷

Države članice biće obavezne preneti odredbe ove Direktive najkasnije dve godine od datuma njenog donošenja. U međuvremenu će Komisija doneti potrebne sprovedbene akte. Države članice pozivaju se da započnu proces sprovođenja odmah nakon što ova Direktiva stupi na snagu.

Pitanje koje se postavlja je da li će ovaj Predlog direktive pridoneti tome da pozitivni naponi Komisije u podsticanju prekograničnih aktivnosti ostvare uspeh. EESO smatra da su neke države članice u okviru pregovora o evropskom privatnom privrednom društvu zahtevale dovoljan osnivački kapital, jedinstvo registrovanog i administrativnog sedišta i harmonizovane norme suodlučivanja. Takođe, smatra da nije svrsishodno to što se opravdani zahtevi tih država članica u predloženom nacrtu potpuno zanemaruju.

⁵⁰³ Čl. 25. Direktive

⁵⁰⁴ Čl. 28. Direktive

⁵⁰⁵ Preambula Predloga Direktive o SUP-u, str. 8.

⁵⁰⁶ Uredba (EZ) br. 1024/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o administrativnoj saradnji putem Informacijskog sistema unutrašnjeg tržišta (IMI) (SL L316, 14.11.2012., str. 1.).

⁵⁰⁷ Čl. 29. i 30. Direktive.

2.3.3. Ugovor o osnivanju

S obzirom na značenje ostvarivanja slobode poslovnog nastanjanja i regulatorno takmičenje između država članica koje je njome uzrokovano i ovaj predlog direktive upućuje na sistem rada Evropske komisije i Veća na rešavanju problema skupog prekograničnog delovanja malih i srednjih preduzetnika.

Osnivački akt *Societas Unius Personae* je osnivački ugovor predviđen standardnim obrascem čija je upotreba obavezna prilikom elektronske registracije. Jedinstveni obrazac obuhvata pitanja povezana s uspostavljanjem, udelom, osnivačkim kapitalom, sistemom upravljanja, računima i raspuštanjem *Societas Unius Personae*.⁵⁰⁸ Osnivački ugovor se kasnije može izmeniti elektronski ili drugačije u skladu s nacionalnim pravom i taj se podatak upisuje u registar privrednih društava u državama članicama registracije.

Člankom 13. predviđeni su podaci koje države članice mogu zahtevati prilikom registracije *Societas Unius Personae*: naziv *Societas Unius Personae*, adresu registrovanog sedišta, središnje uprave ili glavnog mesta poslovanja *Societas Unius Personae*, delatnost, imena, adresu i podatke potrebne za identifikaciju osnivača, vlasnika i lica ovlašćenih na zastupanje društva, osnivački kapital, nominalne vrednosti svakog udela, osnivački ugovor, pa ako je primenjivo, odluku kojom se ovlašćuje pretvaranje društva s ograničenom odgovornošću u *Societas Unius Personae*.

Registracija se vrši u državi članici gde *Societas Unius Personae* mora imati svoje registrovano sedište. Stiče pravnu ličnost upisom u registar privrednih društava države članice registracije koje su dužne da osiguraju mogućnost potpunog završetka postupka elektronske registracije za novoosnovane *Societas Unius Personae*. Potvrdu o registraciji izdaje nadležno telo države članice najkasnije u roku tri dana od primanja potpune dokumentacije.

Societas Unius Personae ne izdaje više od jednog udela koji se ne deli. Ako jedini udeo poseduje više lica, oni se smatraju jednim članom.

Osnivački kapital iznosi najmanje jedan evro, a u državama članicama u kojima evro nije nacionalna valuta osnivački kapital jednak je jednoj jedinici valute te države članice. Za razliku nacionalnih zakonodavstava država članica⁵⁰⁹ Direktiva ne zahteva obavezno

⁵⁰⁸ čl. 11. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom

⁵⁰⁹ Nemačka i Republika Hrvatska.

zadržavanje zakonskih rezervi, ali dozvoljava mogućnost dobrovoljnih rezervi društva. Države članice ne mogu određivati najveću vrednost jednog udela.⁵¹⁰

Naknada za udeo isplaćuje se u celini u trenutku registracije Societas Unius Personae. U slučaju elektronske registracije naknada se uplaćuje na bankovni račun društva.

Upravu Societas Unius Personae čine jedan ili više direktora, koje mogu biti poslovno sposobna fizička lica i pravna lica ako je to u skladu s nacionalnim pravom države članice. Njihov broj se uređuje osnivačkim ugovorom i imenuju se na neograničeno vreme. Jedini član može sam postati direktor, ali i u bilo kojem trenutku smeniti direktora donošenjem odluke. Takođe, ovlašćen je davati uputstva upravljačkom telu.⁵¹¹

Zastupnici Societas Unius Personae mogu biti upravljačko telo sastavljeno od jednog ili više direktora koji, ako osnivačkim ugovorom nije ništa drugo određeno, društvo mogu pojedinačno zastupati. Pravo zastupanja moguće je delegirati, ali je isključena mogućnost delegiranja dužnosti pokretanja stečajnog postupka ili likvidacije društva.

Societas Unius Personae može u bilo kojem trenutku odlučiti pretvaranju u drugu formu privrednog društva, a u slučaju da prestane delovati u skladu s Direktivom, države članice dužne su osigurati zahtev za njegovim raspuštanjem ili pretvaranjem u drugu formu privrednog društva. Takvo društvo prestaje da upotrebljava kraticu *SUP*.

Direktivom se osigurava standardni obrazac za osnivačke ugovore čija je upotreba obavezna u slučaju elektronske registracije. U njoj se utvrđuje minimalni sadržaj obrasca koji će biti uključen u prvostepeni akt koji donosi Komisija.⁵¹² Kako je navedeno u samom Predlogu direktive „osnivački ugovor” znači ugovor o osnivanju ili statut ili bilo koje drugo pravilo ili dokument o osnivanju kojim se osniva privredno društvo.⁵¹³ Jedinstvenim obrascem za osnivačke ugovore obuhvataju se pitanja povezana s uspostavom, udelom, osnivačkim kapitalom, organizacijom, računima i raspuštanjem *SUP*-a. Stavljajući se na raspolaganje elektronski način registracije. Osnivački ugovor se može promeniti nakon registracije, ali promene moraju biti u skladu s odredbama Direktive i nacionalnim pravom.⁵¹⁴ *SUP* i njegov osnivački ugovor podležu nacionalnom pravu države članice u kojoj je *SUP* registrovan, odnosno u skladu s primenjivim nacionalnim zakonodavstvom.

⁵¹⁰ čl. 16. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

⁵¹¹ čl. 22. i 23. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

⁵¹² čl. 11. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

⁵¹³ čl. 2. st. 4. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom

⁵¹⁴ čl. 12. Direktive Evropskog parlamenta i Veća o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

U slučaju elektronske registracije SUP-a trebalo bi zahtevati upotrebu obrasca za osnivačke ugovore. Ako je u skladu s nacionalnim pravom dozvoljena druga forma registracije, upotreba obrasca nije potrebna, ali osnivački ugovor mora da bude u skladu sa zahtevima Direktive.⁵¹⁵

Uporednopravna analiza nacionalnih izvora kompanijskog prava, pokazuje da nejednako utvrđeni standardi u oblasti kompanijskog prava, posebno u pogledu pravnih formi predviđenih za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije zaštićeno institutom slobode poslovnog nastanjivanja.

Sloboda poslovnog nastanjivanja unutar granica Evropske unije kao jedinstvenog tržišta zagarantovana je već odredbama primarnog zakonodavstva, tačnije Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice i nezamislivo je njeno ostvarenje u praksi bez harmonizovanih propisa država članica u kojima se privrednim društvima ona i osigurava.

Glavni ciljevi harmonizacije kompanijskog prava su lakše ostvarenje poslovnog nastanjivanja, lakši i brži pristup javnosti informacijama o društvima, pojednostavljivanje zahteva za obelodanjivanje podataka koji su propisani za privredna društva i uklanjanje pravnih prepreka za razvoj privrednih društava na evropskom nivou. Jedinostveno, unutrašnje tržište podrazumeva osnivanje društava na nivou Evrope, a privrednim je društvima omogućeno delovanje na teritoriji cele Unije prema jedinstvenom pravnom okviru.

U Evropskoj uniji može se stvarati i nadnacionalno pravo koje se neposredno primenjuje u zemljama članicama kojeg su neposredni adresanti zemlje članice i njihovi građani. Takvo pravo ima prednost pred nacionalnim pravom i ne može se zameniti ni menjati nacionalnim pravom, ali kako je reč o usamljenim propisima, njihova primena nemoguća je bez primene ostalih propisa nacionalnog prava.

Nakon mnogo godina neuspelih pokušaja uspostavljanja jedinstvenog okvira Evropske Unije za preduzeća, zakonodavnim instrumentima koje je 2001. usvojilo Veće omogućeno je stvaranje evropskih privrednih društava. Usvojena su pravila za Evropsku zadrugu, a stvoreno je i Evropsko ekonomsko interesno udruženje (EEIG). Evropsku kompaniju (Societas Europaea, SE) moguće je osnovati od 2001. godine.

Dinamična dešavanja u privredi i tržišta kapitala zahtevaju konstantu modernizaciju propisa i prilagođavanje aktuelnim zahtevima kako u nacionalnim zakonodavstvima, tako i na nivou Evropske unije kao jedinstvenog tržišta uz uredbe i direktive, kao instrumente sekundarnog

⁵¹⁵ Predlog Direktive o SUP-u, str. 12.

zakonodavstva. Jedan od neuspelih pokušaja i predloženih formi privrednog društva predviđen je Nacrtom Uredbe o evropskom privatnom društvu u junu 2008. godine.

Od ukupnog broja malih i srednjih privrednih društava registrovanih u Evropskoj uniji njih otprilike 12 miliona čine društva s ograničenom odgovornošću, a gotovo polovina njih su društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom.

Iz tog razloga poslednji od predloga harmonizovanja je Direktiva o SUP-u koji bi u svakoj državi članici trebalo da se osnivaju u formi društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom. Odredbe o osnivanju, osnivačkom aktu i organima upravljanja konkurentna su nacionalnim zakonodavnim rešenjima društva s ograničenom odgovornošću koja prate dinamiku moderne privrede što je potvrda konstantnog razvoja regulative društva s ograničenom odgovornošću u evropskom zakonodavstvu.

3 DEO TREĆI

3. 1. GLAVA PRVA

3.1.1. Razvoj kompanijskog prava u RH

Bez zalaženja u istorijsko nasleđe, u ovom poglavlju prikazana je regulativa hrvatskog kompanijskog prava koje je od donošenja Zakona o trgovačkim društvima 1993. godine orjentisano na savremenu privredu i tržište. Kada se govori o privrednim društvima, koja čine pretežni deo društava u Republici Hrvatskoj, najbitniji izvor kompanijskog prava je upravo Zakon o trgovačkim društvima koji je u primeni od 1. januara 1995. godine. Zakonom o trgovačkim društvima su uređeni status, uređenje i delovanje javnog privrednog društva (hrv. *javnog trgovačkog društva*), komanditnog društva, ekonomskog interesnog udruženja (hrv. *gospodarskog interesnog udruženja*) i tajnog društva kao društava lica i akcionarskog društva (hrv. *dioničkog društva*) i društva s ograničenom odgovornošću kao društava kapitala. Kompanijsko pravo ne čine samo propisi, nego i sudska praksa i doktrina uzeti kao celina pa je nezamislivo govoriti o uvođenju kompanijskog prava bez propisa koji bi ga uređivali. Donošenje pravnih propisa bio je prvi uslov da se ono uvede.

Do donošenja Zakona o trgovačkim društvima formalno uvedena privredna društva, koja se nisu tako i nazivala, bila su podnormirana i slobodno se može zaključiti kako je bilo dozvoljeno samo njihovo osnivanje, a sve ostalo je bilo prepušteno slobodnom uređenju zainteresovanih.⁵¹⁶

S obzirom da u oblasti pravnog uređenja privrednih društava nema ničega što već negde nije regulisano odnosno negde se ne primenjuje, prilikom izrade zakonodavnog okvira za kompanijsko pravo odlučeno je uzor potražiti u već razvijenim evropskim zemljama. Zakonodavstva drugih država, sudska i poslovna praksa i pravna književnost u toj su oblasti već razvijeni pa nema potrebe za ičim drugim osim za prihvatanjem onoga do čega su drugi već došli.⁵¹⁷

Uzor se tražio u u nekoj od evropskih zemalja izvan bivšeg socijalističkog uređenja, jer je na tom teritoriju kompanijsko pravo već bilo jako dobro razvijeno. Iskustva engleskog i američkog prava bila su teže prihvatljiva zbog tradicionalno velike razlike tih i kontinentalnih prava (*common law, sistem equity, dugogodišnji izgrađeni sistem sudskih predsedana*).⁵¹⁸

Kako se pokazalo u poslovnoj praksi, razlike među ova dva sistema pravnog uređenja društva s ograničenom odgovornošću i jednostavnost za njegovo osnivanje u *common law* zakonskim odredbama dovele su poslednjih godina do regulatornog takmičenja između država članica Evropske unije.

⁵¹⁶ Barbić, J., op.cit., str. 343.

⁵¹⁷ Ibid.

⁵¹⁸ Barbić, J. (2007). op.cit., str. 344.

Izrada propisa o privrednim društvima zasnovana na nemačkim pravnim iskustvima, značila je prihvatanje široko usvojenih standarda za uređenje pravnih odnosa u oblasti privrednih društava. Osim što su tamo uređena s više zakona bilo je moguće koristiti i iskustva sadržana u bogatoj sudskoj praksi.⁵¹⁹

U periodu izrade novog zakona, u Hrvatskoj tada nije još do kraja bilo rešeno ni osnovno pitanje vlasništva, a trebalo je uvesti propise za vreme kada se ono više neće ni postavljati. U zemlji u kojoj se tek stvaralo, privatno vlasništvo je moralo postati normalnim osnovom privrednog i pravnog sistema zemlje.

Zakonom o trgovačkim društvima Hrvatska je u zakonodavnom smislu nastavila tamo gde je stala 1. januara 1876. kada je stupio na snagu Trgovački zakon donet 1875. godine.⁵²⁰

Sadržaj normi Zakona o trgovačkim društvima rađen je prema uzoru na nemačka i austrijska pravna pravila iz oblasti kompanijskog prava. Kako se nemačko kompanijsko pravo razvijalo pod uticajem evropskog prava, hrvatski zakonodavac je preuzimanjem postojećih rešenja iz nemačkog prava preuzeo i evropske pravne standarde čime je olakšano kasnije prilagođenje zakonodavnog okvira pravnoj tekovini Evropske unije.⁵²¹ Zakon o trgovačkim društvima je donesen krajem 1993. godine, ali je stupio na snagu 1. januara 1995. godine do kada su doneseni propisi potrebni za njegovo sprovođenje.

Orijentisanje na privredu zasnovanu na preduzetništvu i tržištu koje je u drugačijoj formi postojalo i pre toga, zahtevala je radikalnu promenu tipova privrednih subjekata.⁵²²

Hrvatski zakonodavac prihvatio je onakvu podelu privrednih društava kako je poznaje nemačko pravo pa se tako razlikuju društva lica i društva kapitala, unutrašnja i spoljašnja i društva koja imaju i društva koja nemaju pravnu individualnost. Međusobno ih razlikuju zajednička obeležja pa se pravila koja vrede za jedna ne primenjuju na druga društva.⁵²³

Prema Zakonu o trgovačkim društvima, društvima lica smatraju se javno privredno društvo (hrv. javno trgovačko društvo), komanditno društvo i ekonomsko interesno udruženje (hrv. gospodarsko interesno udruženje), a društvima kapitala akcionarsko društvo (hrv. dioničko društvo) i društvo s ograničenom odgovornošću. Ortaštvo je u to vreme bilo uređeno Zakonom o obveznim odnosima, a zadruge Zakonom o zadrugama.

⁵¹⁹Ibid.

⁵²⁰Gorenc, V. et al., (2004). op.cit., str.7.

⁵²¹Barbić, J. (2007). op.cit., str. 345.

⁵²²Ibid, str. 343.

⁵²³Ibid, str. 353.

Društva lica ili personalna društva karakterizuje povezanost članova njihovom jedinstvenošću i radom, a mora postojati barem jedan član koji za obaveze društva odgovara čitavom svojom imovinom. U slovenačkom pravu kao društvo lica navodi se i tajno društvo (čl. 1., st. 3., alineja 1 ZGD).⁵²⁴

Društva kapitala za osnov udruživanja imaju kapital, a ne svoje članove.

Članovi u društvo unose određeni kapital, stvari i prava izražena u novcu, a za obaveze društva ne odgovaraju imovinom koju nisu uneli u društvo. U hrvatskom pravu to su akcionarsko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću.

U pravnoj literaturi ove dve forme društva često se upoređuju što je i logično s obzirom da je društvo s ograničenom odgovornošću nastalo kao fleksibilna verzija akcionarskog društva.

Glavna zajednička karakteristika im je kapital za koji zakonodavci propisuju minimalan iznos pri osnivanju društva. Kod akcionarskog društva i društva s ograničenom odgovornošću nedostaje odgovornost članova za obaveze društva osim u slučaju proboja pravne ličnosti. Pravo glasa i ostala članska prava zavisna su od visine uloga, a isto je propisano i za učestvovanje u dobiti društva. Glavna obaveza članova društva je unošenje uloga u društvo, a ne upravljanje društvom. Društva kapitala imaju organe, a jedino u skupštini mogu učestvovati svi članovi.⁵²⁵

3.1.2. Reforme Zakona o trgovačkim društvima

Zakon o trgovačkim društvima najvažniji je izvor kompanijskog prava u Republici Hrvatskoj. Prilikom njegove izrade, trebalo je stvoriti praksu koja nije imala oslonca u onome što se primenjivalo pre njega i predstavljao je radikalnu raskrnicu prema do tada postojećem stanju.⁵²⁶

Izradom Zakona o trgovačkim društvima, a uvažavajući već postojeće odredbe u pravu Republike Nemačke kao njegovom uzoru, u hrvatski pravni sistem uvrštena su moderna, evropska rešenja.

Od njegovog donošenja 1993. godine do danas, Zakon o trgovačkim društvima doživeo je nekoliko izmena i dopuna. Pre svega usklađen je s Prvom direktivom Veća br. 68/151/EEC (o publicitetu) od 9. marta 1968. o koordinaciji zaštitnih mehanizama koje, u

⁵²⁴ Gorenc u: Gorenc (ur.). (2004.) *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 8.

⁵²⁵ Ibid, str. 9.

⁵²⁶ Barbić, J. (2011). *Zakon o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 1.

svrhu zaštite interesa članica i ostalih, države članice zahtevaju od društava u smislu člana 58. stav 2. Ugovora, s ciljem harmonizacije takvih zaštitnih mehanizama u celoj Zajednici i svim njenim izmenama i dopunama zaključno s Direktivom br. 2003/58/EC, Drugom direktivom Veća br. 77/91/EEC (o kapitalu) i svim njenim izmenama i dopunama zaključno sa Direktivom br. 2003/68/EC, Trećom direktivom Veća br. 78/855/EEC od 09. oktobra 1978. koja se zasniva na članu 54. stav 3. tačka g) Ugovora, a odnosi se na spajanja akcionarskih društava (o fuziji akcionarskih društava), Šestom direktivom Veća br. 82/891/EEC od 17. decembra 1982. koja se temelji na članu 54. stav 3. tačka g) Ugovora, a odnosi se na podelu akcionarskih društava, Desetom direktivom Evropskog parlamenta i Veća br. 2005/56/EZ (o prekograničnim pripajanjima i spajanjima),

Jedanaestom direktivom Veća br. 83/349/EEC (o konsolidovanim finansijskim izveštajima koncerna) i svim njenim izmenama i dopunama zaključno sa Direktivom Veća br. 2006/46/EC od 14. juna 2006. kojom se izmenjuju i dopunjuju Direktiva Veća 78/660/EEZ o godišnjim izveštajima određenih privrednih društava, Direktiva Veća 83/349/EEZ o konsolidovanim izveštajima, Direktiva Veća 86/635/EEZ o godišnjim izveštajima i konsolidovanim izveštajima banaka i drugih finansijskih ustanova i Direktiva Veća 91/674/EEZ o godišnjim izveštajima i konsolidovanim izveštajima osiguravajućih ustanova (Tekst bitan za EGP), u Zakon su unesene odredbe o godišnjim izveštajima o stanju društva i godišnjim konsolidovanim izveštajima društva.

Tu nije reč o godišnjim finansijskim izveštajima ni o godišnjim konsolidovanim finansijskim izveštajima, što je predmet uređenja Zakona o računovodstvu kao izvršnom zakonu Zakona o trgovačkim društvima.⁵²⁷ Isto tako ne uređuje se ni materija Osme direktive veća br. 84/253/DDC od 10. aprila 1984. koja se temelji na članu 54. stav 3. Ugovora o potvrđivanju osoba odgovornih za obavljanje zakonom propisanih revizija računovodstvenih dokumenata, jer je predmet uređenja Zakona o reviziji. Zakon o trgovačkim društvima je nakon izmena i dopuna 2007. godine⁵²⁸ prema mišljenju Evropske komisije bio u potpunosti usklađen s tadašnjom pravnom tekovinom Evropske unije. Kako je kompanijsko pravo dinamična grana prava koja zahteva stalno ažuriranje i praćenje modernih privrednih i tržišnih kretanja, došlo je do daljih izmena i dopuna i već je 11. jula 2007. doneta Direktiva Evropskog parlamenta i Veća br. 2007/36/EC o ostvarenju određenih prava akcionara u akcionarskim društvima čije akcije igraju na berzi. U njoj je propisan i rok u kojem države članice njena rešenja moraju da

⁵²⁷ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 31.

⁵²⁸ Narodne Novine br. 107/07

unesu u svoja nacionalna prava.⁵²⁹ Krajem iste godine donesena je još jedna Direktiva koja se morala zbog pristupnih pregovora implementirati u Zakon o trgovačkim društvima.

Posledica potpune harmonizacije Zakona o trgovačkim društvima s pravnom tekovinom Evropske unije jeste da se mora primeniti onako kako se ona u Uniji primenjuje.

Iako je hrvatsko kompanijsko pravo usklađeno s pravnom tekovinom Zajednice, izostala je regulativa pojedinih pitanja poput pitanja dozvole prenosa sedišta privrednog društva iz jedne države članice u drugu. U tom smislu postavlja se pitanje kako će i u skladu s kojim pravilima postupati privredni sudovi u Hrvatskoj ako se suoče sa zahtevom stranog preduzetnika za prenos sedišta privrednog društva iz neke države članice u Hrvatsku, kada isto pitanje u nacionalnom zakonodavstvu kompanijskog prava nije regulisano.⁵³⁰

Izmene i dopune Zakona o trgovačkim društvima 2007. godine doticale su i odredbe o društvu s ograničenom odgovornošću. Ukinut je pojam osnovno(hrv. temeljnog) uloga, pa tako više nema osnovnog uloga i poslovnog udela, nego postoji samo poslovni udeo koji se izražava nominalnim iznosom. Zbir nominalnih iznosa svih poslovnih udela mora odgovarati iznosu osnivačkog kapitala društva. I pri osnivanju društva s ograničenom odgovornošću sada je moguće uneti u društvo hartije od vrednosti, instrumente tržišta novca tako i stvari i druga prava, a da se ne sprovodi revizija osnivanja, nego da se za ustvrđivanje vrednosti uloga koristi elaborat o proceni koji izrađuje nezavisni stalni sudski procenitelj odgovarajuće struke (čl.390. st. 4. Zakona o trgovačkim društvima). Dopunjena je odredba čl 396. tako da se u st. 1. prema dopunjenoj t. 8. u sudski registar upisuju i objavljuju "ime i prezime, prebivalište i lični identifikacioni broj, odnosno poslovno ime (hrv. tvrtka) i sedište jedinog osnivača i članova društva." To je velika promena, jer se do tada u glavnu knjigu sudskog registra upisivao samo jedini osnivač ili kasnije jedini član društva kako se to zahteva evropskom pravnom tekovinom, a u zbirku isprava (registarski spis) dostavljao se popis članova društva. Taj popis mora dostaviti uprava društva, a i javni beležnik koji učestvuje u promeni članstva u društvu, kako u pravilu i jeste. Odgovarajućim izjavama tih osoba osigurava se da je reč o pravom stanju članstva u društvu. Intervencija je nomotehnički loše sprovedena jer se pominje da se upisuje jedini osnivač i članovi društva, što je nepotrebno ako se upisuju svi članovi koji su pri osnivanju ionako svi osnivači društva, pa je pominjanjem članova društva trebalo brisati jedinog osnivača.

⁵²⁹ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 32.

⁵³⁰ Akšamović, D. (2014). *Je li Europa konačno spremna osigurati preduvjete za punu slobodu kretanja*, Zbornik PFZ, 64, (1) 81-110, str. 82.; na isti problem ukazao je i: Barbić, J., op. cit. bilj. 3., str. 33

To vredi i kad se Zakonom propisuje nešto u vezi s upisom jedinog člana društva u sudski registar. Iako je ovde reč o upisu u sudski registar, zbog važnosti primene za društvo s ograničenom odgovornošću ta se promena prikazuje ovde, a ne u okviru promena vezanih uz upise u sudski registar. Za svaki upis u glavnu knjigu, pa tako sada i za upis članova društva, mora se sprovesti postupak upisa, čime se nepotrebno opterećuju registarski sudovi i povećava broj sudskih predmeta. U tom postupku mora se omogućiti posebno zaštita interesa koda je reč o izjavi o žalbi protiv rešenja o upisu, što može biti izvor zloupotreba i otezanja zbog širokog kruga učesnika u postupku (primera radi svaki član društva mogao bi uložiti žalbu na rešenje o upisu tvrdeći da je reč o zaštiti njegovog interesa). Time se nepotrebno opterećuje i drugostepeni sud, povećava broj sudskih predmeta u prvostepenskom i drugostepenom sudu i oteže vreme evidentiranja i činjenja javnih prenosa poslovnog udela, a samim tim taj se prenos i otežava, što nije u skladu s osnovnim načelom slobodne i lake prenosivosti poslovnih udela. Upis u sudski registar zahteva i izlaganje nepotrebним troškovima što otežava raspolaganje poslovnim udelom i svojevrsno je ograničenje tog slobodnog raspolaganja. Upis u glavnu knjigu članova društva imaće kao posledicu njenu nepreglednost i opteretice je nepotrebним sadržajem, koji je i bez toga svakome dostupan, naročito ako je reč o društvima sa stotinama članova od kojih se samo primera radi navodi da jedno ima sada 950 članova. Stalne izmene imaoca poslovnih udela smanjiće preglednost zbog postojanja istorijskih upisa. To je i razlog zašto se akcionari ne upisuju u sudski registar.

U čl. 410. st. 3. Zakona o trgovačkim društvima propisana je i obaveza javnog beležnika kad je dužan sastaviti i dostaviti popis članova društva registarskom sudu i društvu - da je jedan primerak dužan dostaviti i Poreskoj upravi prema sedištu društva. I time se postiže da Poreska uprava ima potrebnu evidenciju članstva u društvima koju može sama organizovati jer dobija sve ono što i registarski sud, pa je i to razlog više da se članovi društva ne upisuju u glavnu knjigu sudskog registra. To su odredbe koje su ostale u Zakonu o trgovačkom pravu, iako je propisano da se članovi društva upisuju u glavnu knjigu sudskog registra pa će se u praksi otvoriti pitanja valjanosti sticanja poslovnog udela ili prava na taj udeo pravnim poslom s pouzdanjem u stanje upisa u sudskom registru ili u popis članova društva i njegovu tačnost. U čl. 412. st. 5. Zakona o trgovačkim društvima i pre izmene, a i nakon nje, propisano je da u slučaju kad u društvu s više članova dođe do promena, pa ono ima samo jednog člana, ne dolazi do zamene društvenog ugovora izjavom o osnivanju društva, što je i logično. To je u Zakonu bilo izraženo rečima: "zbog toga ne treba menjati osnivački ugovor niti je potrebna izjava o osnivanju društva" pa se u praksi to počelo

pogrešno tumačiti tako da se to ipak može učiniti, iako nije potrebno. Sada je to isključeno novom formulacijom po kojoj se osnivački ugovor "ne menja".

Dopunom čl. 423. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima propisana je odgovornost članova društva koji namerno ili zbog grube nepažnje imenuju za člana uprave osobu koja to ne može biti. Oni tada odgovaraju solidarno društvu za svu štetu koja bi mu bila počinjena time što je takva osoba povredila svoje obaveze prema društvu. Izmenom čl. 426. st. 3. Zakona o trgovačkim društvima omogućeno je da se društvenim ugovorom urede modaliteti zastupanja društva onako kako je to moguće učiniti statutom za članove uprave akcionarskog društva. To je učinjeno tako da se uz već pre navedene kombinacije omogući i da društvo zastupa svaki član uprave samostalno i više njih zajedno. Odredbe Zakona o trgovačkim društvima koje se odnose na odgovornost članova uprave i nadzornog odbora za štetu dopunjene su upotpunjenim pozivanjem na odredbe o odgovornosti članova tih organa akcionarskog društva tako da se sada na temelju dopunjenih odredbi čl. 430. i 439. na to primenjuju i odredbe o obavezi postavljanja zahteva prema tim osobama u akcionarskom društvu sadržane u čl. 273.a Zakona o trgovačkim društvima.⁵³¹

Zadnje reforme uvrštene su u Zakon u trgovačkim društvima *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima* iz 2012. godine.⁵³² Danom pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji privredna društva osnovana u drugim državama članicama, zbog slobode poslovnog nastanjivanja, slobodna su delovati na teritoriji Republike Hrvatske bez potrebe zasnivanja posebnih organizacionih formi. Kako bi se izbeglo osnivanje privrednih društava u drugim državama članicama u kojima postoje niži zahtevi za uplatom osnovnog kapitala, koja bi potom delovala na teritoriji Republike Hrvatske, pružena je alternativa i omogućeno osnivanje društva s ograničenom odgovornošću na pojednostavljeni način i s manjim osnovnim kapitalom tzv. jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću.⁵³³

Osnovana varijanta društva s ograničenom odgovornošću radi potrebe pravne sigurnosti predviđa da se u poslovnom imenu (tvrtki) društva koje se osniva na pojednostavljeni način mora navesti o kakvom je subjektu reč, odnosno mora sadržavati skraćenicu „j.d.o.o.“.

⁵³¹ <http://www.udruga-korporativnih-pravnika.hr/dld/NEWSLETTER%20NO%202.pdf> (15.01.2015.)

⁵³² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima Narodne Novine br. 111/2012.

⁵³³ Čl. 387. st. 2., „Društvo koje ima najviše tri člana i jednog člana uprave može se osnovati na pojednostavljeni način. Za takvo osnivanje društva mora se koristiti obrazac zapisnika koji je prilog ovom Zakonu i čini njegov sastavni dio. Osim u pogledu toga ne mogu se dogovoriti nikakva odstupanja od odredbi ovoga Zakona. Popunjena tiskanica zapisnika vrijedi i kao popis članova društva. U svemu ostalom na takav se zapisnik na odgovarajući način primjenjuju odredbe ovog Zakona o društvenom ugovoru.“

Nadalje, s obzirom na to da su se u praksi pojavile dvoumljenja kod primene odredbe o postojanju krivične odgovornosti uprave društva s ograničenom odgovornošću za slučaj da propuste pravovremeno pokrenuti stečajni postupak nad društvom, ovom su se intervencijom navedene sumnje otklonile. Ujedno se predmetna odgovornost propisala i za osobe koje vode poslove javnog privrednog društva ili komanditnog društva i ekonomskog interesnog udruženja.⁵³⁴

3.1.3. Usklađivanje s pravnom tekovinom Evropske unije⁵³⁵

Istovremeno s donošenjem Zakona o izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima iz 2007. donesen je i *Zakon o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)*⁵³⁶ čime je za to vreme hrvatsko pravno uređenje kompanijskog prava usklađeno s evropskim kompanijskim pravom gde su ova dva društva uređena već ranije pomenutim uredbama.

To su Uredba Veća (EZ) br. 2157/2001 od 8. oktobra 2001. o statutu evropskog društva i Uredba Veća (EEZ) br. 2137/85 od 25. jula 1985. o evropskom ekonomskom interesnom udruženju. Ovim uredbama se evropsko akcionarsko društvo i evropsko ekonomsko interesno udruženje uređuju pored već postojećih nacionalnih prava država članica za akcionarsko društvo i ekonomsko interesno udruženje.⁵³⁷

Zakonom o uvođenju evropskog društva (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU) uređuju se uslovi i način sprovedbe Uredbe Veća (EZ) br. 2157/2001 od 8. oktobra 2001. o statutu evropske kompanije i Uredba Veća (EEZ) br. 2137/85 od 25. jula 1985. o evropskom ekonomskom interesnom udruženju.⁵³⁸

Glava I. u *Primjeni propisa*, čl. 2. propisuje da ako Uredbom nije nešto drugo propisano, na Evropsku kompaniju – *Societas Europea (SE)* sa sedištem u Republici Hrvatskoj i na društva sa sedištem u Republici Hrvatskoj koja učestvuju u osnivanju nekog SE-a primenjuju se odredbe toga Zakona.

⁵³⁴ Nacrt Prijedloga Zakona o izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima, 2012. , str. 3.

⁵³⁵ Horak, H., Dumančić, K. (2011) *Usklađivanje u području prava društava Republike Hrvatske s pravnom stečevinom EU*, PiP - 5., str. 86

⁵³⁶ Narodne Novine, br. 107/07.

⁵³⁷ Upor. Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga - društva kapitala*, Zagreb, str. 33.

⁵³⁸ Čl. 1. Zakona o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

U statutu SE sedište društva mora biti određeno u skladu s čl. 37. Zakona o trgovačkim društvima. U slučaju da SE sa sedištem u Republici Hrvatskoj prenese središnje mesto upravljanja u neku drugu državu, registarski sud će SE pozvati da u primerenom roku vrati središnje mesto upravljanja u Republiku Hrvatsku ili da sedište društva prenese u drugu državu u skladu s odredbama članka 8. Uredbe.⁵³⁹ Ne postupi li se prema zahtevu suda, sud će doneti odluku o prestanku društva što kao posledica mora biti naglašeno već u samom zahtevu suda. Temeljem odluke registarski sud će u sudski registar upisati da je nastao razlog za prestanak društva. Žalba protiv odluke suda odgađa njegovo izvršenje.⁵⁴⁰ SE pravnu individualnost stiče upisom u sudski registar. U sudski registar se upisuje pod jednakim uslovima i propisima kojima se uređuje nacionalno akcionarsko društvo uz primenu odredbi Zakona o uvođenju evropskog društva (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU). Prenos sedišta SE regulisano je Odeljkom 2. Zakona gde se u čl. 6. predviđa da se u planu prenosa sedišta SE moraju navesti uslovi za plaćanje otpremnine u novcu otkupom akcija koji se nudi akcionaru koji se usprotivi prenosu sedišta i to protivljenje izjavi u zapisnik na glavnoj skupštini na kojoj se odlučuje o prenosu sedišta. Takvo pravo ima i akcionar koji nije učestvovao na glavnoj skupštini jer je u tome bio protivpravno sprečen ili glavna skupština nije bila valjana sazvana ili predmet odlučivanja nije bio valjano objavljen. Obavezu plaćanja ove otpremnine može preuzeti i neko drugo lice. Na otkup akcija primenjuju se nacionalni propisi o sticanju vlastitih akcija akcionarskog društva uz isključenje odredbi o ništavosti obaveznopravnog posla prenosa akcija iz čl. 233. st. 6. Zakona o trgovačkim društvima.⁵⁴¹ Primerenost otpremnine podleže reviziji. Nameravani prenos sedišta SE u drugu državu članicu unije na osnovu izveštaja uprave ispituje nadzorni odbor SE.⁵⁴²

⁵³⁹Čl. 8. Uredbe SE: Registrovano sedište SE-a može se, preneti u drugu državu članicu. Taj prenos nema za posledicu prestanak SE-a ili stvaranje nove pravne osobe. Uprava ili upravni odbor sastavlja predlog prenosa registrovanog sedišta te ga objavljuje nezavisno o dodatnim formama objavljivanja koje propisuje država članica u kojoj se nalazi registrovano sedište SE-a. U predlogu se navodi sadašnja firma SE-a, njegovo registrovano sedište i broj te obuhvata: (a) predloženo registrovano sedište SE-a; (b) predložene statute SE-a, uključujući, po potrebi, i njegovu novu firmu; (c) posledice koje bi prenos mogao imati na učestvovanje radnika; (d) predloženi vremenski plan prenosa; (e) bilo koja prava predviđena za zaštitu akcionara i/ili poverioca.

⁵⁴⁰ Čl. 3. Zakona o uvođenju evropskog društva (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

⁵⁴¹ Za razumevanje odredbe donosimo ključne stavke članka člana 233. ZTD-a „(1) Društvo može stjecati vlastite akcije na temelju ovlasti glavne skupštine za njihovo stjecanje koja vrijedi najviše 5 godina i određuje uvjete pod kojima se one mogu stjecati, naročito najveći broj dionica koje ono treba steći, vrijeme za koje je dana ovlast za stjecanje dionica i, ako se dionice stječu naplatnim putem, najveću i najmanju vrijednost onoga što društvo za to daje. Društvo ne smije stjecati vlastite dionice da bi njima trgovalo. Pri svakom stjecanju dionica uprava, odnosno izvršni direktori društva moraju utvrditi da su za to ispunjeni uvjeti propisani ovim Zakonom. (3) Društvo može stjecati vlastite dionice i bez za to dobivene ovlasti glavne skupštine: 1. ako je to potrebno da bi se od društva otklonila teška šteta koja neposredno predstoji, 2. ako dionice treba ponuditi da ih steknu zaposleni u društvu ili u nekome od društava koje je s njime povezano s time da ih u roku od godinu dana od dana stjecanja mora prenijeti tim osobama, 3. ako se dionice stječu zato da bi se po odredbama ovoga Zakona obeštetilo

Uprava SE mora najmanje dva meseca pre dana održavanja glavne skupštine na kojoj se treba odlučiti o prenosu sedišta društva u drugu državu članice Unije predati registarskom sudu plan prenosa i to objaviti u glasilu društva.

Najmanje mesec dana pre dana održavanja navedene glavne skupštine u sedištu društva mora se akcionarima i poveriocima društva na uvid izložiti plan prenosa, izveštaj uprave, izveštaj revizora, izveštaj nadzornog odbora o ispitivanju prenosa, poslednja izrađene godišnje finansijske izveštaje i izveštaj uprave o stanju društva ili koja je trebalo izraditi.⁵⁴³

Svakom se akcionaru i svakom poveriocu mora na njegov zahtev, a o trošku društva, dati primerci ili kopije navedenih isprava.

U slučaju da sve akcije društva ima jedan akcionar ili se svi akcionari pisanom izjavom odreknu prava na otpremninu u novcu, nije potrebno u planu prenosa sedišta navoditi uslove o nuđenju otpremnine kao ni ispitivati primerenost ponuđene otpremnine. Tada je reč o pojednostavljenom prenosu sedišta SE.⁵⁴⁴

Svakom članu koji se na glavnoj skupštini u zapisnik izjasni da se protivi prenosu sedišta pripada pravo na primerenu otpremninu uz obavezu prenosa njegovih akcija društvu. Takav zahtev uslovljen je upisom promene sedišta u registar novog sedišta, a rok zastarevanja mu iznosi tri godine.⁵⁴⁵

Prenese li se SE sedište u neku drugu državu članicu Unije, njegovi poverioci mogu najkasnije mesec dana od dana donošenja odluke o prenosu sedišta u pisanoj formi da zatraže od društva da im za do tada nastala potraživanja da obezbeđenje, ako ne mogu tražiti da im se one podmire.

U slučaju namere prenosa sedišta SE u drugu državu članicu, svi članovi uprave SE moraju registarskom sudu podneti prijavu za upis namere prenosa sedišta društva u drugu državu članicu Unije. U slučaju da se planira prenos sedišta SE iz druge države članice Unije u

dioničare društva ili manjinske dioničare o njemu ovisnih društava, 4. ako je stjecanje nenaplatno ili ako stjecanjem kreditna, odnosno finansijska institucija kupuje dionice komisijom, 5. ako ih stječe od dioničara zbog toga što nije u potpunosti uplatio iznos za koji su izdane, 6. na temelju univerzalnoga pravnog sljedništva, 7. na temelju odluke glavne skupštine o povlačenju dionica po propisima o smanjenju temeljnog kapitala društva, 8. nadmetanjem provedenim od strane suda da bi društvo namirilo neku svoju tražbinu prema dioničaru. (6) Stjecanje dionica protivno odredbama stavka 1. i 3. ovoga članka je valjano a obveznopravni posao o prijenosu dionica je ništetan.“

⁵⁴² čl. 8. Zakona o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

⁵⁴³ čl. 9. Zakona o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

⁵⁴⁴ čl. 11. Zakona o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

⁵⁴⁵ čl. 12. Zakona o uvođenju europskog društva (SE) i europskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

Republiku Hrvatsku, svi članovi uprave SE podnose prijavu za upis prenosa sedišta SE u Republiku Hrvatsku.⁵⁴⁶

SE se može osnivati spajanjem društava (čl. 17.-24.), osnivanjem holdinga SE (čl. 25.-29.), transformacijom akcionarskog društva i transformacijom SE u akcionarsko društvo (čl. 29.-33.). SE sa sedištem u Republici Hrvatskoj može izabrati dualistički ili monistički sistem organa vođenja društva. Izabere li SE dualistički sistem organa vođenja ima upravni i nadzorni odbor, a ukoliko SE izabere monistički sistem organa vođenja ima upravni odbor.

Dualistički sistem vidimo predviđa postojanje nadzornog odbora. Broj članova nadzornog odbora ravna se prema odredbama nacionalnog propisa o privrednim društvima, u ovom slučaju Zakonom o trgovačkim društvima, posebno odredbama čl. 254.⁵⁴⁷

Nadzorni odbor imenuje nekog svog člana da obavlja poslove člana uprave samo za unapred određeno vreme, ali najviše godinu dana. Takođe, može sam odrediti za preduzimanje kojih poslova uprave je potrebna njegova saglasnost.⁵⁴⁸

Drugi deo Zakona uređuje sprovođenje Uredbu Veća (EEZ-a) br. 2127/85 od 25. jula 1985. o Evropskom ekonomskom interesnom udruženju (EGIU) čime je i u Republici Hrvatskoj moguće osnivanje Evropskog ekonomskog interesnog udruženja. Prema čl. 43. Zakona, EGIU je bez obzira na predmet svog poslovanja privredno društvo u smislu kojeg određuje Zakon o trgovačkim društvima.⁵⁴⁹ Pravnu ličnost stiče upisom u sudski registar koji se vodi za oblast na kome se nalazi njegovo sedište. Firma, odnosno firma EGIU sadržava sve sastojke propisane za nacionalno ekonomsko interesno udruženju uz napomenu da se reč ekonomsko interesno udruženje (GIU) zamenjuje rečima evropsko ekonomsko interesno udruženje (EGIU).⁵⁵⁰ Član uprave može biti i pravno lice, koje je dužno odrediti fizičko lice koje je u tome zastupa i koje mora imati ista svojstva kao da je sama imenovana članom uprave. Zakon je stupio na snagu danom prijema Republike Hrvatske u punopravno članstvo Evropske unije.

Do maja 2012. godine Zakon o trgovačkim društvima je u najvećoj meri bio usklađen s pravnom tekovinom Evropske unije. Međutim, preostalo je uvođenje rešenja iz Direktive

⁵⁴⁶ čl. 16. Zakona o uvođenju evropskog društva (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

⁵⁴⁷ Članak 254. ZTD.: „(1) Nadzorni odbor ima najmanje tri člana. Statutom se može odrediti i veći broj članova nadzornog odbora s time da njihov broj mora biti neparan. (2) Najveći broj članova nadzornog odbora iznosi kod društva s temeljnim kapitalom:– do 12.000.000,00 kuna, 9 članova, – do 80.000.000,00 kuna, 15 članova, – preko 80.000.000,00 kuna, 21 član.“

⁵⁴⁸ čl. 37. i 39. Zakona o uvođenju evropskog društva (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

⁵⁴⁹ čl. 1. ZTD.-a trgovca definiše kao „pravnu ili fizičku osobu koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu.“

⁵⁵⁰ čl. 45. Zakona o uvođenju evropskog društva (SE) i evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU)

2009/109/EC Evropskog parlamenta i Veća od 16. septembra 2009. kojom se izmenjuju i nadopunjuju već prenesene u hrvatski pravni sistem Direktive Veća 77/91/EEC, 78/855/EEC i 82/891/EEC, kao i 2005/56/EC u odnosu na pretpostavke za izveštavanje i prikupljanje dokumentacije u predmetima pripajanja, spajanja i podela. U hrvatski pravni sistem bilo je potrebno implementirati i preostale odredbe sadržane u Direktivi 2007/36/EC od 11. jula 2007. o ostvarenju određenih prava akcionara u akcionarskim društvima uvrštenim na uređeno tržište.⁵⁵¹

Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima u hrvatski pravni sistem uvela se varijanta društva s ograničenom odgovornošću, tzv. *jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.)*. U čl. 387. dodan je st. 2. koji predviđa da društvo koje ima najviše tri člana i jednog člana uprave može se osnovati na pojednostavnjeni način. Za takvo osnivanje društva moraju se koristiti obrasci zapisnika koje sastavlja javni beležnik, a koji su priloženi Zakonu. Osim u pogledu toga ne mogu se dogovoriti nikakva odstupanja od odredbi Zakona o trgovačkim društvima. Popunjeni obrazac zapisnika vredi kao popis članova društva, popis osoba ovlašćenih da vode poslove društva, tako da sadrži izjavu kojom član uprave prihvata imenovanje te potpis člana uprave koji se pohranjuje u sudski registar. U svemu ostalome na takav se zapisnik na odgovarajući način primenjuju odredbe Zakona o trgovačkim društvima o osnivačkom ugovoru društva.

Prema Zakonu o izmeni Zakona o trgovačkim društvima 2013. godine prestalo je ograničenje jezika (u nazivu) firme u čl. 20 Zakona o trgovačkim društvima.⁵⁵² Naznaka imena firme privrednog društva mora biti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu ili na službenom jeziku države članice Evropske unije i latiničnom pismu, a mogu se koristiti i arapski brojevi. Ostali sastojci poslovnog imena moraju biti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.

Za razmatranje je kako će registarski sudovi u praksi sprovoditi tu tako jasnu odredbu i proveravati odgovara li nešto sintagmi ‘na službenom jeziku države članice Evropske unije’ ili ne odgovara.

S obzirom da je Republika Hrvatska sada već punopravna članica Evropske unije, jasno je da je celokupni zakonodavni okvir kompanijskog prava i prava privrednih društva usklađen s pravnom tekovinom Evropske unije.

⁵⁵¹ Nacrt Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima, str. 2.

⁵⁵² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima na snazi je od 15. juna 2013.

3. 2. GLAVA DRUGA

3.2.1. Osnovne karakteristike društva s ograničenom odgovornošću

U Republici Hrvatskoj društvo s ograničenom odgovornošću ima kratku historiju. Zanimare li se odredbe Zakona o preduzećima iz 1988. godine koje su bile prve nakon nestanka Austro-Ugarske Monarhije, Zakon o trgovačkim društvima iz 1993. godine prvo je hrvatsko normativno uređenje društva s ograničenom odgovornošću.⁵⁵³

Društvo s ograničenom odgovornošću individualizovana je forma privrednog društva s vlastitom fizionomijom koje svoju veliku zastupljenost u hrvatskoj privredi zahvaljuje svojim karakteristikama, po kojima se i razlikuje od ostalih formi privrednih društava. Posebno se ističu jednostavnost osnivanja, relativno mali kapital potreban pri osnivanju društva, budući da je on bitno manji u odnosu na ostale forme privrednih društava, kao i postojanje manje formalnosti u poslovima upravljanja društvom.

U hrvatskom pravnom sistemu društvo s ograničenom odgovornošću definisano je kao privredno društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih lica unose uloge u dogovoreni osnivački kapital i ne odgovaraju za obaveze društva.⁵⁵⁴

Ovakva definicija uvrštena je u Zakon o trgovačkim društvima njegovim izmenama i dopunama iz 2009. godine, dok je pre toga pojam glasio nešto drugačije. Izmenama se nije

⁵⁵³ Gorenc, (ur.) et al. (2004). op.cit., str. 566.

⁵⁵⁴ čl. 385. st. 1. i 2. ZTD-a

promenila sama suština društva nego se napustio pojam osnovnog uloga i zadržao se samo pojam poslovnog udela koji član društva uplaćuje unosom uloga u društvo. Do 2009. godine, društvo s ograničenom odgovornošću određivalo se kao privredno društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih lica ulažu osnovne uloge s kojima učestvuju u unapred dogovorenom osnivačkom kapitalu, s time da članovi ne odgovaraju za obaveze društva.⁵⁵⁵

Jednako kao i u drugim pravnim sistemima i hrvatsko društvo s ograničenom odgovornošću je društvo, pravno je lice, društvo kapitala, ima osnivački kapital, članovi ne odgovaraju za obaveze društva.

Sam naziv društva može navesti na pogrešan zaključak kako društvo ne odgovara za svoje obaveze celom svojom imovinom, nego da je ona nečim ograničena, međutim, društvo s ograničenom odgovornošću jednako kao i drugo društvo kapitala, akcionarsko društvo za svoje obaveze odgovara, ali celom svojom imovinom budući da unosom osnovnog uloga u društvo taj ulog prestaje biti deo imovine osnivača (članova) i postaje deo imovine društva. Članovi društva s ograničenom odgovornošću odgovaraju samo za ekonomski rizik ulaganja, osim u slučajevima propisanim Zakonom o trgovačkim društvima o čemu će biti reči kasnije.

Obeležja društva s ograničenom odgovornošću koja ga čine posebnim su: osnivački kapital nije podeljen i ne čine ga odvojeni delovi koji se mogu izraziti hartijama od vrednosti. Osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću u hrvatskom pravnom sistemu zove se društveni ugovor (ako ga osnivaju dva ili više osnivača) ili izjava o osnivanju (u slučaju da ga osniva samo jedna osoba).⁵⁵⁶

Premda se akcionarsko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću kao društva kapitala mogu učiniti sličnima i određene odredbe koje vrede za jedno društvo mogu generalno preneti na drugo društvo, oni se razlikuju u nekoliko dodatnih segmenata zbog čega je društvo s ograničenom odgovornošću češće birana pravna forma.

Osnivanje društva s ograničenom odgovornošću kao pravne forme koja je predmet ove doktorske disertacije, manje je formalizovano, organizacija i odnosi organa se razlikuju (nadzorni odbor je fakultativan, osim kada je posebno propisan da je obavezan, skupština društva je manje formalizovana pa članovi društva mogu odlučivati i izvan nje, organi društva su u hijerarhijskom odnosu), veća je sloboda autonomnog uređenja odnosa u društvu i slično.⁵⁵⁷

⁵⁵⁵ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 3.

⁵⁵⁶ Ibid, str. 7.

⁵⁵⁷ Ibid, str. 7.

Sama definicija upućuje da se društvo s ograničenom odgovornošću osniva s unošenjem uloga u dogovoreni osnivački kapital. Hrvatski zakonodavac u čl. 390. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima propisuje da najniži propisani osnivački kapital društva s ograničenom odgovornošću iznosi 20.000 kuna, a svaki viši iznos osnivačkog kapitala od toga mora biti izražen celim brojem koji je delilac broja sto.

Za društva s ograničenom odgovornošću koja obavljaju određene delatnosti posebnim se zakonima propisuje najniži osnivački kapital potreban za te delatnosti. Primera radi Zakonom o tržištu kapitala⁵⁵⁸ propisano je da investiciona društva zavisno o vrsti i opsegu usluga i delovanja moraju imati osnivački kapital u iznosu od najmanje 200.000 do 6.000.000 kuna.⁵⁵⁹ Za te delatnosti investiciona društva moraju dobiti odobrenje za rad od Hrvatske agencije za nadzor finansijskih usluga.⁵⁶⁰ Zakon o lizingu npr. propisuje najmanji iznos osnivačkog kapitala 1.000.000 kuna, dok je Zakon o odvjetništvu⁵⁶¹ u čl. 27. st. 5. propisao najmanji iznos osnivačkog kapitala advokatskog društva s ograničenom odgovornošću od 350.000 kuna.

Najmanji iznos osnivačkog kapitala, kao ni sam osnivački kapital ni ovde nemaju za cilj zaštitu trećih lica, jer je od iznosa osnivačkog kapitala poveriocima društva veća garancija obavezno obezbeđenje od profesionalne odgovornosti.⁵⁶²

Kako je uvodno u poglavlju naglašeno, 2009. godine u hrvatskom pravnom određenju društva s ograničenom odgovornošću napušten je pojam osnovnog uloga. Osnovni ulog (*eng. share; franc. part sociale; nem. Stammeinlage, hrv. temeljni ulog*), označavao je iznos imovinske vrednosti koju je član društva morao uložiti u društvo s naslova uplate u osnivački kapital

⁵⁵⁸ Narodne Novine broj 88/08, 146/08, 74/09, 54/13, 159/13

⁵⁵⁹ više o tome u: Barbić, J. (2013). op.cit., str. 8, 9, 10.

⁵⁶⁰ HANFA - Hrvatska agencija za nadzor finansijskih usluga je nadzorno telo u čiji delokrug i nadležnost spada nadzor finansijskih tržišta, finansijskih usluga te pravnih i fizičkih lica koje te usluge pružaju. Hanfa provodi nadzor nad poslovanjem berzi i uređenih javnih tržišta, investicionih društava i izdavača hartija od vrednosti, brokera i investicionih savetnika, vezanih zastupnika, središnjeg klirinškog depozitarnog društva, društava za obezbeđenje, zastupnika i posrednika u osiguranju i reosiguranju, društava za upravljanje investicionim i penzionim fondovima, penzionerskih osiguravajućih društava, investicionih i penzionerskih fondova, Središnjeg registra osiguranika, Penzionog fonda i pravnih lica koje se bave poslovima lizinga i faktoringa, osim ako ih banke obavljaju unutar svoje registrovne delatnosti. Hanfa je osnovana 2005. godine spajanjem triju postojećih nadzornih institucija: Komisije za vrednosne papire, Agencije za nadzor penzionih fondova i osiguranja te Direkcije za nadzor društava za obezbeđenje. Hanfa je samostalno pravno lice s javnim vlastima u okviru svog delokruga i nadležnosti propisanih Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor finansijskih usluga i drugim zakonima. Odgovorna je Hrvatskom saboru. Temeljni su ciljevi Hanfe promicanje i očuvanje stabilnosti finansijskog sistema i nadzor zakonitosti poslovanja subjekata nadzora, a u ostvarivanju svojih ciljeva Hanfa se rukovodi načelima transparentnosti, izgradnje poverenja među učesnicima finansijskih tržišta i izveštavanja potrošača; <http://www.hanfa.hr/nav/58/o-nama.html>

⁵⁶¹ Narodne Novine 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11

⁵⁶² Barbić, J. (2013). op.cit., str. 10.

društva.⁵⁶³ Kapital je bio podeljen na osnovne uloge, a njihov je zbir morao odgovarati iznosu osnivačkog kapitala društva. Osnovni ulozi zapravo su predstavljali članstvo u društvu. Svaki osnovni ulog zadržavao je zasebnu celinu izraženu u novcu u istoj valuti u kojoj je izražen i osnivački kapital, a poslovni se udeo izražavao nominalnim iznosom s pozivom na iznos osnovnog uloga. Kako su na taj su način osnovni ulog i poslovni udeo bili neodvojivo povezani, poslovni udeo je odgovarao osnovnom ulogu u određenom iznosu.⁵⁶⁴

Članovi društva s ograničenom odgovornošću dužni su pridoneti ostvarenju cilja društva. Društva kapitala karakteriše doprinos njihovih članova unosom uloga u društvo što je osnovna pretpostavka članstva u društvu. Taj skup prava – poslovni udeo – obuhvata pravo glasa, pravo na udeo u dobitku, pravo na udeo u ostatku likvidacijske mase, a član društva ga je stekao upravo zato što se obavezao uneti i uneo u društvo svoj ulog, tj. određenu imovinu koja je time pripadala društvu. Ovaj skup prava, poslovni udeo, ne može se izraziti u formi hartije od vrednosti.⁵⁶⁵

Veličina uloga ne mora da bude jednaka, a Zakon o trgovačkim društvima propisuje samo najniži nominalni iznos poslovnog udela u iznosu od 200 kuna. Nadalje, čl. 390. st. 1. propisuje da mora biti izražen u kunama celim brojem koji je delilac broja sto. Ulozi u društvo koji se moraju uneti za svaki poslovni udeo ne moraju da budu jednaki. Prilikom osnivanja društva svaki osnivač može preuzeti više poslovnih udela što znači da prilikom osnivanja društva ne mora biti samo onoliko poslovnih udela koliko je osnivača društva.⁵⁶⁶

3.2.2. Osnivanje i osnivači

Društvo s ograničenom odgovornošću može nastati na nekoliko načina. Zakon o trgovačkim društvima u tom smislu predviđa:

- a) spajanjem dvaju ili više društava s ograničenom odgovornošću,
- b) podelom društva,
- c) transformacijom u društvo s ograničenom odgovornošću društva koje je dotad imalo neku drugu formu i
- d) osnivanjem.⁵⁶⁷

⁵⁶³ Ibid, str. 13.

⁵⁶⁴ Ibid.

⁵⁶⁵ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 173; Slakoper u: Gorenc (ur.) et al., (20014). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 571.

⁵⁶⁶ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 173

⁵⁶⁷ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 39.

Međutim, najčešći je način njegova nastanka osnivanjem.

Osnivanje društva s ograničenom odgovornošću predstavlja originarni način nastanka društva koji dovodi do nastanka novog pravnog lica, a novo pravno lice u trenutku osnivanja ima prava i obaveze samo prema svojim osnivačima odnosno članovima društva. U smislu postojanja prava i obaveza prema trećim licima ona u pravilu neće imati "istoriju" koja bi uticala na sadašnjost i budućnost. Izuzetak od ovog pravila predstavlja preuzimanje obaveza tokom postojanja preddruštva, u kojem slučaju će društvo već u trenutku nastanka imati obaveze i prema trećim licima.

Međutim, osnivanje društva s ograničenom odgovornošću, iako najčešći i jedini originarni način nastanka društva, nije i jedini mogući način nastanka društva. Preostali navedeni načini nastanka društva s ograničenom odgovornošću, za razliku od osnivanja, predstavljaju derivativni način nastanka društva. U tim slučajevima nastanka društvo s ograničenom odgovornošću nastaje izvedeno, a to znači da će po redovnom toku stvari već u trenutku njegova nastanka imati prava i obaveze, ne samo prema članovima društva nego i prema trećim licima.⁵⁶⁸

Razlog tome je svakako okolnost što je društvo koje nastaje u postupku spajanja univerzalni pravni slednik spojenih društava, što je društvo osnovano pri podeli razdvajanjem ili odvajanjem s osnivanjem naslednik podeljenog društva, što u slučaju transformacije postoji pravni idenitet društva koje je pre postojalo u jednoj formi, a sada postoji u drugoj.⁵⁶⁹ Za razliku od akcionarskog društva, društvo s ograničenom odgovornošću ne može se osnovati sukcesivno, nego samo simultano što znači da se pri osnivanju moraju preuzeti uloženi u celini, ali to ne isključuje mogućnost da se neposredno nakon osnivanja ne poveća osnivački kapital društva i da time u njega ne uđu novi članovi.⁵⁷⁰ Važno je još naglasiti da se društvo s ograničenom odgovornošću može osnovati samo simultano. Nije moguće sukcesivno osnivanje društva.⁵⁷¹

Prema čl. 386. Zakona o trgovačkim društvima, društvo mogu osnovati jedno ili više lica. One mogu biti fizička i pravna, domaća ili inostrana. U samoj zakonskoj odredbi nema ograničenja u pogledu broja osnivača pa to može biti i samo jedno lice. Engleski *Companies Act 2006* takođe više ne propisuje minimalni broj osnivača. Međutim, nije u svim pravnim

⁵⁶⁸ Upor. Barbić, J. (2008). *Pravo društava – knjiga druga, društva kapitala*, Organizator, Zagreb, str. 128.

⁵⁶⁹ Slakoper, Z., (2009). *Društvo s ograničenom odgovornošću u sudskoj praksi i pravnoj teoriji*, Zagreb, Organizator, str. 1-12.

⁵⁷⁰ čl. 387. ZTD

⁵⁷¹ Petrović, S., Ceronja, P.: (2013). op.cit., str. 172.

sistemima tako. U Austriji se za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću na primer zahtevaju najmanje dva osnivača u vreme podnošenja prijave osnivanja društva u registar, ali dopušta se osnivanje društva uz učestvovanje i prividnog člana koji nakon osnivanja svoj poslovni udeo prenese drugome članu tako da je to nakon toga društvo samo sa jednim članom. Isto se zahteva i u švajcarskom pravu.⁵⁷² Neki pravni sistemi propisuju koliko najviše članova može imati društvo s ograničenom odgovornošću. U Francuskoj je to pedeset članova pa ukoliko neko društvo ima veći broj članova, dužno je transformisati se u akcionarsko društvo. Isto propisuju i slovenačko i makedonsko pravo.⁵⁷³ Postupak osnivanja društva s ograničenom odgovornošću strogo je formalan. Zakonskim uređenjem određenih formalnih radnji bez kojih nema važećeg osnivanja društva omogućena je, između ostalog, pravna sigurnost i osnivača i budućih komitenata i poverilaca društva. Istim se predviđa i što jednostavnije i uspešnija kontrola osnivanja društva od strane suda i svih ostalih zainteresovanih osoba, čime se jemči da je postupak osnivanja sproveden u skladu sa Zakonom o trgovačkim društvima.⁵⁷⁴

Osnov nastanka društva s ograničenom odgovornošću je osnivački ugovor za koje je propisano da mora biti u obliku javnobeležničkog akta. Ugovor moraju potpisati svi osnivači društva, iako to ne moraju učiniti istovremeno, isto tako ne moraju svi u isto vreme doći kod javnog beležnika.⁵⁷⁵ Osnivači mogu osnivački ugovor potpisati u različitim vremenskim razmacima, a sklopljenim se smatra kada to učini poslednji od njih. Očitovanje volje koju potpisom daju osnivači mora biti безусловna i ne mogu se ograničavati rokovima, jer su u suprotnom ništava. Ispunjena propisana forma uslov je nastanka i valjanosti ovog ugovora. Ako osnivački ugovor nije sklopljen u propisanoj formi, nije pravosnažan i sud na temelju njega neće upisati društvo u sudski registar.⁵⁷⁶ Sama struktura osnivačkog ugovora iznesena je u sledećem poglavlju.

Nakon sklapanja osnivačkog ugovora, osnivači moraju u skladu s obavezom koju su preuzeli osnivačkim ugovorom, društvu uplatiti svoje uloge. Uloge je moguće uplatiti u novcu, stvarima i pravima. Vrednost poslovnog uloga koji se uplaćuje unosom stvari i prava,

⁵⁷² Barbić, J., op. cit., str. 41., fn. 61, isto i Slakoper u. Gorenc (ur.) et al., *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 573.

⁵⁷³ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 42., fn. 62.; isto ograničenje poznavao je i srpski pravni sistem do donošenja Zakona o privrednim društvima 2011. godine kada je ograničenje maksimalnog broja članova društva s ograničenom odgovornošću ukinuto.

⁵⁷⁴ Feldman, B. i Obuljen, S. (1995). *Društva kapitala (društvo s ograničenom odgovornošću i dioničko društvo)*, Zagreb, str.19

⁵⁷⁵ Čl. 387. ZTD.; isto i: Barbić, J. (2013). op.cit., str. 45.; Slakoper u: Gorenc (ur.). (2004)., *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 582.

⁵⁷⁶ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 48.

mora u vreme podnošenja prijave za upis društva u sudski registar odgovarati nominalnom iznosu poslovnog udela ili biti veća od tog iznosa. Ako je vrednost uloga u stvarima i u pravima u vreme podnošenja prijave za upis društva u sudski registar manja od vrednosti uloga koji se time ulaže, razlika do visine tako izraženog uloga mora se uplatiti u novcu.⁵⁷⁷

Pre podnošenja prijave za upis društva u sudski registar, članovi moraju imenovati članove uprave društva, a ako su se odlučili za nadzorni odbor i prve članove tog odbora. Ako društvo osniva samo jedan osnivač, on mora pre podnošenja prijave dati primereno obezbeđenje za to da će deo uloga u novcu koji nije uplaćen biti uredno plaćen.⁵⁷⁸

Upisom u sudski registar preddruštvo⁵⁷⁹ društva s ograničenom odgovornošću prerasta u društvo s ograničenom odgovornošću i stiče pravnu individualnost.

U prijavi za upis u sudski registar moraju se navesti :

1. poslovno ime (hrv. tvrtka), sedište, adresa društva u Republici Hrvatskoj i predmet poslovanja društva,
2. iznos osnivačkog kapitala društva,
3. prema okolnostima podaci i izjave iz člana 187.a stavova 1. i 2. ZTD-a,
4. izjava članova uprave da su upoznati s obavezom izveštavanja suda i da nema okolnosti koje bi bile protivne odredbi člana 239. stava 2. ZTD-a,
5. imena i prezimena članova uprave, predsednika i članova nadzornog odbora, ako ga društvo ima, njihovo prebivalište i lični identifikacioni broj,
6. imena i prezimena i poslovno ime članova društva, ako su članovi društva fizička lica i njihovi lični identifikacioni brojevi, a ako su članovi pravna lica, njihovi matični brojevi subjekta odnosno odgovarajući podaci ako je reč o inostranoj osobi.⁵⁸⁰

Prijavi se prilažu:

1. primerak osnivačkog ugovora sa svim priložima uključujući punomoći punomoćnika, overene od javnog beležnika,
2. popis članova osnivača koji sadržava ime i prezime, lični identifikacioni broj, prebivalište, odnosno poslovno ime i sedište s naznakom registarskog suda i broja pod kojim su upisani u

⁵⁷⁷ čl. 390. st.3. ZTD

⁵⁷⁸ čl. 391. st. 1. i 2. ZTD

⁵⁷⁹ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, Zagreb, str. 22.: do trenutka upisa privrednog društva u sudski registar, dakle pre sticanja pravne osobnosti, postoji preddruštvo. prema čl. 6. st. 1. ZTD-a, preddruštvo nastaje sklapanjem društvenog ugovora ili davanjem izjave o osnivanju društva ili usvajanjem statuta i preuzimanjem svih akcija osnivača.

⁵⁸⁰ čl. 394. st. 4. ZTD

- sudskom registru, iznos osnivačkog kapitala društva i redne brojeve i nominalne iznose preuzetih poslovnih udela osnivača i učinjenih uplata,
3. potvrdu kreditne institucije o ulozima uplaćenima u novcu,
 4. ranije navedeno obezbeđenje, ako društvo osniva jedan osnivač a ne uplaćuje ulog u celini pre upisa društva u sudski registar,
 5. ako se u osnivanju daje posebna pogodnost ili se ulažu stvari i prava, izveštaji o osnivanju društva i o reviziji osnivanja, odnosno isprave i elaborat propisane ZTD-om,
 6. popis osoba ovlašćenih da vode poslove društva, njihova imena i prezimena, lični identifikacioni broj, prebivalište, opseg njihovih ovlašćenja i izjave da prihvataju postavljena dane pred javnim beležnikom,
 7. ako društvo ima nadzorni odbor, popis predsednika i članova toga odbora s navođenjem datuma rođenja i prebivališta,
 8. dozvola državnog organa, ako se propisom traži za osnivanje i upis društva u sudski registar,
 9. potpis članova uprave overen kod javnog beležnika koji se pohranjuje u sudskom registru.⁵⁸¹

Pre podnošenja prijave za upis društva u sudski registar moraju se uložiti u stvarima i pravima uneti tako da njima društvo može raspolagati nakon što bude upisano u sudski registar. Posumnja li sud u tačnost podnesenih dokaza o unosu uloga i raspolaganju njima od strane društva, može zatražiti da mu se podnesu i drugi dokazi. Ako je vrednost uloga u stvarima i pravima u vreme podnošenja prijave za upis u sudski registar manja od iznosa preuzetog uloga koji se time uplaćuje, osnivač koji time nije uplatio celi ulog dužan je pre upisa društva u sudski registar iznos koji nedostaje uplatiti u novcu.⁵⁸²

U sudski registar upisuju se:

1. poslovno ime, sedište, adresa društva u Republici Hrvatskoj i predmet poslovanja društva,
2. ukupni iznos osnivačkog kapitala,
3. dan sklapanja osnivačkog ugovora,
4. vreme trajanja društva ako je ono određeno osnivačkim ugovorom,
5. imena i prezimena članova uprave, predsednika i članova nadzornog odbora, ako ga društvo ima, njihovo prebivalište i lični identifikacioni broj,
6. ovlašćenja za zastupanje društva,

⁵⁸¹ čl. 394. st. 5. ZTD

⁵⁸² čl. 394. st. 3. ZTD

7. ako je za primanje očitovanja volje i pismena u ime društva s navođenjem adrese u Republici Hrvatskoj ovlašćena neka osoba, upisuje se i taj podatak; za treća lica pomenuta je osoba za to ovlašćena sve dok se ne izbriše iz sudskog registra i objavi upis brisanja, osim ako je trećem bilo poznato da ta osoba više nema ovlašćenja o kojima je ovde riječ,

8. ime i prezime, prebivalište i lični identifikacioni broj, odnosno poslovno ime i sedište jedinoga osnivača i članova društva.⁵⁸³

Ako društvo s ograničenom odgovornošću osniva samo jedan član, vrede ista pravila koja se propisuju i za društvo sa više članova. I taj jedini član odvojen je od društva koje osniva, ne odgovara za obaveze društva osim u slučaju propisanim Zakonom o trgovačkim društvima.

Umre li jedini osnivač fizičko lice pre upisa društva u sudski registra, to ne znači da prestaje preddruštvo, jer članstvo u preddruštvu umrlog osnivača prelazi na njegove naslednike.⁵⁸⁴

Ukoliko je jedini osnivač društva s ograničenom odgovornošću u vreme davanja izjave o osnivanju društva bio poslovno sposoban tada, jednako kao ni smrt jedinog osnivača, ni gubitak poslovne sposobnosti jedinog osnivača ne utiče na prestanak preddruštva.

Ako je jedini osnivač i član društva ujedno i lice koja zastupa društvo, on neće moći zastupati društvo u poslovima društva i člana društva ni kao zastupnik nekog drugog, osim ako nije za to posebno ovlašćen u osnivačkom aktu društva ili će kao skupština društva putem odluke sam sebe ovlastiti na zastupanje.

Ukoliko to ne učini, a sklopi ugovor taj će ugovor biti pendentan dok se na neki od navedenih načina ne ovlašćuje za zastupanje društva.⁵⁸⁵

3.2.3. Ugovor o osnivanju društva

Hrvatski zakonodavac društva definiše kao privatnopravne zajednice osoba nastale pravnim poslom radi ostvarenja zajedničkog cilja. Iz same definicije nameće se zaključak kako je pravni posao jedan od osnovnih obeležja svakog društva.⁵⁸⁶

Društvo s ograničenom odgovornošću osniva se na ugovorom o osnivanju društva koji sklapaju i potpisuju svi osnivači društva. Osniva li društvo samo jedna osoba, ulogu ugovora o osnivanju društva preuzima izjava osnivača o osnivanju društva.⁵⁸⁷

⁵⁸³ čl. 396. st. 1. ZTD

⁵⁸⁴ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 57.

⁵⁸⁵ Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb, str. 58.

⁵⁸⁶ Barbić, J. (2012). *Društveni ugovor kao pravni posao na kome se temelji društvo*, Zbornik PFZ, 62, (1-2) 475-534, str. 475.

Osnivački akt društva s ograničenom dogovornošću u Republici Hrvatskoj je ugovor o osnivanju društva. Za razliku od, na primer Federacije Bosne i Hercegovine, Engleske, Italije i Francuske, hrvatski zakonodavac ne zahteva postojanje i statuta. Jedan od razloga za to jest što se smatralo kako bi uz ugovor o osnivanju društva postojanje statuta dovelo do nepotrebnog prenošenja istih odredbi iz ugovora o osnivanju u statut, čime se ništa ne dobija, nego se gubi na preglednosti pravnog posla kao osnovnog akta društva i čak dovodi do opasnosti da se neka pravna pitanja različito urede, što bi otvorilo pitanje koje su odredbe važeće, tj. kojem bi u slučaju nepodudaranja trebalo dati prednost.⁵⁸⁸

Posledica toga što je osnivački akt društva ugovor o osnivanju jeste da se on ne menja onako kako se inače menjaju ugovori, osim ako se njim ne uredi drugačije.

Ako društvo osniva samo jedan član, osnivački akt je izjava o osnivanju društva kome je sadržina jednaka ugovoru o osnivanju.⁵⁸⁹ U teoriji nalazimo tri shvatanja pravne prirode ugovora o osnivanju. Ono koje prihvata tzv. ugovornu teoriju, reč je o ugovoru; prema onome koje prihvata tzv. teoriju norme, radi se o objektivnom pravu koje članovi stvaraju na temelju ovlašćenja proizašlog iz zakona i prema tzv. modifikovanoj teoriji norme, nakon što se sklopi ugovor o osnivanju prema pravilima koja vrede za ugovore, ugovor o osnivanju je pravni izvor koji treba uzeti objektivno kao zakon. U nemačkoj literaturi prevladava ugovorna teorija, a u praksi modifikovana teorija norme.⁵⁹⁰

Ugovor o osnivanju uređuje pravno uređenje i unutrašnje delovanje društva što ga čini organizacijskim ugovorom drugačijim od onih iz obaveznog prava. Prilikom sklapanja ugovora o osnivanju važeće su odredbe koje vrede i za sklapanje drugih ugovora, ali se za sklapanje ugovora o osnivanju društva s ograničenom odgovornošću traži da se to učini u posebnoj formi. Nakon sklapanja, ugovor o osnivanju uređuje odnose u društvu pa ima jednako značenje kao i statut za akcionarsko društvo.⁵⁹¹

S obzirom je ugovor o osnivanju po svojoj prirodi ugovor prilikom njegovog sklapanja primenjuju se pravila o autonomiji koja se odnose na sve ugovore, odnosno na slobodu prilikom izbora hoće li sklopiti ugovor, s kim će ga sklopiti i koji će sadržaj taj ugovor imati. Ove odredbe potvrđuju slobodu preduzetništva kao temelj privrednog uređenja zemlje

⁵⁸⁷ Čl. 387. ZTD; isto i: Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, Zagreb, str.181.; Slakoper u : Gorenc (ur.), (2004). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, str. 582.

⁵⁸⁸ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 16.

⁵⁸⁹ čl. 387. st. 2. ZTD

⁵⁹⁰ Barbić, J., op. cit. bilj. 475., str. 500., fn. 33.

⁵⁹¹ Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – društva kapitala* str. 17.

zagarantovane Ustavom Republike Hrvatske⁵⁹² i privatnopravnoj prirodi društva.⁵⁹³ Sloboda ugovaranja uređenja društva i međusobnih odnosa među članovima, jedna je od karakteristika koje društvo s ograničenom odgovornošću čini privlačnim privrednicima.

Osnivači su u slobodnom uređenju pitanja za koja smatraju da ih treba urediti ograničeni opštim pravilima ograničenja autonomije ugovornih strana. Ne smeju da budu u suprotnosti s Ustavom, prinudnim propisima i moralom društva.⁵⁹⁴

Prinudni propis je ovde Zakon o trgovačkim društvima, odnosno njegove odredbe prinudnopravne prirode. Tu spada uređivanje odnosa između društva i trećih lica, zaštita poverilaca, osiguravanje unosa kapitala u društvo i njegovo očuvanje. Odredbe kojih se članovi društva s ograničenom odgovornošću ne mogu unapred odreći ugovorom o osnivanju su npr., odredba koja članu društva daje pravo na pobijanje odluka skupštine društva, osiguravanje članu društva prava na najmanje jedan glas u skupštini društva⁵⁹⁵, isključenje prava glasa kad se u skupštini odlučuje o davanju razrešenja članu društva koji je ujedno i član uprave ili nadzornog odbora odnosno o pokretanju spora protiv njega.⁵⁹⁶

Nije moguće odstupiti od zakonskog određenja prema kojem je obavezno sazivanje skupštine društva najmanje jednom godišnje kao i uvek kada je to interes društva, a bez odgađanja kada društvo izgubi polovinu osnivačkog kapitala, odnosno imovinu koja odgovara tom iznosu.⁵⁹⁷

Takođe, ne može se u osnivačkom ugovoru isključiti hijerarhijski najviši stepen skupštine kao organa društva niti je moguće isključenje nadležnosti koje su joj ZTD-om propisane.

Fleksibilnost pri uređenju unutrašnjih odnosa i organizacije društva prema interesima osnivača i članova čine društvo s ograničenom odgovornošću posebno atraktivnim za preduzetnike. Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima ne traži određenje broja članova uprave ni nadzornog odbora. Članovi društva mogu broj članova uprave odrediti prilikom imenovanja i pri tome nisu ničim vezani. Nadzorni odbor kao drugi organ nije obavezan, osim u slučajevima propisanim samim Zakonom o trgovačkim društvima. Zato se ni odredbe o njemu ne moraju naći u ugovoru o osnivanju.⁵⁹⁸ Eventualno prekoračenje autonomnih ovlašćenja članova kontroliše sud.

⁵⁹² Ustav Republike Hrvatske Narodne Novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

⁵⁹³ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 17.

⁵⁹⁴ čl. 2. Zakona o obveznim odnosima Narodne Novine, br. 35/05, 41/08, 125/11

⁵⁹⁵ čl. 445. st. 3. ZTD

⁵⁹⁶ isto i Barbić, J., op. cit., str. 501. i 502.

⁵⁹⁷ Ibid.

⁵⁹⁸ Ibid.

Ugovor o osnivanju sadrži materijalne i formalne odredbe. Materijalne odredbe uređuju odnose između društva i njegovih članova u vezi sa članstvom u društvu i ne vrede ako su predviđene nekim drugim ugovorom. Materijalne odredbe su konstitutivne naravi.⁵⁹⁹

Zakon o trgovačkim društvima propisuje minimalne odredbe ugovora o osnivanju:

1. ime i prezime odnosno poslovno ime, prebivalište odnosno sedište osnivača, ako je osnivač fizičko lice i njen lični identifikacioni broj, a ako je osnivač pravno lice i matični broj subjekta, odnosno odgovarajuće podatke ako je reč o inostranom licu, (ovo su i lični identifikacioni podaci osnivača)
2. poslovno ime⁶⁰⁰ i sedište društva,
3. predmet poslovanja društva,
4. ukupni iznos osnivačkog kapitala, tako i iznos svakog pojedinačnog uloga osnivača, a sastoji li se ulog od stvari ili prava, mora ih se detaljno opisati i označiti njihovu vrednost, broj i nominalne iznose poslovnih udela koje uz obavezu uplate uloga preuzima svaki osnivač,
5. odredbu o tome osniva li se društvo na određeno ili na neodređeno vreme,
6. prava i obaveze koje članovi imaju prema društvu pored uplate svojih uloga, kao i prava i obaveze koje društvo ima prema članovima.”⁶⁰¹

Uz materijalne odredbe osnivačkog ugovora, ne treba zaboraviti i one fakultativne odredbe kojima se određena pitanja mogu urediti samo ugovorom o osnivanju, a u suprotnom nisu ispravne. To su odredbe o:

1. dodatnom delovanju i uplatama članova društva (čl. 391.),
2. posebnim pogodnostima u društvu (čl. 392.),
3. kamatama koje se plaćaju na neadekvatnu uplatu uloga, ako društvo određuje te kamate (čl. 399.),
4. isplati dobiti članovima društva o o meri drugačijoj od mera njihovih uplaćenih uloga (čl. 406. st. 2.),
5. merilima za isplatu naknade za povremene aktivnosti članova društva (čl. 406. st. 3.),
6. uređenje rezervi društva (čl. 406.a st. 4. i 5.),

⁵⁹⁹ Barbić, J., op. cit. bilj. 6., str. 21.

⁶⁰⁰ Poslovno ime (hrv. tvrtka) je ime pod kojim privredno društvo posluje i ona mora sadržavati najmanje tri elementa. To su: naznaka kojom se поближе obeležava ime društva, predmet poslovanja društva, i pravna forma društva, a to je u ovom slučaju obeležje “društvo s ograničenom odgovornošću” ili skraćenica “d.o.o.”

⁶⁰¹ čl. 388. ZTD.

7. propisivanju posebnih uslova za prenos poslovnog udela, posebno za vinkulaciju (čl. 412. st. 4.),⁶⁰²
8. obavezi naslednika poslovnog udela da ga prenesu nekom planu društva ili osobi koju odredi društvo (čl. 414.),
9. povlačenju poslovnog udela (čl. 419. st. 1.),
10. načinu rada uprave (čl. 422. st. 3., 4.),
11. imenovanju članova uprave od javnopravnog tela (čl. 423. st.4.),
12. zastupanju od članova uprave (čl. 426. st. 2., 3.),
13. tome da članovi nemaju pravo uvida u poslovne knjige i dokumentaciju društva (čl. 428. st. 3.),
14. nadzornom odboru društva (čl. 434. st. 1.),
15. pravu člana društva da imenuje članove nadzornog odbora (čl. 437. st. 2.),
16. nadležnost skupštine društva (čl. 441.),
17. ovlašćenja za sazivanje, način sazivanja, kvorum, način odlučivanja na skupštini društva (čl. 442. -445.),
18. većini za donošenje odluke o izmeni ugovora o osnivanju (čl. 455. st. 1.),
19. prvenstvenom pravu upisa uloga pri povećanju osnivačkog kapitala društva (čl. 457. st. 4.),
20. odobrenom kapitalu društva (čl. 458.a),
21. razlozima za prestanak društva (čl. 466. st. 2.),
22. donošenju odluke o prestanku društva (čl. 467.) i imenovanju likvidatora društva (čl. 471. st. 1.).⁶⁰³

Ugovor o osnivanju svojim formalnim ili nepravim odredbama može urediti odnose unutar društva i u vezi s njim i tu je sloboda puno šira.

Analizom sadržaja ugovora o osnivanju važno je razgraničiti: 1. odredbe ugovora o osnivanju kojima se stiču članska prava i preuzimaju članske obaveze jer se ta prava i obaveze mogu ugovoriti samo ugovorom o osnivanju i prenosom poslovnog udela koji prelaze na osobu koja stiče prava, pa se zato traži formalnost potrebna za prenos poslovnog udela i 2. odredbe

⁶⁰² o tome i presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske, VSRH Revt 95/2010-2 od 29.5.2013; VSRH Revt 158/2008-2 od 22.2.2012; VSRH Revt 143/2010-2 od 18.10.2011.;

http://www.iusinfo.hr/CaseLaws/Content.aspx?SOPI=VSRH2010RevtB143A2&Doc=VRHSUD_HR
Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske Pž-3266/07-4 od 15.07.2008.; Pž 5455/04-4 od 05.12.2007.;

<http://www.iusinfo.hr/Laws/Links.aspx?SOPI=ZA1993B111A2133&Tip=VTS&Datum=28.1.2015%2018:02:08&Clen=C412/O/T/A>
⁶⁰³Isto i Barbić, J. (2013). op.cit., str. 21., 22.

kojima se stiču prava i preuzimaju obaveze čiste obaveznopravne prirode koje se mogu ugovoriti i drugim ugovorima, a prenosom poslovnog udela ne prelaze na imaooca prava. Za njih se ne traži formalnost kao za prenos poslovnog udela.⁶⁰⁴

Ukoliko društvo s ograničenom odgovornošću osniva samo jedna osoba osnivački akt se zove izjava o osnivanju. Sve navedeno za ugovor o osnivanju u pogledu sadržaja i njegovih izmena vredi i za izjavu o osnivanju društva koju osnivač daje kod javnog beležnika ako društvo s ograničenom odgovornošću osniva samo jedna osoba. Ono što po prirodi stvari nije primenjivo su odredbe koje su specifične samo za ugovore, a ne za jednostrane izjave volje kakva je izjava o osnivanju društva.⁶⁰⁵

Osnivač društva svoju izjavu može povući i pri tome to ne mora da učini u formi u kojoj je dao izjavu, već u bilo kojoj formi.

Ovakvo stanovište proizlazi iz toga što taj jedini član ima apsolutnu autonomiju u odlučivanju upisa društva sa ograničenom odgovornošću u sudski registar pa do toga nikada ne mora doći.

Posebnost kod društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom je i u tome da prilikom osnivanja, njegov osnivač mora pre podnošenja prijave za upis društva u sudski registar svoj ulog u društvo da uplati u celosti. Ako nije uplatio celi ulog, za onaj deo koji je ostao neuplaćen treba da da određeno obezbeđenje. Obezbeđenje može da da u vidu putem garancije banaka, jemstva, pristupanjem dugu i slično.

Društvo postaje jednočlano kada mu stigne prijava za upis sticanja svih poslovnih udela od jedne osobe u knjigu poslovnih udela, ako su ispunjeni propisani uslovi za to.

Do jednočlanog društva sa ograničenom odgovornošću može doći i nakon što je društvo osnovalo više osnivača, prenosom poslovnih udela ostalih članova na jedinog člana društva.

Do tog prenosa može doći sveopštim sledom ili pravnim poslom poslovnog udela.

Takođe, tokom svog delovanja, društvo s jednim članom može postati višečlano. Više je načina koji mogu dovesti do te promene. Jedan od načina je podela poslovnog udela i prenosom svih ili nekih novonastalih udela drugim osobama, sveopštim sledbeništvom iza jedinog člana društva, povećanjem osnivačkog kapitala društva uplatama novih uloga u društvo.⁶⁰⁶

Dođe li do toga, članovi moraju sklopiti osnivački ugovor koji zamenjuje izjavu o osnivanju društva. Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima iz 2009. godine u sudski

⁶⁰⁴Ibid, str. 25.

⁶⁰⁵Ibid.

⁶⁰⁶Ibid, str. 60.

registar obavezan je upis novih članova društva. Nastale promene moraju se prijaviti sudu radi brisanja dotadašnjeg jedinog člana društva iz sudskog registra i upisa novih članova, a sud će tog člana brisati samo ako mu se predoči osnivački ugovor i prijavi za upis promena članova društva priloži popis novih članova društva.

3.2.4. Upis u sudski registar

Nakon obavljenih pripremnih radnji potrebnih za osnivanje društva, društvo se upisuje u sudski registar čime predružstvo društva s ograničenom odgovornošću prelazi u privredno društvo koje ima pravnu individualnost. Prijava za upis u sudski registar podnosi se nakon što se sklopi ugovor o osnivanju, uplate ulozi u skladu sa zakonom i osnivačkim ugovorom i imenuju jedan ili više članova uprave društva, a ako društvo mora imati nadzorni odbor i nakon što se izabere taj odbor.⁶⁰⁷

Prijavu za upis u sudski registar podnose članovi uprave i predsednik nadzornog odbora, ako ga društvo ima. Broj osoba koje podnose prijavu određuje se prema osnivačkom ugovoru kojim je određeno koliko uprava ima članova i ima li društvo nadzorni odbor. Sud odbacuje prijavu koju nisu potpisale sve osobe koju su zakoom obavezne podneti. Pri tome sud nema obavezu vraćati prijavu na ispravak ili dopunu.⁶⁰⁸

Zakon o trgovačkim društvima propisuje obavezne sastojke prijave:

1. poslovno ime, sedište, adresa društva u Republici Hrvatskoj i predmet poslovanja društva,
2. iznos osnivačkog kapitala društva,
3. prema okolnostima podaci i izjave koji obuhvataju sledeća objašnjenja: „osniva li se društvo ulaganjem stvari i/ili prava bez revizije osnivanja, da se društvo tako osniva, opis predmeta svakog ulaganja odnosno preuzimanja stvari odnosno prava, izjavu da njihova vrednost odgovara najnižem iznosu za koji se izdaje poslovni udeo, vrednost onoga što se ulaže, osoba koja je obavila procenu i metod po kojoj je to učinjeno; podnosioci prijave moraju izjaviti da im nisu bile poznate niti su im poznate vanredne okolnosti koje su mogle uticati na iznos ponderisane prosečne cene vrednosnih papira ili instrumenata tržišta novca za poslednja tri meseca pre dana njihovog stvarnog unošenja u društvo ili okolnosti koje bi upućivale na to da je vrednost stvari odnosno prava na dan njegovog unošenja u društvo na

⁶⁰⁷ čl. 394. st. 1. ZTD

⁶⁰⁸ isto i Barbić, J. (2013). op.cit., str. 52.; Slakoper u: Gorenc (ur.), (2004). op.cit., str. 610.

temelju novih okolnosti ili okolnosti koje su naknadno saznali bili znatno niža od vrednosti koju je utvrdio nezavisni stalni sudski procenitelj odgovarajuće struke⁶⁰⁹,

4. izjava članova uprave da su upoznati s obavezom izveštavanja suda i da nema okolnosti koje bi bile protivne odredbi članka 239. stavka 2. Zakona,

5. imena i prezimena članova uprave, predsednika i članova nadzornog odbora, ako ga društvo ima, njihovo prebivalište i lični identifikacioni broj,

6. imena i prezimena, odnosno poslovno ime članova društva, ako su članovi društva fizička lica i njihovi osobni identifikacioni brojevi, a ako su članovi pravna lica, njihovi matični brojevi subjekta odnosno odgovarajući podaci ako je reč o inostranom licu.⁶¹⁰

Zakon dalje propisuje šta se prilaže prijavi:

1. primerak ugovora o osnivanju, odnosno izjave o osnivanju društva sa svim priložima uključujući punomoći punomoćnika, overene od javnog beležnika,

2. popis članova osnivača koji sadrži ime i prezime, lični identifikacioni broj, prebivalište, odnosno firmu i sedište s naznakom registarskog suda i broja pod kojim su upisani u sudskom registru, iznos osnovnog kapitala društva i redne brojeve i nominalne iznose preuzetih poslovnih udela osnivača i učinjenih uplata,

3. potvrdu kreditne institucije o ulozima uplaćenim u novcu,

4. obezbeđenje koje daje član društva koji je jedini osnivač, a ne uplaćuje ulog u celini pre upisa društva u sudski registar,

5. ako se u osnivanju daje posebna pogodnost ili se ulažu stvari i prava, izveštaji o osnivanju društva i o reviziji osnivanja, odnosno isprave koje bi bile „one izjave vezane uz osnivanje o posebnim pogodnostima ili kvalifikovanom osnivanju, odnosno isprave kojima se dokazuje kako je utvrđena prosečna ponderisana cena hartija od vrednosti i instrumenata tržišta novca koj se ulažu u društvo za poslednja tri meseca trgovanja na uređenom tržištu pre dana stvarnog unošenja u društvo i/ili elaborat o proceni kojim je utvrđena vrednost stvari odnosno prava koje se ulažu u društvo“⁶¹¹

6. popis osoba ovlašćenih da vode poslove društva, njihova imena i prezimena, lični identifikacioni broj, prebivalište, obim njihovih ovlašćenja i izjave da prihvataju postavljena date pred javnim beležnikom,

7. ako društvo ima nadzorni odbor, popis predsednika i članova toga odbora s navođenjem datuma rođenja i prebivališta,

⁶⁰⁹ Barbić, J., (2013). op.cit., str. 53.

⁶¹⁰ čl. 394. st. 4. ZTD

⁶¹¹ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 54.

8. dozvola državnog organa, ako se propisom traži za osnivanje i upis društva u sudski registar,
9. potpis članova uprave overen kod javnog beležnika koji se pohranjuje u sudskom registru.⁶¹²

U sudski registar upisuju se:

1. poslovno ime, sedište, adresa društva u Republici Hrvatskoj i predmet poslovanja društva,
2. ukupni iznos osnivačkog kapitala,
3. dan sklapanja ugovora o osnivanju,
4. vreme trajanja društva ako je ono određeno ugovorom o osnivanju ili izjavom o osnivanju društva,
5. imena i prezimena članova uprave, predsednika i članova nadzornog odbora, ako ga društvo ima, njihovo prebivalište i lični identifikacioni broj,
6. ovlašćenja za zastupanje društva,
7. ako je za primanje očitovanja volje i pismeno u ime društva s navođenjem adrese u Republici Hrvatskoj ovlašćena neka osoba, upisuje se i taj podatak; za treća lica pomenuta je osoba za to ovlašćena sve dok se ne izbriše iz sudskog registra i objavi upis brisanja, osim ako je trećemu bilo poznato da ta osoba više nema ovlašćenja o kojima je ovde reč,
8. ime i prezime, prebivalište i lični identifikacioni broj, odnosno poslovno ime i sedište jedinoga osnivača i članova društva.⁶¹³

Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima 2009. godine dodate su izmene odredbe kojima je propisano da se u sudski registar upisuje i samo jedini osnivač, što je u skladu s pravnom tekovinom Evropske unije.⁶¹⁴

Tako se sa u sudski registar upisuju i objavljuju ime i prezime, prebivalište i lični identifikacioni broj,⁶¹⁵ odnosno poslovno ime i sedište jedinog osnivača i članova društva.

⁶¹² čl. 394. st. 5. ZTD

⁶¹³ čl. 396. st. 1. ZTD

⁶¹⁴ čl. 396. st. 1. t. 8. ZTD

⁶¹⁵ Osobni identifikacioni broj (OIB) stalna je identifikacijsko obeležje hrvatskih državljana, pravnih lica sa sedištem na teritoriji Republike Hrvatske i stranih fizičkih i pravnih lica kod kojih je nastao povod za praćenje na teritoriji Republike Hrvatske (obveznici osobnog identifikacionog broja) koju korisnici osobnoga identifikacionog broja koriste u službenim evidencijama, u svakodnevnom radu i kod razmene podataka. Osobni identifikacioni broj jedinstven je, nekazujući, nepromenljiv i neponovljiv. Poreska uprava po službenoj dužnosti određuje i dodeljuje osobni identifikacioni broj na temelju podataka o kojima nadležna tela vode službene očevidnike, odmah nakon preuzimanja upisanih podataka.

Osobni identifikacioni broj uveden je zbog: opšte informatizacije javne uprave koja ima za cilj povećati efikasnost državnih institucija i smanjiti administrativna opterećenja za građane, automatske razmene podataka između tela državne uprave i drugih državnih institucija što će građanima omogućiti brže i lakše ostvarivanje njihovih prava, boljeg pregleda nad imovinom građana i pravnih osoba, te prilivom i tokom novca što je ključan preduslov za transparentnu ekonomiju i sustavno suzbijanje korupcije, usklađivanja hrvatskog zakonodavstva sa

3. 3. GLAVA TREĆA

3.3.1. Članstvo i pravni odnosi

Hrvatski pravni sistem razlikuje izvorno (originarno) i izvedeno (derivativno) sticanje članstva u društvu s ograničenom odgovornošću.

Originarno sticanje članstva moguće je:

1. učestvovanjem u osnivanju društva, i
2. učestvovanjem u povećanju osnovnog kapitala društva ulozima.

Članstvo se ostvaruje sticanjem prvog poslovnog udela u društvu.⁶¹⁶ Sticanjem članstva ne smatra se kada član uz postojeći stekne dodatni poslovni udeo ili kad mu se povećanjem osnivačkog kapitala društva poveća poslovni udeo koji već ima u društvu. Time se samo povećava udeo njegovog članstva, član ima veći poslovni udeo ili više poslovnih udela nego što je imao pre toga i na osnovu toga stiče više prava, a prema okolnostima preuzima i više obaveza u društvu.⁶¹⁷

Izvedeno sticanje poslovnog udela je sticanje članstva u društvu koje se izvodi iz nečijeg članstva u istom društvu tako da poslovni udeo prelazi na lice koje time postaje članom društva. Ukoliko imaocu poslovnog udela koji se prenosi, osim tog prenesenog, više

zakonodavstvom Evropske unije. Osobni identifikacioni broj sastoji se od jedanaest brojaka, gde su prvih deset izabrane slučajnim odabirom, a zadnja je brojka izračunata po posebnom izračunu. Primena OIB-a u Republici Hrvatskoj započela je 1. januara 2009. godine. Osobni identifikacioni broj je osobni podatak u smislu Zakona o zaštiti osobnih podataka te se na prikupljanje, obradu i korišćenje tog podatka imaju primeniti odredbe Zakona u svrhu osiguranja njegove poverljivosti i zaštite, a u koje se takođe ubraja i obaveza dostave evidencija o zbirkama osobnih podataka koje sadrže ovaj broj (članak 14., 16. i 17. Zakona).

⁶¹⁶ Barbić, J. (2013). *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb., str. 100.

⁶¹⁷ Ibid

nema udela u društvu to može dovesti do prestanka njegovog članstva u društvu. Ako uz preneseni ima još neki drugi poslovni udeo, njegovo članstvo se samo smanjuje.⁶¹⁸

Izvedeno članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću stiče se:

1. pravnim poslom i
2. sledbeništvom zbog smrti člana društva fizičkog lica ili statusne promene člana pravnog lica.

Uprava društva dužna je voditi knjigu poslovnih udela društva kako bi se u svako vreme moglo znati ko su članovi, koliko ih je i koje poslovne udele ima koji od njih. U knjigu poslovnih udela se unose poslovno ime, odnosno ime i prezime, sedište i adresa ili prebivalište svakoga člana društva, ako je član društva pravno lice podaci o njenom upisu u odgovarajućem registru, njegov lični identifikacioni broj, nominalni iznosi poslovnih udela koje je preuzeo i što je na osnovu toga uplatio te eventualne dodatne uplate koje je dužan ispuniti prema društvu i koje je ispunio, sve obaveze koje terete poslovni udeo i broj glasova koje ima pri donošenju odluka članova društva.⁶¹⁹ U knjigu se upisuju opterećenja i podele poslovnih udela te sve druge promene.⁶²⁰

U knjizi poslovnih udela upisuje se na osnovu prijave zainteresovane osobe ili na osnovu saznanja nekoga od organa društva svaka izmena podataka koji su u njoj navedeni. Uprava društva dužna je o svakoj promeni članova društva ili njihovih poslovnih udela bez odgađanja izvestiti registarski sud dostavljanjem popisa članova društva kojeg potpišu članovi uprave u kome se navode imena i prezimena članova društva, prebivalište a za pravna lica poslovno ime i sedište, lični identifikacioni broj, nominalni iznosi poslovnih udela koji im pripadaju i redni brojevi pod kojima ih se u društvu vodi, ono što je na osnovu toga uplaćeno društvu te što je ono eventualno vratilo članu. Uprava menja popis članova društva na temelju saopštenja o promeni i podnesenog dokaza da je do promene došlo.⁶²¹

Kako propisuje sam Zakon o trgovačkim društvima, u odnosu na društvo član društva je samo onaj ko je upisan u knjizi poslovnih udela i o čijem je članstvu u društvu obavešten registarski sud. Popis članova društva koji uprava dostavlja registarskom sudu menja se dostavljanjem sudu novog popisa s odgovarajućim dokazima o nastalim promenama. U slučaju neslaganja stanja upisa u knjizi poslovnih udela i popisa članova društva kojeg registarskom sudu dostavlja uprava društva, smatra se da su članovi društva osnivači navedeni

⁶¹⁸ Ibid

⁶¹⁹ Čl. 396. st. 1. ZTD

⁶²⁰ Čl. 410. st. 1. ZTD

⁶²¹ Čl. 410. st. 2. ZTD

u ugovoru o osnivanju odnosno lica navedena u pomenutom popisu, a ako društvo ima samo jednog člana da je to osoba upisana u sudskom registru. U korist onoga ko pravnim poslom stiče poslovni udeo ili pravo na taj udeo vredi sadržaj popisa dostavljen registarskom sudu kao tačan, osim za lice koje stiče poslovni udel kojem je poznato ili joj zbog njegove grube nepažnje nije poznato da podatak nije tačan. To lice ne može valjano steći poslovni udeo s pouzdanjem u sadržaj popisa, ako podatak u pogledu poslovnog udela koji se stiče nije tačan, a od dostave registarskom sudu liste u kojoj je taj podatak pogrešno naveden nisu protekle tri godine, osim ako se netačnost popisa može pripisati ovlašćeniku na udelu.⁶²²

Smatra se da je u knjizi poslovnih udela obavljen upis s danom kada društvu stigne prijava za upis, ako ona ispunjava uslove koji se traže za takav upis, bez obzira na vreme kada je upis stvarno obavljen.⁶²³

Članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću moguće je steći na originaran način. Takvo sticanje članstva obeležava prvo sticanje članstva nastankom poslovnog udela. Za sticanje članstva potrebno je preuzimanje poslovnog udela i uplaćivanje društvu onoliko koliko je određeno osnivačkim ugovorom odnosno zakonom pre nego se društvo upiše u sudski registar.⁶²⁴

Kako se vidi iz zakonskih odredbi, i za izvorno sticanje potrebno je da je član upisan u knjizi poslovnih udela.

Članstvo u društvu može se prenositi i nasleđivati. Poslovni udeo prenosi se ustupanjem i to u obliku javnobeležničkog akta ili privatne isprave koju solemnizuje javni beležnik pri čemu se razlikuju ustup kojim se preuzima obaveza prenosa poslovnog udela i pravni posao kojim se prenosi poslovni udeo. Forma javnobeležničkog akta obavezna je za ispravnost prenosa poslovnih udela.⁶²⁵ Javnobeležnički akt za prenos poslovnog udela nije potreban jedino ako do njega dođe u formi sudske nagodbe. Prenos poslovnog udela deluje *erga omnes*.

⁶²² Čl. 411. st. 1. ZTD

⁶²³ Čl. 411. st. 2. ZTD

⁶²⁴ Barbić, J. (2013). *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb., str. 100.

⁶²⁵ to je potvrdio i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u odluci od 3. aprila 2001. donesenoj u predmetu PŽ-3459/00, objavljenoj u Zborniku odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004, Zagreb, 2004., str. 265, odluka pod br. 381/VI, u časopisu Pravo i porezi, br. 11/2001., str. 99, odluka pod br. 39, ING Pregledu sudske prakse, br. 3/2001., odeljak 2, str. 12, i u časopisu Pravo u gospodarstvu, br. 2/2002., str. 110. u odluci od 21. maja 2002. donesenoj u predmetu PŽ-543/02, objavljenoj u Zbirici rješidbi hrvatskih trgovačkih sudova, br. 7, sstr. 80, odluka pod br. 56, u listu Informator, br. 5133 od 17. maja 2003. i u časopisu Pravo u gospodarstvu br. 1/2004., str. 186, te Trgovački sud u Osijeku u odluci od 28. decembra 2001. donesenoj u predmetu PŽ-1327/01, objavljenoj u ING Pregledu sudske prakse, br. 4/2002., odeljak 2, str. 13.; isto i Barbić, J. (2013). op.cit., str. 110., fn 168.

Ugovorom o osnivanju mogu se za prenos poslovnog udela postaviti uslovi, kao na primer, da je za to potrebna saglasnost društva. Tako se poslovni udeo uz kojega je vezana obaveza ispunjenja dodatnih uplata može prenositi samo uz saglasnost društva.⁶²⁶

Prenos članstva u društvu pravnim poslom može se ograničiti u dva segmenta. Pri tome se razlikuju ograničenja u raspolaganju pojedinim pravima od ograničenja raspolaganja poslovnim udelom.⁶²⁷

Kod prenosa poslovnih udela ograničenja se odnose samo na prenos i mogu se odrediti kao:

- 1) zabrana raspolaganja poslovnim udelom uopšte ili za neko vreme nakon sklapanja ugovora o osnivanju,
- 2) zabrana raspolaganja tim udelom osim u korist određenih osoba,
- 3) propisivanje da je za prenos poslovnog udela potrebna saglasnost društva, određenog ili određenih članova društva, svih članova, nekog organa ili tela u društvu,
- 4) zasnivanje prava preče kupovine i prava prvenstva u sticanju poslovnog udela za slučaj njegova otuđenja i
- 5) propisivanje posebne forme za prenos poslovnog udela.⁶²⁸

Odredbe Zakona o trgovačkim društvima kojima se uređuje članstvo u društvu sa ograničenom odgovornošću ne predviđaju njihov jednak položaj pod jednakim uslovima, što je slučaj kod akcionarskog društva. To bi moglo proizaći iz veće autonomije pri sklapanju ugovora o osnivanju koja onda dozvoljava i stavljanje nekih članova u povoljniji položaj u odnosu na druge članove društva. Međutim, za donošenje osnivačkog ugovora potrebna je saglasnost svih članova pa je nezamislivo donošenje odredbi koje bi određenog člana stavljale u povoljniji položaj bez da član koji je zakinut sa tim ne bude saglasan.⁶²⁹

Ne saglase li se svi članovi, svi imaju jednak položaj u društvu.

Povoljniji položaj člana odnosi se na davanje većeg prava glasa, povoljniji položaj u isplati dividende. Ono na što se načelo jednakog postupanja ne odnosi su poslovi između članova te članova i društva, osim ako je položaj člana u društvu važan za sklapanje posla ili za njegov sadržaj.

Donesu li skupština ili članovi društva u pisanoj formi izvan skupštine odluku kojom se vređa načelo jednakog položaja članova u društvu, takva se odluka može pobijati.

⁶²⁶ čl. 412. st. 4. ZTD

⁶²⁷ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 117.

⁶²⁸ Ibid, str. 118.

⁶²⁹ Ibid, str. 195.

Za pravne akte uprave, nadzornog odbora, kolegija ili saveta kojima se takođe povređuje to opšteprihvaćeno načelo u dogmatici društva s ograničenom odgovornošću, primenjuju se mere kojima se situacija vraća u pređašnje stanje, zavisno od konkretnih okolnosti, a kakvo bi bilo bez povrede navedenog načela jednakog položaja članova društva.⁶³⁰

3.3.2. Prava i obaveze

Pitanje položaja člana u društvu zasniva se s obzirom na činjenicu da društvo kao pravna ličnost ima imovinu sastavljenu pre svega od onoga što su u njega svojim ulozima uneli članovi.⁶³¹ Uloga svakog člana određena je pravnom formom društva, osnivačkim aktom što je kod društva s ograničenom odgovornošću ugovor o osnivanju ili izjava o osnivanju društva, pravilima društva i Zakonom o trgovačkim društvima. Osnivači, odnosno članovi društva važni su iz nekoliko razloga. Nakon što odluče koju pravnu formu društva će osnovati, uređuju osnivački akt. Kod društva s ograničenom odgovornošću osnivači, odnosno članovi društva imaju široku slobodu ugovaranja odredbi osnivačkog akta, unutrašnjeg uređenja društva i međusobnih odnosa. Takođe, velik je uticaj članova i na imovinska pitanja društva. Svaki ugovorni odnos, međutim, povlači za sobom određena prava, ali i obaveze.

U hrvatskom pravnom sistemu osnivački (hrv. temeljni) kapital društva s ograničenom odgovornošću podeljen je na poslovne udele.⁶³² Zbroj nominalnih iznosa svih poslovnih udela mora odgovarati iznosu osnivačkog kapitala društva. Nominalni iznos poslovnog udela ne može biti manji od 200,00 kuna i mora se izraziti celim brojem koji je deljiv sa sto. Ulozi u društvo koji se moraju uneti za svaki poslovni udeo ne moraju biti jednaki.

Preuzimanjem obaveze uplate uloga u društvo osnivač preuzima poslovni udeo u društvu koji je zapravo skup prava i obaveza koje njegov imatelj ima u odnosu prema društvu.⁶³³

Prava članova društva s ograničenom odgovornošću mogu se podeliti na upravljačka i imovinska.

Pri tome u upravljačka prava članova društva možemo svrstati:

⁶³⁰ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 196.

⁶³¹ Barbić, J. (1999.) *Pravo društava, Knjiga prva – Opći dio*, Zagreb, Organizator, str. 178.

⁶³² Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima 2009. godine odustalo se od prethodnog razlikovanja temeljnog uloga i poslovnog udjela.

⁶³³ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, str. 177.

- 1) pravo učestvovanja u radu skupštine, koje imaju članovi društva i druga lica ne može se oduzeti ugovorom o osnivanju;
- 2) pravo glasa jedno je od osnovnih upravljačkih članskih prava i njime se manifestuje ovlašćenje člana društva da učestvuje u stvaranju volje društva u njegovoj skupštini ili i izvan nje kad se takva volja može izraziti i bez održavanje skupštine društva;
- 3) pravo na obaveštenost. Uprava društva ima prema svakome članu društva obavezu da ga obavesti o stvarima društva i obavezu da mu dopusti uvid u poslovne knjige i dokumentaciju društva. Uvid u poslovne knjige i dokumentaciju društvo mora dozvoliti bez odgađanja po primitku zahteva kojim se to traži. Ova zakonska odredba predstavlja zaštitu individualnih prava svih članova društva;⁶³⁴
- 4) pravo na pobijanje odluka skupštine;
- 5) pravo na podizanje tužbe protiv drugog člana radi ostvarivanja zahteva koje prema tome članu ima društvo (*actio pro socio*);
- 6) pravo na podizanje tužbe zbog neovlašćenih zahvata uprave u oblast nadležnosti skupštine društva odnosno zbog prekoračenja ovlašćenja uprave (*actio negatoria*).⁶³⁵

Kao najvažnije upravljačko pravo ističe se pravo glasa koje se ostvaruje u skupštini društva. Osnov upravljačkih prava su uglavnom zakonske odredbe koje ih određuju posredno ili neposredno. Ugovornopravni osnov imaju upravljačka prava kad se proširuju ugovorom o osnivanju i ona imovinska prava koja nisu predviđena zakonom (na primer prava na isporuke, upotreba stvari, davanje zajma).⁶³⁶

U imovinska prava pripadaju:

- 1) pravo na isplatu dividende kao osnovno imovinsko pravo člana društva. Član na ostvarenje ovog prava ima od trenutka upisa u sudski registar do trenutka brisanja iz njega,
- 2) pravo prvenstva pri preuzimanju novih poslovnih udela u slučaju povećanja osnovnog kapitala,
- 3) pravo na odgovarajuću otpremninu,
- 4) pravo člana da ga se oslobodi obaveze neuplaćenoga dela uloga u društvo ili da mu se uplaćeni ulog vrati ako dolazi do smanjenja osnovnog kapitala društva,
- 5) pravo na srazmeran deo ostatka stečajne ili likvidacione mase društva.⁶³⁷

⁶³⁴ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 248.

⁶³⁵ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 175.

⁶³⁶ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 240.

⁶³⁷ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 175.

Osnovno imovinsko pravo člana društva je sigurno učestvovanje u dobiti društva s tim da se prema odredbama zakona ta podela vrši, ako nema drugačije odredbe u ugovoru o osnivanju, u srazmeri njihovih uplaćenih uloga.⁶³⁸

Posebna prava koja pripadaju samo pojedinim članovima imaju osnov u osnivačkom ugovoru i mogu se odnositi i na upravljačka i na imovinska. To su pre svega jače pravo glasa, pravo veta, pravo imenovanja članova uprave ili nadzornog odbora društva, pravo biti članom uprave društva, pravo na isporuke robe, korišćenje stvari i ostalo.⁶³⁹

Poslovni udeo je ukupnost članskih prava i obaveza uzetih kao celina pa sledom toga proizlazi da uz određena prava, članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću donosi i obaveze. To su pre svega obaveza uplate poslovnog uloga,⁶⁴⁰ dodatne obaveze propisane osnivačkim ugovorom i obaveza na lojalno postupanje prema društvu i drugim članovima društva.

Glavna obaveza člana je uplata uloga u društvo i Zakon o trgovačkim društvima izričito propisuje da društvo ne može pojedinim članovima odgoditi i olakšati obavezu kao što ih ne može osloboditi obaveze uplate, a ne može ni svoje potraživanje uplate uloga prebiti potraživanjem protiv društva.⁶⁴¹

Ako ulog u društvo ne unese onaj ko je na to obavezan niti to društvo može nadoknaditi prodajom poslovnoga udela, drugi su članovi društva obavezni u društvo uplatiti iznos koji nedostaje srazmerno svojim poslovnim udelima u društvu.⁶⁴² Zakon o trgovačkim društvima dopušta oslobađanje obaveze uplate poslovnog udela samo ako se smanji osnovni kapital društva i to samo do iznosa tog smanjenja.

Član društva koji uplaćuje svoj ulog sa zakašnjenjem mora društvu platiti zakonske zatezne kamate ako ugovorom o osnivanju nije određena viša kamata.

Člana društva koji je u zakašnjenju s uplatom uloga društvo može pisanim putem pozvati da ispuni svoju obavezu u naknadnom roku koji mu se za to mora dati uz upozorenje da će, ako ne uplati ulog, biti isključen iz društva. Društvo može protiv člana podići tužbu kojom traži da uplati ulog, što ne otklanja mogućnost da ga se isključi iz društva.⁶⁴³

⁶³⁸ čl. 406. st. 2. ZTD.

⁶³⁹ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 240.

⁶⁴⁰ Ulog u društvo je ono što se mora uneti u društvo na ime uplate osnovnog kapitala društva da bi se ispunila članska obaveza prema društvu za sticanje članstva, a članstvom se određuje pravni položaj člana u društvu. Sadržaj članstva čine prava i članske obaveze kojih je ukupnost izražena poslovnim udjelom.

⁶⁴¹ Čl. 398. st. 3. ZTD

⁶⁴² Čl. 385. st. 3. ZTD

⁶⁴³ Čl. 400. ZTD

Premda isključeni član gubi sva prava u društvu, time se ne oslobađa obaveze uplate neuplaćenoga dela uloga.

Za ispunjenje obaveze unosa uloga u društvo isključenog člana društva odgovaraju društvu i poslednji te svi raniji pravni prednici isključenog člana koji u odnosu na društvo vrede kao imaoci poslovnih udela. Kako bi se ostvarilo načelo po kojemu se u društvo mora uneti protivvrednost osnovnog kapitala, za takav unos odgovaraju društvu prethodnici isključenog člana i ostali članovi društva. Ova odgovornost i njen način realizovanja propisani su Zakonom o trgovačkim društvima i ne mogu se ugovorom o osnivanju urediti drugačije.⁶⁴⁴ Odgovornost pravnog prethodnika ograničava se na obavezu unošenja u društvo uloga ispunjenje koje se traži i na vreme od pet godina.

Osim obaveze uplate poslovnog udela, osnovne obaveze članova društva s ograničenom odgovornošću je obaveza na dodatne uplate propisane osnivačkim ugovorom i obaveza na lojalno postupanje prema društvu i drugim članovima društva.

Pravni osnov za preuzimanje dodatnih uplata člana društva uz uplatu poslovnog udela je čl. 388. st. 1. t. 6. Zakona o trgovačkim društvima, kojim se uređuje sadržaj ugovora o osnivanju, odnosno izjave o osnivanju društva. Dodatne uplate moraju biti sadržane u osnivačkom aktu kako bi bile dostupne trećim licima, ali i iz razloga što prenosom poslovnog udela te članske obaveze prelaze i na kasnije članove društva koji će postati ovim pravnim poslom. Dodatne članske uplate mogu preuzeti svi ili samo neki članovi i to prilikom sklapanja osnivačkog akta ili njegovim kasnijim izmenama i dopunama. Ovde je međutim važna saglasnost člana društva koji time preuzima obavezu, jer one uzrokuju obaveznopravne i statusnopravne posledice. Razlikuju se dodatne uplate novca i druge radnje koje imaju imovinsku vrednost. Dodatne uplate ne povećavaju osnovni kapital društva, nego se unose u rezerve kapitala i kao takve se mogu koristiti za svrhe predviđene Zakonom o trgovačkim društvima.⁶⁴⁵ Zakon o trgovačkim društvima predviđa i ograničenja dodatne uplate novca i to do određenog iznosa ili se ograničenje sastoji u tome da obaveza uplate novca nije unapred ograničena određenim iznosom.⁶⁴⁶

⁶⁴⁴ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 212.

⁶⁴⁵ Bogdanović, O. (2013). Dodatne činidbe u društvu s ograničenom odgovornošću, *Pravnik*, 46, 1 (93), 149-165, str. 149

⁶⁴⁶ Ibid

Neispunjenje dodatne uplate može biti osnov za isključenje člana iz društva pri čemu prethodnik člana društva odgovara za plaćanje društvu samo do visine obaveze u vreme podnošenja prijave za upis njegova izlaska iz društva u knjigu poslovnih udela.⁶⁴⁷

Lojalno postupanje proizlazi iz okolnosti da društvo ne služi posebnim interesima jednog ili više pojedinih članova društva, već samo zajedničkim interesima pa se zastupa stanovište kako obaveza lojalnosti ima ograničavajuću funkciju kod vršenja članskih prava u društvu u tom smislu što bi sloboda člana društva pri njegovom vršenju članskih prava u društvu bila ograničena zajedničkom svrhom i interesima društva, odnosno što bi on tom svrhom i interesima bio vezan i morao ih pri svom postupanju uzeti u obzir. Obaveza lojalnosti takođe obuhvata i propuštanje ili činjenje u vezi sa interesima društva.⁶⁴⁸

3.3.3. Prestanak članstva

Članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću prestaje na više načina:

- 1) smrću člana društva,
- 2) prestankom člana društva pravnog lica,
- 3) otuđenjem poslovnog udela,
- 4) povlačenjem (amortizacijom) poslovnog udela,
- 5) prestankom društva,
- 6) istupanjem člana iz društva,
- 7) isključenjem člana društva zbog neuplate osnovnog kapitala (kaduciranjem),
- 8) isključenjem člana iz društva iz drugih razloga.⁶⁴⁹

Istupanje člana iz društva predstavlja njegov dobrovoljni izlazak iz društva.⁶⁵⁰ Odredbe hrvatskog Zakona o trgovačkim društvima koje se tiču istupanja i isključenja člana iz društva nemaju uzor u tekstovima nemačkog i austrijskog zakonskog uređenja prestanka članstva u društvu s ograničenom odgovornošću, ali sudska praksa ovih dvaju država priznaju pravo članova društva da ugovorom o osnivanju urede istupanje člana iz društva.⁶⁵¹

U slučaju da prestanak članstva jednog člana u društvu pa to članstvo stekne neko drugi, radi se o derivativnom sticanju članstva u društvu s ograničenom odgovornošću.

⁶⁴⁷ Čl. 391. st. 3. ZTD.

⁶⁴⁸ Slakoper u: Gorenc (ur.). (2004), *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, RRiF, str. 620.

⁶⁴⁹ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 148.

⁶⁵⁰ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 179.

⁶⁵¹ Slakoper u: Gorenc (ur.), (2004). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, RRiF, str. 693.

Razlozi za prestanak članstva usled smrti člana, prestanskom člana društva pravnog lica ili otuđenjem poslovnog udela ujedno su ranije pomenuti derivativni načini sticanja članstva za druga lica. U tim slučajevima prestaje članstvo koje proizlazi iz određenog poslovnog udela. Ugovorom o osnivanju može se odrediti da član može istupiti iz društva i da ga društvo može isključiti. Tada se moraju odrediti i uslovi, postupak i posledice istupanja ili isključenja člana iz društva. Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo je stanovište da su uslovi za uređenje postupka i posledica istupanja uređeni osnivačkim ugovorom, ako je u njemu predviđeno da član koji istupa treba ponuditi svoj poslovni udeo na otkup drugim članovima društva, kada uređuje i stanje za slučaj da drugi članovi ponuđeni poslovni udeo ne otkupe.⁶⁵²

Bez obzira na to, član društva može tužbom kod suda zahtevati istupanje iz društva ako za to postoje opravdani razlozi.⁶⁵³ Postojanje važnog razloga potrebno je, jer ga s društvom veže to što je u njega ušao s namerom ostvarivanja privatnopravne zajednice te time prihvatio da ona postoji radi ostvarenja zajedničkog cilja.⁶⁵⁴

U tužbi se mora navesti i iznos naknade za poslovni udeo te odrediti primereni rok za njeno plaćanje članu koji istupa iz društva. Usvoji li tužbeni zahtev, sud mora odrediti iznos naknade tržišne vrednosti tužiteljeva poslovnog udela i naložiti da mu je društvo isplati u roku određenom u presudi. Pri određivanju spomenutog roka sud će voditi brigu o stanju društva i njegovim poslovnim potrebama.⁶⁵⁵

Isključenje člana je njegovo prisilno udaljavanje iz društva tako da time član u društvu gubi članstvo. Razlika od povlačenja poslovnog udela, kojim takođe prestaje članstvo u društvu, je u tome što se ovde radi o postupanju usmerenom prema članu, a ne prema poslovnom udelu, tako da se isključenjem ne dira u poslovni udeo isključenog člana, koji postoji i nakon što se član isključi iz društva.

Ova zakonska odredba uvrštena je u Zakon o trgovačkim društvima Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima 2003. godine. Društvo može tužbom podignutom protiv svog člana zahtevati da ga sud isključi iz društva zbog postojanja važnih

⁶⁵² Odluka Rev-195/00-2 od 6. septembra 2003. (www.vsrh.hr); isto stanovište zauzeo je i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u odluci Pž-4019/98, objavljenoj u *Zborniku odluka visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004*, Zagreb, 2004., str. 266-267, odluka pod br. 383/V, u listu *Informator*, br. 4706 od 14. aprila 1999., *Časopisu pravo u gospodarstvu*, br. 5/1999., str. 895-896, i zbirci ING Pregled sudske prakse, br. 4/19999. odeljak 2, str. 17. te u odluci od 3. juna 2003. donesenoj u predmetu Pž-2467, objavljenoj u časopisu *Pravo i Porezi*, br. 6/2003., str. 120, odluka pod br. 9.; isto i Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – Društva kapitala*, Zagreb, str. 169.

⁶⁵³ Opravdani razlozi za istupanje iz društva postoje naročito ako mu ostali članovi društva ili neki od organa društva prouzroče štetu, ako je sprečen u ostvarenju svojih prava u društvu ili mu neki organ društva nameće nesrazmerne obaveze.

⁶⁵⁴ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 169.

⁶⁵⁵ Čl. 420. ZTD.

razloga kao što su ponašanje člana kojim se onemogućuje ili otežava postizanje cilja društva pa se zbog toga njegov ostanak u društvu čini nepodnošljivim za društvo. Tužbu mogu podići i svi ostali članovi društva. Važno je da se u nju mora navesti iznos naknade i rok za plaćanje naknade isključenom članu društva. Sud će izreći isključenje člana iz društva pod odložnim uslovom da mu društvo isplati u presudi određenu naknadu tržišne vrednosti poslovnog udela u roku kojeg odredi u presudi.⁶⁵⁶

Istupanjem i isključenjem člana prestaje njegovo članstvo u društvu i sva prava koja iz toga proizlaze.

3. 4. GLAVA ČETVRTA

3.4.1. Organi

Jedna od bitnih razlika društava kapitala i društava lica je postojanje organa kod prve kategorije. Upravo ti organi kod društava kapitala imaju ovlašćenje za upravljanje društvom. Karakteristike i društava lica i društava kapitala koje poseduje društvo s ograničenom odgovornošću, vidljive su i u ovom segmentu. Uz organe, ovlašćenja kod ovog društva imaju i članovi koji se formalno ne sastaju u skupštini društva što je slučaj kod akcionarskog društva. Ipak, ta autonomija članova je ovde ograničena.⁶⁵⁷

Prema Zakonu o trgovačkim društvima, u hrvatskom pravnom sistemu obavezni organi društva s ograničenom odgovornošću su uprava i skupština. Nadzorni odbor obavezan je organ samo ako to zakon izričito određuje. Međutim, i kada nije obavezan, društvo ga ipak može imati, ako tako odluče članovi društva. Ovde je vidljiv monistički koncept uređenja, s time da ni dualistički nije isključen. Dualistički je koncept kako je vidljivo, moguć izborom članova društva pri čemu je onda takvo uređenje potrebno urediti ugovorom o osnivanju.

⁶⁵⁶ Čl. 420. st. 3. ZTD

⁶⁵⁷ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 325.

Ovakvo minimalno propisivanje unutrašnjeg uređenja društva omogućuje veću autonomiju članova društva što je bio i jedan od osnovnih razloga za nastanak društva s ograničenom odgovornošću kao pravne forme uopšte. Kako je pomenuto, društvo s ograničenom odgovornošću nastalo je u Nemačkoj kao izraz potrebe da se sačuvaju dobre strane društava kapitala, ali da se bitno pojednostave odnosi u društvu i organizacija organa pa ta društva imaju mali broj članova, nizak osnovni kapital, raspolazu manjim ukupnim kapitalom, a poslovni udeli u njima ne mogu se iskazati hartijama od vrednosti.⁶⁵⁸

Zakon o trgovačkim društvima ne propisuje određenje članova uprave ni nadzornog odbora. Članovi društva mogu broj članova uprave odrediti prilikom imenovanja, a kako nadzorni odbor nije obavezan organ društva tako se ne može propisivati obavezno postojanje odredbi za njegovo uređenje u ugovoru o osnivanju.

Kod društva s ograničenom odgovornošću, odnos između organa je hijerarhijski, pri čemu je skupština najviši organ, jer je najvažnija volja članova društva.⁶⁵⁹ Tako se za opoziv imenovanja članova uprave u društvu s ograničenom odgovornošću ne traži postojanje važnog razloga. Ograničenja mogu biti različita pa je skupština ovlašćena imenovati članove uprave bez ikakvih pravnih ograničenja i opoziva njihovog imenovanja. Može se reći da je kod društva s ograničenom odgovornošću uprava organ koji sprovodi odluke skupštine.⁶⁶⁰

Premda se akcionarsko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću u mnogo čemu preklapaju i ovde se vidi razlika između ovih društava kapitala i veća fleksibilnost društva s ograničenom odgovornošću. Akcionarska društva su u većini zakonodavstava vrlo detaljno uređena pa je malo mesta za autonomno uređenje što nije slučaj sa društvom s ograničenom odgovornošću. Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima oskudno reguliše sistem upravljanja i poslovođenja pa samim tim i organe društva s ograničenom odgovornošću. Iz tog razloga više je odredbi kojima se omogućuje autonomno uređenje važnih pitanja u društvu.⁶⁶¹

3.4.2. Uprava

Uprava društva sastoji se od jednoga ili više direktora i vodi poslove društva u skladu s društvenim ugovorom, odlukama članova društva i obaveznim uputama skupštine i

⁶⁵⁸ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 326.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 191; Carić, S. (1998). op.cit., str. 12.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 158.

⁶⁵⁹ Petrović, S, Ceronja, P.: (2013), op.cit., str. 185.

⁶⁶⁰ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 331.

⁶⁶¹ Ibid, str. 327.

nadzornog odbora, ako ga društvo ima. Način rada uprave propisuje se ugovorom o osnivanju, a ako neka od pitanja načina njenog rada nisu uređena ugovorom o osnivanju, može ih urediti uprava posebnim aktom koji u tu svrhu donosi.

Ako uprava ima više članova, a osnivačkim ugovorom nije drugačije određeno, svi članovi zajedno preduzimaju radnje potrebne za vođenje poslova društva, osim ako postoji opasnost od toga da se radnje pravovremeno ne preduzmu.

Ovlašćuje li se u ugovoru o osnivanju svaki član uprave da sam preduzima radnje vođenja poslova društva, on ne sme preduzeti tu radnju bez saglasnosti svih članova uprave, osim ako pomenutim ugovorom nije drugačije određeno.⁶⁶²

Član uprave može biti potpuno poslovno sposobno fizičko lice. Ograničenja se odnose na lice:

- 1.) koje je kažnjeno za određena krivična dela (zloupotrebe stečaja, zloupotrebe u postupku stečaja, pogodovanja poveriocu ili povrede obaveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga) za vreme od pet godina po pravosnažnosti presude kojom je osuđena.⁶⁶³
- 2.) protiv koje je izrečena mera sigurnosti zabrane obavljanja zanimanja koje je obuhvaćeno predmetom poslovanja društva, ali samo za vreme trajanja zabrane⁶⁶⁴ i
- 3.) člana nadzornog odbora društva.⁶⁶⁵

Sam Zakon o trgovačkim društvima ne propisuje posebne uslove za članstvo u upravi, ali ih može odrediti u samom ugovoru o osnivanju. Članovi uprave mogu da budu i strani državljani, nezavisno od toga jesu li članovi društva fizička ili pravna, domaća ili strana lica. Članovi mogu imati i svoje zamenike, a njihova ovlašćenja u odnosu na treća lica su ista kakva imaju i članovi uprave. Razlike između članova uprave i njihovih zamenika je interne prirode.

Imenovanje članova uprave mogu izvršiti članovi društva, samo neki od tih članova, nadzorni odbor, telo u društvu ili javnopravno telo i to ugovorom o osnivanju ili odlukom navedenih osoba.⁶⁶⁶ Za prihvatanje imenovanja u članstvo uprave, traži se izričit pristanak overen kod javnog beležnika.

Broj članova uprave određuje se u samom ugovoru o osnivanju i to na način da se može odrediti najmanji i najveći broj članova bez određivanja fiksnog broja članova. Ovo je još

⁶⁶² Čl. 422. ZTD

⁶⁶³ Čl. 423. st. 1. u vezi s čl. 239. st. 2. t. 1. ZTD

⁶⁶⁴ Čl. 423. st. 1. u vezi s čl. 239. st. 2. t. 2. ZTD

⁶⁶⁵ Isto i: Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 186.

⁶⁶⁶ Čl. 423. ZTD

jedan primer elastičnosti uređenja unutrašnje organizacije društva s ograničenom odgovornošću.

Ako broj članova uprave padne ispod broja koji je ugovorom o osnivanju određen kao najmanji broj članova uprave da bi ona mogla voditi poslove društva i zastupati ga, a nisu određeni njihovi zamjenici, članovi društva moraju svojom odlukom bez odgađanja imenovati članove koji nedostaju. Do obavljenog imenovanja preostali članovi uprave obavljaju samo neodgodive poslove.

Članovi društva mogu svojom odlukom u svako doba opozvati članove uprave. Ako je ugovorom o osnivanju predviđeno da članove uprave imenuje nadzorni odbor, on je, nije li tim ugovorom drugačije određeno, ovlašćen i za opoziv njihovih imenovanja, ali to ne utiče na pravo članova uprave iz ugovora koje su oni sklopili s društvom.⁶⁶⁷

Predsjednik i član uprave društva s ograničenom odgovornošću mogu dati ostavku i za prestanak tog članstva nije potrebna odluka društva, odnosno organa koji je člana uprave imenovao.⁶⁶⁸ Ostavka se daje u pisanoj formi organu ili članu društva koji je osnivačkim ugovorom ili Zakonom o trgovačkim društvima ovlašćen imenovati člana uprave s tim da je o ostavci potrebno obavestiti sve članove uprave, ako društvo ima nadzorni odbor i predsjednika nadzornog odbora.⁶⁶⁹

Uprava je ovlašćena:

- 1.) da vodi poslove društva (na vlastitu odgovornost, a u skladu s ugovorom o osnivanju, odlukama članova društva i uputama skupštine i nadzornog odbora društva),
- 2.) da zastupa društvo (članovi uprave društvo zastupaju u pravilu skupno, ali se osnivačkim ugovorom može odrediti i drugačije),
- 3.) da uredno vodi poslovne knjige društva ,
- 4.) da izrađuje finansijske izveštaje društva i
- 5.) da vodi knjigu poslovnih udela.⁶⁷⁰

3.4.3. Skupština

Skupština je obavezan organ društva s ograničenom odgovornošću u kojemu članovi ostvaruju svoja prava u društvu. Članovi društva u skupštini donose odluke na koje su

⁶⁶⁷ Čl. 424. ZTD

⁶⁶⁸ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 189.

⁶⁶⁹ Čl. 424.a ZTD

⁶⁷⁰ Upor. Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 190-193.

ovlašćeni zakonom i osnivačkim ugovorom, osim ako se svi članovi u pojedinom slučaju u pisanoj formi ne dogovore o odluci koju treba doneti ili izjave da su saglasni s time da se o njoj glasa pisanim putem.

Većina za donošenje odluke koja se donosi pisanim putem, ne određuje se na osnovu datih nego na osnovu ukupnog broja glasova kojima raspolažu članovi društva. Ako sve poslovne udele u društvu drži samo jedan član ili uz njega i društvo, on mora bez odgađanja po donošenju odluke o tome sastaviti zapisnik i potpisati ga.⁶⁷¹

Skupština je način na koji članovi izražavaju svoju volju. Ako društvo ima samo jednog člana, skupštinu čini samo taj jedan član.

Skupština odlučuje o pitanjima određenim osnivačkim ugovorom, a posebno o:

- 1.) finansijskim izveštajima društva, izveštaju uprave o stanju društva, ako ga je društvo dužno izraditi, upotrebi ostvarene dobiti i pokrivanju gubitka, davanju razrešnice članovima uprave i nadzornog odbora, ako ga društvo ima, što valja učiniti u prvih osam meseci poslovne godine za prethodnu godinu,
- 2.) zahtevu za uplatama uloga,
- 2.) povratu dodatnih uplata novca članovima društva,
- 3.) imenovanju i opozivu članova uprave,
- 4.) izboru i opozivu članova nadzornog odbora ako ga društvo ima,
- 5.) podeli, spajanju i povlačenju poslovnih udela.
- 6.) davanju prokure ili trgovačke punomoći za sve pogone koje treba dati uprava,
- 7.) merama za ispitivanje i nadzor nad vođenjem poslova,
- 8.) izmeni osnivačkog ugovora,
- 9.) postavljanju zahteva za naknadu štete koje društvo može imati protiv članova uprave i nadzornog odbora i zamenika članova uprave i o imenovanju zastupnika u sudskom postupku ako društvo ne mogu zastupati članovi uprave ni nadzorni odbor,
- 10.) sklapanju ugovora kojima društvo treba trajno steći stvari ili prava za neki svoj pogon za koje se plaća protivrednost koja je viša od vrednosti petine osnovnog kapitala društva kao i o izmeni takvih ugovora na teret društva, što je uslov za njihovu ispravnost, osim kada je reč o sticanju u izvršnom postupku, s time da se odluka o tome mora doneti s većinom od tri četvrtine datih glasova.⁶⁷²

⁶⁷¹ Čl. 440. ZTD

⁶⁷² Čl. 441. ZTD

Ovlašćenja skupštine mogu se smanjiti ili proširiti osnivačkim ugovorom, ali se neka ovlašćenja iz njenog opsega ne mogu oduzeti.

I u ovom primeru jasno se očituje autonomija volje članova i fleksibilnije pravno uređenje u odnosu na akcionarsko društvo.

Skupštinu društva saziva uprava, ako zakonom ili ugovorom o osnivanju na to nije ovlašćen neko drugi. Ako u ugovoru o osnivanju nije drugačije određeno, skupština se održava u sedištu društva.

Skupština se mora sazvati jednom godišnje, kada društvo izgubi imovinu tako da njena vrednost bude manja od polovine osnovnog kapitala, u slučajevima kada to zahtevaju interesi društva, kada to u pisanoj formi uz navođenje svrhe zatraže članovi društva koji su preuzeli poslovne udele nominalni iznosi kojih zajedno čine najmanje desetinu osnovnog kapitala društva.⁶⁷³

Ako ugovorom o osnivanju nije određeno drugačije, skupština može valjano odlučivati ako su na njoj prisutni članovi društva ili njihovi zastupnici koji predstavljaju najmanje desetinu osnovnog kapitala društva. Za slučaj da na skupštini nema kvoruma, saziva se nova sednica za koju se onda više ne traži određena zastupljenost osnovnog kapitala.

3.4.4. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je, kako je ranije istaknuto fakultativni organ društva s ograničenom dogovornošću pa se ugovorom o osnivanju određuje ima li ga društvo. Ipak Zakon o trgovačkim društvima propisuje slučajeve kada je postojanje nadzornog odbora obavezno.

Društvo mora imati nadzorni odbor:

1. ako je prosečan broj zaposlenih u godini veći od 200, ili
2. ako je to za društvo koje obavlja određenu delatnost propisano posebnim zakonom, ili
3. ako je osnovni kapital društva veći od 600.000,00 kuna i ono ima više od 50 članova, ili
4. ako društvo jedinstveno vodi akcionarska društva ili društva s ograničenom odgovornošću koja moraju imati nadzorni odbor ili s više od 50% učestvuje u njima s neposrednim udelom u osnovnom kapitalu a u oba slučaja je broj zaposlenih u nekome od društava ili u svim društvima zajedno u proseku veći od 200, ili
5. ako je društvo komplementar u komanditnom društvu a prosečan broj zaposlenih u društvu i u komanditnom društvu je zajedno veći od 200.

⁶⁷³ Čl. 442. ZTD

Prosečan broj zaposlenih određuje se prema brojevima zaposlenih u društvu svakoga posljednjega dana u mesecu u prethodnoj kalendarskoj godini.⁶⁷⁴

Nadzorni odbor sastoji se od tri člana. Osnivačkim ugovorom može se odrediti da nadzorni odbor ima više članova, ali njihov broj mora biti neparan. Za razliku od nemačkog prava, hrvatski Zakon o trgovačkim društvima izričito zabranjuje izbor odnosno imenovanje zamenika članova nadzornog odbora.⁶⁷⁵

Član nadzornog odbora može biti svako potpuno poslovno sposobno fizičko lice, hrvatski ili strani državljanin.

Ograničenja za članove nadzornog odbora odnose se na:

- 1.) osobu koja je kažnjena za određena krivična dela (zloupotrebe stečaja, zloupotrebe u postupku stečaja, pogodovanja poverilaca ili povrede obaveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga) za vreme od pet godina po pravosnažnosti presude kojom je osuđena.⁶⁷⁶
- 2.) lice protiv kojeg je izrečena mera bezbednosti zabrane obavljanja zanimanja koje je obuhvaćeno predmetom poslovanja društva, ali samo za vreme trajanja zabrane⁶⁷⁷ i
- 3.) lice koje je već član deset nadzornih odbora akcionarskih društava ili društava s ograničenom odgovornošću,
- 4.) lice koje je član tog društva,
- 5.) zamenika člana uprave društva,
- 6.) opunomoćnika društva i
- 7.) prokurista društva.⁶⁷⁸

U nadzorni odbor članovi se mogu birati ili se mogu imenovati. Članove nadzornog odbora biraju članovi društva svojom odlukom prostom većinom glasova, osim ako osnivačkim ugovorom nije nešto drugo određeno. Mandat članova nadzornog odbora Zakonom o trgovačkim društvima ograničen je na četiri godine. Osnivačkim ugovorom ili odlukom članova društva koji imenuju člana nadzornog odbora može se odrediti i kraći mandat.⁶⁷⁹

Člana nadzornog odbora može opozvati skupština društva odnosno članovi društva svojom odlukom većinom od najmanje tri četvrtine danih glasova. Ako je člana nadzornog

⁶⁷⁴ Čl. 434. ZTD

⁶⁷⁵ Čl. 437. st. 3. ZTD; isto i Barbić, J. (2013). op.cit., str. 430.

⁶⁷⁶ Čl. 436. st. 1. u vezi s čl. 239. st. 2. t. 1. ZTD

⁶⁷⁷ Čl. 436. st. 1. u vezi s čl. 239. st. 2. t. 2. ZTD

⁶⁷⁸ Isto i: Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 194.

⁶⁷⁹ Čl. 439. u vezi čl. 258. ZTD.

odbora imenovao član društva, on ga može u svako doba i opozvati.⁶⁸⁰ Predsednik i član nadzornog odbora mogu dati ostavku u pisanoj formi upravi društva, a uprava o toj ostavci mora obavestiti ostale članove nadzornog odbora te poduzeti mere radi upisa promene u članstvu nadzornog odbora u sudski registar.⁶⁸¹

Ostavka ima efekt od trenutka koji proizlazi iz izjave kojom se ostavka daje, a moguće ju je povući samo uz saglasnost članova društva ili skupštine. Za prestanak članstva u nadzornom odboru nije potrebna odluka članova društva ili skupštine.

Zakonom o trgovačkim društvima predviđeno je da neke članove nadzornog odbora imenuju zaposleni u društvu, odnosno da društvo s ograničenom odgovornošću mora imati predstavnika radnika u nadzornom odboru, naravno, ako ga društvo ima. S obzirom na fakultativnost nadzornog odbora kao organa društva s ograničenom odgovornošću i odredbama novog hrvatskog Zakona o radu⁶⁸², u literaturi se zaključuje kako novi Zakon o radu ne predviđa posebne odredbe o predstavniku radnika u nadzornim odborima društava s ograničenom odgovornošću.

3. 5. GLAVA PETA

3.5.1. Odgovornost za obaveze društva

Članovi društava kapitala, odnosno društva s ograničenom odgovornošću i akcionarskog društva, u pravilu ne odgovaraju za obaveze društva. Ovo načelo odvojenosti proizlazi pre svega iz činjenice da je pravno lice kao pravni subjekt odvojena od svojih članova.⁶⁸³ Navedeno načelo i ograničenje ekonomskog rizika članova u poslovanju privrednog društva koje iz njega proizlazi jedan je od najvećih razloga istorijskog nastanka privrednih društava kapitala.⁶⁸⁴

⁶⁸⁰ Radi se o članu koji je za to ovlašten poimence ili je imatelj određenog poslovnog udela u društvu.

⁶⁸¹ Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 195.

⁶⁸² Narodne Novine br. 93/14.

⁶⁸³ Barbić, J. (2008), op.cit., str. 291. ; jednako tako i Barber, David H. (1980); *Piercing the Corporate Veil*, Willamette L. Rev. 17, str. 371, Bakst, D. (1996) *Piercing the Corporate Veil for Environmental Torts in the United States and the European Union: The Case for the Proposed Civil Liability Directive*, 19, B.C.Intl&Comp. L. Rev. 323, dostupno na <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol19/iss2/4> (13.11.2014.)

⁶⁸⁴ Petrović, S, Ceronja, P.: (2013), op.cit., str. 16.

Pravni odnosi s trećima važni su za ostvarenje zajedničkog cilja članova i društva pri čemu je društvo kao pravno lice nosilac prava i obaveza koji nastaju sklapanjem tih odnosa.⁶⁸⁵ Članovi društva kapitala u pravilu snose tek rizik poslovanja privrednog društva kapitala⁶⁸⁶. Smisao ovakve ograničene odgovornosti članova upravo je razvoj privrednih delatnosti kao i ekonomski rast podsticanjem ulagača na učestvovanje na tržištu bez straha za njihovu ličnu imovinu.⁶⁸⁷ Institut proboja pravne ličnosti u tome služi sprečavanju zloupotreba i nepoštenog poslovnog ponašanja⁶⁸⁸ na globalnom tržištu.

Navedena odvojenost pravnog subjekta društva od članova otvara mogućnosti za skrivanjem članova iza pravne individualnosti društva i postizanjem ličnih ciljeva bez straha od lične odgovornosti za odnose s trećima.⁶⁸⁹

Takvo narušavanje ravnoteže sticanja koristi⁶⁹⁰ i snošenja posledica vezanih za njih najpre se uočilo kod društava kapitala sa samo jednim članom, a kasnije i kod drugih društava.

Odgovornost za obaveze privrednog društva u Republici Hrvatskoj regulisana je takođe Zakonom o trgovačkim društvima.⁶⁹¹ U čl. 9. Zakona o trgovačkim društvima hrvatski zakonodavac propisuje da privredno društvo odgovara za svoje obaveze celom svojom imovinom.

Hoće li uz društvo odgovornost za obaveze preuzeti i članovi pre svega zavisi od tipa društva, dodatnih okolnosti predviđenim zakonom i od toga da li je član preuzeo odgovornost za obaveze društva pravnim poslom.⁶⁹² Odgovornost članova privrednog društva regulisana je čl. 10. i to na način da članovi javnog privrednog društva i komplementari u komanditnom društvu za obaveze društva odgovaraju lično, solidarno i neograničeno celom svojom imovinom.⁶⁹³

Kako je već navedeno, članovi društva kapitala u pravilu snose tek rizik poslovanja privrednog društva. Sledom toga st. 2. člana 10. Zakona o trgovačkim društvima predviđa da

⁶⁸⁵ Barbić, J. (2009) Odgovornost članova za obaveze društva kapitala, *RRiF* br. 9/09. str. 143.

⁶⁸⁶ Werlauff, E. (1993), *EC Company Law – The Common Denominator for Business Undertakings In 12 States* 10 – 14 u Bakst, D. (1996) *Piercing the Corporate Veil for Environmental Torts in the United States and the European Union: The Case for the Proposed Civil Liability Directive*, 19, *B.C.Int1&Comp. L. Rev.* 323, str. 322

⁶⁸⁷ Lattin, N. (2d ed. 1971), *The Law of Corporations*, str. 11. i 12. u Barber, David H. str. 371.

⁶⁸⁸ Lazarušić, M. (2010), *Proboj pravne osobnosti*, Zagreb, *RRiF*, br. 08/10, str. 131

⁶⁸⁹ Barbić, J. (2008), *op.cit.*, str. 291.

⁶⁹⁰ *Ibid*

⁶⁹¹ Narodne Novine 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12, 144/12, 68/13

⁶⁹² Barbić, J. (2008), *op.cit.*, str. 297.

⁶⁹³ više o društvima osoba u Republici Hrvatskoj vidi u Barbić, J.: (2002) *Pravo društava, knjiga treća – društva osoba*, Zagreb.

članovi društva s ograničenom odgovornošću, akcionari akcionarskog društva i komanditori u komanditnom društvu ne odgovaraju za obaveze društva osim u slučaju predviđenom samim zakonom. Zakon o trgovačkim društvima za svaki od društava kapitala posebno izražava načelo neodgovornosti članova za obaveze društva. Tako za akcionare akcionarskog društva u čl. 159. st. 3. jasno stoji da akcionari ne odgovaraju za obaveze društva.⁶⁹⁴

Za društvo s ograničenom odgovornošću neodgovornost članova izričito je propisana čl. 385. st. 2. ZTD-a.

Protvteža činjenici da članovi društva kapitala ne odgovaraju za obaveze društva je postojanje osnovnog kapitala⁶⁹⁵ društva kojega, prema zakonu, treba i održati. Najniži iznos osnovnog kapitala pojedinog društva kapitala utvrđen je direktivama⁶⁹⁶ Evropske Unije i nacionalnim zakonodavstvima zemalja članica, te sledom toga u Republici Hrvatskoj navedenim zakonom.⁶⁹⁷

Sam institut proboja pravne ličnosti se prvo razvio na teritoriji Sjedinjenih američkih država, a posle i na evropskome, pre svega u Nemačkoj.⁶⁹⁸

U Sedinjenim američkim državama proboj pravne ličnosti javlja se pod nazivom *lifting / piercing of corporate veil* i predstavlja probijanje tzv. zaštitnog vela koji pruža pravna ličnost. Pravni institut se razvio temeljem sudskih odluka u odnosu na odgovornost za obaveze pravnog lica kada su njeni članovi zloupotrebili činjenicu da je reč o društvu kao posebnom pravnom licu.⁶⁹⁹

Sudovi su želeli sprečiti prevaru (*fraud*), nepravdu (*injustice*), izbegavanje pravne odgovornosti (*evasion of just responsibilty*), iskrivljivanje ili skrivanje istine (*distortion ili hiding of the truth*) ili neopravdano isticanje prigovora (*unjust raising of a defense*).⁷⁰⁰ Druga strana u tom slučaju ima priliku isticati opravdane prigovore (*to let in a just defense*) što bi zbog odvojenosti pravne osobe od njenih članova to inače bilo nemoguće.

⁶⁹⁴ slično je i u austrijskom Zakonu o dionicama, švicarskom Zakonu o obvezama, španjolskom Zakonu o dioničkim društvima prema Barbić, J. (2007) *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb, str. 13.

⁶⁹⁵ „Osnovni kapital (eng. share capital; franc. capital social; njem. das Grundkapital) jest u novcu izražena vrijednost onoga što članovi društva (dioničari) moraju unijeti u društvo na ime uplate dijelova tog kapitala koji se odnose na sve izdane dionice.“ Barbić, J. op.cit. bilj. 10. str. 28. Osnovni kapital mora se izraziti u kunama.

⁶⁹⁶ Barbić, J. (2007) *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb, 32. bilj. 25.: Druga direktiva EU br. 77/91/EEC od 13. 12. 1976., izmenjena direktiva br. 92/101/EEC od 23. 11. 1992. u čl. 6. st. 1. propisuje da osnovni kapital dd-a ne može biti manji od 25.000 Eura

⁶⁹⁷ Za društvo s ograničenom odgovornošću osnovni kapital iznosi 20.000,00kn (čl. 389. ZTD-a), a za dioničko društvo 200.000,00 kn (čl. 162. ZTD-a).

⁶⁹⁸ Lazarušić, M. . (2010), op.cit., str. 131.

⁶⁹⁹ Barbić, J. (2008), *Knjiga prva – opći dio*, Zagreb, str. 292

⁷⁰⁰ Ibid

Iscrpan i u detalje razrađen američki model proboja pravne ličnosti razvio se kroz brojne slučajeve iz sudske presude⁷⁰¹ npr. *Berkey v. Third Avenue Railway* (1927.), *Perpetual Real estate services Inc. v. Mishaelson Properties Inc.* (1992.), *Minton v. Cavaney* (1961.), *Kinney Shoe Corp v. Polan* (1991.) i slično.

Nemačka normativna teorija i pravna nauka razvile su nekoliko teorija⁷⁰² u pogledu pitanja pravne ličnosti (*Durchgriffshaftung bei der GmbH*): a) *teoriju subjektivne zloupotrebe prava* prema kojoj se govori o proboju pravne ličnosti u slučaju da se koristi za ostvarenje tzv. „nedopuštenog cilja“ pri čemu se ne traži kategorizacija u smislu mala fide; b) *teoriju cilja pravne norme* prilikom čega se praksom proverava da li bi u konkretnom slučaju primena zakonskoga načela o odvojenim pravnim ličnostima člana i društva bila zasnovana.

Negativan odgovor pri tome predstavlja proboj pravne ličnosti i c) *mešovitu teoriju* koja dozvoljava da sud u svakom konkretnom slučaju procenjuje je li došlo do proboja pravne ličnosti.

Uz sudsku praksu SAD-a i Nemačke, svakako treba pomenuti i englesko pravo u kojem su se u pogledu proboja pravne ličnosti oformila tri modela. *Single economic unit theory*⁷⁰³ zasnovano je presudom *Salomon v. Salomon* (1897.) kada je uspostavljeno načelo odvojenosti pravne ličnosti društva i njegovih članova. *Fraud exception* je teorija koja proboj pravne ličnosti smatra situacijom kada je već postojanje određenih društava prevarno poslovanje.⁷⁰⁴ Treća teorija u engleskom pravu u pogledu proboja pravne ličnosti je tzv. *reverse piercing* koju karakterizuje obrnuta koncepcija, odgovornosti društva za obaveze za koje bi po prirodi stvari na individualnoj osnovi trebao odgovarati član društva.⁷⁰⁵

3.5.2. Proboj pravne ličnosti

Pitanje proboja pravne ličnosti (hrv. osobnosti), predstavlja izuzetak od načela da članovi društva kapitala ne odgovaraju za obaveze društva. U hrvatskom pravnom sistemu ovo je pitanje regulisano čl. 10. st. 3. i 4. Zakona o trgovačkim društvima, gde se osim opšteg načela neodgovornosti članova privrednog društva kapitala navode primeri zloupotrebe okolnosti da se kao član privrednog društva ne odgovara za obaveze.

⁷⁰¹ Primeri korišćeni u ovom poglavlju preuzeti su iz Lazarušić, M. (2010), op.cit., str. 132

⁷⁰² Barbić, J. (2008), op. cit., str. 292.; isto i Lazarušić, M. (2010), op.cit., str. 132.

⁷⁰³ navedena teorija usvojena je u presudama: *DHN v Tower Hamlets LBC*, *Woolfson v. Stratchylde*, *Adams v. Cape industries*, *Creasey v. Breachwood*, *Ord v. Bellhayen* prema Lazarušić, M. (2010), op.cit., str. 133.

⁷⁰⁴ Lazarušić, M. (2010), op.cit., str. 133.

⁷⁰⁵ Ibid.

Ovakvom pravnom regulativom i hrvatski zakonodavac pretpostavio je prednost zaštite poverilaca osnovnom pravilu neodgovornosti članova društava kapitala za obaveze društva. U analizi se priklanja stanovištu da u tom slučaju članovi odgovaraju primenom pravila za odgovornost solidarnih jemaca za obaveze.

Globalno tržište roba i usluga ostavlja prostor zaobilaznju zakona i dodatno aktualizuje temu pa se sledom tog konteksta, dalje komparativno analizuje ova posebna forma zaštite poverilaca društva kapitala u sudskoj praksi.

Proboj pravne ličnosti prvo se razvio na teritoriji Sjedinjenih američkih država, a potom i na evropskoj teritoriji. Po uzoru na evropske pravne sisteme⁷⁰⁶ i hrvatski zakonodavac, a i srpski uz opštu odgovornost, pri čemu je teret dokazivanja zloupotrebe na tužiocu, navodi situacije kada se smatra da je ispunjena pretpostavka za odgovornost člana društva.

Probojem pravne ličnosti svakako se narušava jedna od osnovnih prednosti društva kapitala u odnosu na ostale forme obavljanja privredne delatnosti - neodgovornost članova za obaveze društva.

Izuzetak od načela neodgovornosti članova društva kapitala za obaveze društva predstavlja proboj pravne ličnosti regulisanu u čl. 10. st. 3. i 4. Zakona o trgovačkim društvima. Tako proboj pravne ličnosti predstavlja okolnost da onaj tko zloupotrebljava okolnost da kao član privrednog društva ne odgovara za obaveze društva ne može se pozvati na to da po zakonu ne odgovara za te obaveze. Važno je napomenuti kako je teret dokaza da je reč o zloupotrebi na poveriocu.⁷⁰⁷ Nadalje, zakon detaljnije određuje koje su okolnosti potrebne da bi se ispunila pretpostavka za odgovornost člana za obaveze društva kapitala i u tom slučaju se ne mora dokazivati postojanje zloupotrebe.⁷⁰⁸

To je pre svega: 1. da član koristi društvo za to da bi postigao cilj koji mu je inače zabranjen⁷⁰⁹, 2. ako koristi društvo da bi ošteti poverioce, 3. ako protivno zakonu upravlja imovinom društva kao da je to njegova imovina⁷¹⁰ i 4. ako u svoju korist ili u korist nekog drugog lica umanju imovinu društva, iako je znao ili morao znati da ono neće moći podmiriti

⁷⁰⁶ npr. u slovenačkom Zakonu o gospodarskih družbah pa i bosanskohercegovački Zakon o gospodarskim društvima; više o tome u Barbić, J. (2008), op.cit., str. 299. bel. 168.

⁷⁰⁷ Barbić, J. (2007) *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Zagreb, str.. 21.

⁷⁰⁸ Tako Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u odluci od 23. rujna 2003. predmet Pž-1522/03, objavljenoj u Zborniku odluka Visokog trgovačkog suda RH 1994-2004, br. 9, Zagreb, 2004, odluka pod br. 294/VIII; prema Barbić, J. (2008), op.cit., str. 299., bilj 167.

⁷⁰⁹ O tome više Slakoper, Z. (1999.), *Osobna odgovornost članova društva kapitala*, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 20, br. 2. str. 779-784

⁷¹⁰ Više o tome: Brnabić, R. (2010), *Proboj pravne osobnosti u joint-venture odnosima*, Pravo u gospodarstvu, 49 (3), str. 712.

svoje obaveze. Navedeno nabranje nije taksativno⁷¹¹ i ostavlja mogućnost sudovima da procenjuju od slučaja do slučaja. Zakonom nije propisano vreme članstva u društvu da bi se od njega moglo zahtevati podmirenje obaveze.⁷¹² Ovakvi slučajevi odgovornosti navode se i u čl. 8. slovenačkog Zakona o gospodarskih družbah.⁷¹³ Tužiti se po tome, može i neko ko je bio član pre, ali i ko je članom društva postao posle podizanja tužbe pri čemu je njegova odgovornost s ostalim članovima neograničena i solidarna.

Lična odgovornost člana za obaveze društva iskazana institutom proboja pravne ličnosti predstavlja sankciju za najteže slučajeve povrede članskog položaja⁷¹⁴ i na određen način svakako dovodi do profesionalizacije⁷¹⁵

O zloupotrebi se radi kada se društvo koristi s namerom da se postignu ciljevi koji su članovima inače zabranjeni (čl. 10. st. 4.) što je subjektivna zloupotreba društva. Do objektivizovanja zloupotrebe dolazi kada se pravna ličnost koristi suprotno njezinu cilju.⁷¹⁶

Ipak, postavlja se pitanje zbog kojih okolnosti može doći do isključivanja načela odvojenosti pravne ličnosti i njezinih članova?! Do takve situacije pre svega dolazi ako se članovima pripisuju određena saznanja koja opravdavaju proboj pravne ličnosti u oba smera, zatim važno je utvrditi tko iz ugovora preuzima odgovornost za prava i obaveze i na kraju kada je reč o zloupotrebi prava.⁷¹⁷

U sudskoj praksi Republike Hrvatske⁷¹⁸ kao karakteristični pronalaze se sledeći slučajevi proboja pravne ličnosti:

*Mešanje imovine člana i društva.*⁷¹⁹ Do navedene situacije dolazi kada se za pojedine ili sve predmete koji čine imovinsku masu ne može odrediti pripada li pravo u pogledu predmeta imovini društva ili člana.

Tako i Visoki trgovački sud RH u odluci od 17.2.2004., predmet br. Pž-6369/2004,⁷²⁰ zauzima stanovište da društvo član drugog društva odgovara za obaveze toga drugog društva

⁷¹¹ Barbić, J. (2008). op.cit., str. 299.

⁷¹² Barbić, J. (2007) op.cit., str. 21.

⁷¹³ više o slovenskoj regulativi proboja pravne ličnosti: Ivanjko, Š, Kobeck, M. (1994), Pravo družbah, Ljubljana, str. 96,97

⁷¹⁴ Širola, N.: (2011): Odgovornost članova društva s ograničenom odgovornošću za nedopušten zahvat u imovinu društva, Zbornik PFZ, 61, (5), str. 1718.;

⁷¹⁵ Marković, V. (2012). *Zakonski i statutarni zastupnici privrednih subjekata*, Pravo – teorija i praksa (7-9), str. 33.; više o modernizaciji prava društava u Republici Srbiji u Dukić-Mijatović, M. (2011), *Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije*, Pravo – teorija i praksa (1-3), str. 15-22

⁷¹⁶ Barbić, J. (2008). op.cit., str. 300.

⁷¹⁷ Ibid, str. 293.-296.

⁷¹⁸ primeri korišteni za svrhu rada pronalaze se i u Barbić, J. . (2008). op.cit.; Barbić, J. (2009). op.cit.; Lazarušić, M. (2010), op.cit.;; Katušić-Jergović, S. (2003). *Proboj pravne osobnosti i kaznena djela u vezi s tim*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, str. 76.

⁷¹⁹ Barbić, J. (2009). op.cit., str. 145. Katušić-Jergović, S. (2003). op.cit., str. 78.

njegovim poveriocima ako je došlo do mešanja imovine tih društava pa se za pojedine predmete ne može odrediti u imovinu kojeg društva pripadaju.

Tzv. *mešanje sfera društva i člana*⁷²¹ gde se odvojenost subjekata ne ističe dovoljno, takođe je jedan od osnova za odgovornost člana prema poveriocima. Slično se izjasnio Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u predmetu br. PŽ-1008/98,⁷²² u odluci od 7. aprila 1998. navodeći „ako je tuženik član trgovačkog društva „O.“ d.o.o. , Zagreb, i vodi obrt pod istim nazivom „O.“ pa istu robu naručuje od istog prodavatelja koristeći pečate i trgovačkog društva i obrta, ispunjene su pretpostavke za primjenu odredbe čl. 10. st. 3. Zakona o trgovačkim društvima.“ Jednaka je situacija i kada društvo osniva novo društvo s jedinim ciljem da ošteti svoje poverioce prebacivanjem imovine u drugo društvo ili osnuje novo društvo s neznatnom imovinom i poslovanje prebaci na to novo društvo. Tada dužnik odgovara i za obaveze društva koje je radi toga osnovao.⁷²³

Vladajuće društvo može uticati na vođenje poslova zavisnoga društva ako su među njima sklopljeni ugovori o vođenju poslova društva ili ugovor o prenosu dobitka⁷²⁴ međutim, to ne mora uvek biti osnov proboja pravne ličnosti. Takvo stanovište zauzima i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u odluci od 15. 4. 2003. donesenoj u predmetu br. PŽ-1760/02.⁷²⁵

U presudi se navodi da bi odgovornost postojala kad bi vladajuće društvo osnovalo zavisno društvo radi zloupotrebe uticaja tako da se vladajuće društvo koristi ovisnim društvom za postizanje nedozvoljenih ciljeva.⁷²⁶

*Potkapitalizacija*⁷²⁷ ne mora biti osnov za odgovornost članova društva kapitala poveriocima društva za obaveze. Hrvatski zakonodavac predviđa odgovornost članova za obaveze društva kod materijalne potkapitalizacije⁷²⁸ u čl. 10. st. 4. t. 4. Navedeni član navodi da članovi odgovaraju za obaveze društva ako su u svoju korist ili u korist nekog drugog umanjili imovinu društva iako su znali ili morali znati da društvo neće moći podmiriti svoje obaveze.

⁷²⁰ *Zbornik odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004*, (2004) br. 9, odluka pod br. 293/VIII

⁷²¹ Barbić, J. (2009). op.cit., str. 145.

⁷²² ING Pregled sudske prakse, god. 1998., br. 4., odjeljak 2, odluka pod br. 221.32, str. 27

⁷²³ Barbić, J. (2009). op.cit., str. 145.

⁷²⁴ čl. 479. st. 1. ZTD-a.

⁷²⁵ *Zbornik odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004*, (2004) br. 9, odluka pod br. 292/VIII

⁷²⁶ Barbić, J. (2009). op.cit., str. 145.

⁷²⁷ od potkapitalizacije treba razlikovati insolventnost (nesposobnost plaćanja) i prezaduženost (imovina društva ne pokriva njegove postojeće obaveze) koji su razlozi pokretanja stečajnog postupka.

⁷²⁸ Barbić, J. op. cit., str. 146: Razlikujemo nominalnu i materijalnu potkapitalizaciju. Kod nominalne potkapitalizacije potreba za vlastitim kapitalom zadovoljava se podizanjem kredita, a kod materijalne potkapitalizacije nedostaju izvori sredstava pa društvo nije u mogućnosti redovno poslovati

Dokazivanje postojanja zloupotrebe leži na tužiocu, odnosno na poveriocu društva, osim u slučajevima navedenim u čl. 10. st. 4. ZTD-a kada se zloupotreba ne mora dokazivati.⁷²⁹

Zakonsko navođenje primera zloupotrebe okolnosti da se kao član društva kapitala ne odgovara za obaveze društva nije taksativno i sud ima slobodu ocenjivati situaciju od slučaja do slučaja. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u odluci od 18. 11. 2003. u predmetu Pž-636/03⁷³⁰, odluka br. 295/VIII zauzima stanovište da je ispunjena pretpostavka za postojanje odgovornosti društva s ograničenom odgovornošću koje pri prenosu ugovora o radu na društva kćeri osim obaveza društvu kćeri nije prenelo veću imovinu društva.⁷³¹

Jednak stav izražen je i u odluci od 5. 10. 2004. u predmetu Pž-8695/03⁷³² odluka pod br. 53 gde je rečeno kako član osnivač odgovara za obaveze poveriocima u slučaju kad je društvo osnivač samovoljno rasporedilo svoje zaposlenike na rad u novoosnovana društva, a nije prenelo imovinu kako se obavezalo. Tada društvo majka odgovara solidarno s društvom ćerkom za obaveze prema zaposlenicima/poveriocima koji se u stečajnom postupku nisu mogli naplatiti od društva ćerke.

Primer proboja pravne ličnosti nalazimo i slučaju *prevarnog postupanja*⁷³³ kada jedini član, akcionar društva, koji i vodi poslove društva osnuje drugo društvo i fiktivnim poslovima prebacuje sredstva iz društva u društvo tako da društvo posluje preko računa drugog društva.

Praksa Visokog trgovačkog suda poznaje i primere *namerne blokade vlastitog računa* kako bi se onemogućilo namirenje poverilaca društva pri čemu se obaveze stvaraju jednom društvu, a korist ostvaruje za drugo društvo.

Tzv. *tuneliranje ili izvlačenje sredstava iz društva* takođe je osnov za zloupotrebu. Ovaj je primer češći u društvima unutar koncerna kad se sredstva jednog društva koriste za potrebe drugog društva.⁷³⁴

Može se zaključiti da član društva koji zloupotrebi okolnost da kao član društva kapitala po zakonu ne odgovara za obaveze društva, ipak odgovara za obaveze društva. U tu kategoriju svrstavamo akcionare akcionarskog društva i članove društva s ograničenom odgovornošću. Pri tome je teret dokaza da je reč o zloupotrebi položaja na poveriocu / tužiocu.

⁷²⁹Vidi presudu Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske u odluci od 23. 9. 2013. u predmetu br. Pž-1522/03. *Zbornik odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004*, (2004) br. 9, odluka pod br. 294/VIII

⁷³⁰ *Zbornik odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004*, (2004) br. 9, odluka pod br. 295/VIII

⁷³¹Više o odgovornosti društva majke za obaveze društva kćeri: Braut Filipović, M. (2011) *Odgovornost društva majke za obaveze društva kćeri*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, v. 32, br. 2, 795-828

⁷³² *Zbrička odluka hrvatskih trgovačkih sudova* (2005) br. 10, Zagreb

⁷³³ Barbić, J. (2009). *op.cit.*, str. 148.

⁷³⁴ više o tuneliranju: Barbić, J. (2009). *op.cit.*, str. 149.

Zakonski osnov odgovornosti članova za obaveze društva je mogućnost uticaja članova u društvu. Dualističko uređenje akcionarskog društva tako ostavlja manje mogućnosti na uticaj akcionara na donošenje poslovnih odluka u odnosu na društva s ograničenom odgovornošću, posebno na društva s ograničenom odgovornošću s manjim brojem članova ili samo jednim članom.

Zakonom o trgovačkim društvima nije predviđena odgovornost članova društva za neke od obaveza društva, već članovi društva odgovaraju kako za ugovorne tako i vanugovorne obaveze društva. Članovi pri tome za obaveze društva odgovaraju solidarno i neograničeno. Ovakvo rešenje preventivno štiti poverioce od prevarnog ponašanja druge strane.

Institut proboja pravne ličnosti razvio se pre svega u Sjedinjenim američkim državama gde se naziva *piercing the corporate veil* i zasniva se na sudskim odlukama koje su u tom pravnom sistemu u pogledu ovog instituta i najbrojnije.

Na evropskom području međutim, takođe pronalazimo adekvatnu pravnu regulativu. Osim nemačkog, slovenačkog i donekle talijanskog i srpski i hrvatski zakonodavac precizno regulišu ovaj sistem zaštite poverilaca od zloupotrebe okolnosti, a sve veći broj sudskih presuda pokazuje da ono zaista i funkcioniše u praksi.⁷³⁵

3.5.3. Prestanak i likvidacija društva

Društvo s ograničenom odgovornošću kao pravna zajednica nastaje samo voljom svojih članova. U pogledu prestanka društva Zakon o trgovačkim društvima i ugovor o osnivanju, uz volju članova propisuju i neke druge okolnosti. S obzirom na pravnu individualnost, postojanje imovine i pravnih odnosa nastalih u odnosu na treća lica, prestanak društva s ograničenom odgovornošću zahteva puno složenije radnje od onih koje su potrebne za njegov nastanak.⁷³⁶

Pravno lice nastaje upisom u sudski registar i prestaje brisanjem iz tog registra. Iz zakonskih odredbi proizlazi da su upis i brisanje konstitutivne prirode.⁷³⁷ Do brisanja iz sudskog registra moraju se rešiti svi pravni odnosi u kojima su izraženi interesi različitih

⁷³⁵ pregled odgovornosti članova društva kapitala za obaveze društva preuzeto iz: Smoljić, M., Gongeta, S. (2013). *Proboj pravne osobnosti u hrvatskom pravnom sustavu*, Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“: Aktuelnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu; Novi Sad, str. 47-58.

⁷³⁶ Barbić, J. (2007). op.cit., str. 975.

⁷³⁷ Upor.: Gorenc u: Gorenc (ur.) (2004). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 12.; Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 21.; Barbić, J. (2007). op.cit., str. 975.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 64.; Carić i saradnici (2011). op.cit., str. 84.

strana i deonika u poslovanju društva s ograničenom odgovornošću.⁷³⁸ To je jedan od razloga zašto društvo ne može prestati postojati nego je potrebno unapred odrediti razloge za prestanak društva. Razloge za prestanak društva, kako je uvodno istaknuto, može se pronaći u zakonskim odredbama i osnivačkom ugovoru društva.

Razlozi za prestanak društva s ograničenom odgovornošću tako mogu biti:

- 1.) istek vremena određenog u osnivačkom ugovoru, ako je osnovano na određeno vreme;
- 2.) odluka članova društva, za koju je potrebna većina od tri četvrtine datih glasova, ukoliko osnivačkim ugovorom nije propisano drugačije;
- 3.) pravosnažna odluka registarskog suda kojom se društvo briše po službenoj dužnosti;
- 4.) odluka registarskog suda o prestanku društva jer član društva kod koga su se ujedinili svi poslovni udeli nije u povodu toga postupio u skladu sa zakonom te u celosti uplatio sve neuplaćene uloge ili za to dao obezbeđenje;
- 5.) pripajanje, spajanje ili podela društva;
- 6.) stečaj društva;
- 7.) ništavost društva utvrđeno od strane suda;
- 8.) odluka suda o ukidanju društva na zahtev Vlade Republike Hrvatske i
- 9.) drugi razlozi predviđeni osnivačkim ugovorom.⁷³⁹

Likvidacija se sprovodi u svakom od navedenih slučajeva, osim stečaja, pripajanja ili spajanja društva. Likvidacija je stvar društva, a ne suda koji nije nadležan za njeno sprovođenje.⁷⁴⁰ S obzirom da se na likvidaciju društva s ograničenom odgovornošću primenjuju odredbe o likvidaciji akcionarskog društva, Zakon o trgovačkim društvima sadrži tek jedan član o likvidatorima ovog društva. U članu 471. propisuje se da likvidaciju društva s ograničenom odgovornošću sprovode članovi uprave ako se osnivačkim ugovorom ili odlukom članova društva ne imenuju jedno ili više lica. Odluka članova donosi se prostom većinom datih glasova ako osnivačkim ugovorom nije propisana veća većina ni ispunjenje dodatnih pretpostavki. Na likvidatore se ne odnosi zabrana konkurencije propisana za članove uprave.

Članovi društva koji imaju poslovne udele na koje se zajedno odnosi najmanje desetina osnovnog kapitala društva ili nadzorni odbor, ako ga društvo ima, mogu zatražiti od

⁷³⁸ Interesi se mogu odnositi kako na same članove društva, tako i na poverioce i interese tržišta za poslovanjem društava koja su sposobna podmirivati svoje obaveze i doprinositi razvoju privrede

⁷³⁹ Slakoper u: Gorenc (ur.) (2004). op.cit., str. 780.; Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 202., 203.

⁷⁴⁰ Pregled hrvatske sudske prakse vidi u: Barbić, J. (2013). op.cit., str. 589., fn. 1049. i 1050.

suda da pored tih likvidatora imenuje i druge ili da imenovane opozove i umesto njih imenuje druge. Sud obično traži da se u predlogu navede i koga se predlaže za likvidatore.⁷⁴¹

Likvidatori su obavezni dovršiti poslove društva, razrešiti postojeće imovinske odnose, podmiriti poverioce, naplatiti tražbine od dužnika, unovčiti imovinu društva i ako ga bude, podeliti ostatak članovima društva. Likvidatori koje imenuje sud imaju pravo na nagradu za svoj rad i nadnadu troškova koje su imali.⁷⁴²

Statusne promene jedan su od prestanka postojanja društva s ograničenom odgovornošću. Društvo s ograničenom odgovornošću može obaviti ove vrste promena: pripajanje društva s ograničenom odgovornošću drugom takvom društvu, pripajanje društva s ograničenom odgovornošću akcionarskom društvu, spajanje društava s ograničenom odgovornošću, podela društva s ograničenom odgovornošću i transformacijom društva s ograničenom odgovornošću.⁷⁴³

Uređenje hrvatskog kompanijskog prava započela je donošenjem Zakona o trgovačkim društvima 1993. godine. Do donošenja Zakona o trgovačkim društvima formalno uvedena privredna društva, koja se nisu tako i nazivala, bila su podnormirana i slobodno se može zaključiti kako je bilo dozvoljeno samo njihovo osnivanje, a sve ostalo je bilo prepušteno slobodnom uređenju zainteresovanih.

Prilikom izrade glavnog zakonskog teksta za regulaciju kompanijskog prava orjentisanog na savremenu privredu i tržište hrvatski zakonodavac uzor je potražio u nemačkom zakonodavcu kao zemlji vodeće evropske privrede čime su usvojena moderna, evropska rešenja kompanijskog prava.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Republika Hrvatska preuzela je obavezu dalje harmonizacije svog pravnog sistema sa pravnom tekovinom Evropske unije. Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima u hrvatsko kompanijsko pravo uvrštene su evropska rešenja propisana uredbama i direktivama.

Bitnije izmene poslednjih godina bile su one pre pristupanja Evropskoj uniji 1. jula 2013. godine. Sledom reformi koje su se u državama članicama dešavale u oblasti kompanijskog prava, posebno društva s ograničenom odgovornošću Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima iz 2012. godine u hrvatski je pravni sistem uvedena

⁷⁴¹ Upor. Petrović, S., Ceronja, P. (2013). *Osnove prava društava*, str. 202.; Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – društva kapitala*, str. 590.; Slakoper u: Gorenc (ur.) (2004). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 786.

⁷⁴² Slakoper u: Gorenc (ur.) (2004). *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, str. 786.

⁷⁴³ Vidi o tome: Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga – društva kapitala*, str. 549.-574.

mogućnost osnivanja jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.) kao varijante klasičnog društva sa ograničenom odgovornošću.

Ova izmena je učinjena iz želje zadržavanja hrvatskih, ali i privlačenja inostranih privrednika koji privredna društva osnivaju u povoljnom regulatornom i finansijskom okruženju, a u kontekstu regulatornog takmičenja država članica Evropske unije što dodatno potvrđuje hipoteze postavljene u ovoj doktorskoj disertaciji..

4 DEO ČETVRTI

4.1. GLAVA PRVA

4.1.1. Osnovne karakteristike društva s ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji

U privrednom prometu kao subjekti privrednog prava mogu saobraćati pravna i fizička lica pri čemu pri privrednom prometu podrazumevamo pravni saobraćaj koji je dobrovoljan i slobodan u okviru ustava i zakona. Subjekte privrednog prava u Republici Srbiji određuje Zakon o privrednim društvima koji ih deli na privredna društva i preduzetnike. Zakon o privrednim društvima (2011)⁷⁴⁴, (dalje u tekstu i ZOPD 2011) kojim je stavljen izvan snage prethodni Zakon o privrednim društvima (2004) donesen je iz potrebe razvoja uporedne nacionalne, ali i međunarodne zakonske regulative, i pre svega usklađivanja s pravnom

⁷⁴⁴Sl. glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 i 5/2015

tekovinom Evropske unije. Poslednji Zakon stupio je na snagu 4. juna 2011. godine, a počeo je da se primenjuje od 1. februara 2012. godine.⁷⁴⁵ Zakon o izmenama i dopunama ovog zakona stupio je na snagu 4. januara 2012. godine. Danom početka primene novog Zakona o privrednim društvima, osim prethodnog Zakona istovetnog naziva, prestao je da važi i Zakon o privatnim preduzetnicima. Neke novine i promene odrazile su se i na društvo s ograničenom odgovornošću pa su u istraživanju za potrebe ove doktorske disertacije uporedno analizirane prethodne i aktualne odredbe.

Poslednje izmene i dopune Zakona o privrednim društvima iz 2015. godine odnose se na akcionarska društva pa je tako predviđeno da akcionarska društva koja nisu na berzi mogu da zadrže do 20 odsto sopstvenih akcija i po isteku trogodišnjeg roka, umesto maksimalno 10 odsto akcija.⁷⁴⁶ Izmene zakona odnose i na sopstvene akcije stečene pre stupanja zakona na snagu. Poslednjim izmenama Zakona o privrednim društvima je precizirano i da se pravo preče kupovine akcija kod zatvorenih akcionarskih društava može ograničiti ili ukinuti odlukom skupštine koja je doneta tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara.⁷⁴⁷

Pre detaljnije analize važno je istaknuti kako je donošenje poslednjeg Zakona o privrednim društvima za preduzetnike i već postojeća društva s ograničenom odgovornošću značilo usklađivanje akata i dokumenata sa novim zakonskim odredbama u različitim vremenskim rokovima.

Privredno društvo je prema Zakonu o privrednim društvima pravno lice koje obavlja delatnost u cilju sticanja dobiti.⁷⁴⁸ Među privrednim formama navedenim u navedenom zakonu, nalaze se ortačko društvo, komanditno društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo.⁷⁴⁹ Upravo ovaj ograničen broj predviđenih pravnih formi u poslednjem Zakonu o privrednim društvima isticalo se kao jedan od nedostataka s obzirom na dinamična kretanja i potrebom za stvaranjem novih inovativnih pravnih formi, a zatim i na već postojeće forme i rešenja u drugim pravnim sistemima.⁷⁵⁰ Podsetimo na

⁷⁴⁵ Izuzetak je bio član 344. stav 9. koji se odnosio na javno akcionarsko društvo i član 586. st. 1. tačka 8. kojim su propisani privredni prestupi za nepostupanje prema čl. 344., a koji su počeli da se primenjuju od 1. januara 2014. godine.

⁷⁴⁶ Čl. 287 st. 5. ZOPD.

⁷⁴⁷ Čl. 288 st. 5. ZOPD

⁷⁴⁸ Član 2. ZOPD

⁷⁴⁹ Član 2. ZOPD

⁷⁵⁰ Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 135.; Vasiljević, M. (2012) op.cit., str. 12.

primere tzv. „društava hibrida“⁷⁵¹ nastalih kombinacijom već postojećih pravnih formi. U nemačkoj poslovnoj praksi se razvila posebna forma komanditnog društva tzv. *GmbH & Co. KG*, u kojem je društvo s ograničenom odgovornošću komplementar društva. Slična forma društva nazvana *Limited & Co. KG* razvio se i u Engleskoj kao kombinacija engleskog društva s ograničenom odgovornošću i nemačkog komanditnog društva.⁷⁵² U Francuskoj je tako moguće osnovati komanditno društvo na akcije. Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima kao društvo lica poznaje i javno privredno društvo i ekonomsko interesno udruženje.

Ipak, kao i u većini nacionalnih zakonodavstava, društvo s ograničenom odgovornošću i u Republici Srbiji je najčešće birana pravna forma, a predviđena je Zakonom o privrednim društvima i to u Glavi III. Društvo s ograničenom odgovornošću je dominantna pravna forma privrednih društava u Republici Srbiji, a kao dokaz tome je podatak da je sredinom 2011. godine bilo preko 105.000 registrovanih društava ove pravne forme, što je činilo 95% ukupnog broja privrednih društava.⁷⁵³ Teškoće definisanja društva s ograničenom odgovornošću, diktirane njegovom pravnom prirodom imale su vidan odraz posebno u zakonodavstvu koje u većini slučajeva izbegava davanje direktne definicije ovog društva, već to prepušta pravnoj doktrini.⁷⁵⁴ Pripisujući „hibridnu prirodu“ ovom društvu može se definisati kao društvo sa pravnim subjektivitetom koje pod zajedničkim poslovnim imenom i po pravilu fiksiranim osnovnim kapitalom obavlja određenu privrednu delatnost, uz odgovornost celokupnom svojom imovinom i bez odgovornosti članova društva za obaveze društva.⁷⁵⁵

Osnovni kapital društva podeljen na članske udele koji ne moraju biti jednaki i nisu izraženi u negocijabilnim hartijama od vrednosti. Jedna od bitnijih promena koje je doneo Zakon o privrednim društvima 2011. godine bilo je i drugačije određenje iznosa i valute osnovnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću. O tome više u kasnijem izlaganju.

Srpski zakonodavac društvo s ograničenom odgovornošću određuje kao privredno društvo u kome jedan ili više članova društva imaju udele u osnovnom kapitalu društva, s tim da članovi društva ne odgovaraju za obaveze društva.⁷⁵⁶

⁷⁵¹Više o tome: Eckardt, M., Kerber, W., (2013). *Horizontal and Vertical Regulatory Competition in EU Company Law: The Case of the European Private Company (SPE)*, Andrassy Working Paper Series No. 28, str. 11.

⁷⁵²Eckardt, M., Kerber, W., (2013). op.cit., str. 11.

⁷⁵³Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 82.

⁷⁵⁴Fischer, S. (2004). Bibliografija za društva s ograničenom odgovornošću, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 38, br. 2, str. 629; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 191.

⁷⁵⁵Ibid, str.193.; Barbić, J. (2013). op.cit., str. 5.

⁷⁵⁶Član 139. ZOPD

Vidljivo je da su definicije društva s ograničenom odgovornošću u nacionalnim zakonodavstvima koje su ih odredile iste. Analiza date definicije potvrđuje jednake pravne karakteristike društva s ograničenom odgovornošću.

1.) društvo s ograničenom odgovornošću je pravni subjekt nastao upisom u propisani registar čime su omogućeni pravni poslovi između članova društva i samog društva. U poslovnoj praksi pojavilo se zloupotrebljavanje ove mogućnosti i sklapanje špekulativnih pravnih poslova između društva i članova (posebno društava sa samo jednim članom) pa se u pojedinim nacionalnim zakonodavstvima pokušala ograničiti oblast ovih pravnih poslova.

2.) može se osnovati za obavljanje bilo koje privredne ili delatnosti javnog sektora. Od samog nastanka ove pravne forme privrednog društva, najčešće su ga za obavljanje delatnosti birali mali i srednji preduzetnici. Pa je i danas najveći broj društava s ograničenom odgovornošću upravo u klasi malih i srednjih preduzeća, uslužnih, ugostiteljskih i sličnih delatnosti.

3.) društvo ima svoju imovinu odvojenu od imovine njegovih članova kojom obavlja svoju delatnost i odgovara za preuzete obaveze. Ova odvojenost imovine društva od imovine njegovih članova jedna je od osnovnih karakteristika društva s ograničenom odgovornošću i razloga zašto je omiljen među preduzetnicima. Prilikom osnivanja imovinu društva čini osnovni kapital koji čini zbir vrednosti uloga članova. Imovina koju društvo svojim delovanjem na tržištu kasnije stekne, njegova je imovina.

4.) u pravnom prometu sa trećim licima društvo kao pravni subjekt samostalno preuzima prava i obaveze. To proizlazi iz njegove pravne ličnosti i njegove poslovne sposobnosti odvojene od članova društva čime stiče i procesnu sposobnost. Društvo pred sudom može tužiti i biti tuženo. Takođe, društvo s ograničenom odgovornošću ima i deliktnu sposobnost. Takođe, društvo ne može koristiti nikakvo pravo niti može biti odgovorno za bilo koje obaveze svojih članova. Jednako tako, obaveze društva ni na koji način ne obavezuju članove, već isključivo društvo.

5.) odvojenost imovine društva od personalne imovine članova društva i neodgovornost članova za obaveze društva čini da poverioci društva nisu istovremeno i poverioci članova društva i obrnuto. To proizlazi iz činjenice da za preuzete obaveze prema trećim licima odgovara samo društvo i to celokupnom svojom imovinom, a članovi društva ne odgovaraju za obaveze samog društva, već samo snose rizik za poslovanje društva do visine svog uloga.

6.) društvo posluje pod zajedničkim poslovnim imenom, koje može biti personalno ime nekog člana društva ili neko realno poslovno ime.⁷⁵⁷

Radi obavljanja svoje delatnosti, društvo pribavlja osnovni kapital ulozima osnivača, odnosno kasnije, članova društva. Osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću predstavlja novčanu vrednost upisanih uloga članova društva u društvo, koja je registrovana u skladu sa zakonom o registraciji. U pogledu odredbe o osnovnom kapitalu društva s ograničenom odgovornošću, a u odnosu na zakonska rešenja iz 2004. godine prva novina ogedala se u izuzetno niskom minimalnom iznosu osnovnog kapitala što se može protumačiti i kao ulazak u regulatorno takmičenje sa državama članicama Evropske unije sledom ranije pomenutih sprovedenih reformi.

Minimalni iznos osnovnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću prema Zakonu o privrednim društvima 2011. je izražen u dinarima, za razliku od prethodnih zakona gde su iznosi bili izraženi u stranim valutama.

Zakon više ne predviđa da minimalni iznos osnovnog kapitala mora biti novčani deo osnovnog kapitala. Međutim, to se ne odnosi na određenu kategoriju društava s ograničenom odgovornošću koja moraju da upišu veći osnovni kapital od onog određenog za društvo s ograničenom odgovornošću, jer je tako predviđeno posebnim propisima.

Prema Zakonu o preduzećima 1996.⁷⁵⁸ osnivački deo osnovnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću nije mogao biti manji od 5.000 USA dolara u dinarskoj protivvrednosti, a novčani osnivački ulog pojedinog člana nije mogao biti manji od 500 USA dolara u dinarskoj protivvrednosti po kursu na dan uplate.⁷⁵⁹ Do upisa u sudski registar moralo je biti uplaćeno na poseban, privremeni račun 50% u roku od dve godine od dana upisa u sudski registar. ako je osnivački kapital bio veći od 15.000 USA dolara u dinarskoj protivvrednosti, do upisa u sudski registar moralo se uplatiti najmanje 20% tog osnivačkog kapitala. Ako su ulozi bili u stvarima i pravima, morala je biti sprovedena procena vrednosti u novčanom iznosu od strane ovlašćenog procenjivača.⁷⁶⁰

⁷⁵⁷Upor. Carić, S. (1998). op.cit., str. 12.; Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 134.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 193. - 195.; Fischer, S. (2004). op.cit., str. 671.

⁷⁵⁸“Službeni list SRJ“, br. 29/1996, 33/1996, 29/1997, 59/1998, 74/1999, 36/2002. Zakon je prestao da važi na osnovu čl. 456 Zakona o privrednim društvima iz 2004. godine.

⁷⁵⁹ Član 336 Zakona o preduzećima 1996.

⁷⁶⁰Carić, S. (1998). *Društvo sa ograničenom odgovornošću u našem pravu*, PRAVO – teorija i praksa, Br. 3., 11.- 22, str. 15.

Zakonom o privrednim društvima 2004.⁷⁶¹ novčani deo osnovnog kapitala na dan uplate iznosio je 500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu. Najmanje polovina ovog iznosa morala se takođe uplatiti na privremeni račun do registracije društva, a ostatak je trebalo uplatiti u roku dve godine od dana registracije.⁷⁶²

Može se reći kako se Zakonom o privrednim društvima 2011. Srbija pridružila regulatornom takmičenju koje se dogodilo među članicama Evropske unije. Donošenjem ZOPD-a 2011. minimalni osnovni kapital društva smanjen je na minimalnih 100 dinara, što je, u vreme kada je donesen Zakon, korespondiralo iznosu od 1 EUR, a što odgovara zakonodavnim rešenjima Velike Britanije, ali i Nemačke, Austrije, pa i Hrvatske koje su omogućile osnivanje varijante klasičnog društva s ograničenom odgovornošću uz minimalni osnivački kapital u iznosu 1 funte, 1 eura ili 10 kuna.

Kao dokaz aktivnom regulatornom takmičenju Srbije sa evropskim zemljama služi uporedni prikaz učinjenih reformi u državama članicama Evropske unije. U Španiji je već od 2. juna 2003. moguće osnivanje nove forme društva nazvanog *Sociedad Limitada Nueva Empresa* (tzv. SLNE).⁷⁶³ Reformom nije predviđeno smanjenje osnovnog kapitala potrebnog za osnivanje društva, ali su predviđene druge okolnosti koje olakšavaju osnivanje društva kao što su elektronsko popunjavanje osnivačkih akata i registracija unutar 24 sata od trenutka prijave. Zadržana je obaveza overe kod javnog beležnika i odredba kako samo fizička lica mogu biti članovi društva.

Francuska je reformu zakonodavnog okvira društava s ograničenom odgovornošću takođe provela već 2003. godine. Od 5. avgusta iste godine u Francuskoj je moguće pokrenuti posao s već postojećom formom društva (*Société à Responsabilité Limitée – SARL*), ali sa sniženim osnovnim kapitalom.⁷⁶⁴ Francuski je zakonodavac odustao od zahteva osnovnog kapitala od 7500 evra i snizio ga na minimalnih 1 evro.⁷⁶⁵ Nadalje, uvedena je mogućnost elektronske registracije društva. Javnobelžnička overa u francuskom pravu nije bila potrebna niti pre sprovedene reforme.

Mađarska se priključila regulatornom takmičenju 2007. godine. Slično francuskom modelu reforme, ni Mađarska nije predvidela novu formu privrednog društva, već se odlučila za

⁷⁶¹Sl. glasnik RS", br. 125/2004

⁷⁶²Vitez, M. (2004). *Budući zakon o privrednim društvima i neke tendencije u uporednom kompanijskom pravu*, Pravo – teorija i praksa, vol. 21, br. 12, str. 3-10; Babić, I. (2008). *Privredno pravo*, Beograd, str. 178.

⁷⁶³Ley 7/2003, de 1 de abril ... el capítulo XII; BOE núm. 79; eng. *Act 7/2003, of April 1, 2003. chapter XII*; dostupno na: <http://www.boe.es/boe/dias/2003/04/02/pdfs/A12679-12689.pdf> (10.03.2014.)

⁷⁶⁴Code de commerce, Act 2003-721, Chapitre III : Des sociétés à responsabilité limitée, Articles L223-1 - L223-43

⁷⁶⁵Code de commerce, Art. L223-2

snižavanje osnovnog kapitala potrebnog za njegovo osnivanje. Od 1. septembra 2007. godine u Mađarskoj je moguće osnivanje društva s osnovnim kapitalom od 500.000 Forinti. Pre reforme najniži osnovni kapital je iznosio 3.000.000 Forinti. Registracija se provodi unutar 15 dana.⁷⁶⁶ Jednakim modelom poslužila se i Poljska. Uz sniženje osnovnog kapitala s prethodnih 50.000 na 5.000 Zlota poljski zakonodavac odgovorio je regulatornoj utakmici unutar granica Evropske unije.⁷⁶⁷

Zadnja od zemalja članica Evropske unije koja se priključila regulatornom takmičenju reformom društava s ograničenom odgovornošću je Austrija u kojoj je od 1. jula 2013. godine moguće osnivanje društva s ograničenom odgovornošću sa znatno sniženim osnovnim kapitalom, tzv. *GmbH Neu / GmbH light*. Kako je navedeno u samom Predlogu Zakona, austrijskom je zakonovcu cilj bio povećati broj novoosnovanih društava s ograničenom odgovornošću (*GmbH*, ranije i *GesmbH*).⁷⁶⁸ Učinjenim izmenama Zakona zakonodavac je snizio osnovni kapital s dosadašnjih 35.000 evra na 10.000 evra.⁷⁶⁹ Pa premda pri osnivanju treba biti uplaćena polovina osnovnog kapitala, mišljenje je zakonodavca kako je početnih 5.000 evra znatno niže i prihvatljivije privrednicima u odnosu na dosadašnjih 17.500 evra.⁷⁷⁰ Takođe, austrijski zakonodavac navedenim je izmenama Zakona snizio i troškove osnivanja društva s ograničenom odgovornošću kod javnih beležnika.

Vidljivo je da je Srbija svojom poslednjom regulativom kvalitetno odgovorila kretanjima na evropskom privrednom tržištu jer su i sve navedene države u svojim zakonodavnim reformama snizile iznos osnovnog kapitala potrebnog za pokretanje preduzetničkog poduhvata i novim su merama pojednostavile i time osigurale brži postupak osnivanja željene forme društva. Upravo se ova činjenica često navodi kao dokaz postojanja horizontalne regulatorne konkurencije na nivou Evropske unije.⁷⁷¹

Donošenjem poslednjeg Zakona o privrednim društvima srpski zakonodavac ukinuo je obavezu uplate minimalnog novčanog osnovnog kapitala pre registracije već je to potrebno učiniti u roku određenom u osnivačkom aktu odnosno odluci o povećanju kapitala, ali ne duže od pet godina od dana donošenja osnivačkog akta, odnosno odluke o povećanju kapitala.

⁷⁶⁶ Hornuf, L. op cit., str. 20.

⁷⁶⁷ Ibid.

⁷⁶⁸ GmbH-Reform, Vorblatt, str. 1, 2; dostupno na:

<http://www.justiz.gv.at/web2013/file/2c9484853d643b33013d8d8493ae52be.de.0/erl.pdf> (18.03.2014.)

⁷⁶⁹ Entwurf eines Gesellschaftsrechts- Änderungsgesetz 2013. (GesRÄG 2013), str. 2.

⁷⁷⁰ GmbH-Reform, op.cit., str. 10.

⁷⁷¹ Eckardt, Martina, Kerber, Wolfgang (2013). op.cit , str. 12, 13.

Uočljivo da je unošenjem ovakvih odredbi zakonodavac nastavio sa trendom slabljenja važnosti i domašaja osnovnog kapitala.

Kao i među nemačkim i hrvatskim pravnicima, i među srpskim pravnicima pojavilo se kritičko shvatanje ovako niskog osnivačkog kapitala. Osporavale su se tvrdnje da će ovo bitno ubrzati i olakšati proceduru otpočinjanja poslovanja, s obzirom da se radi o vrlo malom iznosu osnovnog kapitala koji nije problem uplatiti. Protivnici ovakvih zakonskih rešenja smatraju da nisko određen minimalni osnovni kapital društva ne služi svrsi osnovnog kapitala, tj. da bude garancija u poslovanju i izmirenju preuzetih obaveza prema poveriocima, već dovodi do toga da svako može osnovati društvo s o ograničenom odgovornošću, ući u poslovne poduhvate, preuzeti obaveze a potom može da bankrotira bez ikakvih posledica.⁷⁷² Takođe, protivnici niskog osnivačkog kapitala smatraju da ovakva zakonska rešenja dovode do slabljenja poslovne discipline i haosa u poslovanju što bi se smanjilo zadržavanjem minimalnog osnovnog kapitala u mnogostruko većem iznosu.

Zakonom o privrednim društvima je propisano da se osnovni kapital društva iskazuje u dinarima, što je u saglasnosti sa propisima koji regulišu računovodstvo i reviziju. Nenovčani ulogi u društvu s ograničenom odgovornošću mogu biti samo u stvarima i pravima, a ne u radu i uslugama. Teorijski posmatrano, osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću i dalje ima osnovnu funkciju da štiti poverioce, ali je sa ovako niskim iznosom minimalnog kapitala takva svrha potpuno obesmišljena.

Donošenjem Zakona o privrednim društvima 2011. godine usledili su rokovi usklađivanja postojećih akata i dokumenata. Tada postojeća društva bila su u obavezi da svoj osnovni kapital usklade do 1. januara 2014. godine. Ovo vremensko ograničenje nije se odnosilo na uloge u radu i uslugama koji su upisani do dana stupanja zakona na snagu.

Osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću pored toga što služi zaštiti poverilaca ima i sledeće karakteristike:

- 1) određenost (mora biti tačno određen i novčano izražen),
- 2) fiksnost (on ostaje isti bez obzira na promene faktičkih okolnosti, npr. bez obzira što društvo dobrim poslovanje ostvaruje dobit i povećava svoj ostali kapital),
- 3) promenljivost (može se povećavati, smanjivati),
- 4) dužnost očuvanja (neto imovina društva ne bi trebala da bude manja od vrednosti osnovnog kapitala),

⁷⁷² Milosavljević, M. (2012). *Kritički osvrt na Zakon o privrednim društvima Republike Srbije iz 2011. godine*, Glasnik prava, Pravni fakultet univerziteta u Kragujevcu, <http://www.jura.kg.ac.rs/index.php/sr/714.htm> (01.11.2014.)

- 5) zabrana povraćaja (članovima društva ne mogu se vraćati ulozi uplaćeni odnosno uneti u osnovni kapital društva),
- 6) ništavost finansijske podrške za sticanje udela društva (društvo ne može ni direktno ni indirektno da pomaže sticanje udela u sopstvenom osnovnom kapitalu) i
- 7) zabrana ulaganja u sopstveni kapital (društvo ne može da ulaže u sopstveni kapital, sticanje sopstvenih udela moguće je samo pod određenim uslovima).

Ovako nizak iznos minimalnog osnivačkog kapitala društva s ograničenom odgovornošću u Srbiji ne odnosi se na društva za koje je posebnim zakonom predviđen veći iznos osnovnog kapitala za društva koja obavljaju određene delatnosti (finansijske i osiguravajuće organizacije i privredna društva).⁷⁷³ Slično zakonsko rešenje predviđa i hrvatski Zakon o trgovačkim društvima gde se za obavljanje određenih delatnosti propisuju iznosi osnovnog kapitala posebnim zakonima. Investiciona društva tako zavisno o vrsti i opsegu usluga i delovanja moraju imati osnovni kapital u iznosu od najmanje 200.000 do 6.000.000 kuna. Zakon o lizingu npr. propisuje najmanji iznos osnovnog kapitala 1.000.000 kuna, dok je Zakon o odvetništvu za najmanji iznos osnovnog kapitala advokatskog društva s ograničenom odgovornošću propisao 350.000 kuna.⁷⁷⁴

Pravni osnov (*iustus titulus*) za povećanje osnovnog kapitala društva je odluka skupštine i to se može realizovati kroz:

- 1) redovno povećanje osnovnog kapitala - novim ulozima postojećih članova ili člana koji pristupa društvu;
- 2) povećanja kapitala iz sredstava društva - pretvaranjem rezervi ili dobiti društva u osnovni kapital;
- 3) uslovno povećanje osnovnog kapitala - pretvaranjem (konverzijom) potraživanja prema društvu u osnovni kapital;
- 4) statusnim promenama koje imaju za posledicu povećanje osnovnog kapitala;
- 5) uslovno povećanje osnovnog kapitala - pretvaranjem (konverzijom) dodatnih uplata u osnovni kapital.⁷⁷⁵

Članovi društva imaju pravo prečeg upisa udela prilikom povećanja osnovnog kapitala novim ulozima u srazmeri sa svojim udelima, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

⁷⁷³ Član 145. ZOPD

⁷⁷⁴ Barbić, J.(2013). op.cit., str. 8.-9.; Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 23.

⁷⁷⁵ Član 146. ZOPD

Osnovni kapital društva može se smanjiti odlukom skupštine članova društva, ali ne ispod minimalnog osnovnog kapitala, odnosno 100 dinara.

Zakon predviđa tri osnovna načina smanjenja osnovnog kapitala društva:

- 1) redovno smanjenje osnovnog kapitala (povlačenjem i poništenjem udela u posedu članova, poništavanjem sopstvenih udela društva, smanjenjem vrednosti udela);
- 2) smanjenje radi pokrića gubitaka;
- 3) smanjenje radi povećavanja ili stvaranja rezervi društva.⁷⁷⁶

Kao i kod povećanja temeljnog kapitala, pravni osnov za smanjenje osnovnog kapitala društva u svakom od predviđenih navedenih slučajeva je odluka skupštine. Skupština donosi odluku o smanjenju kapitala većinom od dve trećine od ukupnog broja glasova svih članova društva ili drugom većinom ako je to predviđeno osnivačkim aktom, s tim da ta većina ne može biti manja od proste većine ukupnog broja glasova članova društva.

Procedura smanjenja osnovnog kapitala pre svega podrazumeva neophodnost zaštite poverilaca u kom je smislu Zakon predvideo posebne rokove za smanjenje osnovnog kapitala i mehanizme zaštite poverilaca društva. Ova pravila se ne primenjuju kada je u pitanju smanjenje radi pokrića gubitaka ili radi povećanja rezervi. U ta dva slučaja ne dolazi do efektivnog smanjenja imovine društva (ili je već smanjena vrednost imovine društva gubicima koje je društvo ostvarilo ili su povećane rezerve društva, tako da se u konačnom zbiru vrednost imovine društva nije promenila), pa nema potrebe posebno štiti prava poverilaca društva. Smanjenje osnovnog kapitala se registruje u registru privrednih subjekata i ta registracija ima konstitutivno dejstvo, jer tek od momenta donošenja rešenja o registraciji smanjenja osnovnog kapitala društva smatraće se da je osnovni kapital društva smanjen.

Zakonska je obaveza društva da jednom godišnje, uz registraciju godišnjih finansijskih izveštaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji, registruje visinu osnovnog kapitala ako je u prethodnoj poslovnoj godini došlo do promene osnovnog kapitala, u skladu sa Zakonom o postupku registracije u Agenciji za privredne registre.⁷⁷⁷

Ulog može biti novčani i nenovčani, uključujući i izvršeni rad i pružene usluge društvu. Ovde se takođe vidi razvoj regulative društva s ograničenom odgovornošću, jer je u Zakonu o preduzećima 1996. bilo izričito zabranjeno u društvo uneti uloge u radu i pružanju usluga. Tada se to pravdalo argumentima da je nad njima nemoguće prinudno izvršenje, teško ih je proceniti, nemogućnost utvrđenja osnovnog kapitala i potrebe otklanjanja špekulativnih

⁷⁷⁶ Član 147. ZOPD

⁷⁷⁷ Član 149. st. 2. ZOPD

pojava.⁷⁷⁸ Svojom reformom društva s ograničenom odgovornošću nemački je zakonodavac *MoMiG-om* iz 2008. dodatno uredio sankcionisanje eventualnih zloupotreba prava na unošenje uloga u stvarima i uslugama (nem. *Rechtseinlage*). Engleski zakonodavac u svojoj reformi *Companies Acta* 2006. otišao je tako daleko da osim što je za osnivanje *Ltd.*-a dozvoljen unos stvari i novca, čak prihvaćena mogućnost obećanja da će se odraditi usluga za društvo ili nekog drugog kao ulog u društvo.⁷⁷⁹

Ulozi članova društva mogu biti različiti. Svaki osnivač može imati samo jedan ulog, a njihovi ulozci ne moraju biti iste vrednosti.⁷⁸⁰ Srazmerno svom ulogu, članovi imaju određena imovinska i upravljačka prava u društvu. Pravo koje ulagač ili član stiče na osnovu svog uloga u društvo jeste udeo.⁷⁸¹

Udeli čine osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću i predstavljaju procentualno izraženo učešće nekog člana u osnovnom kapitalu društva. Udeli nisu hartije od vrednosti i ne izdaju se u materijalizovanoj formi.⁷⁸²

Prema ZOPD 2011 društvo s ograničenom odgovornošću može steći sopstvene udele, kojim na osnovu odluke skupštine slobodno raspolaže. Sopstvenim udelom se smatra udeo koji društvo stekne od svojih članova.⁷⁸³ Sopstveni udeo ne daje pravo na učešće u dobiti, ali ga se može srazmerno rasporediti članovima društva, preneti članu društva ili trećem licu uz naknadu, kao i poništiti udeo kada je u obavezi da sprovede postupak smanjenja osnovnog kapitala.⁷⁸⁴

4.1.1. Osnivanje

Društvo s ograničenom odgovornošću osniva se osnivačkim aktom. Osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću je ugovor o osnivanju društva kad ima više osnivača, a odlukom o osnivanju ako je osnivač jedan član.⁷⁸⁵ Osnivači mogu biti pravna i fizička lica, domaća i strana. Zakonom o preduzećima iz 1996. godine u čl. 333, stav 3, maksimalan broj

⁷⁷⁸Vasiljević, M. (1997). *Poslovno pravo (trgovinsko i privredno)*, Beograd, str. 142.; Vitez, M. (2004). op.cit., str. 3-10

⁷⁷⁹Schmidt, J.: op.cit., str. 1097., 1098.

⁷⁸⁰Vukićević, S., Kostić, M., Vukićević, S. (2013). *Osnovi prava s elementima gospodarskog prava*, Beograd, str. 171.

⁷⁸¹Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 82.

⁷⁸²Boranijašević, V. (2013). Postupak izvršenja na hartijama od vrednosti i udelima u privrednom društvu, Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“, Novi Sad, str. 119.

⁷⁸³Član 156 ZOPD

⁷⁸⁴Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str.82.

⁷⁸⁵Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str.83.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 196.; Babić, I. (2008). op.cit., str. 176.

članova društva s ograničenom odgovornošću je bio ograničen na trideset. Od tog se pravila moglo odstupiti ako su članovi društva bili zaposleni u društvu i kupili su udele pod ovlašćenim uslovima. Cilj ograničenja je bio da na određenom stepenu razvoja i kapitala obaveže ovo društvo da se transformiše u propisanom roku u akcionarsko društvo s javnim upisom akcija.⁷⁸⁶ Sledeći englesko i francusko pravo u ovom ograničenju smatralo se da prema prirodi upravljanja i prirodu kapitala, raspolaganja udelom i sličnim karakteristikama, društvo ne može da funkcioniše sa velikim brojem članova. Kasnije, a do donošenja ZOPD 2011. godine najveći broj članova društva s ograničenom odgovornošću bio je ograničen na maksimalno pedeset članova.⁷⁸⁷ Ako se broj članova povećao iznad propisanog broja, a zadržao ispod sto u periodu dužem od godinu dana, društvo je bilo obavezno menjati pravnu formu u zatvoreno akcionarsko društvo.⁷⁸⁸

S obzirom da najveći broj društava s ograničenom odgovornošću ima veoma mali broj članova i to najčešće do tri člana i da su u takvoj konstrukciji međusobni odnosi članova presudni za funkcionisanje društva, ZOPD više ne predviđa odredbu o ograničenju maksimalnog broja članova ovog društva. Ovome u prilog idu i raniji statistički podaci dostupni za austrijsku poslovnu praksu koji govore da je skoro trećinu svih društava s ograničenom odgovornošću čine društva sa samo jednim članom (nem. *Einmann Gesellschaft*), približno 90% društava imaju do četiri člana, polovica društava ima dva člana, s time što su oni pretežno supružnici, osnivački kapital više od 90% društava odgovara svoti zakonskog minimuma i postoji velik broj društva u kojima svaki od dva člana ima jednaka prava u društvu.⁷⁸⁹ Kroz izmene ove odredbe vidljiv je razvoj pravne regulative društva s ograničenom odgovornošću u Srbiji i prilagođavanje modernim pravnim rešenjima kakva se pronalaze u zakonodavstvima većine država članica Evropske unije. Ipak, francuski zakonodavac je i u svojoj zadnjoj reformi društva s ograničenom odgovornošću Zakonom ostao pri stanovištu i regulativi kako najveći broj članova društva ne sme premašiti brojku sto.⁷⁹⁰

Ako društvo s ograničenom odgovornošću osniva samo jedan osnivač, onda je to jednočlano društvo s ograničenom odgovornošću, za koga su onda propisana pojedina posebna pravila.

⁷⁸⁶ Carić, S. (1998). op.cit., str. 14.; Vasiljević, M. (1997). op.cit., str. 140.

⁷⁸⁷ Zakon o privrednim društvima „Sl. glasnik RS“, br. 125/2004.

⁷⁸⁸ Vidi više o tome: Babić, I. (2008). op.cit., str. 175.; Vasiljević, M. (2008). op.cit., str. 68.

⁷⁸⁹ Slakoper u: Gorenc (ur.). (2004). op.cit., str. 567.

⁷⁹⁰ Code de commerce, Art. L223-3

Osnivači društva s ograničenom odgovornošću su ujedno i članovi društva, dok lica koja docnije stupaju u društvo imaju pravni položaj članova, a ne osnivača.⁷⁹¹

Prilikom započinjanja osnivanja društva treba znati koju delatnost treba da obavlja društvo, da li su povoljni uslovi za obavljanje izabrane delatnosti, kakav će biti marketing, da li su ispunjeni uslovi za obavljanje izabrane delatnosti, stručna osposobljenost lica koja će obavljati tu delatnost i ostalo što je potrebno za pokretanje preduzetničke delatnosti.⁷⁹²

Članovi društva s ograničenom odgovornošću svoje međusobne odnose u društvu, kao i odnose sa društvom, uređuju slobodno, ako zakonom nije drugačije uređeno.

Zakon o privrednim društvima određuje bitne elemente osnivačkog akta društva. Osnivački akt pored opštih elemenata, obuhvata i posebne elemente koj su u osnovi diktirani prirodom ovog društva.

Osnivački akt društva sadrži:

- 1) lično ime i prebivalište, odnosno poslovno ime i sedište članova društva;
- 2) poslovno ime i sedište društva;
- 3) pretežnu delatnost društva;
- 4) ukupan iznos osnovnog kapitala društva;
- 5) iznos novčanog uloga, odnosno novčanu vrednost i opis nenovčanog uloga svakog člana društva;
- 6) vreme uplate, odnosno unošenja uloga u osnovni kapital društva;
- 7) udeo svakog člana društva u ukupnom osnovnom kapitalu izražen u procentima;
- 8) određivanje organa društva i njihovih nadležnosti.⁷⁹³

Uporede li se ova odredba Zakona o privrednim društvima i odredba hrvatskog Zakona o trgovačkim društvima, vidljiva je neprimetna razlika u regulativi. Hrvatski zakonodavac⁷⁹⁴ zakonom je kao obavezan sadržaj ugovora o osnivanju odredbu o tome osniva li se društvo na određeno ili na neodređeno vreme, ali i prava i obaveze koje članovi imaju prema društvu pored uplate svojih uloga, kao i prava i obaveze koje društvo ima prema članovima. Vidljiva je veća autonomija privrednika u pogledu uređenja ugovora o osnivanju zbog manjeg broja obaveznih sastojaka propisanih Zakonom o privrednim društvima.

⁷⁹¹ Vasiljević, M. (1997). op.cit., str. 140.; Fischer, S. (2004). op.cit., str. 631.; Vitez, M. (2004). op.cit., str. 3-10.

⁷⁹² Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str.83.

⁷⁹³ Vukičević, S., Kostić, M., Vukičević, S. (2013). op.cit., str. 170. ; uporedi Babić, I. (2008). op.cit., str. 176., 177.;

⁷⁹⁴ Čl. 388. ZTD

Osnivački akt može da sadrži i određenje zastupnika društva, a ako ima više zastupnika odredbe o načinu zastupanja i potpisivanja društva, mada je preporučljivije da se to čini u posebnom aktu, jer svaka docnija promena zahteva promenu osnivačkog akta ako je to učinjeno u tom aktu.⁷⁹⁵

Ako osnivački akt ne sadrži odredbe o nadležnostima organa društva, organi društva imaju nadležnosti predviđene zakonom. Ovde se radi o dispozitivnim zakonskim normama sa kojima se utvrđuje nadležnost organa društva s ograničenom odgovornošću, što je izazvalo kritike kod pojedinih autora.⁷⁹⁶ Naime, navodi se kako ovakvo rešenje može dovesti do toga da se osnivačkim aktom utvrde nadležnosti organa koje po prirodi stvari njima ne pripadaju i na taj način dovedu do konfuzije u radu i poslovanju društva. Prema istom stanovištu, trebalo je utvrditi deo nadležnosti organa imperativnim normama, koje odražavaju duh i suštinu tog organa, dok je drugi deo nadležnosti mogao da bude prepušten autonomnom kreiranju privrednog društva.

Pored bitnih elemenata ugovora zakonodavac predviđa i određenje da osnivački akt može sadržati i druge odredbe od važnosti za društvo i osnivače društva, uključujući i odredbe koje može da sadrži i ugovor članova društva, tzv. fakultativni elementi osnivačkog akta. Tu pripadaju činidbe imovinske vrednosti koje terete članove, sporedne činidbe i visina ugovorne kazne koja se plaća i slučaju neispunjenja ili neurednog ispunjenja ovih činidbi, ovlašćenje skupštine članova na propisivanje dopunskih uplata, isključenje prenosa udela i podele u slučaju pravnog sledbeništva i nasleđa, povlačenje udela, ograničenja prava zastupnika, druga pitanja važna za društvo.⁷⁹⁷

Zakon o privrednim društvima utvrđuje mogućnosti izmene ugovora o osnivanju ovog društva prostom većinom glasova svih članova društva, ako tim aktom nije utvrđena veća većina.⁷⁹⁸ Može se reći kako se i ovom zakonskom odredbom svrstava u klasično društvo kapitala. Odluka o izmenama osnivačkog akta kojom se umanjuju prava nekog člana društva može biti doneta samo uz saglasnost tog člana, a naročito u slučaju:

- 1) ukidanja ili ograničavanja prava prečeg upisa ili prava preče kupovine udela;
- 2) izmene većine potrebne za odlučivanje u skupštini;
- 3) uvođenja ili povećanja obaveze dodatnih uplata;

⁷⁹⁵ Vasiljević, M. (2008). op.cit., str. 67.

⁷⁹⁶ Milosavljević, M. (2012). op.cit.;

⁷⁹⁷ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 196.

⁷⁹⁸ Do donošenja ZOPD-a 2011. godine izmene ugovora o osnivanju ovog društva samo saglasnošću svih članova društva, ako ugovorom nije drukčije određeno. prema: Vasiljević, M. (2008). op.cit., str. 67. to se isticalo kao mogućnost da posebno u slučaju kad društvo ima više članova, to dovede do paralize društva.

- 4) izmene pravila o povlačenju i poništenju udela;
- 5) izmene pravila o isključenju člana društva;
- 6) izmene pravila o imenovanju direktora, kao i članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, kojim se menjaju prava člana društva na predlaganje određenog broja tih lica.⁷⁹⁹

Izmenu ugovora o osnivanju društva moguće je urediti i zavisno od karaktera njegovih odredaba, kao i od važnosti za članove društva, ali se u svakom slučaju primenjuju od trenutka registracije društva, jer od tog momenta društvo postaje pravni subjekt.⁸⁰⁰

Po pitanju izmene ugovora o osnivanju u hrvatskom pravu takođe se propisuje da ga je moguće izmeniti samo odlukom članova društva koja mora biti u formi javnobeležničkog akta, privatne isprave koju potvrdi javni beležnik ili javnobeležničkog zapisnika. Odluka o izmeni ugovora o osnivanju valjana je tek upisom u sudski registar.⁸⁰¹

Zakon o preduzećima 1996. godine propisivao je pored osnivačkog akta koji može biti ugovor ili odluka, obavezno donošenje i statuta za društvo s ograničenom odgovornošću.⁸⁰² Srpski zakonodavac propisivao je da statut društva donose osnivači društva na način kako je predviđeno ugovorom o osnivanju društva. To je mogla biti i osnivačka skupština svih članova društva ili članovi društva kao ugovorne strane iz ugovora o osnivanju društva.⁸⁰³ Čak i ako nije bilo predviđeno ugovorom o osnivanju postojanje ove skupštine, statut se morao donositi jednoglasnošću svih osnivača što je bilo važeće samo ako ugovorom o osnivanju kojim se faktički konstituiše tzv. predruštvo nije predviđeno da se statut donese nekom većinom glasova.⁸⁰⁴

Prema tada važećem Zakonu o preduzećima, čl. 342., ugovor o osnivanju društva bio je osnivački akt društva, a donošenje statuta bilo je važno za registraciju društva.⁸⁰⁵ Minimalni sadržaj statuta društva s ograničenom odgovornošću bio je utvrđen zakonskim odredbama. Statut je morao biti u skladu s ugovorom o osnivanju, a obavezni elementi su bili odredbe o

⁷⁹⁹ Član 142. ZOPD

⁸⁰⁰ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 197.

⁸⁰¹ Čl. 454. ZTD.

⁸⁰² Ovakav sustav je do reforme *Companies Acta 2006* poznavao i engleski sustav, a od statuta je odustao i talijanski zakonodavac koji sada u Građanskom zakoniku propisuje osnivanje društva s ograničenom odgovornošću na unilateralnom aktu.

⁸⁰³ Krivokapić, V. (2000). *Da li su uredno registrovana društva kapitala dužna vršiti doplatu osnovnog kapitala*, PRAVO – teorija i praksa, Novi Sad, str. 11.; Carić i saradnici (2011). op.cit., str. 83.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 168.; Carić, S. (1998). op.cit., str. 15.

⁸⁰⁴ Ibid.

⁸⁰⁵ Sistem sa dva osnivačka akta još sadrži Zakon o gospodarskim društvima Federacije Bosne i Hercegovine, francuski Trgovački zakonik i švajcarski Zakon o bvezama

poslovnom imenu i sedištu društva, predmetu poslovanja, ukupnom iznosu uloženi sredstava, vrsti i visini osnovnog uloga svakog člana, načinu uplate i upisa osnovnog uloga, deobi dobiti i načinu snošenja rizika i gubitaka društva, načinu upravljanja društvom, izboru, opozivu i delokrugu organa, zastupanju, odgovornosti organa, rezervama, vremenu trajanja i prestanku rada društva i postupku za izmenu statuta društva. Uz postojanje statuta, društvo je i tada bilo obavezno voditi posebnu knjigu članova društva u koju su se unosili svi bitni podaci o članovima društva, kao ime i adresa, poslovno ime i sedište svakog člana društva, visina osnovnog uloga svakog člana društva i iznos koji je uplatio, sve izmene ovih i drugih podataka.⁸⁰⁶

Pored obaveznih elemenata, Zakonom su bila određena i pitanja potrebna za rad društva što se odnosilo na odgovornosti za obaveze društva, ovlašćenje delova društva da istupaju u pravnom prometu, informisanju članova društva i radnika, postojanju i delokrugu drugih organa, fondovima društva, zaštiti i unapređenju životne sredine, saradnji sa sindikatom, načinu prenosa udela među članovima društva i trećim licima i slično.⁸⁰⁷

Već se tada ukazivalo na upitnost potrebe za postojanjem dva konstitutivna akta u srpskom pravu: ugovora o osnivanju i statuta. Zagovornici unilateralnog akta ili ugovora prilikom osnivanja društva s ograničenom odgovornošću smatraju da propisivanje donošenja statuta dovodi do nepotrebnog prenošenja istih odredbi iz ugovora o osnivanju u statut, čime se ne dobija ništa nego se ponavljanjem odredbi gubi na preglednosti pravnog posla koji je osnov društva i dovodi do situacije da se stvari u tim aktima različito urede. To dovodi do dvoumljenja kojem od akata u tom slučaju treba dati prednost.⁸⁰⁸ U srpskoj literaturi se isticalo da „ako se ugovor o osnivanju može menjati kao i statut, većinom glasova utvrđenom u samom ugovoru od potpisnika, što je već i pravilo kod statuta, onda je ova dvojnost po svemu sudeći suvišna.“⁸⁰⁹ Takođe, već tada je bila vidljiva suvišnost postojanja ova dva akta kod jednočlanog društva s ograničenom odgovornošću. Sistem jednog konstitutivnog akta za društvo s ograničenom odgovornošću tada je već prevladavao u zakonodavstvima kontinentalnog prava.⁸¹⁰

⁸⁰⁶ Carić, S. (1998). op.cit., str. 15.; Vasiljević, M. (1997). *Poslovno pravo (trgovinsko i privredno)*, Beograd, str. 143.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 168.

⁸⁰⁷ Carić, S. (1998). op.cit., str. 15.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 168., 169.

⁸⁰⁸ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 15., 16.

⁸⁰⁹ Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 167.

⁸¹⁰ Republika Hrvatska je tako pri donošenju Zakona o trgovačkim društvima 1993. godine pratila rešenja predviđena u nemačkom i austrijskom pravnom sustavu i prihvatila sustav jednog konstitutivnog akta, odnosno društvenog ugovora ili izjave o osnivanju ako društvo s ograničenom odgovornošću osniva jedna osoba

Ovakve izmene po pitanju osnivačkog akta društva s ograničenom odgovornošću događale su se i u uporednim pravnim sistemima. U modernizovanom engleskom *Companies Act*-u 2006. delimično je napušten zahtev za dva obrasca prilikom osnivanja. Engleski je zakonodavac zahtevao uz osnivački ugovor i postojanje statuta, ali je zahvaljujući zadnjoj reformi dovoljan već sam osnivački ugovor, koji sadrži sve potrebno (*Articles of Association*), a obrazac statuta služi tek kao potvrda ozbiljnosti osnivača za osnivanjem društva.⁸¹¹ U ovome se delu engleski zakonodavac približio nemačkom rešenju s obzirom da je u nemačkoj praksi oduvek bio potreban samo osnivački ugovor (njem. *Gesellschaftsvertrag*) za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću.

Pored osnivačkog akta društvo s ograničenom odgovornošću može imati i ugovor članova društva.⁸¹² Donose ga članovi društva, proizvodi pravno dejstvo s danom potpisivanja od strane članova društva i obavezuje samo one članove koji su ga potpisali. Ugovor članova društva moguće je menjati samo jednoglasnom odlukom svih članova potpisnika. Prema članu 16. ZOPD 2011, ovaj ugovor donosi se u pisanoj formi i uređuje uglavnom upravljanje i poslovanje društva kao što je ulaganje dodatnih uloga, posebne uslove i način prenosa udela, način ostvarivanja prava glasa i prava na dividendu, postupak odlučivanja.⁸¹³ Ugovor članova društva uređuje unutrašnje odnose članova i ne odnosi se na treća lica pa se ni ne prilaže uz prijavu za registraciju.

Važno je naglasiti da u slučaju nesaglasnosti osnivačkog akta i ugovora članova društva, prednost ima osnivački akt kao jedini konstitutivni akt društva.

U slučaju da društvo s ograničenom odgovornošću osniva samo jedna osoba, osnivački akt se zove odluka o osnivanju. Ugovorna osnova nastanka privrednih društava dugo je bila smetnja za prihvatanje kategorije jednočlanog privrednog društva. Jasno je da društva lica kao društva ugovore ne može osnovati samo jedno lice, međutim društva kapitala po svojoj su suštini društva institucije pa je za njih ubrzo napuštena početna rigidnost stava da ne mogu poslovati samo sa jednim članom.⁸¹⁴

Jednočlano privredno društvo omogućuju i francusko, nemačko, austrijsko, hrvatsko, švajcarsko, englesko i mađarsko pravo. Ovakav koncept jednočlanog društva s ograničenom odgovornošću prihvaćen je i na nivou Evropske unije i regulisan je Dvanaestom direktivom.

⁸¹¹ Schmidt, J.: op.cit., str., 1099.

⁸¹² ova odredba slična je engleskom rešenju nakon modernizacije *Companies Acta 2006*.

⁸¹³ Isto i: Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 197.

⁸¹⁴ Šogorov, S. (1994). op.cit., str. 167.; Knežević-Bojović, (2011). op.cit., str. 140; Jevremović Petrović, T. (2014). op.cit., str. 50.; Vasiljević, M. (1997). op.cit., str. 64.

4.1.3. Registracija društva

Nakon sprovođenja pravnih radnji i sačinjavanja konstitutivnog akta, svaki od osnivača overava kod suda svoj potpis na aktu. Posle overe potpisa osnivača na ugovoru, odnosno odluci o osnivanju, ako se radi o jednom osnivaču, pristupa se registraciji društva. Prijava se podnosi na propisanom obrascu, a ako obrazac nije propisan, u formi podneska u kome se navode:

- 1) naziv registra kome se prijava podnosi;
- 2) predmet i vrsta registracije;
- 3) identifikacioni podaci podnosioca prijave;
- 4) na koji način podnosilac zahteva da mu se dostavi odluka registratora. Uz prijavu se prilažu propisani dokumenti u originalu, overenom prepisu ili overenoj fotokopiji, ako drugačije nije propisano, kao i dokaz o uplati naknade za vođenje postupka registracije.⁸¹⁵

Ako je dokument podnet na stranom jeziku, prilaže se i prevod tog dokumenta sačinjen od strane ovlašćenog sudskog tumača.

Privredno društvo stiče svojstvo pravnog lica unošenjem podataka o tom društvu u Registar privrednih subjekata koje vodi Agencija za privredne registre.⁸¹⁶

Prema prethodnom zakonskom uređenju privredno društvo je svojstvo pravnog lica sticalo upisom u sudski registar.⁸¹⁷ Ovaj čin je, kao i u drugim pravnim sistemima bio konstitutivnog karaktera. Od tog je trenutka društvo sticalo pravnu i poslovnu sposobnost u granicama registrovanog predmeta poslovanja, ali i naravno sticalo je samostalno prava i preuzimalo obaveze u pravnom prometu. U uporednim pravnim sistemima zadržan je sistem sticanja svojstva pravnog lica upisom u sudski registar. Ovakav postupak primerice i dalje propisuju Nemačka, Hrvatska i Slovenija i vode ga nadležni sudovi, a ne upravna državna tela ili komore. Slovenački zakon tako govori samo o *sudovima*,⁸¹⁸ hrvatski o *trgovačkim sudovima*,⁸¹⁹ a nemački isto kao i slovenski samo o *sudovima*.⁸²⁰

⁸¹⁵ Član 6. Zakona o postupku registracije u Agenciji za privredne registre, "Sl. glasnik RS", br. 99/2011 i 83/2014

⁸¹⁶ Zakon predviđa da je postupak registracije temeljen na načelima javnosti, dostupnosti, tačnosti, pretpostavke savesnosti, formalnosti, vremena nastanka i vremenskog redosleda

⁸¹⁷ Šogorov, S. (1992). op.cit., str. 138.

⁸¹⁸ Čl. 44. st. 1. Zakona o gospodarskih društvima

⁸¹⁹ Čl. 60. st. 2. ZTD

⁸²⁰ § 8. Handels Gesetz Buch (HGB)

Postupak registracije se pokreće donošenjem registracione prijave od strane ovlašćenog lica Agenciji za privredne registre ili po službenoj dužnosti, ukoliko je takva registracija predviđena zakonom.

Prijava se podnosi neposredno Agenciji, poštom ili u obliku elektronske prijave u roku od petnaest dana od nastanka podataka ili dokumenata koji su predmet registracije.⁸²¹ Uz registracionu prijavu osnivanja društva prilaže se: dokaz o identitetu osnivača, akt o osnivanju društva, dokaz o uplati novčanog dela osnovnog kapitala, overeni potpis lica ovlašćenog za zastupanje i druge isprave zavisno od forme društva i vrste delatnosti društva.⁸²²

Registrator je dužan u roku pet dana odlučiti o prijavi za registraciju u kom roku može doneti rešenje u kom se prijava odbacuje zbog neispunjenosti uslova za registraciju ili rešenje kojim se prijava usvaja.⁸²³ Registrovani podaci se objavljuju zajedno sa donošenjem rešenja o usvajanju prijave.

Jedan od prvih podataka koji se unose u registar i koji je važan jeste poslovno ime. Prethodnim zakonima poslovno ime se nazivalo firmom. Privredno društvo posluje i učestvuje u pravnom prometu pod poslovnim imenom koje je registrovalo u skladu sa zakonom o registraciji. Sledom toga slobodno može se reći kako je poslovno ime prvi i osnovni elemenat identifikacije privrednog društva. U pogledu strukture poslovnog imena razlikuju se: obavezni, uslovno obavezni, fakultativni i zabranjeni elementi poslovnog imena.⁸²⁴

Poslovno ime obavezno sadrži naziv – u punom, skraćenom ili modifikovanom obliku, pravnu formu, mesto u kome je sedište društva i posebno stanje društva – ako je privredno društvo u stečaju na primer.

Naziv, odnosno ime privrednog društva je karakteristični deo poslovnog imena, po kojem se neko privredno društvo razlikuje od drugih privrednih društava pa u praksi ne bi trebalo da postoje dva privredna društva koja imaju identičan naziv. Kako je registar privrednih subjekata javni i svima dostupan, svako zainteresovano lice može lako da proveri da li je neko privredno društvo već registrovalo poslovno ime sa određenim nazivom čime se uveliko olakšava izbegavanje dupliranja naziva. Poslovno ime privrednog društva štiti se na

⁸²¹Vukićević, S., Kostić, M., Vukićević, S. (2013). *Osnovi prava s elementima gospodarskog prava*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 166.

⁸²²Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str.84.

⁸²³Član 15. Zakona o postupku registracije u Agenciji za privredne registre

⁸²⁴Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 98.; Rančić, R (2013). Postupak registracije poslovnih subjekata, *Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“: Aktualnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu*; Novi Sad, str. 11-22.

nekoliko načina. Jedan od njih je *ex officio*. Agencija za privredne registre po službenoj dužnosti vodi računa da se poslovno ime društva, tačnije naziv jednog društva dovoljno razlikuje od poslovnog imena odnosno naziva drugog društva. Sličnu odredbu propisuje hrvatski zakonodavac i prema njoj se poslovno ime (hrv. tvrtka) privrednog društva mora jasno razlikovati od poslovnog imena drugoga trgovca upisane u sudski registar kod istog registarskoga suda.⁸²⁵ Sledeći načini zaštite poslovnog imena je zaštita u parničnom postupku, zaštita po osnovu propisa o nelojalnoj konkurenciji i zaštiti intelektualne svojine i krivično pravna zaštita prema Krivičnom zakoniku.⁸²⁶

Naziv je karakteristični deo poslovnog imena po kome se to društvo razlikuje od drugih društava. Pravna forma se u poslovnom imenu za društvo s ograničenom odgovornošću određuje na sledeći način: "društvo s ograničenom odgovornošću" ili skraćenicom "d.o.o." ili "doo". Poslovno ime može da sadrži i opis predmeta poslovanja društva i neke druge elemente ako je to propisano zakonom.

Nemački Zakon o društvu s ograničenom odgovornošću (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG)*) propisuje da pravna forma društva s ograničenom odgovornošću treba da sadrži obeležje GmbH ili ako se radi o verziji nastaloj usled regulatorne konkurencije tzv. Mini d.o.o. obeležje *UG (haftungsbeschränkt)*.⁸²⁷ Francuski zakonodavac zahteva obeležje *société à responsabilité limitée, (S.A.R.L.)*.⁸²⁸

Društvo može u poslovanju, pored poslovnog imena, da koristi i skraćeno poslovno ime, pod istim uslovima pod kojima koristi poslovno ime. U odnosu na prethodni Zakon o privrednim društvima 2004., Zakon o privrednim društvima 2011. predviđa mogućnost da društvo ima samo jedno skraćeno poslovno ime. U pogledu sadržine skraćeno poslovno ime sadrži naziv (realno, predmetno ime) i obeležje pravne forme. Obeležje sedišta ne navodi se kao obavezan element skraćenog poslovnog imena što nije prepreka da uz skraćeno poslovno ime bude registrovano i objavljeno i sedište društva. Skraćeno poslovno ime obavezno sadrži naziv i pravnu formu i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

⁸²⁵Čl. 11. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima; dalje se u čl. 29. propisuje da „sud po službenoj dužnosti pazi da se u isti sudski registar ne može upisati tvrtka koja je jednaka ranije upisanoj tvrtki ili tvrtka koja se jasno ne razlikuje od ranije upisane tvrtke.“ U čl. 30. je propisano da „ako se sudu radi upisa u sudski registar prijave iste tvrtke ili tvrtke koje se međusobno jasno ne razlikuju, sud će upisati onu tvrtku koja je ranije prijavljena. Iznimno od te odredbe, upisat će se kasnije prijavljena tvrtka ako podnositelj kasnije prijave dokaže da je u vreme podnošenja ranije prijave tu tvrtku, odnosno njene bitne sastojke upotrebljavao na tržištu kao obeležje svoga preduzeća ili kao robni ili uslužni znak za označavanje svojih proizvoda ili usluga te da je to činio pre podnositelja ranije prijave“.

⁸²⁶Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009 i 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.

⁸²⁷ § 5a GmbHG

⁸²⁸ Art. 223-7 C Com

Kao uslovno obavezni elementi poslovnog imena Zakon o privrednim društvima 2011. navodi obeležje „u stečaju“ i „u likvidaciji“. Ako je društvo u postupku likvidacije, uz poslovno ime dodaje se obeležje "u likvidaciji", a ako je u stečaju, poslovnom imenu dodaje se obeležje „u stečaju“.⁸²⁹ Jednaku odredbu sadrži i hrvatski Zakon o trgovačkim društvima.⁸³⁰

Poslovno ime društva je na srpskom jeziku, na ćirilicom ili latiničkom pismu. Izuzetno, naziv društva može biti na stranom jeziku ili može da sadrži pojedine strane reči ili karaktere, na latiničkom pismu engleskog jezika, kao i arapske ili rimske brojeve, a društvo u poslovanju može koristiti prevod poslovnog imena ili prevod skraćenog poslovnog imena na jeziku nacionalne manjine ili stranom jeziku, pri čemu se naziv ne prevodi.⁸³¹

Odredbe koje su donele nešto novo u Zakonu o privrednim društvima 2011. godine odnosi se na ograničenja u pogledu poslovnog imena. Prema zakonskim odredbama poslovno ime ne može biti takvo da vređa javni moral i da izaziva zabludu u pogledu pravne forme i pretežne delatnosti društva, i u slučaju ove povrede republički javni pravobranilac može tužbom zahtevati promenu naziva društva prekršioca, a ako društvo ne postupi po takvoj vrsti presude, u roku od 30 dana od pravosnažnosti, registrator pokreće postupak prinudne likvidacije. I zainteresovano lice može podneti tužbu u slučaju navedenih povrede prema kome naziv društva ne sme biti istovetan sa nazivom drugog društva i mora se razlikovati od naziva drugog pravnog lica, tako da ne izaziva zabludu u identitetu sa drugim društvom, u roku od tri godine od dana registracije, sa zahtevom za promenu naziva društva prekršioca i zahtevom za naknadu nastale štete. Ove odredbe ne utiču na prava zainteresovanih lica po osnovu propisa o nelojalnoj konkurenciji i propisa o zaštiti intelektualne svojine.⁸³²

⁸²⁹ Član 22 i 23 ZOPD

⁸³⁰ Čl. 18. ZTD

⁸³¹ Hrvatski zakonodavac je uoči ulaska u punopravno članstvo EU odredbu o „jeziku tvrtke“ u čl. 20. dopunio zadnjim Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima koji je na snazi je od 15. juna 2013. pa ona sada glasi: „*Naznaka imena tvrtke trgovačkog društva mora biti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu ili na službenom jeziku države članice Evropske unije i latiničnom pismu, a mogu se koristiti i arapski brojevi. Ostali sastojci tvrtke moraju biti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.*“ Ovde bismo ukazali na primedbe koje su se pojavile nakon tih zadnjih Izmena i dopuna ZTD-a i uputa da bi bolja formulacija bila „*jezik države članice Evropske unije i odgovarajuće pismo*“. Ovo se isticalo jer premda gotovo sve države članice Evropske unije, imaju latinično pismo, ostaje pitanje Bugarske i države kandidatkinje Srbije u kojima je službeno pismo i ćirilica. Vidi o tome:

<http://liderpress.hr/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/ime-tvrtke-moguce-na-svim-jezicima-unije/?display=mobile>
(13.11.2014.)

⁸³² Slične odredbe o zaštiti poslovnog imena, odnosno pravu zaštite tvrtke poznaje i hrvatski zakonodavac u Zakonu o trgovačkim društvima.

Obeležje sedišta je navođenje mesta gde se nalazi registrovano sedište društva. Od 2011. godine kao obavezni deo poslovnog imena društva navodi se samo mesto sedišta, a adresa (ulica i broj) više nisu deo poslovnog imena društva.

Zakonom o privrednim društvima 2011. uvedena je novina da društvo više nije obavezno da koristi pečat u svojoj poslovnoj pisanoj korespondenciji, odnosno u svojim poslovnim pismima i drugim dokumentima što je zapravo usaglašavanje srpske prakse sa korporativnom praksom u većem delu Evrope. Ovakva odredba trebalo bi da dodatno olakša i ubrza poslovnu komunikaciju i da smanji mogućnost osporavanja validnosti i valjanosti poslatih dokumenata. Shodno tome poslovna dokumentacija privrednih društava koja je upućena trećim licima (npr. prihvatanje ponude za zaključenje ugovora, opomena pred tužbu, faktura itd.) pravnovaljana je i ukoliko ne sadrži pečat.

Društvo ima pretežnu delatnost, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji, a može obavljati i sve druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene nezavisno od toga da li su određene osnivačkim aktom. Treća lica koja se u pravnom prometu pouzdaju u registrovane podatke ne mogu snositi štetne pravne posledice proistekle iz netačno registrovanih podataka. Smatra se da su treća lica upoznata sa registrovanim podacima počev od narednog dana od dana objavljivanja registracije tih podataka u skladu sa zakonom o registraciji.

Treća lica mogu dokazivati da je za njih bilo nemoguće da se tokom perioda od 15 dana od dana objavljivanja registrovanih podataka upoznaju sa tim podacima.

Društvo može dokazivati da su treća lica bila upoznata ili su morala biti upoznata sa dokumentima društva i podacima o društvu i pre njihove registracije u skladu sa zakonom o registraciji.⁸³³

Registracija društva važna je i za određenje nadležnosti suda prema sedištu privrednog društva. U nemačkom zakonodavstvu *MoMiG* iz 2008. godine u § 4a, koji se odnosi na sedište privrednog društva (nem. *Sitz der Gesellschaft*), sedište društva definiše kao mesto u zemlji kako je upisano u osnivačkom aktu (*Sitz der Gesellschaft ist der Ort im Inland, den der Gesellschaftsvertrag bestimmt*).⁸³⁴ U parničnim i vanparničnim postupcima pokrenutim u slučajevima predviđenim Zakonom o privrednim društvima, kao i u sporovima koji proizlaze iz tog zakona, nadležan je sud određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova prema

⁸³³ Član 6. ZOPD

⁸³⁴ Prema srpskom zakonodavcu sedište društva je mesto na teritoriji Republike Srbije iz koga se upravlja poslovanjem društva i koje je kao takvo određeno osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ako društvo trajno obavlja svoju delatnost u mestu različitom od svog sedišta, treća lica mogu protiv društva zasnovati nadležnost suda i prema tom mestu. Odluku o promeni sedišta donosi skupština, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno. Adresa sedišta društva registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

sedištu privrednog društva ili preduzetnika, odnosno prema mestu poslovanja ogranka stranog pravnog lica, osim ako je Zakonom o privrednim društvima predviđena mesna nadležnost drugog suda. Posle registracije društva, izrađuje se pečat društva, podnosi se prijava Ministarstvu finansija, Poreskoj upravi za registraciju društva radi dobijanja poreskog identifikacionog broja i pripremaju isprave za otvaranje računa.

Kad društvo pripremi prostorije za rad, podnosi zahtev nadležnim inspekcijama da utvrde da su ispunjeni uslovi za rad društva, ukoliko je za delatnost kojom će se društvo baviti to obavezno.⁸³⁵

Društvo se može osnovati na određeno ili neodređeno vreme. Smatra se da je društvo osnovano na neodređeno vreme ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno. Ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno, društvo s ograničenom odgovornošću koje je osnovano na određeno vreme može produžiti vreme trajanja društva ili nastaviti poslovanje kao društvo osnovano na neodređeno vreme ako do isteka vremena na koje je osnovano, odnosno do okončanja postupka likvidacije o tome odluku donese skupština dvotrećinskom većinom glasova svih članova društva i ta odluka bude u istom roku registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.⁸³⁶

4.1.4. Udeli

Udeli su članska prava koja se stiču na osnovu uloga u društvo. Udeli mogu, ali ne moraju biti jednake vrednosti. Zakon o privrednim društvima promovise čvrst princip „jedan udeo jedan član“ koji važi i pri sticanju novih udela ili prenosu dela udela.⁸³⁷ Najniži iznos poslovnog udela u nemačkom pravu nije propisan, nego se određuje da mora glasiti na pune evre što znači da je najniži iznos 1 evro, u austrijskom pravu 70 evra, u švajcarskom pravu 1.000 Sfrs, a veći iznosi moraju biti samo u punim hiljadama. U francuskom pravu najmanji iznos uloga nije određen pa je prepušteno da se visina slobodno određuje statutom. U slovenačkom pravu je 50 evra, a u pravu Federacije Bosne i Hercegovine 2.000 konvertibilnih maraka.⁸³⁸ Hrvatski zakonodavac propisuje da najniži nominalni iznos poslovnog udela mora

⁸³⁵ Carić, S. i saradnici (2011). *Privredno pravo*, Novi Sad, str.84.

⁸³⁶ Član 10 ZOPD

⁸³⁷ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 204.; Carić, S. i saradnici (2011). op. cit., str. 85.

⁸³⁸ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 14

biti izražen u kunama celim brojem koji je višekratnik broja sto i ne može biti manji od 200 kuna.⁸³⁹

Udeli nisu hartije od vrednosti i ne mogu se sticati, niti se njima može raspolagati upućivanjem javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala.⁸⁴⁰ Premda u ZOPD 2011 nije izričito rečeno, iz same prirode društva proizlazi da udeo može biti samo na ime, a nikako na donosioca.⁸⁴¹

Član društva stiče udeo u društvu srazmerno vrednosti njegovog uloga u ukupnom osnovnom kapitalu društva, osim ako je osnivačkim aktom pri osnivanju društva ili jednoglasnom odlukom skupštine određeno drugačije.

Kako je na početku poglavlja istaknuto, član društva može imati samo jedan udeo u društvu, a u slučaju da član društva stekne više udela, ti udeli se spajaju i zajedno čine jedan udeo.⁸⁴²

Suprotno od ovakve odredbe, hrvatski zakonodavac propisuje da član društva može imati više poslovnih udela. Takođe, ti poslovni udeli u društvu ne moraju biti jednaki.⁸⁴³ Ti poslovni udeli zadržavaju samostalnost i ne dolazi do njihovog spajanja. Ovakvo zakonsko određenje usledilo je nakon izmena u nemačkom pravnom sistemu u pogledu iste stvari.

Do izmena i dopuna Zakona o trgovačkim društvima 2007. godine osnivač je pri osnivanju mogao da preuzme samo jedan osnovni ulog pa tako steći i samo jedan poslovni udeo u društvu. Po uzoru na nemačko pravo, ovakvo rešenje pravdalo se željom za postizanjem veće povezanosti članova i društva i poticanje osnivanja društava kojem je prvenstveni cilj trgovanje pravima koja se u njemu steknu. Ovakva očekivanja nisu se ostvarila ni u nemačkom ni u hrvatskom pravu i napušteno je u oba sistema.

Član društva po osnovu udela u srpskom pravu ima sledeća prava:

- 1) pravo glasa u skupštini;
- 2) pravo na učešće u dobiti društva;
- 3) pravo na učešće u likvidacionom ostatku;
- 4) druga prava predviđena zakonom.

Navedena prava člana društva srazmerna su učešću udela tog člana u osnovnom kapitalu društva, osim ako je osnivačkim aktom određeno drugačije.⁸⁴⁴ Ovde se vidi princip raznovrsnosti članova koje zastupa srpsko pravo. Prema ovome principu pravo glasa i

⁸³⁹ Član 390. st. 1. ZTD

⁸⁴⁰ Boranijević, V. (2013). op.cit., str. 119.

⁸⁴¹ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 204

⁸⁴² Član 151 ZOPD

⁸⁴³ Čl. 409. st. 2. ZTD.

⁸⁴⁴ Član 152 ZOPD

imovinska prava ostvaruju se srazmerno vrednosti udela, ali dozvoljava da se osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva drugačije uredi. Isti princip zastupaju i zakonodavstva evropskih država članica kao što su Nemačka, Slovenija i Hrvatska, ali i Švajcarska.⁸⁴⁵

Zakon o privrednim društvima više ne propisuje obavezno vođenje knjige udela s obzirom da je za članstvo bitno stanje registra. Udeo može pripadati većem broju lica koji su tada suvlasnici udela. Suvlasnici udela svoja prava glasa po osnovu udela ostvaruju preko jednog zajedničkog punomoćnika, o čijem identitetu su dužni da obaveste društvo. Suvlasnici udela se u odnosu prema društvu smatraju jednim članom i neograničeno solidarno odgovaraju društvu za sve obaveze u vezi sa tim udelom. Pravne radnje i obaveštenja koje društvo preduzme, odnosno uputi zajedničkom punomoćniku imaju dejstvo prema svim suvlasnicima udela.

Do dana dostavljanja društvu obaveštenja o imenovanju zajedničkog punomoćnika:

- 1) udeo suvlasnika neće se računati za potrebe glasanja i utvrđivanja kvoruma na skupštini članova društva;
- 2) pravne radnje koje društvo preduzme prema jednom suvlasniku imaju dejstvo prema svim suvlasnicima.⁸⁴⁶

Zakonom je regulisana i finansijska podrška društva za sticanje udela u društvu.

Društvo ne može, neposredno ili posredno, pružati finansijsku podršku bilo koje vrste svojim članovima, zaposlenima ili trećim licima za sticanje udela u društvu, a naročito davati zajmove, garancije, jemstva, obezbeđenja i slično. Pravni posao koji je suprotan ovim zakonskim odredbama ništav je.⁸⁴⁷

Društvo može povući i poništiti udeo člana društva samo u slučajevima i na način izričito predviđen osnivačkim aktom, koji je važio na dan kada je član društva čiji se udeo povlači i poništava stekao taj udeo.

Međutim, društvo može povući i poništiti udeo člana društva i bez ovoga uslova ako je izmenom osnivačkog akta za koju je glasao taj član društva to predviđeno.

Odluku o povlačenju i poništenju udela člana društva koju donosi skupština, sadrži:

- 1) osnov povlačenja i poništenja;
- 2) činjenice iz kojih proizlazi da su ostvareni uslovi za donošenje odluke o povlačenju i poništenju udela;

⁸⁴⁵ § 75. st. 1 GmbHG(Austrija); § 14 GmbHG (Nemačka); čl. 409. st. 1. ZTD i st. 1 Obligationenrecht (Švajcarska)

⁸⁴⁶ Član 153 ZOPD

⁸⁴⁷ Član 154 ZOPD

3) iznos i rok za isplatu naknade za udeo članu društva čiji se udeo povlači i poništava, koji ne može biti duži od dve godine;

4) dejstvo poništenja udela na osnovni kapital društva.

Prilikom povlačenja i poništenja udela sprovodi se postupak smanjenja osnovnog kapitala društva, u kome nije potrebno donositi posebnu odluku o smanjenju kapitala.⁸⁴⁸

Društvo ne može uzeti u zalogu udeo člana društva u tom društvu.

Sopstvenim udelom društva smatra se udeo ili deo udela koji društvo stekne od svog člana. Društvo može sticati sopstvene udele na osnovu odluke skupštine:

1) besteretnim pravnim poslom;

2) po osnovu isključenja člana društva;

3) po osnovu istupanja člana društva;

4) otkupom udela ili dela udela od člana društva;

5) prinudnim otkupom udela preminulog člana, ako je to pravo društva predviđeno osnivačkim aktom;

6) po osnovu statusne promene.

Društvo može sticati sopstveni udeo samo ako je udeo koji stiče u celosti uplaćen. U slučaju isključenja člana društva, prinudnog otkupa udela preminulog člana i po osnovu statusne promene društvo može steći udeo koji nije u celosti uplaćen.

Isplatu naknade po osnovu sticanja sopstvenog udela otkupom udela ili dela udela od člana društva, društvo može vršiti samo iz rezervi koje se mogu koristiti za te namene.

Društvo ne može sticati sopstveni udeo tako da ostane bez članova društva, a jednočlano društvo ne može sticati sopstveni udeo.

Sticanje udela društva od strane njegovog kontrolisanog društva smatraće se sticanjem sopstvenog udela.

Jednaku pravnu odredbu sadrži i nemački Zakon o društvima s ograničenom odgovornošću (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung – GmbHG*, §5) pod pojmom „*Kein-Mann-Gesellschaft*“ koji predstavlja društvo s ograničenom odgovornošću koji je stekao poslednji vlastiti udeo čime je nestao i poslednji član društva koji bi mogao obavljati prava koja pripadaju poslovnom udelu. Istu odredbu sadrži i hrvatski Zakon o trgovačkim društvima u čl. 418. Takvo sticanje smatra se ništavim.

⁸⁴⁸ Član 155 ZOPD i Šogorov, S. (2009). Postupak i pravne posledice povlačenja i poništenja udela u društvu s ograničenom odgovornošću, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, vol. 43, br. 2, Novi Sad, str. 21-31.

Pravni posao kojim društvo stekne sopstveni udeo suprotno navedenim odredbama ništav je.⁸⁴⁹

Prema Zakonu o privrednim društvima, društvo po osnovu sopstvenih udela nema pravo glasa niti se ti udeli računaju u kvorum skupštine, a jednako tako ne daje pravo na učešće u dobiti.

Društvo može sopstveni udeo:

- 1) raspodeliti članovima društva srazmerno učešću njihovih udela u osnovnom kapitalu društva, u skladu sa odlukom skupštine;
- 2) preneti članu društva ili trećem licu uz naknadu, u kom slučaju svaki član društva ima pravo preče kupovine srazmerno visini svog udela u društvu;
- 3) poništiti, kada je u obavezi da sprovede postupak smanjenja osnovnog kapitala.

Odluku o raspolaganju sopstvenim udelom skupština donosi prostom većinom glasova svih članova društva, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Izuzetno, sopstveni udeo se može raspodeliti članovima društva nesrazmerno učešću njihovih udela u osnovnom kapitalu društva samo na osnovu jednoglasne odluke skupštine, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.⁸⁵⁰

U članu 160. ZOPD omogućuje slobodan prenos udela, osim ako je zakonom ili osnivačkim aktom drugačije određeno. Prenosivost i nasledivost poslovnih udela u poredbenim pravnim sistemima istovetno su utvrđeni. (st. 1. § 15 GmbHG (Nemačka), st. 1. § 76. GmbHG (Austrija) i čl. 412. st. 1. ZTD). Nemački, austrijski i hrvatski zakoni za ispravnost ugovora o prenosu poslovnog udela, ali i predugovora tom ugovoru, zahtevaju javnobeležničku formu.⁸⁵¹ Izmenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima 2003. godine hrvatski zakonodavac ustvrdio je da je za prenos udela dovoljan ugovor o prenosu udela, bez promene ugovora o osnivanju.⁸⁵²

Članovi društva imaju pravo preče kupovine udela koji je predmet prenosa trećem licu, osim ako je to pravo isključeno osnivačkim aktom ili zakonom.⁸⁵³

Prenosilac udela u obavezi je da pre prenosa udela trećem licu svoj udeo ponudi svim drugim članovima društva.

⁸⁴⁹ Član 157 ZOPD

⁸⁵⁰ Član 159 ZOPD

⁸⁵¹ st. 4. § 15 GmbHG (Nemačka), st. 2. § 76. GmbHG (Austrija) i čl. 412. st. 3. ZTD.

⁸⁵² Slakoper u: Gorenc (ur.), op. cit., str. 670.

⁸⁵³ Član 161 ZOPD

Ponuda se daje u pisanoj formi i sadrži sve bitne elemente ugovora o prenosu udela, adresu na koju član društva koji vrši pravo preče kupovine upućuje prihvatanje ponude, rok za zaključenje i overu ugovora o prenosu udela, kao i druge elemente predviđene osnivačkim aktom.

Ukoliko ponuda ne sadrži sve potrebne elemente smatraće se da ponuda nije ni učinjena.

Član društva koji koristi pravo preče kupovine obavezan je da u pisanoj formi obavesti prenosioca udela o prihvatanju ponude u celosti, u roku od 30 dana od dana prijema ponude, osim ako je drugi rok, ali ne kraći od osam dana, niti duži od 180 dana, predviđen osnivačkim aktom.

Ako dva ili više članova društva prihvati ponudu i ako se između prenosioca udela i tih članova ne postigne sporazum o načinu raspodele udela koji se prenosi, raspodela se vrši tako što svaki član koji je prihvatio ponudu kupuje deo udela koji je srazmeran učešću njegovog udela u zbiru udela svih drugih članova društva koji su prihvatili ponudu.

Postupak u vezi sa pravom preče kupovine meže se osnivačkim aktom urediti i na drugačiji način.

Do povrede prava preče kupovine dolazi ako prenosilac udela nije članu društva koji ima pravo preče kupovine dostavio ponudu u skladu zakonom, odnosno na način određen osnivačkim aktom. U tom slučaju član društva koji ima pravo preče kupovine može tužbom nadležnom sudu zatražiti:

- 1) poništaj ugovora ili drugog akta o prenosu udela;
- 2) obavezivanje tuženog člana društva na prenos udela tužiocu, odnosno da presuda zameni ugovor o prenosu udela između tužioca i tuženog člana društva.

Član društva koji ima pravo preče kupovine može podneti tužbu u roku od 30 dana od dana saznanja za zaključenje ugovora o prenosu udela, ali najkasnije istekom šestog meseca od dana registracije prenosa udela u registru privrednih subjekata.

U uporednim pravnim sistemima ističe se stanovište da krug mogućih uslova prenosa nije ograničen i dozvoljena je kombinacija više uslova prenosa. Jedan od uslova koji se pominje u presudi austrijskog Vrhovnog suda jesu pravo preče kupovine (Odluka OGH u EvBI 1951/313), pravo preče kupovine s unapred određenom cenom udela, saglasnost pojedinog člana društva i svih članova društva (odluke OGH u NZ 1917, 188; 1918, 34), obaveza predaje potvrde o udelu. Ustanovljenim pravom preče kupovine moguće je predvideti prenos samo putem prodaje, a ograničenja je moguće staviti pod određeni rok.⁸⁵⁴

⁸⁵⁴ Slakoper u: Gorenc (ur.), op. cit. str. 669.

Zakonom o privrednim društvima je predviđeno nekoliko načina postupanja po tužbi. Sud može, na zahtev tuženog, naložiti tužiocu da položi odgovarajuće obezbeđenje za isplatu kupoprodajne cene za slučaj uspeha u sporu u formi sudskog depozita, bankarske garancije ili drugog sredstva obezbeđenja koje se izdaje u skladu sa zakonom. Ako tužilac ne postupi po takvom nalogu suda, tužba se odbacuje.

Ako postoji više prihvatilaca ponude, od kojih neki naknadno odbiju ili propuste, iz razloga za koje nije odgovoran prenosilac udela, da pristupe zaključenju i overi ugovora o prenosu udela u roku koji je u ponudi naveden, prenosilac udela zaključuje ugovor o prenosu udela sa članovima društva koji su pristupili zaključenju i overi, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Ako niko od članova društva koji su prihvatili ponudu ne pristupi zaključenju i overi ugovora o prenosu udela u roku koji je naveden u ponudi, iz razloga za koje nije odgovoran prenosilac udela, prenosilac udela svoj udeo može preneti trećem licu pod uslovima koji ne mogu biti povoljniji za to lice od uslova iz ponude, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.⁸⁵⁵

Prenosilac udela može umesto prenosa udela na treće lice, tužbom nadležnom sudu protiv jednog ili više članova koji su prihvatili ponudu, po svom izboru, zahtevati da sud donese presudu kojom će:

- 1) utvrditi da je svaki od tuženih stekao srazmerni deo udela koji je predmet prenosa koji odgovara učešću udela tog tuženog u zbiru udela svih tuženih;
- 2) svakog od tuženih obavezati na isplatu srazmernog dela cene udela koji je predmet prenosa koji odgovara stečenom delu tog udela.

Ako ni jedan član društva koji ima pravo preče kupovine ne iskoristi to pravo u skladu sa zakonskim odredbama i odredbama osnivačkog akta, prenosilac udela može u roku od 90 dana od dana isteka roka za prihvatanje ponude zaključiti ugovor o prenosu udela sa trećim licem, pod uslovima koji ne mogu biti povoljniji od uslova iz ponude koja je dostavljena drugim članovima društva, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Izuzetak je u slučaju postupka javne prodaje. Ako se udeo prodaje putem javnog prikupljanja ponuda, licitacije ili sličnog postupka (javna prodaja), član društva koji želi da koristi pravo preče kupovine to pravo može ostvariti samo u tom postupku, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.⁸⁵⁶

⁸⁵⁵ Član 164 ZOPD

⁸⁵⁶ Član 165 ZOPD

Osnivačkim aktom može se predvideti da se udeo u društvu može preneti na lice koje nije član društva samo uz prethodnu saglasnost društva.

U tom slučaju, prenosilac udela u obavezi je da društvu podnese zahtev za saglasnost koji, osim identiteta lica na koje se prenosi udeo, sadrži i sve bitne elemente ugovora o prenosu udela koji namerava da zaključi.

Odluku o prenosu udela na lice koje nije član društva donosi skupština prostom većinom glasova svih članova društva, osim ako je osnivačkim aktom određena druga većina.

Ako u roku od 30 dana od dana prijema zahteva za davanje saglasnosti društvo ne obavesti prenosioca udela o uskraćivanju saglasnosti, prenosilac udela je ovlašćen da udeo prenese u skladu sa uslovima iz tog zahteva. Osnivačkim aktom prenos udela uz saglasnost društva može se urediti i na drugačiji način.

Društvo je ovlašćeno da odredi kupca udela, u kom slučaju prenosilac udela može svoj udeo preneti isključivo na to treće lice pod tim uslovima. Takvu odluku donosi skupština.

Ako treće lice kojega je odredilo društvo kao kupca udela ne pristupi zaključenju i overi ugovora o prenosu udela u roku od 15 dana od dana kada je prenosilac udela obavешten o toj odluci društva, iz razloga za koje nije odgovoran prenosilac udela, prenosilac udela ima pravo da udeo proda trećem licu po svom izboru pod istim uslovima.

Ako treće lice određeno od strane društva zaključi i overi ugovor o prenosu udela, društvo odgovara prenosiocu udela solidarno za isplatu kupoprodajne cene zajedno sa tim licem.

Ako društvo obavesti prenosioca udela o tome da mu uskraćuje traženu saglasnost, pri čemu ne odredi treće lice kao kupca udela, prenosilac udela može tužbom protiv društva nadležnom sudu zahtevati donošenje presude koja će zameniti saglasnost društva.⁸⁵⁷

Ako sud donese presudu koja zamenjuje saglasnost društva, društvo ima pravo na određivanje kupca udela i u tom slučaju rokovi počinju da važe od dana pravnosnažnosti te presude.⁸⁵⁸

Hrvatski zakonodavac takođe predviđa prenos poslovnog udela uz saglasnost društva. U tom slučaju ako je ugovorom o osnivanju predviđeno da se poslovni udeo može preneti na drugu osobu samo pod tim uslovom, član društva koji želi preneti taj udeo može ne da li mu se ta saglasnost tražiti do suda da mu se dozvoli prenos tog udela. Nemački Zakon o društvima s ograničenom odgovornošću (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit*

⁸⁵⁷ Sud će prilikom ocene zahteva naročito uzeti u obzir da li su postojali opravdani razlozi na strani društva za uskraćivanje tražene saglasnosti, uključujući i mogućnost nastanka štete za društvo, ostale članove društva ili poverioce društva.

⁸⁵⁸ Član 169 ZOPD

beschränkter Haftung – GmbHG, §5) kao pretpostavke za podnošenje sudu predloga radi izdavanja dozvole za prenos udela koje se moraju ispuniti kumulativno navodi:

1. da je osnivačkim aktom predviđena takva mogućnost,
2. da se radi o prenosu udela za koji je u celini uplaćen ulog i
3. da društvo nije dalo saglasnost s prenosom tog poslovnog udela.⁸⁵⁹

Osnivačkim aktom mogu se predvideti i druge vrste ograničenja za prenos udela. U slučaju prodaje udela u izvršnom postupku, ili u postupku sudskog ili vansudskog namirenja u skladu sa zakonom koji uređuje zalogu na pokretnim stvarima upisanim u registar:

- 1) članovi društva koji imaju pravo preče kupovine u odnosu na taj udeo zadržavaju to pravo;
- 2) ako je osnivačkim aktom predviđeno pravo društva na davanje prethodne saglasnosti na prenos udela, saglasnost društva za prodaju udela nije potrebna ali društvo ima pravo na određivanje kupca udela.⁸⁶⁰

Prenos udela u slučaju smrti člana društva, njegovog prestanka ili statusnih promena u principu je bliži režimu prenosa udela među članovima društva nego prenosu udela trećem licu što važi i za određene slučajeve prenosa udela među članovima porodice.⁸⁶¹

U slučaju smrti člana društva naslednici tog člana stiču njegov udeo u skladu sa zakonom kojim se uređuje nasleđivanje. Na zahtev društva ili jednog od naslednika preminulog člana društva, sud nadležan za sprovođenje ostavinskog postupka iza preminulog člana društva može postaviti privremenog staraoca zaostavštine koji će u ime i za račun naslednika preminulog člana društva vršiti članska prava u društvu.

I u hrvatskom pravnom sistemu poslovni udeli mogu se nasleđivati. Raspolaganje udelom *mortis causa* jedan je od pokazatelja kapitalnosti društva s ograničenom odgovornošću. U hrvatskom se pravnom sistemu raspolaganje poslovnim udelom obavlja zaveštanjem u skladu sa Zakonom o nasljeđivanju.⁸⁶² Tumačenje hrvatskih odredbi o raspolaganju udelom *mortis causa*⁸⁶³ dovodi do zaključka da razlozi propisivanja obavezne pravne forme u slučaju prenosa poslovnog udela *inter vivos* otpadaju onda kada se radi o nasljeđivanju udela.

⁸⁵⁹ st. 1. čl. 413. i § 77., GmbHG; Slakoper u: Gorenc (ur.), op. cit. str. 676.

⁸⁶⁰ Član 171 ZOPD

⁸⁶¹ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 208.

⁸⁶² Narodne Novine 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15

⁸⁶³ Slakoper u: Gorenc (ur.), op. cit. str. 673.

Osnivačkim aktom može se predvideti pravo društva ili jednog ili više članova društva da u roku od šest meseci od smrti člana društva, a najkasnije u roku od tri meseca od dana registracije naslednika preminulog člana društva kao članova društva u skladu sa zakonom o registraciji, donesu odluku o prinudnom otkupu udela od njegovih naslednika.

Ako je pravo na prinudni otkup utvrđeno u korist društva, odluku donosi skupština prostom većinom glasova svih članova društva, pri čemu se za potrebe računanja kvoruma ne uračunava udeo preminulog člana, osim ako je osnivačkim aktom određena veća većina.⁸⁶⁴

Ako je pravo na prinudni otkup utvrđeno u korist jednog ili više članova, taj član odnosno članovi u obavezi su da društvo u roku od šest meseci od smrti člana društva, a najkasnije u roku od tri meseca od dana registracije naslednika preminulog člana društva kao članova društva, obaveste pisanim putem o vršenju tog prava.

Direktor je dužan da takvu odluku, a kasnije obaveštenje odmah dostavi registru privrednih subjekata radi zabeležbe vršenja prava na prinudni otkup u tom registru.

Od dana upisa zabeležbe pa do dana isplate naknade za udeo, naslednici preminulog člana ne mogu vršiti pravo glasa u skupštini.

Ako je osnivačkim aktom predviđen prinudni otkup, tim aktom mora se propisati i način utvrđenja naknade za otkup udela, kao i rok za njenu isplatu, a u suprotnom smatraće se da ovo pravo ne postoji. Ako društvo ili član odnosno članovi društva odluče da vrše pravo na prinudni otkup udela, naslednici preminulog člana društva imaju pravo na isplatu naknade utvrđene u skladu sa osnivačkim aktom, u roku utvrđenom tim aktom.

Društvo ne može doneti odluku o prinudnom otkupu udela ako bi isplata naknade u skladu sa tom odlukom bila u suprotnosti sa zakonskim odredbama o ograničenjima plaćanja.

Ako osnivačkim aktom ili odlukom o prinudnom otkupu udela nije drugačije određeno, rok za isplatu naknade za otkup udela preminulog člana društva počinje da teče od dana dostavljanja društvu pravosnažnog ostavinskog rešenja kojim su oglašeni naslednici preminulog člana u pogledu njegovog udela.⁸⁶⁵

Prenos udela moguć je samo uz uslove predviđene zakonskim odredbama.

Udeo se prenosi ugovorom u pisanoj formi sa overenim potpisima prenosioca i sticaoca, a može se preneti i na drugi način u skladu sa zakonom.

Prenos udela za posledicu ima da prenosilac udela solidarno odgovara sa sticaocem udela za obaveze prema društvu po osnovu svog neuplaćenog odnosno neunetog uloga u osnovni

⁸⁶⁴ Član 173 ZOPD

⁸⁶⁵ Član 174 ZOPD

kapital društva, kao i za obavezu dodatnih uplata u pogledu tog udela, prema stanju na dan prenosa udela.

Pravne radnje preduzete prema ili od strane prenosioca udela pre registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji u pogledu tog udela ili odnosa u društvu smatraju se radnjama preduzetim prema, odnosno od strane sticaoca udela, osim ako je to nespojivo sa prirodom preduzete pravne radnje.⁸⁶⁶

Udeo člana društva može se podeliti:

- 1) po osnovu ugovora o prenosu dela udela;
- 2) po osnovu pravnog sledbeništva;
- 3) ugovorom o podeli udela između suvlasnika;
- 4) u drugim slučajevima, u skladu sa zakonom.

Osnivačkim aktom društva može se isključiti deoba udela, osim u slučaju nasleđivanja, ili se može dozvoliti samo u određenim slučajevima.

Odredbe zakona o raspolaganju udelom shodno se primenjuju i na raspolaganje delom udela.⁸⁶⁷

Član društva može založiti udeo ili deo udela, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno. Ako je osnivačkim aktom određeno da se prenos udela trećem licu može izvršiti samo uz prethodnu saglasnost društva, takva saglasnost neophodna je i za zalaganje udela ili dela udela, ali ne i za naknadnu prodaju udela u postupku naplate potraživanja iz vrednosti založenog udela. Zalaganje udela vrši se u skladu sa zakonom Zakon o založnom pravu na pokretnim stvarima upisanim u registar.⁸⁶⁸

4. 2. GLAVA DRUGA

4.2.1. Članstvo i pravni odnosi

Za nastanak svakog privrednog društva, nezavisno o tome je li ono društvo lica ili društvo kapitala, ključni su njegovi osnivači odnosno kasnije članovi. U svim nacionalnim zakonodavstvima članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću definiše se kao pravni položaj lica u privatnopravnoj zajednici lica formiranoj kao društvo s ograničenom

⁸⁶⁶Član 175 ZOPD

⁸⁶⁷Član 176 ZOPD

⁸⁶⁸“Sl. glasnik RS”, br. 57/2003, 61/2005, 64/2006 – ispr. i 99/2011. – dr. zakoni

odgovornošću na osnovu pripadanja lica toj zajednici.⁸⁶⁹ Pravni osnov ono je što razlikuje članove od ostalih lica društva s ograničenom odgovornošću. To se najjednostavnije može objasniti tako da je osnov članstva u organu društva s ograničenom odgovornošću imenovanje ili izbor u taj organ, a pravni osnov zaposlenih je ugovor o radu i oni ne pripadaju ovoj privatnopravnoj zajednici lica radi postizanja zajedničkog cilja. Oni nemaju članska prava, jer članovi organa ovlašćenja crpe iz zakona, osnivačkog akta i odluka organa, a zaposleni iz zakona i ugovora o radu.⁸⁷⁰ Tek ako je neko član društva i ujedno i član organa ili zaposleni, ostvaruje prava u društvu i prema njemu ima obaveze po više osnova koje treba razlikovati.

Dok je za osnivanje društva lica potrebno najmanje dva osnivača, društva kapitala, u koje je prema osnovnoj podeli svrstano i društvo s ograničenom odgovornošću, mogu osnovati jedna ili više fizičkih i/ili pravnih lica. Sadržaj članstva u društvu s ograničenom odgovornošću čine članska prava i obaveze čija je ukupnost izražena u poslovnom udelu.

Zbog pravne individualnosti društva koje se stiče upisom u odgovorajući registar mogući su pravni odnosi između društva i njegovih članova kao i između članova i društva. Ovi pravni odnosi čak ne moraju biti u vezi s članstvom niti im osnov mora biti članstvo u društvu. Pravo privrednih društava uređuje odnose između članova i društva, ali i između članova društva koji su zasnovani na članstvu u društvu.⁸⁷¹

Članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću stiče se izvorno (originarno) ili izvedeno (derivativno). Izvorno sticanje članstva znači da se ono ne izvodi iz prava nekog drugog lica, nego neposredno nastankom članstva, na primer učestvovanjem u osnivanju društva. Stiče li se članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću na izvedeni način, to znači da se ono izvodi iz članstva nekoga ko ga već ima u društvu na primer pravnim poslom.⁸⁷²

Radi obavljanja svoje delatnosti, društvo pribavlja osnovni kapital ulozima osnivača, odnosno kasnije, članova društva. Upravo ova činjenica da društvo ima imovinu koja se sastoji od onoga što članovi u njega unesu, osnov je pitanja položaja člana u društvu i njegovog odnosa prema imovini društva.⁸⁷³

Srazmerno svom ulogu, članovi imaju određena imovinska i upravljačka prava u društvu. Pravo koje ulagač ili član stiče na osnovu svog uloga u društvo jeste udeo.⁸⁷⁴

⁸⁶⁹Barbić, J. (2007). op.cit., str. 257.; upor. Carić, S. (2011). op.cit., str. 85.; Carić, S. (1998). op.cit., str. 16.

⁸⁷⁰Ibid

⁸⁷¹Barbić, J. (2013). op.cit., str. 76.

⁸⁷²Barbić, J. (2007). op.cit., str. 259., 260.

⁸⁷³Barbić, J. (1999). op.cit., str. 178.

⁸⁷⁴Carić, S. i saradnici (2011). *Privredno pravo*, Novi Sad, str. 82.

Član društva obično nije vlasnik društva. U vreme postojanja društvenog vlasništva morao se upotrebljavati pojam vlasnika preduzeća zbog sistema koji je tada postojao. Postojala je jasna razlika prema društvenom vlasništvu pod čiji su režim potpadala društvena preduzeća.⁸⁷⁵

Uloga članova društva važna je iz nekoliko razloga. Pre svega osnivači, a kasnije članovi društva prema vlastitom uverenju odlučuju hoće li osnovati društvo, kako, gde i kada. Oni su ti koji se odlučuju u kojoj pravnoj formi će obavljati preduzetničke aktivnosti. U društvima kapitala, prema tome i predmetu ovog istraživačkog rada, članovi su ti koji poveravaju upravljanje društvom članovima organa i postavljanjem ili opozivom tih lica uvek odlučuju o pravnoj sudbini društva. Članovi se udružuju u privredno društvo zbog ostvarenja nekog zajedničkog cilja pa uvek zadržavaju uticaj u skupštini društva. Volja članova je ta koja ugovorom o osnivanju kao osnivačkim aktom uređuju unutrašnje uređenje i kasnije ga menjaju i dopunjuju. Članovi društva učestvuju u ostvarenjima poslovanja društva odnosno odlučuju o raspodeli dobiti. I na kraju, dobro je naglasiti i da članovi društva imaju pravo raspolaganja svojim pravom u društvu.⁸⁷⁶

Većina nacionalnih zakonodavstava ne propisuje maksimalan broj članova društva s ograničenom odgovornošću, pa tako ni srpski Zakon o privrednim društvima iz 2011.

Međutim, nije uvek bilo tako. Zakon o preduzećima iz 1996. godine propisivao je u članu 333, stavu 3 da društvo s ograničenom odgovornošću osnovano u Republici Srbiji može imati maksimalno trideset članova.⁸⁷⁷ Zbog zakonskog ograničenja broja članova, društvo je na određenom stepenu razvoja i kapitala moralo da se u određenom roku transformiše u akcionarsko društvo s javnim upisom akcija. Ovakvo zakonsko rešenje koje je u sličnoj formi postojalo u engleskom, češkom i francuskom pravu, propisano je sledom prirode upravljanja i prirode kapitala, raspolaganja udelom zbog kojih društvo ni ne može da funkcioše sa velikim brojem članova.⁸⁷⁸

Zakonom o privrednim društvima 2004. godine, maksimalan broj članova društva s ograničenom odgovornošću povećan je na pedeset. Ako se broj članova povećao iznad propisanog broja, a zadržao ispod sto u periodu dužem od godinu dana, društvo je bilo obavezno menjati pravnu formu u zatvorenu akcionarsko društvo.⁸⁷⁹ S obzirom da najveći

⁸⁷⁵Barbić, J. (1999). *Pravo društava*, Knjiga prva – opći dio, Zagreb, str. 178.

⁸⁷⁶Ibid.

⁸⁷⁷Ovo zakonsko ograničenje o maksimalnom broju članova društva s ograničenom odgovornošću nije se odnosilo na društvo koje je u većinskom vlasništvu zaposlenih.

⁸⁷⁸Vasiljević, M. (1997). *Poslovno pravo – trgovinsko i privredno pravo*, Beograd, str. 140.

⁸⁷⁹Vidi više o tome: Babić, I. (2008). *Privredno pravo*, Beograd, str. 175.; Vasiljević, M. (2008). *Kompanijsko i trgovinsko pravo*, Beograd, str. 68.

broj društava s ograničenom odgovornošću ima veoma mali broj članova i to najčešće do tri člana i da su u takvoj konstrukciji međusobni odnosi članova presudni za funkcionisanje društva, ZOPD više ne predviđa odredbu o ograničenju maksimalnog broja članova ovog društva.

Sticanje i prestanak svojstva člana društva određeno je u članu 143. ZOPD-a 2011. Za sticanje statusa člana društva s ograničenom odgovornošću presudan je upis društva u registar koji ima konstitutivno, a ne deklarativno dejstvo u pogledu sticanja ili prestanka svojstva člana i vlasništva udela.

Prema navedenoj zakonskoj odredbi, svojstvo člana društva stiče se danom registracije vlasništva nad udelom u skladu sa zakonom o registraciji, a svojstvo člana društva prestaje danom registracije prestanka svojstva člana društva u skladu sa zakonom o registraciji. Društvo je dužno da vodi evidenciju o adresi koju svaki od članova, svaki od suvlasnika udela i zajednički punomoćnik suvlasnika udela odredi kao svoju adresu za prijem pošte od društva i o kojoj obavesti društvo, s tim da ta lica mogu kao svoju adresu za prijem pošte označiti adresu za prijem elektronske pošte (evidencija podataka o članovima društva).⁸⁸⁰

Direktor odgovara za tačnost i blagovremenost unosa u evidenciju podataka o članovima društva, a o izvršenom unosu ili stanju te evidencije izdaje potvrdu na zahtev tog lica. Svaki od članova, svaki od suvlasnika udela i zajednički punomoćnik suvlasnika udela dužan je da o svojoj adresi za prijem pošte, kao i o svakoj promeni te adrese, obavesti društvo bez odlaganja, a najkasnije u roku od osam dana od dana nastupanja promene.⁸⁸¹

Svojstvo člana društva važno je i zbog toga što članovi imaju pravo na informisanje koje je zagarantovano Zakonom o privrednim društvima. Kako se u praksi pokazala zloupotreba ovog članskog privilegija, za razliku od prethodnog zakona, Zakon o privrednim društvima 2011. propisuje šta mora da sadrži pisani zahtev člana društva za pristup aktima i dokumentima društva. Prema članu 81 ZOPD 2011. član društva koji želi pristup aktima i dokumentima društva obavezan je da u pisanom zahtevu navede:

- 1) svoje lične podatke i podatke koji ga identifikuju kao člana društva;
- 2) dokumente, akte i podatke koji se traže na uvid;
- 3) svrhu radi koje se traži uvid;
- 4) podatke o trećim licima kojima član društva koji traži uvid namerava da saopšti taj dokument, akt ili podatak, ako postoji takva namera. Društvo može uskratiti pristup svim ili

⁸⁸⁰ Član 144 ZOPD

⁸⁸¹ Član 144 st. 3. ZOPD

nekim od traženih akata ili dokumenata iz razloga propisanih zakonom za svaku pojedinu pravnu formu društva. Zakonom je propisan rok od osam dana da društvo odgovori na pisani zahtev člana društva i u slučaju da u zadanom roku ne postupi prema zahtevu, član društva može u roku od 30 dana tražiti nadležnom sudu da u vanparničnom postupku naloži društvu da mu omogući pristup tim aktima ili dokumentima. Kako je u samom zakonu navedeno, ovakav postupak je hitan i sud je dužan da odgovori u roku osam dana.⁸⁸²

Član društva koji ostvari pravo pristupa dokumentima i aktima iz pisanog zahteva, dužan ih je koristiti isključivo u svrhe koje je naveo u pisanom zahtevu za pristup.

Član društva ne može da objavi ili saopšti trećim licima akte odnosno dokumente koje je tražio na uvid suprotno svrsi radi koje mu je pristup omogućen, niti na način koji nanosi štetu društvu, osim ako je na to obavezan zakonom. Postupanje suprotno ovakvoj zakonskoj odredbi, za posledicu ima odgovornost člana za štetu koju time prouzrokuje društvu.⁸⁸³

4.2.2. Prava i obaveze

Pripadanje društvu čini članstvo trajnim pravnim odnosom i subjektivnim pravom. Pravni položaj člana iz kojega proizlaze uzajamna prava i obaveze člana i društva proizlaze iz pripadanja pravnoj zajednici kao trajnom pravnim odnosu unutar društva.⁸⁸⁴

Odnosi unutar društva s ograničenom odgovornošću regulišu se ugovorom o osnivanju društva i ugovorom članova društva. Zakon o privrednim društvima propisuje obavezu uplate odnosno unošenja uloga u imovinu društva s ograničenom odgovornošću za sticanje svojstva člana u skladu s osnivačkim aktom društva ili kod povećanja osnovnog kapitala u skladu s odlukom o povećanju. Kako je već istaknuto ulog može biti i nenovčani.

Prava članova društva s ograničenom odgovornošću u srpskoj i uporednoj pravnoj literaturi se svrstavaju u slične osnovne grupe. Tako autori navode podelu na: imovinska prava, prava vezana za uticaj na osnovu članskog statusa i udela, ugovorna prava i posebna prava⁸⁸⁵ ili uže na statusna i imovinska,⁸⁸⁶ odnosno na prava po vrsti, osnovi na kojoj nastaju i prema tome je li reč o jednakim ili nejednakim pravima članova.⁸⁸⁷ Osnovnim

⁸⁸²Član 81 ZOPD

⁸⁸³Član 82 st. 3. ZOPD

⁸⁸⁴Barbić, J. (2007). op.cit., str. 258.

⁸⁸⁵Carić, S. (1998). op.cit., str. 16., Fischer, S. (2004). op.cit., str. 629.

⁸⁸⁶Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 213.; jednako usku podelu na upravljачka i imovinska prava pronalazimo u uporednom pravu u: Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 175.

⁸⁸⁷Barbić, J. (2013). op.cit., str. 239.

pravima člana društva s ograničenom odgovornošću navode se i pravo raspolaganja udelom, pravo preče kupovine, pravo deobe, zalaganja i prenosa udela.⁸⁸⁸

Imovinska prava člana društva su prava učešća u raspodeli i dobiti i u raspodeli ostatka likvidacione mase, ako dođe do prestanka društva, odnosno stečajne mase u slučaju stečaja. Tu su vidljivi princip srazmernosti u delu i princip pravičnosti, naročito onda ako se radi o dodatnim ulozima ili drugoj formi radnog angažovanja.⁸⁸⁹ Učestvovanje u dobiti društva kao osnovno imovinsko pravo ističe se i u uporednim pravima.⁸⁹⁰ Imovinska prava u direktnoj su zavisnosti od veličine udela u društvu, ali načelo slobode ugovaranja dozvoljavalo bi i eventualno povećano vrednovanje učešća nekog člana u deobi dobiti društva, koje nije u srazmeri sa veličinom udela u društvu.⁸⁹¹ O direktnoj zavisnosti imovinskih prava od veličine udela u društvu zauzeo je stav Viši privredni sud Srbije u presudi PŽ. 4638/95. gde je istaknuto „Pravo na učešće u dobiti ne zavisi od radnog doprinosa osnivača u njenom sticanju, nego od veličine njegovog udela u kapitalu preduzeća, jer pravo na dobit nije pravo iz radnog odnosa.“⁸⁹²

Upravljačka prava se odnose na pravo glasa i specijalna prava. Pravo glasa ostvaruje se u skupštini ili u drugim modalitetima odlučivanja članova ovog društva kada su u pitanju odluke koje mogu donositi svi članovi ili skupština.⁸⁹³ Način ostvarivanja prava glasa utvrđuje se osnivačkim aktom društva. Prema Zakonu o preduzećima 1996. način ostvarivanja prava glasa bio je uređen statutom društva. Tada je bilo bitno i pitanje koji organi postoje u konkretnom društvu s ograničenom odgovornošću. Skupština, upravni odbor i nadzorni odbor tada predviđenim Zakonom nisu morali da postoje. Isto tako nije svaki član društva morao da bude član upravnog odbora društva pa je ovo pravo člana zavisilo od konkretne situacije.⁸⁹⁴ Prema zakonu o privrednim društvima 2011, pravo glasa imaju svi članovi društva srazmerno svom udelu, ako osnivačkim aktom nije drukčije određeno.

U literaturi se pravo glasa zajedno sa pravom na obaveštenje u društvu i pravo pobijanja odluka društva svrstava u kategoriju članskog prava uticaja na društvo.

⁸⁸⁸ Vukićević, S., Kostić, M., Vukićević, S. (2013). op.cit., str. 171.

⁸⁸⁹ Carić, S. (1998). op.cit., str. 16.

⁸⁹⁰ Barbić, J. (2013). op.cit., str. 238.; Petrović, S., Ceronja, P. (2013). op.cit., str. 175.

⁸⁹¹ Fischer, S. (2004). op.cit., str. 629.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 213. Fischer, S. (2004). op.cit., str. 629.

⁸⁹² Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 213., fn. 513.

⁸⁹³ Carić, S. i saradnici (2011). *Privredno pravo*, Novi Sad, str. 85.; Vasiljević, M. (1999). *Privredna društva – domaće i uporedno pravo*, Beograd, str. 187.

⁸⁹⁴ Carić, S. (1998). op.cit., str. 16.

Pravo na pobijanje odluka organa društva proizlazi iz ugovora o osnivanju društva i bitno je u procesu zaštite sopstvenih interesa svakog člana društva.⁸⁹⁵

Actio pro socio je tužba kojom član društva može postaviti zahtev društva prema drugom članu društva, da društvu učini neku činidbu koju je dužan da učini.

Specijalna prava mogu se ugovorom o osnivanju društva dati nekim osnivačima ili drugim licima koja su učestvovala u osnivanju društva. Te posebne pogodnosti mogu biti veći broj glasova u odnosu na veličinu njihovog udela prema drugim udelima u društvu (ali to nije pluralno pravo glasa), pravo veta na neke odluke odbora direktora društva, pravo izbora u prve organe društva, pravo na sporedne činidbe društvu i slično.⁸⁹⁶

Kao obaveza člana društva s ograničenom odgovornošću Zakonom o privrednim društvima propisano je unošenje odnosno uplata uloga u imovinu društva. Taj ulog može biti novčani i nenovčani, odnosno izvršeni rad i usluge društvu. Nenovčane uloge procenjuju sami članovi društva ili ovlašćeni procenjivač koji može biti ovlašćeni sudski veštak, revizor ili drugo stručno lice koje je od strane nadležnog državnog organa Republike Srbije ovlašćeno da vrši procene vrednosti određenih stvari ili prava.⁸⁹⁷ Procenu može vršiti i privredno društvo koje ispunjava zakonom propisane uslove da vrši procene vrednosti stvari ili prava koja su predmet procene.⁸⁹⁸

Obavezu člana da uplati ulog nemoguće je isključiti osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva, osim sledom pravila o smanjenju osnovnog kapitala.⁸⁹⁹ Jednako pravno rešenje predviđaju i uporedni pravni sistemi.

Dozvoljena je zamena ispunjenja odlukom nadležnog organa društva.

Društvo ne sme vratiti unete uloge članovima društva, niti plaćati kamate na novčane uloge.

Uz unošenje uloga, obaveza članova društva sa ograničenom odgovornošću je obaveza dodatnih uplata. Dodatne uplate mogu biti samo u novcu, i njima se ne povećava osnovni kapital društva. Raniji Zakon o privrednim društvima 2004. nazivao ih je „dodatnim ulozima“, a ZOPD 2011. govori o „dodatnim uplatama“.⁹⁰⁰

⁸⁹⁵ Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 187.; Vukičević, S., Kostić, M., Vukičević, S. (2013). op.cit., str. 171.

⁸⁹⁶ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 213.

⁸⁹⁷ Član 51 ZOPD.

⁸⁹⁸ Procena vrednosti sadrži naročito: 1) opis svake stvari odnosno prava koji čine nenovčani ulog; 2) korišćene metode procene; 3) izjavu da li je procenjena vrednost najmanje jednaka: nominalnoj vrednosti udela koji se stiču, u slučaju društva s ograničenom odgovornošću ili nominalnoj vrednosti akcija koje se stiču, odnosno računovodstvenoj vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti, uvećanoj za premiju koja se plaća za te akcije ako ona postoji, u slučaju akcionarskog društva.

⁸⁹⁹ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 199.

⁹⁰⁰ Ibid. Ovo se objašnjava kao pretenzije zakonodavca da odredbama ZOPD 2011. uređuje i klasične obligacione odnose društva i njegovih članova, dok je raniji zakon ostajao u tom pogledu u vodama kapitala.

Dodatne uplate utvrđuju se osnivačkim aktom ili odlukom skupštine srazmerno udelima članova društva, mogu imati različitu svrhu i mogu biti samo novčane. Ne ulaze u osnovni kapital, a mogu se vratiti članovima samo ako nisu vezane za pokriće gubitaka društva.

Nemačko i austrijsko kompanijsko pravo propisuju da se sve što se u društvo uplati na ime dodatnih uplata unosi u rezerve kapitala društva.⁹⁰¹

Austrijski pravni sistem ne poznaje mogućnost preuzimanja novčanih obaveza, nego druge obaveze propisane za zakašnjenje uz koje se za ispunjenje može ugovoriti i ugovorna kazna.⁹⁰² Hrvatski zakonodavac u čl. 388. ZTD-a ovu vrstu obaveza naziva „obvezom na dodatne uplate propisane društvenim ugovorom“ i propisuje ih kao obaveze na uplate novca i nenovčane uplate. Jednako propisuje i austrijski zakonodavac u §-a 72 – 74. Zakona o društvima s ograničenom odgovornošću.

Zakonom su predviđene posledice neizvršenja obaveze dodatne uplate, za koju član odgovara na način na koji odgovara za uplatu upisanog osnovnog kapitala. Dodatne uplate se mogu vratiti članovima samo ako nisu neophodne za pokriće gubitaka društva i namirenje poverilaca društva, ali ne pre uplate celokupnog upisanog uloga u društvo.

Nemački i hrvatski pravni sistem propisuju da je o povraćaju uplaćenog potrebna odluka društva i to skupština društva.⁹⁰³

Član društva može društvu dati zajam, s tim što u eventualnom postupku stečaja nad društvom, smatra se da je taj član kao poverilac društva prihvatio da bude isplaćen nakon stečajnih poverilaca društva, a obezbeđenje koje je društvo dalo za zajam u trenutku kada je bilo nesposobno za plaćanje ili godinu dana pre otvaranja stečaja, ne proizvodi pravno dejstvo u stečajnom postupku.

4.2.3. Prestanak članstva

Prestanak svojstva člana društva s ograničenom odgovornošću uređen je Zakonom o privrednim društvima. Tako članu društva s ograničenom odgovornošću njegovo svojstvo člana može prestati u ovim slučajevima:

1. smrću;
2. prestankom pravnog lica, odnosno brisanjem iz registra;

Kako autor ističe, dodatne uloge ne treba mešati sa dodatnim uplatama koje su u režimu ugovora i slobode ugovaranja i ne moraju imati prirodu osnovnog kapitala.

⁹⁰¹ Čl. 406.a st. 1. t. 3. ZTD.

⁹⁰² § 8. st. 1. austrijskog Zakona o društvima sa ograničenom odgovornošću

⁹⁰³ §-u 30. st. 2. GmbHG i čl. 441. st. 1. t. 2.a.ZTD.

3. istupanjem i isključenjem iz društva;
4. prenosom celokupnog udela i
5. povlačenjem i poništenjem celokupnog udela.⁹⁰⁴

Osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva s ograničenom odgovornošću mogu se odrediti osnovi, postupak i posledice prestanka svojstva člana društva. Ti uslovi mogu da uključe i postojanje ugovorne kazne ili naknade štete po osnovu isključenja ili nepropisnog istupanja iz društva.

Član društva može da istupi iz društva s ograničenom odgovornošću bez potraživanja naknade za svoj udeo i iz opravdanih razloga (po odluci suda ili po odluci skupštine društva).⁹⁰⁵

U pravilu, član društva s ograničenom odgovornošću može istupiti iz društva u svako doba, bez navođenja razloga ako ne potražuje naknadu za svoj udeo. Od ovog pravila postoji nekoliko izuzetaka koji mogu uticati na to. Ako član ima neizmirene obaveze prema društvu po osnovu neuplaćenog odnosno neunetog uloga u društvo ili po osnovu dodatnih uplata ili ako bi zbog tog istupanja društvo prema redovnom toku stvari pretrpelo štetu ili ako bi istupanjem član društva izbegao primenu pravila o poštovanju posebnih dužnosti prema društvu.⁹⁰⁶ Zakon o preduzećima iz 1996. godine propisivao je da član društva s ograničenom odgovornošću može istupiti iz društva iz opravdanih razloga, uz saglasnost ostalih članova društva, a ako bi ta saglasnost izostala, član koji je istupao iz društva mogao je protiv društva pokrenuti postupak pred nadležnim sudom.⁹⁰⁷

Istupanje člana iz društva može da bude iz nekoliko opravdanih razloga. Istupanje iz opravdanog razloga se može dogoditi u situaciji kada ostali članovi ili društvo svojim radnjama i postupcima prouzrokuju štetu članu koju želi da istupi, ili ga sprečavaju u ostvarivanju svojih prava u društvu.⁹⁰⁸ Takođe, opravdana odluka o istupanju iz društva, može biti posledica činjenice da mu neki članovi društva ili samo društvo nameću nesrazmerne obaveze. Mogu postojati i neki drugi opravdani razlozi. Član može da istupi iz društva i iz razloga koji se ne bi mogli svrstati u kategoriju opravdanih. Takvo istupanje člana povlači sa sobom određene pravne posledice po lice koje istupa. Posledica toga je da društvo s ograničenom odgovornošću ima pravo da zahteva od njega naknadu štete koju trpi usled

⁹⁰⁴ Član 186 ZOPD

⁹⁰⁵ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 230.

⁹⁰⁶ Član 187 ZOPD; isto i: Ibid.

⁹⁰⁷ Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 194.

⁹⁰⁸ Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 92.

istupanja bez opravdanog razloga. Ovakvo zakonsko rešenje postojalo je i u Zakonu o preduzećima iz 1996.

Postupak samog istupanja i način određivanja naknade članu društva koji istupa može se propisati osnivačkim aktom, međutim ne može se unapred isključiti pravo člana društva da zahteva istupanje iz društva iz opravdanih razloga niti se član društva tog prava može unapred odreći.⁹⁰⁹

Odluči li član istupiti iz društva, podnosi skupštini društva pisani zahtev sa propisanom sadržinom i o tom zahtevu skupština je dužna članu odgovoriti u roku od 60 dana od dana prijema zahteva. Ne postupi li tako, smatra se da su iznos naknade i rok isplate iz zahteva usvojeni u celosti. Prilikom odlučivanja o zahtevu člana koji želi istupiti iz društva, skupština može ili usvojiti ili odbiti zahtev člana. Ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno, odluku o zahtevu člana donosi prostom većinom glasova svih članova društva.

Što se tiče udela člana ono postaje sopstveni udeo društva i nad njim je na zahtev člana moguće konstituisati odgovarajuće obezbeđenje za isplatu vrednosti tog udela. Bez prihvatanja zahteva za obezbeđenjem, skupština društva ne može prihvatiti ni zahtev člana za istupanje iz društva.⁹¹⁰

Naknada vrednosti udela člana koji istupa iz društva može se isplatiti samo iz sredstava namenskih rezervi i sredstava ostvarenih prodajom sopstvenog udela društva stečenog istupanjem tog člana društva. Do potpune isplate ove naknade društvo s ograničenom odgovornošću ne može da deli dobit svojim članovima i dužno je da do ove isplate svu dobit usmerava samo za ove namene.⁹¹¹ U slučaju da skupština odbije zahtev za istupanje člana, on može tužbom pred nadležnim sudom zahtevati prestanak svojstva člana zbog postojanja opravdanih razloga i naknadu za svoj deo.⁹¹² U slučaju potrebe namirenja poverilaca društva, član društva s ograničenom odgovornošću koji je istupio iz društva i dalje je obavezan da uplati, odnosno unese upisani ulog i izvrši dodatne uplate.

Ponašanje nekog člana u društvu s ograničenom odgovornošću može da bude takvo da ostali članovi procene da je neophodno pokrenuti postupak za njegovo isključenje.

Član društva s ograničenom odgovornošću može biti isključen po dva osnova koji za sobom povlače različite uslove isključenja i različite pravne posledice takvog isključenja. U posleratnom srpskom pravu isključenje člana iz društva s ograničenom odgovornošću se

⁹⁰⁹ Član 188 ZOPD

⁹¹⁰ Vasiljević, M. (2012). *Kompanijsko pravo – Pravo privrednih društava*, Beograd, str. 231.

⁹¹¹ Član 189-191 ZOPD.

⁹¹² Tužba se podnosi u roku od šest meseci ili u roku od tri godine od nastanka razloga za istupanje.

ostvarivalo nezavisno od osnova za isključenje. Donošenjem Zakona o privrednim društvima 2011. godine odvojen je postupak isključenja po osnovu odluke skupštine društva zbog neunošenja uloga u društvo, od isključenja odlukom suda iz drugih razloga.⁹¹³

Isključenje člana društva zbog neunošenja uloga u društvo ostvaruje se u postupku kaduciranja⁹¹⁴ koje provodi samo društvo. Odluku takođe donosi samo društvo i nije potrebno voditi sudski postupak. Nadležni organ je skupština društva koja odluku o tome donosi dvotrećinskom većinom glasova preostalih članova društva, osim ako je osnivačkim ugovorom određeno drugačije. Udeo člana postaje sopstveni udeo društva i isključeni član nema pravo na naknadu za taj deo. Isključeni član ostaje u obavezi da uplati upisani ulog i izvrši dodatne uplate na koje je bio obavezan, a društvo ima pravo da pred nadležnim sudom zahteva naknadu štete.⁹¹⁵

Drugi pravni osnov za isključenje člana iz društva su razlozi predviđeni osnivačkim aktom ili opravdani razlozi navedeni u Zakonu o privrednim društvima. U tom slučaju skupština članova društva s ograničenom odgovornošću može doneti odluku da pred nadležnim sudom tužbom pokrene postupak isključenja tog člana iz društva.

Odluku o isključenju člana može doneti i sud.⁹¹⁶ Razloga za isključenje ima više. Po pravilu to će se dogoditi u situacijama kad član društva namerno ili grubom nepažnjom prouzrokuje štetu društvu, ne izvršava posebne dužnosti prema društvu propisane ovim zakonom ili osnivačkim aktom, svojim radnjama ili propuštanjem, protivno osnivačkom aktu, zakonu ili dobrim poslovnim običajima, sprečava ili u bitnoj meri otežava poslovanje društva.⁹¹⁷

Isključenje je moguće i u svim drugim slučajevima u kojima usled ponašanja člana može nastati šteta za društvo. Isključeni član nema pravo na naknadu za svoj udeo, a društvo ima pravo da zahteva i naknadu štete koja mu je prouzrokovana isključenjem člana društva.

Pravna posledica istupanja i isključenja člana društva s ograničenom odgovornošću, sastoji se u tome da prestaje njegovo svojstvo člana u društvu i sva prava koja iz toga proizlaze. Prestankom svojstva člana društva s ograničenom odgovornošću prestaje i pravo na udeo u društvu s ograničenom odgovornošću, a član kome prestane svojstvo člana društva ima

⁹¹³ Šogorov, S. (2012). *Razlozi isključenja člana z društva s ograničenom odgovornošću odlukom suda*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 1, 63-73, str. 63.

⁹¹⁴ isto i hrvatski pravni sustav

⁹¹⁵ Šogorov, S. (2012). op.cit., str. 64.

⁹¹⁶ Član 196 ZOPD.

⁹¹⁷ Član 196 ZOPD; isto i Carić, S. i saradnici (2011). *Privredno pravo*, Novi Sad, str. 93.

pravo na naknadu u visini tržišne vrednosti svog udela u vreme prestanka svojstva člana društva.

4. 3. GLAVA TREĆA

4.3.1. Organi društva

Jedno od obeležja društva kapitala, a samim tim i društva s ograničenom odgovornošću, je postojanje organa koji imaju određene ovlašćenja. Autonomija u uređenju odnosa u društvu s ograničenom odgovornošću veća je od one koja važi za akcionarska društva što je još jedna od razlika između ova dva društva kapitala.⁹¹⁸

Kategorije sistema upravljanja karakteristične za nacionalna uređenja su tzv. monistički i dualistički. Monistički sistem karakterističan je za zemlje sa anglosaksonskim pravnim sistemima i predviđa da u privrednom društvu osim skupštine postoji još samo jedan organ koji čini „upravu“ i koji vodi tekuće poslove društva. U ovakvom sistemu upravljanja upravi se ne postavlja nadzor pa je on zasnovan na posebnom „poverenju“.

U dualističkom sistemu osim skupštine, postoje još dva organa: uprava koju takođe može činiti više organa i organ nadzora odnosno kontrole. Upravu bira taj organ nadzora, a ne skupština, ima ovlašćenje da kontroliše rad uprave, ali je za donošenje važnijih odluka od

⁹¹⁸Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 219.; Barbić, J. (2013.) op.cit., str. 325.

strane uprave potrebna suglasnost organa nadzora, čime i on učestvuje u odlučivanju, a ne samo u nadzoru.⁹¹⁹

U odnosu na prethodne zakone koji su uređivali privredna društva, donošenjem ZOPD 2011 predviđeno je bitno drugačije upravljanje društvom s ograničenom odgovornošću od onoga kojega je propisivao Zakon o privrednim društvima iz 2004. Postojeća privredna društva morala su da usklade svoju organizacionu strukturu (organe), odnosno upravljanje sa novim Zakonom do početka njegove primene, tj. do 1.2.2012. godine.⁹²⁰

Ranije važeći Zakon predviđao je rešenje koje nije moglo da se podvede pod dominantne sisteme upravljanja u ostalim nacionalnim zakonodavstvima i predstavljao je svojevrsni balans između postojećih sistema.

Tako su se Zakonom o preduzećima 1996. u članu 365. kao organi društva s ograničenom odgovornošću predviđali direktor, upravni odbor, nadzorni odbor i skupština ako je tako bilo predviđeno ugovorom o osnivanju društva. Kod jednočlanog društva s ograničenom odgovornošću poslove skupštine obavljao je vlasnik i odluke su se upisivale u knjigu odluka društva.⁹²¹ Prema ZOPD 2004. društvo s ograničenom odgovornošću moglo je da ima skupštinu, direktora ili upravni odbor, revizora ili odbor revizora, zavisno kako je bilo određeno osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva.⁹²²

Zakon o privrednim društvima 2011. u članu 198 izričito predviđa da se upravljanje privrednim društvom može organizovati po jednom od dva navedena sistema. Izbor sistema je slobodan, a odredba imperativna pa je nemoguće odstupanje i uređenje društva s ograničenom odgovornošću po nekom drugom modelu. Ovakvo pravno uređenje u skladu je sa evropskim jer se i u Evropskoj uniji sve više primenjuje volja osnivača kod izbora jednog od ova dva sistema. Da li će upravljanje biti jednodomno ili dvodomno utvrđuje se dakle, osnivačkim aktom društva po slobodnoj volji članova društva.

S obzirom na ove nove odredbe načina upravljanja u srpskom zakonodavstvu, bile su neophodne promene osnivačkog akta društva da bi se privredno društvo uskladilo sa novim Zakonom. Izuzetno, ove promene nisu bile potrebne, ako je osnivačkim aktom društva, u skladu sa ranije važećim Zakonom, bilo izabrano da društvo ima skupštinu i direktora. Međutim, ako je osnivačkim aktom bilo predviđeno da ima skupštinu i upravni odbor, bilo je

⁹¹⁹ Milosavljević, M. (2012). op.cit. dostupno na: <http://www.jura.kg.ac.rs/index.php/sr/714.htm> (01.11.2014.)

⁹²⁰ Član 591 stav 1 ZOPD

⁹²¹ Carić, S. (1998). op.cit., str. 19.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 169.; Divljak, D. (1996). Poslovođa društva sa ograničenom odgovornošću u uporednom pravu, Pravo – teorija i praksa, vol. 13, br. 1-2, str. 93-101.

⁹²² Babić, I. (2008). op.cit., str. 180.

neophodno uskladiti uređenje društva s odredbama novog Zakona o privrednim društvima. Ako je društvo moralo da izvrši promenu osnivačkog akta, ono je moglo da bira između dve ponuđene opcije - jednodomnog i dvodomnog sistema.

Zakon o privrednim društvima 2011., ne propisuje nikakve uslove koje društvo treba da ispunjava da bi moglo organizovati jednodomno ili dvodomno upravljanje.

U slučaju jednodomnog upravljanja, organi društva su:

- 1) skupština;
- 2) jedan ili više direktora.

U slučaju dvodomnog upravljanja, organi društva su:

- 1) skupština;
- 2) nadzorni odbor;
- 3) jedan ili više direktora.⁹²³

Hrvatski zakonodavac, na primer predviđa tri organa za upravljanje društvom s ograničenom odgovornošću i to: upravu i skupštinu (koje su uvek obavezni organi) i fakultativno nadzorni odbor, osim ako zakonom nije obavezno njegovo postojanje. Uprava je obavezni organ koji mora da postoji u svakom društvu s ograničenom odgovornošću u hrvatskom pravnom sistemu. Uprava je izvršno telo koje se sastoji od jednog ili više direktora društva čiji je zadatak da vode poslove društva.⁹²⁴ U ovoj oblasti razlikuju se pojmovno uređenje hrvatskog sistema od nemačkog, austrijskog i slovenačkog gde su umesto uprave u prvi plan stavljeni „poslovođe“ odnosno „*Geschaeftsfuehrer*“.⁹²⁵ Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima za uređenje položaja uprave sledio je austrijsko pravno rešenje. Isto uređuju i nemački, austrijski, slovenački i hrvatski zakoni da upravu društva s ograničenom odgovornošću čine jedan ili više direktora (poslovođa). Različito uređuje švajcarski *Obligationenrecht* koji propisuje da pravo na vođenje poslova u prvome redu obavljaju zajednički svi članovi društva.⁹²⁶

Kako zakonom nisu propisani nikakvi uslovi za utvrđivanje broja direktora koje društvo treba da ima, i to pitanje podleže slobodnoj volji članova društva i utvrđuje se osnivačkim aktom.

⁹²³ Član 198 ZOPD.; isto i: Vukičević, S., Kostić, M., Vukičević, S. (2013). op.cit., str. 172.

⁹²⁴ Od 2003. godine uprava društva ne vodi poslove na vlastitu odgovornost, nego u skladu sa ugovorom o osnivanju, odlukama članova društva i obaveznim uputima skupštine i nadzornog odbora, ako postoji.

⁹²⁵ § 35 GmbHG i § 15. GmbHGA.

⁹²⁶ Slakoper u: Gorenc (ur.), op. cit., str. 700.

Ako je društvo s ograničenom odgovornošću osnovano kao jednočlano, zakonom je imperativno propisano da funkciju skupštine vrši jedini član društva i tu funkciju ne može da poveri nekom drugom licu. U slučaju kada je jedini član društva pravno lice, osnivačkim aktom može da se odredi organ tog člana društva koji u ime tog člana vrši funkciju skupštine, a u odsustvu takve odredbe smatra se da je to registrovani zastupnik tog člana. Dakle, osnivačkim aktom može da se uredi da, na primer, nadzorni odbor pravnog lica koje je član društva (matičnog društva), vrši funkciju skupštine u jednočlanom društvu (zavisnom društvu). Ako se to pitanje ne uredi osnivačkim aktom, onda funkciju skupštine zavisnog društva vrši registrovani zastupnik tog društva.

Društvo ne može da ima druge organe upravljanja osim onih predviđenih Zakonom o privrednim društvima pa tako društvo s ograničenom odgovornošću ne može da ima upravni odbor.

Upravni odbor je postojao kao organ društva s ograničenom odgovornošću u prethodnoj regulativi ovog privrednog društva.

U literaturi se ističe kako je nadležnost organa društva s ograničenom odgovornošću postavljena pomalo komplikovano. Spornom se ističe odredba člana 224. stav 4. u kojem je propisano da u društvu u kome je upravljanje jednodomno, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine, dok je u stavu 5. utvrđeno da ako je u društvu upravljanje dvodomno, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine i nadzornog odbora, a što još više komplikuje mogućnost da se osnivačkim aktom može proširivati nadležnost skupštine. Time se briše jasna razlika koja mora da postoji između funkcija ovih organa: na funkciju vlasnika kapitala, funkciju upravljanja radom i poslovanjem i nadzornom funkcijom.⁹²⁷

Isti autor ističe problem koji bi u praksi mogao nastati primenom člana 221. stav 4. kojim se omogućava da kada društvo ostane bez direktora, do imenovanja direktora, izjave volje „upućene“ bilo kom članu komanditnog društva, obavezuje društvo. Ovakva odredba smatra se kao problem kod onih društava koja imaju veliki broj članova društva. Sledom toga, postavlja se pitanje kako dokazati da je neki član društva stvarno primio upućenu ponudu? Da li je član društva objektivno u situaciji (zbog bolesti, odsutnosti i sl.) da istu prosledi dalje nadležnim organima društva na odlučivanje po toj ponudi? A kao poseban problem ističe što ako je ponuda vezana za rok, te protekom roka izazove nastane šteta za društvo.

⁹²⁷Milosavljević, M. (2012). *Kritički osvrt na Zakon o privrednim društvima Republike Srbije iz 2011. godine*, Glasnik prava, Pravni fakultet univerziteta u Kragujevcu, <http://www.jura.kg.ac.rs/index.php/sr/714.htm> (01.11.2014.)

Zakonom je utvrđeno da se pitanja iz nadležnosti nadzornog odbora ne mogu preneti na direktore društva.⁹²⁸ Ovime se ukazuje da se nadležnost nadzornog odbora može preneti na skupštinu društva, čime se slabi odgovornost nadzornog odbora, koji treba da bude, po svom načinu delovanja, profesionalni i stručni organ koji može uspešno rešava sva pitanja iz svoje nadležnosti, a ne kad god to nije u mogućnosti da traži od skupštine da ga ona reši.⁹²⁹

4.3.2. Skupština

Prema zakonskom uređenju Zakona o preduzećima iz 1996. godine skupština nije bila obavezan organ pa ako je bila predviđena ugovorom o osnivanju društva, skupština je donosila statut, utvrđivala poslovnu politiku, usvajala godišnje obračune i izveštaje o poslovanju, odlučivala o raspodeli godišnje dobiti i pokriću gubitku, odlučivala o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala, statusnim promenama, promeni forme i prestanka preduzeća, birala i opozivala članove upravnog odbora, predsednika i članove nadzornog odbora, revizora i likvidatora i određivala im primanja odnosno naknadu, donosila poslovnik o svom radu i odlučivala o drugim pitanjima utvrđenim zakonom, osnivačkim aktom i statutom.⁹³⁰ Uz ove poslove, skupština je odlučivala i o dopunskim uplatama, vraćanju naknadno dopunskih uplata, deobi i prestanku udela, ostvarivanju zahteva društva prema članovima uprave ili članovima društva u vezi sa naknadom štete nastale osnivanjem društva ili vođenjem poslova i o zastupanju društva u sudskim i drugim postupcima protiv članova uprave.

⁹²⁸Član 232. st. 3. ZOPD 2011

⁹²⁹Milosavljević, M. (2012). op.cit.

⁹³⁰Carić, S. (1998). op.cit., str. 19.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 170.

Prema istom Zakonu o preduzećima, skupštinu su sačinjavali članovi društva ili njihovi ovlašćeni zastupnici, a mogla je punovažno odlučivati ako su bili prisutni članovi koji su imali više od polovine ukupnog broja glasova.

Tada je skupštinu najčešće sazivao direktor ili organ predviđen ugovorom o snivanju društva i to pismenim pozivom, sa dnevnim redom, najkasnije sedam dana pre zasedanja skupštine. Skupština je odlučivala većinom glasova osim kada se radilo o odlukama kojima se stvaraju dodatne obaveze članova ili smanjuju njihova prava za kada je trebala saglasnost svih tih članova društva.

Zakon je bio nedorečen u pogledu broja glasova u odnosu na uplaćene udele ili upisane udele pa su se primenjivale odredbe koje su važile za akcionarsko društvo. Takođe, Zakon o preduzećima nije određivao vrste skupština društva što je otvaralo pitanja važnosti i postojanja osnivačke skupštine, redovne ili vanredne skupštine.⁹³¹

Donošenjem Zakona o privrednim društvima 2011. skupština društva s ograničenom odgovornošću dobija sasvim novi položaj u organizaciji samoga društva i predstavlja najviši organ kojem je poverena vlasnička funkcija. Nju čine članovi društva (ako je jednočlano društvo onda ovlašćenja skupštine članova vrši taj član).

Ako osnivačkim aktom nije drugačije uređeno, skupština:

- 1) donosi izmene osnivačkog akta;
- 2) usvaja finansijske izveštaje, kao i izveštaje revizora ako su finansijski izveštaji bili predmet revizije;
- 3) nadzire rad direktora i usvaja izveštaje direktora, ako je upravljanje društvom jednodomno;
- 4) usvaja izveštaje nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno;
- 5) odlučuje o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala društva, kao i o svakoj emisiji hartija od vrednosti;
- 6) odlučuje o raspodeli dobiti i načinu pokrića gubitaka, uključujući i određivanje dana sticanja prava na učešće u dobiti i dana isplate učešća u dobiti članovima društva;
- 7) imenuje i razrešava direktora i utvrđuje naknadu za njegov rad odnosno načela za utvrđivanje te naknade, ako je upravljanje društvom jednodomno;
- 8) bira i razrešava članove nadzornog odbora i utvrđuje naknadu za njihov rad, ako je upravljanje društvom dvodomno;
- 9) imenuje revizora i utvrđuje naknadu za njegov rad;

⁹³¹ Carić i saradnici (2011). op.cit., str. 87.-89.; Carić (1998). op.cit., str. 19.; Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 170., 171.

- 10) odlučuje o pokretanju postupka likvidacije, kao i o podnošenju predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane društva;
- 11) imenuje likvidacionog upravnika i usvaja likvidacione bilanse i izveštaje likvidacionog upravnika;
- 12) odlučuje o sticanju sopstvenih udela;
- 13) odlučuje o obavezama članova društva na dodatne uplate i o vraćanju tih uplata;
- 14) odlučuje o zahtevu za istupanje člana društva;
- 15) odlučuje o isključenju člana društva iz razloga neplaćanja, odnosno neunošenja upisanog uloga;
- 16) odlučuje o pokretanju spora za isključenje člana društva;
- 17) odlučuje o povlačenju i poništenju udela;
- 18) daje prokuru;
- 19) odlučuje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu sa prokuristom, kao i u sporu sa direktorom, ako je upravljanje društvom jednodomno, odnosno sa članom nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno;
- 20) odlučuje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu protiv člana društva;
- 21) odobrava ugovor o pristupanju novog člana i daje saglasnost na prenos udela trećem licu;
- 22) odlučuje o statusnim promenama i promenama pravne forme;
- 23) daje odobrenje na pravne poslove u kojima postoji lični interes;
- 24) daje saglasnost na sticanje, prodaju, davanje u zakup, zalaganje ili drugo raspolaganje imovinom velike vrednosti;
- 25) donosi poslovnik o svom radu;
- 26) vrši druge poslove i odlučuje o drugim pitanjima, u skladu sa zakonom i osnivačkim aktom.⁹³²

Za razliku od Zakona o preduzećima 1996. godine, u Zakonu o privrednim društvima jasno se razlikuju vrste skupština na redovne i vanredne. Redovna sednica je skupštinsko zasedanje koje privredno društvo održava najmanje jednom godišnje. Redovna sednica se obavezno saziva jednom godišnje, a može i više puta u skladu sa potrebama ili propisanim slučajevima.

Sednicu saziva direktor (jednodomno upravljanje) ili nadzorni odbor (dvodomno upravljanje).

⁹³² Član 200 ZOPD.; isto i: Vukičević, S., Kostić, M., Vukičević, S. (2013). op.cit., str.172., Divljak, D. (1996). Poslova društva sa ograničenom odgovornošću u uporednom pravu, Pravo – teorija i praksa, vol. 13, br. 1-2, str. 93-101.

Uporedimo li ovo zakonsko uređenje prava na sazivanje skupštine sa onim u Republici Hrvatskoj, vidljiva je razlika, jer u hrvatskom zakonodavstvu skupštinu društva saziva uprava, ako ZTD-om ili osnivačkim aktom to pravo nije dato i nekom drugom.⁹³³

Redovna godišnja sednica skupštine održava se najkasnije u roku od šest meseci nakon završetka poslovne godine. Na njoj se vrši usvajanje finansijskih izveštaja i odlučivanje o raspodeli dobiti.⁹³⁴

Mogu se održavati i vanredne sednice skupštine između zasedanja godišnjih skupština. Uz postojanje redovne i vanredne sednice, Zakon o privrednim društvima 2011. poznaje i obaveznu sednicu skupštine koja se održava kad se utvrdi da društvo posluje sa gubitkom usled kojeg je vrednost neto imovine društva postala manja od 50% ukupnog kapitala društva i univerzalnu sednicu skupštine koja se može održati i bez sazivanja propisanog zakonom ako joj prisustvuju svi članovi.⁹³⁵

Sazivanje skupštine se vrši blagovremenim dostavljanjem pisanih poziva svakom članu društva na adresu. Poziv za sednicu sadrži naročito:

- 1) dan slanja poziva;
- 2) vreme i mesto održavanja sednice;
- 3) predlog dnevnog reda sednice, sa jasnom naznakom o kojim tačkama dnevnog reda se predlaže da skupština donese odluku;
- 4) materijale za sednicu (npr. tekst predloga akata, finansijski izveštaji, izveštaji direktora ili nadzornog odbora, kao i revizora i dr.).⁹³⁶

Sednice se po pravilu održavaju u sedištu društva, osim ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije drukčije određeno. Zakonsku odredbu sa jednakim sadržajem propisuje i hrvatski ZTD u čl. 442. st. 1.

Članovi koji čine skupštinu odlučuju glasanjem. Broj glasova, a time i uticaj na donošenje odluka zavisi od vrednosti udela koji poseduje član. Po pravilu član društva koji ima pravo glasa ne mora lično da prisustvuje, već svoje pravo može vršiti i preko drugog lica

⁹³³ Prema čl. 442. ZTD-a, ovlašćenje na sazivanje skupštine društva pripada upravi društva, članu društva čiji je preuzeti ulog iznosi najmanje desetinu osnivačkog kapitala i članovi društva čiji zbroj uloga iznosi najmanje jednu desetinu osnivačkog kapitala. Ovlašćenje za sazivanje skupštine se može preneti i na nadzorni odbor, određenog člana društva, člana društva koji drži određeni poslovni udeo.

⁹³⁴ Član 202 ZOPD

⁹³⁵ Carić i saradnici (2011). op.cit., str. 88.; Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 221.; Vukičević, S., Kostić, M., Vukičević, S. (2013). op.cit., str.173.

⁹³⁶ Član 204 ZOPD

tako što ga imenuje punomoćjem u pisanoj formi. To punomoćje po pravilu važi za jednu sednicu skupštine, uključujući i ponovljenu skupštinu.⁹³⁷

Da bi se punovažno sastala i odlučivala skupština mora da ima potreban broj prisutnih članova - kvorum. Zakon o privrednim društvima 2011. propisuje da je za održavanje skupštine potrebna većina od ukupnog broja glasova članova društva, ako osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva nije određen veći broj glasova. Osnovno je pravilo da skupština odlučuje prostom većinom broja glasova.

Osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva može da se odredi da se sve odluke donose većinom glasova svih članova.

Skupština članova društva sa ograničenom odgovornošću odlučuje javnim glasanjem i nemoguće je osnivačkim aktom odrediti drugačiji način.

Jednako kao i u uporednim pravnim sistemima⁹³⁸ i srpski zakonodavac ograničava pravo glasanja na skupštini članu kojem se time pribavlja neka materijalna ili pravna korist ili se oslobađa od neka obaveze.

Po uzoru na pravna rešenja predviđena u austrijskom, slovenačkom i nemačkom sistemu uređenja skupštine društva s ograničenom odgovornošću, hrvatski Zakon o trgovačkim društvima predviđa ostvarenje članskih prava na redovan i vanredan način. Vanredan način sastoji se u donošenju odluka članova društva u pisanoj formi.⁹³⁹

Postoje određena pitanja od posebnog značenja za društvo, o kojima se odlučuje saglasnošću svih članova društva, osim ako osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva nije određeno da se odlučuje većinom glasova, ali ne manjom većinom od ukupnog broja glasova.

Tako se odlučuje o:

- 1.) izmenama i dopunama osnivačkog akta;
- 2.) povećanju i smanjenju osnovnog kapitala osim dodatnih uloga;
- 3.) članova u skladu sa osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva;
- 4.) statusnim promenama; promeni pravne forme i prestanku društva;
- 5.) raspodeli dobiti članovima društva;
- 6.) sticanju sopstvenih udela društva;
- 7.) raspolaganju imovinom društva velike vrednosti, u skladu sa zakonom.⁹⁴⁰

⁹³⁷ Član 207 ZOPD

⁹³⁸ Uporedi čl. 445. st. 5. ZTD

⁹³⁹ Čl. 441. ZTD, § 48. st. 2. GmbHG, § 34. GmbHGA i čl. 441. st. 2. Zakon o gospodarskih družbah Slovenije

⁹⁴⁰ Član 211 ZOPD

Jednako značenje navedenih pitanja o kojima se odlučuje na skupštini propisano je i u hrvatskom pravnom sistemu koje je kroz proces pristupanja Evropskoj uniji svoje kompanijsko pravo u potpunosti uskladilo sa pravnom tekovinom Evropske unije.

Ovako detaljno zakonsko uređenje proceduralnih pitanja u vezi sa radom skupštine, kao što su sazivanje sednica, mesto njihovog održavanja, način rada skupštine, vođenje i sadržinu zapisnika, način glasanja i dr. takođe je naišlo na negodovanja jer se smatralo kako ta pitanja treba regulisati u Poslovniku o radu skupštine, a ne Zakonom.⁹⁴¹

U literaturi se kao sporna ističe i odredba Zakona o privrednim društvima za ovlašćenje osnivačkom aktu da i formalnopravno liši skupštinu svih ovlašćenja, što se smatra krajnje rizičnim ovlašćenjem za društva koja imaju većinskog vlasnika i karakterizuje kao klasičan primer zakona koji demantuje samog sebe ("zakonsko nepravo").⁹⁴²

4.3.3. Nadzorni odbor

Ako je upravljanje društvom dvodomno, društvo ima i nadzorni odbor, koji nadzire rad direktora. Predsednika i članove nadzornog odbora bira skupština.⁹⁴³

Uzme li se u obzir da je u dosadašnjoj pravnoj praksi Srbije nadzorni odbor postojao kao organ nadzora u preduzećima i privrednim društvima, treba naglasiti da je uloga nadzornog odbora u društvu s ograničenom odgovornošću prema Zakonu o privrednim društvima 2011. bitno izmenjena i da ovome organu sada pored nadzorne pripadaju i određena upravljačka ovlašćenja.⁹⁴⁴

Nadzorni odbor ima najmanje tri člana i ne mogu imati zamenike, jednako kao što članovi nadzornog odbora ne mogu biti prokuristi. Predsednika i članove nadzornog odbora bira skupština društva s ograničenom odgovornošću s tim da oni ne mogu biti zaposleni u društvu. Prvi predsednik i članovi odbora imenuju se u osnivačkom aktu društva i upisuju u registar sukladno odredbama zakona koji uređuje registraciju.

Na sva pitanja statusa, uslova imenovanja, naknade za rad, razrešenja, ostavke, mandata i odnosa na društvo primenjuju se pravila u vezi sa tim pitanjima propisana za nadzorni odbor akcionarskog društva.⁹⁴⁵ Tako član nadzornog odbora ne može biti član

⁹⁴¹ Milosavljević, M. (2012). op.cit.

⁹⁴² Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 12.

⁹⁴³ Član 228 ZOPD

⁹⁴⁴ Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 91.; Vukičević, S., Kostić, M., Vukičević, S. (2013). op.cit., str.173.

⁹⁴⁵ Član. 229-231 ZOPD, isto i: Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 229.; Carić i saradnici (2011). op.cit., str. 92.

nadzornog odbora u više od pet društava; lice koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora; lice kome je izrečena mera bezbednosti zabrana obavljanja delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana.⁹⁴⁶ Svakako treba naglasiti i odredbe o zabrani konkurencije. Za direktora ne može biti birano ni lice za koje postoji zabrana konkurencije, s tim što se odlukom nadležnog organa u društvu može otkloniti ova smetnja.

Mandat članova nadzornog odbora ne može biti duži od četiri godine. Ako odlukom skupštine nije određena dužina mandata, mandat traje četiri godine i po njegovom isteku članovi mogu biti ponovno birani. Skupština može razrešiti člana nadzornog odbora i pre isteka mandata na koji je imenovan i za to ne treba navesti razlog.

Položaj nadzornog odbora se umnogome preklapa sa položajem koji je imala skupština prema ranije važećem Zakonu u odnosu na direktora. U delokrug nadzornog odbora pripadaju:

- 1) određivanje poslovne strategije društva;
- 2) biranje i razrešavanje direktora i utvrđivanje naknade za njegov rad, odnosno načela za utvrđivanje te naknade;
- 3) nadzor rada direktora i usvajanje izveštaja direktora;
- 4) unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva;
- 5) nadzor nad zakonitošću poslovanja društva;
- 6) ustanovljavanje računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima;
- 7) daje nalog revizoru za ispitivanje godišnjih finansijskih izveštaja društva;
- 8) predlaganje skupštini izbor revizora i nagradu za njegov rad;
- 9) kontrolisanje predloga raspodele dobiti i drugih plaćanja članovima;
- 10) odlučivanje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu sa direktorom;
- 11) vršenje i drugih poslova određenih osnivačkim aktom i odlukom skupštine.⁹⁴⁷ Pitanja iz nadležnosti nadzornog odbora ne mogu se preneti na direktore društva.

Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije drugačije određeno, nadzorni odbor daje prethodnu saglasnost za zaključenje sledećih poslova:

⁹⁴⁶ Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 91.

⁹⁴⁷ Član 232 ZOPD

- 1) sticanje, otuđenje i opterećenje udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima;
- 2) sticanje, otuđenje i opterećenje nepokretnosti, ukoliko to ne spada u redovno poslovanje društva;
- 3) uzimanje kredita, odnosno uzimanje i davanje zajmova, davanje jemstava, garancija i obezbeđenja za obaveze trećih lica.⁹⁴⁸

Za razliku od prethodnog uređenja, izveštaj o poslovanju društva podnosi skupštini nadzorni odbor, a ne direktor. To proizlazi iz koncepcije dvodomog sistema prema kojoj se više ovlašćenja, ali i odgovornosti za efekte poslovanja prenosi na nadzorni odbor nego na direktora. Kao i kod drugih kolektivnih organa, mora biti određen broj članova, sazivanje sednica, prisustvovanje sednicama, način odlučivanja i druga pitanja koja je neophodno urediti za rad kolektivnog organa.

Uporedno sa hrvatskim uređenjem nadzornog odbora, vidljiva je razlika između odredbi koje propisuje Zakon o privrednim društvima. Zakon o trgovačkim društvima propisuje da se ugovorom o osnivanju određuje ima li društvo nadzorni odbor osim kada je njegovo postojanje obavezno. Obavezno je ako je prosečan broj zaposlenih u godini veći od dvesto, ako je to za društvo koje obavlja određenu delatnost propisano posebnim zakonom, ako je osnovni kapital društva veći od 600.000,00 kuna i ima više od pedeset članova ili ako društvo jedinstveno vodi akcionarska društva ili društva s ograničenom odgovornošću koja mora imati nadzorni odbor ili s više od 50% učestvuje u njima s neposrednim udelom u osnovnom kapitalu a u oba slučaja je broj zaposlenih u nekome od društava ili u svim društvima zajedno u proseku veći od dvesta ili ako je društvo komplementar u komanditnom društvu, a prosečan broj zaposlenih u društvu i u komanditnom društvu je zajedno veći od dvesta.⁹⁴⁹

4.3.4. Direktori

Prema Zakonu o privrednim društvima 2011., a u skladu s evropskim opredeljenjem, predviđeno je da se upravljanje društva s ograničenom odgovornošću može organizovati kroz monistički i dualistički sistem. Način upravljanja određuje se osnivačkim aktom. Ako se društvo opredeli za jednodomni sistem upravljanja društvo ima skupštinu i jednog ili više

⁹⁴⁸ Član 232 ZOPD

⁹⁴⁹ Čl. 434. st. 2. ZTD.

direktora. Odluče li se osnivači za dvodomni sistem upravljanja, uz skupštinu mora postojati i nadzorni odbor i ponovno jedan ili više direktora. Vidljivo je da su direktor odnosno direktori prisutni u oba upravljačka sistema.

Upravo su direktor ili više direktora (odbor direktora) zakonski zastupnici društva i kao takvi upisuju se u registar. Izbor direktora moraju odrediti osnivači, a broj direktora određuje se osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije određen broj direktora, društvo ima jednog direktora.

Direktora imenuje skupština ako je upravljanje društvom jednodomno, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, a prilikom osnivanja društva, direktor se može imenovati osnivačkim aktom. Jednako kao u francuskom i švajcarskom pravu, Zakon o privrednim društvima dozvoljava da direktori mogu biti i članovi društva ili neka druga lica.⁹⁵⁰ Ako u odluci o imenovanju nije određeno drugačije, mandat direktora počinje danom donošenja odluke o imenovanju.

Mandat direktora određuje se osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva, a ako tim aktima nije određeno drugačije, smatra se da je mandat direktora neograničen. Takođe, osnivačkim aktom ili odlukom skupštine mogu se odrediti uslovi koje neko lice treba da ispunjava da bi bilo imenovano za direktora.

Skupština, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, razrešava direktora, pri čemu nije dužna da navede razloge za razrešenje osim ako je to izričito predviđeno osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ovo razrešenje ne utiče na prava direktora ovog društva koja oni imaju na osnovu ugovora zaključenog sa društvom.

Direktor zastupa društvo prema trećim licima u skladu sa osnivačkim aktom, odlukama skupštine društva i uputstvima nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno. Ako društvo ima više od jednog direktora, svi direktori zastupaju društvo zajednički osim ako u osnivačkom aktu ili odlukom skupštine nije određeno drugačije. U slučaju da društvo ostane bez direktora, do imenovanja direktora izjave volje upućene bilo kom članu nadzornog odbora, ako nadzorni odbor postoji, odnosno bilo kom članu društva ako društvo nema nadzorni odbor, obavezuju društvo.⁹⁵¹ Ako se broj direktora smanji ispod broja direktora koji je određen osnivačkim aktom ili odlukom skupštine, preostali direktori nastavljaju da zastupaju društvo u okviru svojih ovlašćenja. Ako se smanji broj direktora koji su ovlašćeni na zajedničko zastupanje, o tome su ostali direktori dužni da bez odlaganja

⁹⁵⁰ Član 218 ZOPD; isto i: Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 225.

⁹⁵¹ Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 90.

obaveste skupštinu, a oni do imenovanja preostalih direktora mogu da obvljaju samo hitne poslove.⁹⁵²

Društvo stiče prava i preuzima obaveze iz poslova koje u njegovo ime zaključi direktor. Uz zastupanje društva, direktor takođe vodi poslove društva u skladu sa osnivačkim aktom i odlukama skupštine, kao i sa uputstvima nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno. Kao i kod zastupanja, ako društvo ima više od jednog direktora, svi direktori vode poslove društva zajednički.⁹⁵³

U društvu u kome je upravljanje jednodomno, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine, a u društvu u kome je upravljanje dvodomno, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine i nadzornog odbora. Direktor odgovara za uredno vođenje poslovnih knjiga društva i za tačnost finansijskih izveštaja društva. Za svoj rad direktor ima pravo na naknadu koja je uređena shodno pravilima za akcionarsko društvo.

4. 4. GLAVA ČETVRTA

4.4.1. Odgovornost za obaveze društva

Postojanje raznovrsnih pravnih formi privrednih društava pruža privrednicima, odnosno osnivačima društva mogućnost izbora, što je velika prednost u tržišnom takmičenju. Između više relevantnih odredbi koje karakterišu svaku formu društva svakako da dominantno mesto pripada ustanovi odgovornosti osnivača i docnijih vlasnika za imovinske obaveze.⁹⁵⁴ Upravo je regulacija instituta odgovornosti za obaveze društva jedna od karakteristika društva kapitala koja ga čine atraktivnijim u odnosu na društva lica. To je i jedan od razloga zašto su društva kapitala brojnija.

Svaki privredni subjekt sa pravnim subjektivitetom odgovara za svoje obaveze celom svojom imovinom. To proizlazi iz činjenice da je kao pravni subjekt nosilac prava i obaveza iz pravnog prometa sa trećim licima, a članovi društva odgovaraju zavisno od pravne forme privrednog društva.⁹⁵⁵ Detaljnija analiza pravnog subjektiviteta privrednog društva i njegove

⁹⁵² Član 221 i 223. ZOPD, isto i: Carić, S. i saradnici (2011). op.cit., str. 90.

⁹⁵³ Član 224 ZOPD

⁹⁵⁴ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 66.

⁹⁵⁵ Član 17 i 18 ZOPD

važnosti zahteva prvo objašnjenje njegova imovinska i neimovinska dejstva. Imovinska dejstva vidljiva su u imovinskoj samostalnosti privrednog društva u odnosu na osnivače/članove društva. Ovo znači da je aktiva i pasiva privrednog društva autonomna u odnosu na aktivu i pasivu članova odnosno osnivača. Sledom toga za naplatu iz imovine društva mogu konkurisati samo poverioci društva, a ne i lični poverioci osnivača/članova, koji mogu zahtevati samo deo iz godišnje dobiti koji se raspodeljuje osnivačima ili iz neto aktive po prestanku društva. Pravni subjektivitet privrednog društva odvaja poverioce društva od poverilaca članova/osnivača, osim kada postoji njihova solidarna neograničena odgovornost i kada više nisu u privilegovanoj nego su u ravnopravnoj poziciji sa ličnim poveriocima. Takođe, nema uzajamnosti kod dugova i potraživanja privrednog društva u odnosu na ugovorene uloge koje treba uneti u društvo.⁹⁵⁶ Zahvaljujući pravnom subjektivitetu društva, privredno društvo putem svojih organa i tehnikom zastupanja samostalno preuzima prava i obaveze u pravnom prometu.

Kao imovinsko dejstvo privrednog društva ističe se da je ono subjekt imovinske odgovornosti za štete koje njegovi organi nanesu trećim licima i subjekt je krivične odgovornosti.⁹⁵⁷ Kao neimovinska dejstva pravnog subjektiviteta privrednog društva istaknimo da posluje pod vlastitim poslovnim imenom, ima svoje sedište koje je većinom odvojeno od prebivališta članova/osnivača, ima svoju delatnost odnosno predmet poslovanja, državnu pripadnost, matični i registarski broj u registru, poslovni račun i poslovne knjige.

Pri ostvarenju cilja članova, privredno društvo ulazi u prave odnose s trećima. Propisima kojima se uređuju pojedina privredna društva uređuje se i režim odgovornosti za te obaveze.⁹⁵⁸ Pravilo bez izuzetka u svim pravnim sistemima je da osnivači, ali i docniji članovi društva kapitala ne odgovaraju za obaveze privrednog društva. Takav režim odgovornosti člana za obaveze društva kapitala dovodi do disperzije rizika na strani člana koji osnivanjem više društava isključuje opasnost od svih posledica koje može da izazove loše poslovanje društva.⁹⁵⁹

U skladu sa tim, članovi društva s ograničenom odgovornošću ne odgovaraju za obaveze društva, ali snose rizik za poslovanje društva do visine svog uloga.⁹⁶⁰ Za preuzete obaveze prema trećim licima odgovara samo društvo i to celokupnom svojom imovinom.

⁹⁵⁶ Vasiljević, M. (1999). op.cit., str. 43.

⁹⁵⁷ Ibid

⁹⁵⁸ Barbić, J. (1999). op.cit., str. 241.

⁹⁵⁹ Ibid.

⁹⁶⁰ U poslovnoj praksi to znači da ako društvo posluje sa gubicima, član društva može izgubiti samo ono što je uložio prilikom osnivanja, ali i kasnije pri povećanju osnovnog kapitala ili tzv. dodatnim ulozima i ništa više.

Odgovornost članova vezana je za visinu ugovorenog uloga te ako ceo ugovoreni ulog nije unet u imovinu društva, članovi društva odgovaraju do iznosa neunetog uloga.

Ipak, pravni subjektivitet društva kapitala nije uvek neprobojan zid za poverioce. Taj zid je probojan ako se pravna ličnost privrednog društva koristi za zakonom nedozvoljene ciljeve u kom slučaju se ulazi na teren neograničene odgovornosti vlasnika društva za obaveze društva kapitala čime se brišu komparativne prednosti u odnosu na društva lica.⁹⁶¹ Izuzetak ograničene odgovornosti članova za obaveze društva naziva se, kako je ranije izloženo institut probijanja pravne ličnosti. Ne može se govoriti o probijanju pravne ličnosti samo kada se odstupa od načela pravne razdvojenosti i samostalnosti pravnog lica, pa se sledom toga poverioci društva za svoja potraživanja mogu naplatiti i iz imovine članova/osnivača. Proboj pravne ličnosti nisu slučajevi kada osnivači za obaveze društva odgovaraju po samom zakonu ili su se na to specijalno obavezali što je slučaj kod ortaka i ortačkog društva i komplementara u komanditnom društvu kao društvima lica. O probijanju pravne ličnosti ne može se govoriti ni u slučajevima kada se osnivači ili članovi svojom voljom obavežu da kao solidarni ili supsidijarni dužnici ispune obavezu pravnog lica.

Ustanova probijanja pravne ličnosti kao tvorevina sudske prakse još nema u svim pravnim sistemima adekvatno zakonsko uređenje. Uporedni trgovački zakoni ili zakoni o privrednim društvima, koji nisu novijeg datuma ustezali su se da pravno uobličie ovu ustanovu i prepustili sudskoj praksi. Ipak, postoje neki teorijski okviri i zakonska rešenja.⁹⁶²

Slično evropskim uređenjima instituta probijanja pravne ličnosti i srpski Zakon o privrednim društvima 2011. navodi moguće zloupotrebe činjenice da se kao član društva kapitala ne odgovara za obaveze društva.

U članu 18 ZOPD 2011. navodi se da član društva s ograničenom odgovornošću, komanditor i akcionar, kao i zakonski zastupnik tog lica ako je ono poslovno nesposobno fizičko lice, koji zloupotrebi pravilo o ograničenoj odgovornosti odgovara za obaveze društva.

Smatraće se da postoji zloupotreba ovakvog određenja neodgovornosti člana naročito ako to lice:

- 1) upotrebi društvo za postizanje cilja koji mu je inače zabranjen;
- 2) koristi imovinu društva ili njome raspolaze kao da je njegova lična imovina;
- 3) koristi društvo ili njegovu imovinu u cilju oštećenja poverilaca društva;

⁹⁶¹Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 66

⁹⁶²Vidi infra 3.5.2.

4) radi sticanja koristi za sebe ili treća lica umanju imovinu društva, iako je znalo ili moralo znati da društvo neće moći da izvršava svoje obaveze.⁹⁶³

Poverilac društva može podneti tužbu protiv lica koje zloupotrebi privilegiju neodgovaranja za obaveze društva nadležnom sudu prema sedištu društva u roku od šest meseci od dana saznanja za zloupotrebu, a najkasnije u roku od pet godina od dana zloupotrebe.

U slučaju da potraživanje poverioca nije dospelo u trenutku saznanja za zloupotrebu, rok od šest meseci počinje da teče od dana dospeća potraživanja.⁹⁶⁴

Bez obzira na zakonska određenja, sudska praksa nije bogata primerima probijanja pravne ličnosti. Izuzetak nije ni sprska sudska praksa. U presudi prvostepenog suda potvrđenog od drugostepenog suda, odlučeno je da „ako je ugovor o kratkoročnoj pozajmici zaključen sa štedionicom, pravilan je zaključak prvostepenog suda da je tužbeni zahtev protiv osnivača i direktora štedionice neosnovan posebno zbog činjenice da je nad štedionicom otvoren stečajni postupak, te tužilac ima pravo da svoja potraživanja prijavi u postupku.“⁹⁶⁵

U istom slučaju drugi sud je zauzeo drugačije stanovište: „vlasnik privatne štedionice, ako je njen jedini vlasnik i ako je svojim radnjama ili mešanjem svoje imovine sa imovinom štedionice kod drugih stvorio privid privrednog identiteta sa štedionicom, odgovara za dugove štedionice prema poveriocima neograničeno solidarno.“⁹⁶⁶

Jedna od izmena koja je propisana Zakon o privrednim društvima 2011. je utvrđivanje imperativne zakonske solidarne odgovornost članova društva "svojom imovinom" srazmerno sa svojim udelima u osnovnom kapitalu društva, kod istupanja člana društva iz društva iz opravdanih razloga po odluci suda, "ako društvo ne isplati dosuđenu naknadu". Upravo je ovakvo zakonsko rešenje naišlo na negodovanje pravne struke koja ističe kako za to nema osnova u samoj prirodi ovog društva, „potpuno je arbitreno i izraz je shvatanja o apsolutnoj svemoći zakonodavca koji ne odgovara ni samom sebi, ni logici, ni filozofiji prava.“⁹⁶⁷

Nadalje, prema rešenju ZOPD-a 2011., član društva s ograničenom odgovornošću kome je društvo izvršilo po bilo kom osnovu nedopuštena plaćanja "odgovoran je društvu za povrat tih isplata i društvo ga ne može osloboditi te obveze ", s tim što takva obaveza

⁹⁶³ isto i hrvatski ZTD u čl. 10. st. 4.; slično propisuju austrijski, švajcarski i slovenački zakoni

⁹⁶⁴ Član 18 ZOPD

⁹⁶⁵ Presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu, P. br. 4144/93, od 29. juna 1994. goidne i Presuda Okružnog suda u Beogradu, Gž. br. 11098/94, od 21. decembra 1994. godine, u: Izbor sudske prakse 5/1995, 41-42. u: Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 69.

⁹⁶⁶ Presuda Opštinskog suda u Vrnjačkoj Banji, P. br. 633/94, od 24 novembra 1994. godine, u: Izbor sudske prakse 5/1995, 41-42. u: Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 69.

⁹⁶⁷ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 12

savesnog člana društva postoji "samo ako je to neophodno za podmirenje zahteva poverilaca društva "(paušalnost ovog rešenja daje veliku diskreciju).⁹⁶⁸

4.4.2. Prestanak društva

Društvo s ograničenom odgovornošću prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata. Brisanje iz registra može se realizovati na osnovu:

1. sprovedenog postupka likvidacije ili prinudne likvidacije,
2. sprovedenog postupka stečaja,
3. statusne promene koja ima za posledicu prestanak društva.

Likvidacijom privredno društvo prestaje da postoji uz potpuno izmirenje svih dugova i ovaj postupak sprovodi se kada privredno društvo ima dovoljno sredstava da plati sve dugove.⁹⁶⁹ Likvidacija privrednog društva kao način prestanka društva, koja se sprovodi na osnovu odluke samog društva, bez intervencije suda prvi puta je predviđena u Zakonu o privrednim društvima 2004. Do donošenja Zakona o privrednim društvima 2011. godine srpska privredna legislativa nije poznavala mogućnost sudskog sprovođenja likvidacionog postupka, čime je ovaj postupak bio izuzet iz nadležnosti suda.⁹⁷⁰

Kroz sudske postupke, koji su se vodili povodom i u toku postupka likvidacije privrednog društva, sporna su bila pitanja u pogledu položaja i zaštite poverilaca društva, na koja je sudska praksa morala da odgovori, prilikom rešavanja tih predmeta. Takođe, pojedina privredna društva donosila su odluke o likvidaciji, nakon podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka, radi izbegavanja otvaranja stečaja pa je jedno od pitanja bilo da li se može pokrenuti i voditi stečajni postupak nad društvom u likvidaciji? Kako je Zakonom o privrednim društvima 2004. bila predviđena vansudska likvidacija privrednog društva, tako sudskim tumačenjem tih odredbi nije bilo smetnji za vođenje stečajnog postupka, jer je stečajni postupak sudski postupak, u kome se utvrđuje postojanje ili nepostojanje stečajnog razloga za otvaranje stečaja.⁹⁷¹

Prema Zakonu o privrednim društvima 2011. razlikuju se pokretanja likvidacije na osnovu odluke nadležnih organa pojedinih pravnih formi društava i likvidacije, koja počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljivanjem oglasa o pokretanju likvidacije.

⁹⁶⁸ Ibid, str. 1.

⁹⁶⁹ Dukić Mijatović, M., Veselinović, J. (2014). op. cit., str. 71.

⁹⁷⁰ Ibid, str. 70.

⁹⁷¹ Bilten sudske prakse privrednih sudova 3/2010., odgovor na pitanje 6 iz oblasti stečajnog postupka.

Pokretanje likvidacije ne sprečava određivanje i sprovođenje izvršenja protiv društva u likvidaciji, niti vođenje drugih postupaka koji se vode protiv i u korist društva. Takođe, pokretanje likvidacije nema uticaja na podneti predlog za pokretanje stečaja, a poverioci društva mogu podneti predlog za pokretanje stečaja i tokom trajanja likvidacije iz razloga propisanih zakonom kojim se uređuje stečaj.⁹⁷² Ovakvo pravno uređenje usklađeno je i sa članom 222. Zakona o parničnom postupku,⁹⁷³ prema kojemu više nije predviđen prekid parničnog postupka zbog nastupanja pravnih posledica likvidacije, već samo u slučaju stečaja. Za vreme likvidacije društva ne isplaćuje se učešće u dobiti.

Imenovanjem likvidacionog upravnika zastupnicima društva prestaje pravo zastupanja društva. Ako društvo ne imenuje likvidacionog upravnika u odluci o pokretanju likvidacije, svi zakonski zastupnici društva postaju likvidacioni upravnici. Društvo može imati više likvidacionih upravnika koji tada društvo zastupaju zajedno, ako odlukom o imenovanju nije nešto drugo određeno.⁹⁷⁴

Likvidacioni upravnik zastupa društvo u likvidaciji, odgovoran je za zakonitost poslovanja društva, a u svom postupanju može vršiti radnje na okončanju poslova započelih pre početka likvidacije, preduzimati radnje potrebne za sprovođenje likvidacije, kao što su prodaja imovine, isplata poverilaca i naplata potraživanja i vršiti druge poslove neophodne radi sprovođenja likvidacije društva.

Oglas o pokretanju likvidacije objavljuje se u trajanju od 90 dana a internet strani registra i sadrži poziv poveriocima da prijave potraživanja, uz upozorenje da će biti prekludirani, ako potraživanja ne prijave najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa, koji rokovi ponovo počinju da teku, ako društvo u tom periodu promeni adresu sedišta, ili adresu za prijem pošte, navedene u obaveštenju o pokretanju likvidacije. Likvidacioni upravnik je dužan da poznatim poveriocima uputi i pisano obaveštenje, najkasnije u roku od 15 dana od početka likvidacije, koje obaveštenje mora da sadrži sve što i objavljeno obaveštenje o pokretanju likvidacije.⁹⁷⁵

Društvo je dužno da sve prispele prijave potraživanja evidentira u listu prijavljenih potraživanja i da sačini listu priznatih i osporenih potraživanja. Društvo može osporiti prijavu

⁹⁷² Član 527 ZOPD

⁹⁷³ "Sl. glasnik" br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014; „Sud utvrđuje prekid postupka kad: 1) stranka umre; 2) stranka izgubi parničnu sposobnost; 3) zakonski zastupnik stranke umre ili prestane njegovo ovlašćenje za zastupanje; 4) stranka koja je pravno lice prestane da postoji, odnosno kad nadležni organ pravnosnažno odluči o zabrani rada; 5) nastupe pravne posledice otvaranja postupka stečaja; 6) usled ratnog stanja ili vanrednih događaja prestane rad u sudu; 7) je to drugim zakonom propisano.“

⁹⁷⁴ Član 529 ZOPD

⁹⁷⁵ Članovi 533 i 534 ZOPD.

potraživanja poverioca, u roku od 30 dana od dana prijema prijave potraživanja, u kom slučaju je obavezno da o tome u istom roku obavesti poverioca uz obrazloženje osporavanja potraživanja. Društvo ne može osporavati potraživanja poveriocima čija su potraživanja utvrđena izvršnom ispravom. Poverilac čije je potraživanje osporeno ima rok od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja da pokrene postupak pred nadležnim sudom i u istom roku o tome pisanim putem obavesti društvo. Ukoliko propusti taj rok, to potraživanje smatra se prekludiranim. Ako je poverilac do trenutka prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja već pokrenuo postupak protiv društva o tom potraživanju pred nadležnim sudom, poverilac nije dužan da pokrene novi postupak po prijemu obaveštenja o osporavanju potraživanja. Potraživanja nastala nakon pokretanja likvidacije ne prijavljuju se i moraju se namiriti do okončanja likvidacije.⁹⁷⁶

Zakonom o privrednim društvima propisan je rok od 30 dana od dana početka likvidacije u kojem likvidacioni upravnik mora da sastavi početni likvidacioni bilans. Uz likvidacioni bilans, dužan je da sastavi i početni likvidacioni izveštaj koji sadrži listu prijavljenih potraživanja, listu priznatih potraživanja, listu osporenih potraživanja sa obrazloženjem osporavanja, podatak da li je imovina društva dovoljna za namirenje svih obaveza društva, uključujući i osporena potraživanja, neophodne radnje za sprovođenje likvidacije, vreme predviđeno za završetak likvidacije i druge činjenice važne za sprovođenje likvidacije. Početni likvidacioni izveštaj mora biti sastavljen u roku najranije 90, a najkasnije 120 dana od dana početka likvidacije.⁹⁷⁷ Likvidacioni upravnik u toku likvidacije podnosi skupštini društva na usvajanje godišnje likvidacione izveštaje o svojim radnjama, a ako likvidacija nije završena podnosi obrazloženje razloga zbog kojih se likvidacija nastavlja.

Članom 538. je predviđena mogućnost obustave likvidacije, ali samo u slučaju namirenja svih poverilaca, i ako nije otkazan ugovor o radu bilo kom zaposlenom, niti se otpočelo sa isplatama članovima društva. U tom slučaju potraživanja poverilaca, koji nisu prijavili potraživanja u roku ili pokrenuli blagovremeno postupke za osporena potraživanja, neće se smatrati prekludiranim. Likvidacioni ostatak društva predstavlja imovinu društva, koja preostane nakon izmirenja svih obaveza društva i koji se raspodeljuje članovima društva u skladu sa odlukom o raspodeli likvidacionog ostatka.

Likvidacija se okončava donošenjem odluke o okončanju likvidacije, a ako nadležni organ društva ne donese tu odluku u roku od 60 dana od dana podnošenja na usvajanje, istu

⁹⁷⁶ Član 535 ZOPD

⁹⁷⁷ Član 536 ZOPD

može zameniti pisana izjava likvidacionog upravnika o neusvajanju. Po okončanju likvidacije društvo se briše iz registra. Ako je nakon brisanja potrebno preduzeti određene radnje u pogledu imovine društva prestalog likvidacijom, ili druge radnje koje je trebalo preduzeti tokom likvidacije, zainteresovano lice može tražiti da sud u vanparničnom postupku odredi likvidacionog upravnika sa ovlašćenjem za preduzimanje tih radnji.⁹⁷⁸

Zakon je u članu 544 propisao i odgovornost likvidacionog upravnika za štetu koju pričinu u vršenju svojih dužnosti članovima društva i poveriocima, kao i odgovornost članova društva po okončanju likvidacije za obaveze društva, koja potraživanja zastarevaju u roku od tri godine od dana brisanja društva iz registra.

Prinudna likvidacija se pokreće ako: se osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću, odnosno akcionarskog društva smanji ispod minimalnog iznosa propisanog ovim zakonom, a ova društva istovremeno ne povećaju osnovni kapital najmanje do minimalnog iznosa propisanog zakonom kojim se uređuju privredna društva, ili u istom roku ova društva ne promene pravnu formu u pravnu formu čije uslove ispunjavaju sukladno zakonom, ili u istom roku ta društva ne donesu odluku o likvidaciji i takvu promjenu u istom roku registruju sukladno zakonu kojim se uređuje registracija (s druge strane, na drugom mestu, zakon za ove potrebe, što može otkloniti prisilnu likvidaciju, ostavlja rok od šest meseci za povećanje temeljnog kapitala do minimalnog propisanog zakonom).⁹⁷⁹

Društvo s ograničenom odgovornošću može prestati i u slučaju postojanja posebnih osnova, karakterističnih za prestanak društva lica, s obzirom na hibridnost svoje prirode pri čemu ipak više zadržava karakteristike društva kapitala.⁹⁸⁰ Smrt, stečaj ili likvidacija pravnog lica člana društva, gubitak poslovne sposobnosti, istupanje ili isključenje člana iz društva mogu voditi prestanku ovog društva samo ako je tako utvrđeno konstitutivnim aktima. Ako to nije slučaj, društvo i u ovim slučajevima nastavlja sa radom.⁹⁸¹

Društvo može prestati i kao posledica prava manjinskih članova. Pravo manjinskih članova društva s ograničenom odgovornošću⁹⁸² na pokretanje postupka prestanka ovog društva izuzetno je pravo koje se primenjuje samo kao krajnje sredstvo, ako ne postoje druga

⁹⁷⁸ Član 543 ZOPD

⁹⁷⁹ Dukić Mijatović, M. (2010) *Stečajno pravo*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija Novi Sad, str. 12.; Vasiljević, M. (2012). *Kritički pogled..* op.cit., str. 12.; Dukić Mijatović, M., Veselinović, J. (2014). op.cit., str. 71.

⁹⁸⁰ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 234.

⁹⁸¹ Ibid

⁹⁸² kapital cenzus od najmanje 20% udela u osnovnom kapitalu društva

pravna sredstva za zaštitu prava manjinskih članova, a za njih važe pravila koja se odnose na prestanak akcionarskog društva po zahtevu manjinskih akcionara.

Zakon o privrednim društvima navodi i da privredno društvo može da prestane postojati sprovođenjem stečajnog postupka. Stečajni postupak sprovodi se nad privrednim društvom koje je nesposobne za plaćanje svojih dospelih novčanih obaveza. Primena odredbi Zakona o stečaju⁹⁸³ odnosi se na insolventna privredna društva.

U uslovima tržišne privrede, stečaj ima potpuno drugačiju formu i značenje u odnosu na administrativne privrede, kontrolisane od strane države. Stečaj u vidu bankrotstva privrednog subjekta u uslovima tržišnog privređivanja uklanja iz pravnog prometa insolventne privredne subjekte, koji bi svojim daljnim poslovanjem ugrožavali svoje poslovne partnere. Time se omogućava da se prekine poslovna stagnacija, koja bi mogla da potraje sve do trenutka dok ne propadnu svi resursi privrednog subjekta, tako što bi potencijalni investitor nastavio proizvodnju rasterećenu dugovima i doprineo okončanju društvene svojine.⁹⁸⁴

Stečajni postupak omogućava zajedničko i srazmerno namirenje poverilaca, nudi poslednju šansu za revitalizaciju insolventnom privrednom subjektu putem reorganizacije i pruža ekonomsku zaštitu društvenih razmera, posmatrano makro ekonomski, jer se iz privrednog života uklanja privredni subjekt, koji nije u stanju da ispunjava svoje obaveze.⁹⁸⁵

U odnosu na likvidaciju privrednog društva, vidljiva je razlika položaja poverilaca u pokretanju stečajnog postupka. Poverioci sami odlučuju da li će podneti predlog za pokretanje stečajnog postupka ili neće.⁹⁸⁶

Zakonom o stečaju su jasno precizirane materijalnopravne i formalno pravne pretpostavke za sprovođenje stečajnog postupka. Kada su u pitanju privredna društva pa tako i društvo s ograničenom odgovornošću materijalnopravne pretpostavke za pokretanje i sprovođenje stečajnog postupka su trajnija nesposobnost za plaćanje (insolventnost) ili da se radi od drugim slučajevima predviđenim zakonom, kao i postojanje prethodne saglasnosti nadležnog organa kad je to zakonom predviđeno.⁹⁸⁷

⁹⁸³ „Službeni glasnik RS“, br. 104/09, 99/11 – dr. zakon i 71/12 – odluka US

⁹⁸⁴ Dukić Mijatović, M. (2011). Predlog plana reorganizacije u svetlu zakonskih procedura stečajnih zakona u regionu, *Pravo i privreda*, br. 4-6, str. 360-372.

⁹⁸⁵ Dukić Mijatović, M. (2011). Uticaj nemačkog stečajnog prava na razvoj stečajnog zakonodavstva u Srbiji, Uvod u pravo Nemačke, *Tematski zbornik radova izdavača Institut za uporedno pravo Beograd*, str. 507-524.

⁹⁸⁶ Dukić Mijatović, M., Veselinović, J. (2014). op.cit. str. 73.

⁹⁸⁷ Dukić Mijatović, M., Mirković, P. (2011). Pregled zakonskih procedura stečajnih zakona u regionu u postupku ostvarivanja prava izlučnih i razlučnih poverilaca, *Zbornik radova VIII tradicionalnog naučnog skupa Pravnički dani Univerziteta Privredna akademija Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Novi Sad*, str. 95-123.

Od otvaranja stečajnog postupka do njegovog okončanja, stečajni dužnik zadržava svoj pravni subjektivitet i zastupa ga stečajni upravnik.

Formalne pretpostavke za pokretanje stečajnog postupka su kumulativno postojanje inicijative ovlašćenog predlagača i njegov predlog.⁹⁸⁸

Stečajni poverilac je lice koje na dan pokretanja stečajnog postupka ima neobezbeđeno potraživanje prema stečajnom dužniku, te se razlikuju stečajni poverioci, izlučni poverionci, različni poverionci i poverioci stečajne mase, svrstani u isplatne redove. Stečajni poverioci nižeg isplatnog reda mogu se namiriti tek pošto se namire stečani poverioci višeg isplatnog reda dok se stečajni poverioci istog isplatnog reda namiruju srazmerno visini njihovog potraživanja.⁹⁸⁹

Stečajni postupak omogućava zajedničko i srazmerno namirenje poverilaca, nudi šansu za nastavak delatnosti stečajnom dužniku putem unapred pripremljenog plana reorganizacije ili reorganizacije u osnovnom obliku, što je drugi cilj stečajnog postupka i pruža ekonomsku zaštitu društvenih razmera, što je treći cilj stečajnog postupka, jer se brisanjem stečajnog dužnika iz Registra Agencije za privredne registre, deluje preventivno i onemogućava poslovni promet privrednog subjekta sa poslovnim teškoćama sa vitalnim privrednim subjektima.⁹⁹⁰

Kao jedan od načina prestanka društva s ograničenom odgovornošću su i statusne promene, odnosno transformacija društva. Odlukom organa upravljanja društvo s ograničenom odgovornošću može promeniti svoju pravnu formu, odnosno transformisati se u neko drugo društvo i to bez prethodnog postupka likvidacije. Promenom pravne forme društvo prelazi iz jedne pravne forme u drugu pravnu formu i to ne utiče na pravni subjektivitet tog društva. Registracija promene pravne forme društva vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, a ako društvo s ograničenom odgovornošću menja pravnu formu u akcionarsko društvo prethodno vrši registraciju akcija u Centralnom registru u skladu sa Zakonom o privrednim društvima.⁹⁹¹

⁹⁸⁸ Stanković, G., Dukić Mijatović, M. (2013). Principi efikasnosti u građanskom sudskom postupku i vladavina prava, *Zbornik radova naučnog skupa Vladavina prava i pravna država u regionu*, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, str. 323-339.

⁹⁸⁹ Dukić Mijatović, M., Čolović, V., Emir Suduka (2013). Međunarodni stečaj u pravu Republike Srbije i Federacije BiH, *Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa Pravnički dani Univerziteta Privredna akademija Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Novi Sad*, str. 59-74.

⁹⁹⁰ Dukić Mijatović, M., Mijatović, M. (2011), Pravni položaj različitih poverilaca u stečaju, *Pravni život*, br. 11. str. 205-221.

⁹⁹¹ Član 482 ZOPD

Promenom pravne forme društva udeli članova u društvu s ograničenom odgovornošću pretvaraju se u akcije.

Statusnom promenom se društvo prenosilac reorganizuje tako što na drugo društvo (koje je društvo sticalac) prenosi imovinu i obaveze, dok njegovi članovi u tom društvu stižu udele, odnosno akcije.⁹⁹²

4.4.3. Harmonizacija s pravom Evropske unije

Pristupanje Evropskoj uniji je složen proces koji se paralelno odvija na nekoliko međusobno zavisnih nivoa. Deo pristupnog procesa na koji država koja pregovara može najlakše i najviše da utiče su događaji na nacionalnom nivou u obliku unutrašnjih zakonodavnih reformi u znatnoj meri doprinose brzini pregovaračkog procesa. Nasuprot tome međunarodni kontekst pristupanja države Evropskoj uniji zavisi od mnogih činilaca, koje sama država kandidat ne može u potpunosti da menja.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)⁹⁹³, osnov je saradnje Srbije sa Evropskom unijom do trenutka članstva, a obaveze preuzete ovim sporazumom predstavljaju ključnu referencu za razumevanje pregovora o pristupanju EU, ali i za ispunjavanje uslova za članstvo u EU. Nakon ocene da Srbija uspešno ispunjava svoje obaveze koje proističu iz SSP i Prelaznog sporazuma, na samitu Evropskog saveta 28. juna 2013. godine doneta je odluka o otvaranju pregovora o članstvu Srbije u Evropskoj uniji.

Harmonizacija propisa Srbije sa pravom Evropske unije jednostrana je obaveza koju je Srbija preuzela radi pristupanja Evropskoj uniji. Ovaj proces harmonizacije koji se odvija između država članica Evropske unije, kako putem pravnih instrumenata Evropske unije tako i putem ukidanja prepreka predstavlja ugovornu obavezu država članica koja proizlazi iz

⁹⁹² Član 483 ZOPD

⁹⁹³ 19. januara 2011. Evropski parlament ratifikovao je u Strazburu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Srbije.

Osnivačkih ugovora.⁹⁹⁴ Dosadašnji stepen harmonizacije sa komunitarnim pravom uveliko olakšava daljnji razvoj pravne regulative u oblasti kompanijskog prava.

Proces stabilizacije i pridruživanja obuhvata i postojanje efikasne tržišne privrede, sposobnost domaćih preduzeća da izdrže konkurenciju prisutnu na zajedničkom tržištu EU; prihvatanje pravnih tekovina EU i sposobnost preuzimanja obaveza koje proizlaze iz članstva, uključujući sprovođenje ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije i neophodnost postojanja adekvatnih administrativnih struktura za doslednu primenu pravnih tekovina EU.

Poglavlje koje se tiče privrednih društava u Sporuzamu o stabilizaciji i pridruživanju je Poglavlje 6. U okviru ovog poglavlja razmatraju se pitanja u vezi sa osnivanjem i obavljanjem delatnosti privrednih društava u državama članicama EU, pri čemu su uređena pravila o osnivanju, registraciji, obavljanju delatnosti, domaćem i prekograničnom spajanju i podeli privrednih društava. Ovim poglavljem obuhvaćena su i pitanja računovodstva i revizije, što uključuje pravila o uspostavljanju sistema provere kvaliteta rada revizorske struke, efikasnog sistema javnog nadzora, kao i sistema objavljivanja godišnjih finansijskih izveštaja. Pravne tekovine EU u oblasti prava privrednih društava uređuju pitanja u vezi sa obaveznom objavljivanjem dokumenata i podataka od strane privrednih društava; osnivanjem, spajanjem i podelom javnih društava s ograničenom odgovornošću; prekograničnim spajanjem društava s ograničenom odgovornošću; obavezom obelodanjivanja podataka koji se odnose na ogranke osnovane u državi članici od strane nekih vrsta društava; jednočlanim privatnim društvima s ograničenom odgovornošću; ponudama za preuzimanje; ostvarivanjem nekih prava akcionara u društvima koja su kotirana na berzi i Statutom Evropske kompanije.⁹⁹⁵

Zakonska regulativa privrednih društava koja prati moderna i dinamična kretanja sigurno je jedan od važnih elemenata za ostvarenje ovih zahteva.

Republika Srbija započela je široku zakonodavnu aktivnost u vidu aproksimacije, harmonizacije prvenstveno privrednog prava sa pravom Evropske unije 2004. godine donošenjem brojnih sistemskih zakona, a ona traje i danas.⁹⁹⁶

Taj je proces intenziviran 2011. kada je donet veliki broj sistemskih zakona harmonizovan sa pravom Evropske unije, ali i najnovijim tendencijama u poredbenom pravu⁹⁹⁷ međutim

⁹⁹⁴ Knežević-Bojović, A. (2011). *Harmonizacija kompanijskog prava sa pravom Evropske unije i pravila o slobodi osnivanja privrednih društava u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju*, Strani pravni život, 1-2011, 129.- 142., str. 129.

⁹⁹⁵ <http://kurs-pregovori.seio.gov.rs/?page=12> (15.01.2015.)

⁹⁹⁶ Dukić Mijatović Marijana (2011). *Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije, PRAVO – teorija i praksa (1-3)*, str. 15-22.; Carić S. et al., op. cit. bilj. 8. str. 9.

napuštanje starog i izgradnja novog zahteva privredu organizovanu prema pravilima tržišnog poslovanja zasnovanog na klasičnom svojinskopravnom sistemu, koji polazi od „svetinje“ prava privatne svojine.⁹⁹⁸

Pored Zakona o privrednim društvima, pitanja koja su regulisana evropskim direktivama iz oblasti kompanijskog prava u srpskom pravu uređena su tzv. izvršnim propisima. To su Zakon o računovodstvu i reviziji,⁹⁹⁹ Zakon o preuzimanju akcionarskih društava,¹⁰⁰⁰ Zakon o tržištu kapitala¹⁰⁰¹ i Zakon o registraciji privrednih subjekata.¹⁰⁰²

Zakon o privrednim društvima 2011., stavio je izvan pravne snage prethodni zakon (2004) istovetnog naziva i predmeta regulisanja. Tokom 2012. godine izvršeno je usklađivanje privrednih društava u skladu sa odredbama novog Zakona o privrednim društvima i to: do 30. aprila za društva s ograničenom odgovornošću i do 15. jula za akcionarska društva.¹⁰⁰³ Poslednji Zakon o privrednim društvima je doneo više novina u skladu sa direktivama kompanijskog prava EU, kao što je ukidanje obaveze uplate novčanog uloga prilikom osnivanja, što je dodatno olakšalo postupak osnivanja društava.¹⁰⁰⁴

Jedan od primera harmonizacije je povećana transparentnost društva s ograničenom odgovornošću prema Zakonu o privrednim društvima 2011. čijim je odredbama prihvaćen i proširen koncept Prve direktive EU o transparentnosti poslovanja društava kapitala. Tako svako društvo s ograničenom odgovornošću mora držati i čuvati propisano vreme osnivački akt i sve njegove izmene ako ih bude, rešenje o registraciji, opšte akte društva, zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine, akt o osnivanju ogranka i predstavništva, dokumenta koja dokazuju svojinska i druga prava na imovinu, zapisnike sa sednica nadzornog odbora, izveštaje direktora i nadzornog odbora, evidenciju o adresama direktora i članova nadzornog odbora, evidenciju o adresama članova društva, ugovore koje su direktori, članovi nadzornog odbora i članovi društva ili sa njima povezana lica zaključili sa direktorom.¹⁰⁰⁵

⁹⁹⁷ Zakon o privrednim društvima iz 2011, Zakon o tržištu kapitala iz 2011, Zakon o sporazumnom finansijskom restrukturiranju privrednih društava iz 2011. i dr.

⁹⁹⁸ Carić S. et. al., op. cit. bilj. 8. str. 9.

⁹⁹⁹ „Sl. glasnik RS“ br. 46/06 i 111/09, 99/2011 – dr. zakon i 62/2013 – dr. zakon

¹⁰⁰⁰ „Sl. glasnik RS“ br. 46/06 i 107/09 i 99/2011

¹⁰⁰¹ „Sl. glasnik RS“ br. 31/2011

¹⁰⁰² „Sl. glasnik RS“ br. 55/04, 61/05 i 111/09 – dr. zakoni

¹⁰⁰³ Kratko napomenimo da je danom početka primene novog Zakona o privrednim društvima prestala primena odredaba Zakona o privatnim preduzetnicima, izuzev onih koje su se odnosile na ortačke radnje, a koje su prestale da važe 01.01.2013. godine. Prema odredbama Zakona o privrednim društvima, od 1. oktobra 2012. godine, privredni subjekti više nemaju obavezu uplaćivanja takse za dobijanje jedinstvenog matičnog broja, koja je iznosila oko 11 evra.

¹⁰⁰⁴ http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf (

¹⁰⁰⁵ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 218.

Navedena dokumenta i akti se čuvaju u sedištu društva s ograničenom odgovornošću ili u nekom drugom mestu poznatom i dostupnom svim članovima.

Prema Nacionalnom programu za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije u periodu od 2014-2016 se u okviru Agencije za privredne registre planira dalje unapređenje postupka registracije, uspostavljanje novih registara (Registar ustanova, Registar diskvalifikovanih lica, Registar poljoprivrednih ugovora o finansiranju), kao i poboljšanje tehničkih uslova za unapređenje elektronskih servisa, što će, zajedno sa postojećom pravnom regulativom u ovoj oblasti, doprineti daljem otklanjanju prepreka prilikom otpočinjanja poslovanja i uspostavljanju povoljnijeg poslovnog okruženja.

Dalje se navodi da se u navedenom periodu očekuje i da postupak elektronske registracije postane operativan, a što je sada uslovljeno potpunim sprovođenjem postupka sertifikovanja elektronskog potpisa, koji je kod malog broja privrednih subjekata izvršen, zatim od uspostavljanja sistema koji će omogućiti naplatu naknade za elektronsku registraciju, s obzirom da Agencija nije budžetski korisnik, već ostvaruje prihode naplatom naknade za usluge koje pruža u postupku registracije, kao i od propisa kojima će biti regulisano arhiviranje elektronskih dokumenata.

Trenutno je Zakonom o postupku registracije u Agenciji za privredne registre propisana mogućnost podnošenja elektronske prijave putem korisničke aplikacije za prijem elektronskih dokumenata i dokaza o uplati naknade, koji nisu još u funkciji, a upravo iz navedenih razloga. Regulisanjem napred navedenih pitanja od strane nadležnih organa biće moguće sprovođenje postupka elektronske registracije, što se očekuje u periodu od 2014-2016. godine.¹⁰⁰⁶

Učesnici radne grupe na izradi zakona ističu kako nije sporna potreba da se raniji zakoni menjaju u skladu sa razvojem odgovarajuće uporedne regulative, kako nacionalne, tako i integracione (pre svega se misli na regulativu EU).¹⁰⁰⁷ Međutim, zamera se da je „Zakon je ostao okovan u regulativi samo četiri osnovne vrste privrednih društava (ortačko društvo, komanditno društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo), iako je već sada bilo vreme da se i ove forme „razude“ (na primer, ortačko društvo s ograničenom odgovornošću, kompanije s neograničenom odgovornošću, kompanije s ograničenom odgovornošću pokrivenom garancijom, tajno društvo, ortačka društva slobodnih

¹⁰⁰⁶ http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/mpi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf
str. 167., 168. (13.02.2015.)

¹⁰⁰⁷ Vasiljević, M. (2012). op.cit., str. 12.

profesija, „pojednostavljena“ akcionarska društva i slično)¹⁰⁰⁸. Ova primedba se ističe u kontekstu da je jedan od osnovnih postulata savremene ekonomije na planu formi organizovanja privrednih subjekata sloboda izbora između više formi.

U skladu sa tim, sloboda izbora bila bi zastupljenija i kao princip i kao praksa kada bi izbor formi osnovnog privrednog subjekta bio limitiran na bar desetak, a ne samo na četiri forme. Takođe, ograničenost postojećih pravnih formi u kompanijskom pravu zahtevaće ili nove izmene i dopune Zakona o privrednim društvima ili donošenje novih zakona koji će ih uvrstiti u nacionalno zakonodavstvo. Ovo posebno zbog nadnacionalnih formi privrednih društava kao što su Evropsko društvo i Evropsko privredno interesno udruženje kao i predloženi Societas Unius Personae.

Za kompanijsko su pravo Evropske unije uredbe i direktive osnov pravnog uređenja. Uredbe nisu predmet harmonizacije i zbog svog direktnog dejstva postaju deo nacionalnog pravnog sistema u trenutku pristupanja. Uredbe iz oblasti kompanijskog prava uvode nove privredne forme koji su tesno povezane s unutrašnjim tržištem pa je za očekivati da će se usklađivanje s ključnim odredbama direktiva iz ove oblasti uskladiti simultano sa prijemom u Evropsku uniju.

Izgledno je da će uvođenje Evropske kompanije i Evropskog ekonomskog interesnog udruženja, kao novih formi privrednih društava u Republici Srbiji s danom njenog prijema u EU, omogućiti privrednim subjektima korišćenje prednosti koje te dve nove nadnacionalne forme društava omogućuju pri prekograničnom ekonomskom delovanju. Jednostavnost prenosa sedišta društava u Evropskoj uniji stvorila je legislativnu kompeticiju u oblasti kompanijskog prava država članica pa Republika Srbija treba biti spremna na izazove.

Osim Zakona o preuzimanju akcionarskih društava, Zakona o izmenama i dopunama Zakona o registraciji privrednih subjekata, Zakona o računovodstvu i reviziji, Nacionalnim planom za integraciju Republike Srbije u Evropsku uniju tokom 2010. godine donet je i Pravilnik o sadržini i načinu vođenja registara.¹⁰⁰⁹

U oblasti prava privrednih društava tokom 2014. ostvaren je napredak. Započelo je sprovođenje novog Zakona o računovodstvu i novog Zakona o reviziji. Proces elektronske

¹⁰⁰⁸ Ibid

¹⁰⁰⁹ Knežević-Bojović, A. (2011). *Harmonizacija kompanijskog prava sa pravom Evropske unije i pravila o slobodi osnivanja privrednih društava u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju*, Strani pravni život, 1-2011, 129.- 142., str. 135.

registracije privrednih društava treba da počne da funkcioniše što pre kako bi se poboljšalo poslovno okruženje. Treba obezbediti da organ za javni nadzor nad obavljanjem revizije bude nezavisan. Uopšteno posmatrano, Srbija je ostvarila dobar napredak u ovoj oblasti.¹⁰¹⁰

Posledica potpunog usklađenja Zakona o privrednim društvima s pravnom tekovinom Evropske unije osim njegove primene onako kako se ona primenjuje u Evropskoj uniji za posledicu ima drugačijem pristupu tumačenja prava. Tu će trebati uvažiti i teleološki i gramatički metod tumačenja.

Za primenu prava više neće biti dovoljno samo poznavanje nacionalnog prava, nego i nadnacionalnih izvora, posebno odluka Evropskog suda pravde koji je nadležan za tumačenje izvora evropskog prava što je posebno vidljivo kod ostvarenja slobode poslovnog nastanjanja. Nakon što Republika Srbija postane punopravna članica Unije, kad se pred nacionalnim sudom pojavi sumnja kako tumačiti pravo Evropske unije, sud će morati prvo zatražiti da o tome odluči Evropski sud pravde, što za posledicu može imati i da se ne primenjuje neki nacionalni propis ako on nije u skladu s pravom Evropske unije.¹⁰¹¹ To će konačno značiti da će se primenjivati pravni presedani s prostora Evropske unije.

Do punopravnog članstva Republika Srbija nema obavezu da se obraća Evropskom sudu pravde za određene sumnje oko pojedinih pitanja i oblasti primene pravnih rešenja evropske pravne tekovine koje je zauzeo Evropski sud. I u toj se oblasti očekuje prilagođavanje pravnoj tekovini. S obzirom na obaveze preuzete Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj uniji, takvo ponašanje bilo bi u skladu ispunjavanja tih obaveza. Novi i često različiti pristupi kako pravne teorije, još više pravne prakse trebaju pratiti dinamiku donošenja propisa, i ne bi trebalo čekati formalni trenutak sticanja punopravnog članstva.

Na osnovu hronološkog razvoja pravnog uređenja društva s ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji kroz noviju istoriju, vidljiv je njegov razvoj u skladu sa evropskim standardima. Već samim uvođenjem ove pravne forme privrednog društva u srpsko zakonodavstvo, privrednicima je omogućeno lakše pokretanje privredne delatnosti kroz fleksibilno pravno uređenje društva s ograničenom odgovornošću i uz relativno nizak

¹⁰¹⁰Radni dokument Komisije; Republika Srbija 2014; Izveštaj o napretku koji prati Saopštenje Komisije upućeno Evropskom Parlamentu, Savetu, Evropskom Ekonomskom i Socijalnom komitetu i Komitetu regiona - Strategija proširenja i ključni izazovi za period 2014-2015., str. 43.; dostupno na: http://www.naled-serbia.org/upload/CKEditor/Izvestaj_o_napretku_2014_Srpski.pdf (03.03.2015.)

¹⁰¹¹ isto i u Barbić, J. (2013). op.cit., str. 32, 33.

osnivački kapital. Ovo je posebno važno za male i srednje preduzetnike koji su i u Republici Srbiji, ali i u evropskim pa i širim razmerima pokretač privrede.

Kasnijim izmenama Zakona o preduzećima iz 1996., ali i Zakonom o privrednim društvima iz 2004. i 2011. godine koja su uređivala društvo s ograničenom odgovornošću, srpski zakonodavac pratio je moderna dešavanja na svom, ali i evropskom privrednom tržištu. Jednako tako, svaka novina koja je uvrštena u zakone koji uređuju srpsko kompanijsko pravo pratile su evropske standarde pravnog uređenja ove pravne oblasti.

To je pre svega vidljivo kroz uređenje osnivačkog kapitala društva s ograničenom odgovornošću, osnivačke akte potrebne za njegovo osnivanje, organe koji vode i upravljaju društvom pa i brisanje ograničenja maksimalnog broja članova društva s ograničenom odgovornošću.

Iz svega navedenoga može se zaključiti kako se Republika Srbija i pre ulaska u Evropsku uniju priključila regulatornom takmičenju i svoj pravni sistem pravovremeno pripremila kako za evropsku teoriju, tako i za praksu Evropskog suda.

ZAKLJUČAK

Evropska integracija, kojoj teži i Republika Srbija, počiva na ideji stvaranja unutrašnjeg tržišta, čiji je proces prerastao svoje primarno ekonomsko značenje. Od samih početaka stvaranja i organizovanja evropskih zemalja, Evropska unija je bila zamišljena i trebala je da se ostvari kroz niz evropskih demokratskih institucija koje su nadležne za donošenje odluka u oblastima gde su zajednička delovanja efikasnija od delovanja pojedine zemlje članice. Tu se podrazumeva zajedničko unutrašnje tržište, monetarni sistem, zaštita sredine, spoljna politika i drugo, što je danas velikim delom i postignuto.

Uzme li se u obzir da materija kompanijskog prava nije statična kategorija, postoji potreba za kontinuiranim približavanjem i harmonizacijom nacionanih prava sa ciljem ostvarivanja tržišnih sloboda, posebno slobode poslovnog nastanjivanja, kao i kretanja kapitala na unutrašnjem tržištu Evropske unije.

Korišćenjem različitih metoda u ovoj doktorskoj disertaciji istraženo je pravno uređenje društva s ograničenom odgovornošću kao pravne forme društva kapitala u

nacionalnim zakonodavstvima Evropske unije i njegovom mogućem nadnacionalnom nivou s upućivanjem na moguć daljnji razvoj i perspektive. Osnov za istraživanje proizlazi iz činjenice da od ukupnog broja malih i srednjih preduzetnika registrovanih u Evropskoj uniji njih otprilike 12 miliona čine upravo društva s ograničenom odgovornošću.

Skoro polovina tih 12 miliona su društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom što je bio jedan od osnovnih razloga zašto se i poslednji predlog Evropske komisije za harmonizovana pravila u svim nacionalnim zakonodavstvima država članica odnosi upravo na društvo s ograničenom odgovornošću s jednim članom. Republika Srbija na svom putu prema evropskim integracijama prolazi faze prilagođavanja svog zakonodavnog sistema pravnoj tekovini Evropske unije. Tu su fazu prošle sve države koje su poslednjih godina postale države članice Evropske unije. Iz tog razloga u oblasti pravne regulative društva s ograničenom odgovornošću važno je pratiti koncept koji najviše odgovara konkretnim potrebama privrede uz uvažavanje postojećih uspešnih rešenja propisanim u uporednim pravnim sistemima. To nikako ne znači da rešenja iz drugih sistema treba doslovno prihvatati, već uz kritički osvrt njihovih prednosti i nedostataka u nacionalni zakonodavni sistem ove oblasti uvrstiti rešenja koja su se u praksi pokazala kao najbolja.

Evropska unija poslednjih godina veliki naglasak stavlja na mala i srednja privredna preduzeća kao glavne pokretače privrede država članica, ali i evropske privrede u njenom unutrašnjem tržištu uopšte. Kako je iz sprovedenog istraživanja vidljivo, upravo je društvo s ograničenom odgovornošću najčešće birana pravna forma za obavljanje privredne delatnosti.

Društvo s ograničenom odgovornošću (*nem. Gesellschaft mit beschränkter Haftung – GmbH, eng. Private Limited*) kao pravna forma privrednog društva nastalo je u nemačkom pravnom sistemu. Za razliku od ostalih društava koja su nastajala kroz dugi niz godina razvijajući se prema potrebama poslovne prakse, društvo s ograničenom odgovornošću rezultat je direktne nemačke zakonodavne intervencije. Tome su prethodile potrebe privrednika koji su želeli započeti nekakav preduzetnički poduhvat, ali im već postojeće pravne forme nisu odgovarale iz više razloga, bilo da se radilo o nedostatku tada propisanog osnivačkog kapitala za akcionarsko društvo ili o kriterijumima odgovornosti kod društava lica.

Jedino društvo u kojemu je odgovornost članova za obaveze društva bila odvojena od društva pravnog lica do tada je bilo akcionarsko društvo. Međutim, za razliku od anglo – saksonskog pravnog sistema, nemačko akcionarsko društvo nije bilo namenjeno malim preduzetnicima. Ocenjeno kao dosta kruto i složeno, akcionarsko društvo više nije bilo

povoljno za poslovne poduhvate preduzetnicima s manjim kapitalom i manjim brojem članova društva. Konačno rešenje pronađeno je u društvu s ograničenom odgovornošću regulisanom Zakonom o društvima s ograničenom odgovornošću (*nem. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung – GmbHG*, §5) koji je stupio na snagu u maju 1892. godine. Nakon nekoliko pokušaja izmena Zakona o društvima s ograničenom odgovornošću, tek je u julu 1980. učinjena tzv. mala refoma koja je zahvatila manje delove Zakona, a stupila je na snagu 1. januara 1981. godine.

Od tada pa sve do 2008. godine nemački je zakonodavac regulativu društava s ograničenom odgovornošću tek prilagođavao direktivama Evropske unije sa svrhom harmonizacije kompanijskog prava unutar njenih granica. Za nečim više zapravo nije ni bilo potrebe, jer se po broju osnovanih društava s ograničenom odgovornošću (ne samo u Nemačkoj, već i u ostalim državama) od njegovog nastanka do danas, društvo s ograničenom odgovornošću pokazalo kao najveći nemački izvozni pravni proizvod. Tome u prilog su svakako išle dobro razrađene pravne karakteristike i regulativa. Sledom toga ne sme da se zanemari važnost društva s ograničenom odgovornošću na nemačku privredu, na privredu država koje su ga uvele u svoja zakonodavstva, ali i istorijski uticaj na kompanijsko pravo u celom svetu.

Vidljivo je iz statističkih pokazatelja kako se zbog svojih obeležja, društvo s ograničenom odgovornošću najčešće koristi za pokretanje malih i srednjih privrednih preduzeća. Ono što ga čini najčešće biranom pravnom formom društva je njegova pravna elastičnost koja omogućuje ostvarivanje različitih ciljeva. Tako se društvo s ograničenom odgovornošću pokazalo kao dobar model za inostrana ulaganja, upravljanje investicionim fondovima, ostvarenje zadrugarstva, poslovnih ciljeva slobodnih zanimanja i slično.

Kako je vidljivo iz istorijskog prikaza, i ostale su zemlje ubrzo uočile prednosti ove pravne forme i uvrstile društvo s ograničenom odgovornošću u svoje zakonodavstvo.

U nemačkoj poslovnoj praksi se čak razvila i posebna forma komanditnog društva tzv. *GmbH & Co. KG*, u kojem je društvo s ograničenom odgovornošću komplementar društva. Slična forma društva nazvana *Limited & Co. KG* razvio se i u Engleskoj kao kombinacija engleskog društva s ograničenom odgovornošću i nemačkog komanditnog društva. Ovakva društva nazvana „društva hibridi“ nastali kombinacijom već postojećih pravnih formi takođe se u pravnoj literaturi navode kao moguć rezultat neaktivnog horizontalnog regulatornog takmičenja među državama.

Uporedna analiza pokazala je da sva nacionalna zakonodavstva gotovo identično definišu društvo s ograničenom odgovornošću, razvrstavaju ga u istu klasu prema osnovnoj podeli i obeležavaju ga identične karakteristike. Tu se pre svega misli na pravnu ličnost koja se stiče upisom u odgovarajući registar, osnivački kapital potreban za njegovo osnivanje, odgovornost za obaveze društva, prava i obaveze članova kao i prestanak statusa članstva. Ono gde su uočljive minimalne razlike pre svega je u oblasti organizacije upravljanja i poslovođenja samim društvom.

Republika Srbija je donošenjem Zakona o privrednim društvima 2011. godine prilagodila svoje odredbe o organizaciji samog društva s ograničenom odgovornošću. Tako je prema Zakonu o privrednim društvima osnivačima na raspolaganju monistički ili dualistički način upravljanja. Za koji će se sistem odlučiti, autonomija je osnivača, odnosno članova društva u čemu se očituje manje stroga zakonska regulativa ovog društva u odnosu na akcionarsko društvo kao društvo kapitala.

Osnivački akt u gotovo svim državama članicama Evropske unije pa i u Republici Srbiji je ugovor o osnivanju. Republika Srbija je do posljednjeg Zakona o privrednim društvima kao i Engleska zahtevala i postojanje statuta uz ugovor o osnivanju kao osnivački akt, međutim obe su zemlje odustale od ovog zahteva. Engleska je od obaveze donošenja statuta odustala modernizacijom *Companies Act* 2006. godine. Razlog za to bilo je nepotrebno postojanje dva akta koji na identičan način uređuju iste stvari vezane za društvo.

Autonomija stranaka u odlučivanju o unutrašnjem uređenju organa društva i upravljanja, kao i međusobnim odnosima članova čini ovo društvo atraktivnim preduzetnicima i najveći je broj osnovanih upravo društava s ograničenom odgovornošću.

Jedna od četiri osnovne slobode propisane Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije je sloboda poslovnog nastanjivanja. Predstavlja stvarno obavljanje privredne aktivnosti na unutrašnjem tržištu Evropske unije i to putem stalnog poslovnog nastanjivanja u drugoj državi članici tokom neodređenog razdoblja. Razlike među nacionalnim pravnim rešenjima, posebno one koje se odnose na registraciju privrednog društva i troškove osnivanja, predstavljaju prepreke za njeno ostvarenje. Slobodno kretanje pravnih i fizičkih lica na unutrašnjem tržištu Evropske unije teško je zamisliti bez ostvarivanja prava na slobodu poslovnog nastanjivanja.

Sloboda poslovnog nastanjivanja privrednih društava zagarantovana je odredbama Ugovora o funkcionisanju Evropske unije i regulisana čl. 49. do 55. U praksi se ogleda ili putem primarnog poslovnog nastanjivanja osnivanjem novog privrednog društva ili prenošenjem mesta s kojeg se upravlja društvom u drugu državu članicu ili putem

sekundarnog poslovnog nastanjivanja, koje podrazumeva osnivanje društva ćerke, ogranka ili zastupništva u drugoj državi članici. Sloboda kretanja kapitala i poslovnog nastanjivanja, učinilo je teritoriju Evropske unije tržištem na kojem države-članice međusobno konkurišu propisivanjem povoljnijih uslova za osnivanje privrednih društava.

Moderna i dinamična kretanja u privredi bez adekvnog regulatornog okvira pravnih formi za obavljanje poslovne delatnosti ne mogu da osiguraju ostvarenje slobode poslovnog nastanjivanja na jedinstvenom evropskom tržištu. Sloboda poslovnog nastanjivanja kao pravni institut zagantovana je još Ugovorom o osnivanju Evropske unije i nezamislivo je njeno ostvarenje u praksi bez harmonizovanih propisa država članica. Različiti regulatorni okviri u nacionalnim zakonodavstvima država članica Evropske unije često predstavljaju prepreke u obavljanju prekograničnog poslovanja pa se samo minimalan broj privrednika odlučuje za prekogranično poslovanje.

Nejednako utvrđeni standardi u oblasti kompanijskog prava, posebno u pogledu pravnih formi predviđenih za obavljanje prometa roba i pružanje usluga, uslovi za njihovo osnivanje i registraciju, otežavaju slobodno kretanje privrednih društava među državama članicama Evropske unije. Upravo zbog slobode poslovnog nastanjivanja u državama članicama Evropske unije privrednici su slobodni izabrati nacionalno zakonodavstvo one države članice koja ima fleksibilne uslove i manje troškove za osnivanje privrednog društva. Ostvarivanje toga prava dovelo je do odliva preduzetnika, ali i kapitala iz određenih država članica što nije naišlo na najbolje reakcije.

Povoljni uslovi osnivanja, brza registracija društva dostupna i putem interneta, ali i niski administrativni troškovi koje za *Limited*, odnosno englesko društvo s ograničenom odgovornošću propisuje engleski zakonodavac, učinili su ovo društvo glavnim konkurentom nemačkom, ali i pravnoj formi društva s ograničenom odgovornošću ostalih država članica pa su privrednici svoja društva počeli u povećanom broju osnivati u Engleskoj.

Private company limited by shares, skraćeno *Limited* ili *Ltd.* je engleska forma društva s ograničenom odgovornošću. Reguliše ga *Companies Act*, modernizovan 2006. godine i karakterizuju ga jednostavnost i niski troškovi pri osnivanju. Englesko društvo s ograničenom odgovornošću zbog velike fleksibilnosti i brzine pri osnivanju i delovanju, pokazalo se kao najveći konkurent klasičnom nemačkom društvu s ograničenom odgovornošću (GmbH). Forma društva koju karakterišu ograničena odgovornost članova, brzo osnivanje na osnovu obrazaca dostupnih putem interneta i izostanak zahteva za velikim osnivačkim kapitalom

potrebnim za osnivanje brzo se pokazao kao češći izbor privrednicima u odnosu na klasično društvo s ograničenom odgovornošću.

Jednostavno osnivanje *Limited.-a* dodatno je pojednostavljeno reformom britanskog *Companies Act-a* 2006 godine. U periodu od 2003. do 2006 godine u Velikoj Britaniji osnovano je preko 67.000 novih Ltd.-a iz drugih članica Evropske Unije pri čemu je najveći upliv bio upravo iz Nemačke, zatim Francuske, Holandije i Norveške.

Zbog primene različitih teorija sedišta privrednog društva, države iz kojih su preduzetnici osnivali svoja društva u Engleskoj, nisu priznavali pravni subjektivitet tako osnovanim društvima i ograničavali su im delovanje na svom prostoru. Zbog toga je došlo do nekoliko važnih sporova i presuda u predmetima koji su se našli pred Evropskim sudom.

Prikazom odluka Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i pokretanje preduzetničkog poduhvata unutar granica Evropske unije, zagarantovanim Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, ukazalo se na osnovne razloge razvoja regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga. Posebno one koje se odnose na društvo s ograničenom odgovornošću.

Najuticajnije presude Evropskog suda u pogledu ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja svakako su one u slučajevima „Centros“ 1999. godine, „Uberssering“ 2002. godine, „Inspire Art“ 2003. godine i „SEVIC Systems“ 2005. godine., te novije „Cardeburry Schweppes“ i „VALE“ 2012. godine.

Navedenim sudskim presudama potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i dodatno je zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanima u drugoj državi članici.

Statistički pokazatelj naglog prelaska i osnivanja ove privredne forme u Engleskoj, bio je jedan od osnovnih razloga za modernizaciju nemačkog zakonodavstva u oblasti društava s ograničenom odgovornošću i postizanje veće konkurentnosti Nemačke na nivou Evropske unije što je za rezultat imalo tzv. Mini društvo s ograničenom odgovornošću. Nakon više od veka uspešne regulative kompanijskog prava i privrednih društava, posebno društva s ograničenom odgovornošću, nemački Savezni parlament (Bundestag) usvojio je 28. juna 2008. godine predlog zakona namenjenog modernizaciji nemačkog kompanijskog prava.

U ovoj doktorskoj disertaciji, a za potrebe potvrđivanja postavljenih hipoteza, prikazani su pozadina i tok, za mnoge revolucionarnih, izmena nemačkog prava društava s

ograničenom odgovornošću i najvažnijih smernica za osnivanje Mini društva s ograničenom odgovornošću predviđene MoMiG-om kao i posledice za ostala nacionalna zakonodavstva unutar granica Evropske unije.

Pravno gledano, *Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von missbrauchen (MoMiG)* predstavlja regulatorno takmičenje u odnosu na ostale države članice.

Primarni cilj nemačkog zakonodavca bio je omogućiti preduzetnicima fleksibilnije, jeftinije i brže osnivanje društva s ograničenom odgovornošću i privući i zadržati nemačke, ali i preduzetnike iz ostalih država članica Evropske unije.

Reforma je donela nekoliko velikih i potpuno novih promena u dotadašnjem nemačkom pravnom okviru društava s ograničenom odgovornošću.

Najveća promena koju je MoMiG doneo nemačkoj poslovnoj praksi, kako je vidljivo iz istraživanja, svakako je mogućnost osnivanja modifikovane forme društva s ograničenom odgovornošću, tzv. *Unternehmergeellschaft ili UG - haftungsbeschränkt (Mini GmbH / Mini društvo s ograničenom odgovornošću)* sa smanjenim osnivačkim kapitalom potrebnim za osnivanje. Odredbama MoMiG-a za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću omogućeno je osnivanje varijante društva s ograničenom odgovornošću za koje je dovoljno minimalnih 1,00 evro. Takođe, navedenim izmenama omogućeno je novoosnovanom društvu s ograničenom odgovornošću da svoju teritoriju delovanja nakon osnivanja ne mora usmeriti samo na nemačku geografsku teritoriju.

Tako, osim sedišta koje je unutar državnih granica Nemačke, novoosnovani Mini GmbH ne mora imati nikakve druge veze s matičnom državom i može delovati bilo gde na teritoriji Evropske unije čime se odstupilo od doktrine stvarnog sedišta društva u nemačkom pravu.

Presudama Evropskog suda u slučajevima Centros 1999. godine, Überseering 2002. godine, Inspire Art 2003. godine. te SEVIC Systems 2005. godine potvrđena je pravna individualnost privrednih društava u svakoj od država članica Evropske unije bez obzira prema kojem nacionalnom zakonodavstvu je osnovano i zabranjena diskriminatorna primena nacionalnih propisa prema društvima osnovanima u drugoj državi članici. Presude Evropskog suda i reforme koje su izazvale u oblasti kompanijskog prava među državama članicama potvrda su uvodno postavljenih hipoteza ove doktorske disertacije. Reforme su posebno vidljive u oblasti regulative društava s ograničenom odgovornošću. Jednako kao i Francuska, Španija je modernizovala svoju formu društva s ograničenom odgovornošću (tzv. SLNE) 2003. godine. Engleska je reformom Companies Act-a 2006. godine modernizovala i dodatno olakšala osnivanje svog Limited-a, a Nemačka se regulatornom takmičenju priključila 2008.

uvođenjem tzv. Mini d.o.o.-a (Unternehmersgesellschaft ili UG – haftungsbeschränkt). Među poslednjim državama kompanijsko pravo i osnivanje društva s ograničenom odgovornošću modernizovale su Republika Hrvatska 2012. godine i Austrija 2013. takođe uvođenjem varijante već postojeće forme društva s ograničenom odgovornošću sa sniženim osnovnim kapitalom. Uz harmonizaciju nacionalnih zakonodavstava kompanijskog prava svojih država članica, Evropska unija razvila je i nekoliko pravnih formi za obavljanje privredne delatnosti na nadnacionalnom nivou. Evropsko ekonomsko interesno udruženje (EEIG) moguće je osnovati još od 1985. godine, evropsku kompaniju (Societas Europaea, SE) uređenu kao evropsko akcionarsko društvo od 2001. godine, a od 2003. godine moguće je osnovati evropsku zadrugu (SCE).

Evropska zadruga kao jedan od prvih formi nadnacionalnih privrednih društava u Evropskoj uniji uređen je Uredbom (EZ) br. 1435/2003 o Statutu Evropskih zadruga.

Jedan od propalih predloženih formi privrednog društva bio je predviđen Nacrtom Uredbe o evropskom privatnom društvu u junu 2008. godine. Evropska Komisija prilagodila je zahteve za osnivanjem nacionalnom uređenju društva s ograničenom odgovornošću među državama članicama i bilo je za očekivati prihvatanje evropskog privatnog društva kao konkurenta u odnosu na forme privrednih društava predviđene u nacionalnim zakonodavstvima. Zbog reakcija država članice, posebno Nemačke i Švedske, međutim, nikada nije došlo do usaglašavanja u pogledu osnovnih karakteristika i mogućnosti osnivanja ove forme privrednog društva.

Praksa Evropskog suda ima veliku ulogu u uređivanju pravnih formi društva kapitala na nacionalnom nivou.

Premda se harmonizacija prava privrednih društava na nivou Evropske unije dugo smatrala jednim načinom očuvanja regulatorne različitosti, jednako je delovanje imalo i takmičenje nastalo u uređenju navedene oblasti izazvano presudama Evropskog suda u slučajevima ostvarivanja slobode poslovnog nastanjivanja.

Jedno od pitanja koje se, sledom toga postavlja je, je li praksa Evropskog suda u slučajevima potvrđivanja slobode poslovnog nastanjivanja i izazivanjem regulatornog takmičenja među državama članicama negativno uticala na proces harmonizacije kompanijskog prava unutar granica Evropske unije ili mu doprinela?

Implikacije regulatornog takmičenja na uređenje kompanijskog prava država članica unutar Evropske unije, s osvrtom na Republiku Hrvatsku kao najmlađu članicu, ali i moguće

perspektive srpskog zakonodavstva, dokazuju da su presude Evropskog suda ipak dovele do harmonizovanja nacionalnih odredbi što takođe ide u prilog potvrđivanju prve hipoteze.

Važno je da moderna i dinamična kretanja u privredi prati adekvatan regulatorni okvir pravnih formi za obavljanje poslovne delatnosti.

Prema Ugovoru o osnivanju Evropske zajednice privrednim društvima smatraju se društva osnovana temeljem građanskog ili kompanijskog prava, zajedno sa zadružnim društvima, kao i druge pravne forme sličnog sistema unutrašnjeg upravljanja.

Uz postojeće instrumente harmonizacije, u pravnoj teoriji pojavio se predlog stvaranja tzv. *European Model Company Act-a* koji bi delovao u sličnom smeru i dopunjavao ih.

O značenju adekvatnog praćenja modernih trendova u privredi kroz modernizovanu regulaciju pravnih formi govori velik broj novoosnovanih engleskih društava s ograničenom odgovornošću, ali i regulatorno takmičenje koje se razvilo u oblasti prava privrednih društava među članicama Evropske unije u koje se uključio i nemački zakonodavac kroz reformu regulative društava s ograničenom odgovornošću. Uvođenje Mini društva s ograničenom odgovornošću potvrđuje da je nacionalno društvo s ograničenom odgovornošću moguće učiniti konkurentnim bez kopiranja rešenja iz zakonodavstava ostalih država članica Evropske unije. Ovo je siguran pokazatelj kako se uvođenjem prednosti specifičnih za određeno zakonodavstvo države može konkurisati bez apsolutnog prihvatanja ili preuzimanja tuđih rešenja za isto pitanje.

I dok se u poslednje vreme pojavljuju sumnje u pogledu povezanosti regulatornog takmičenja i smanjenja atraktivnosti engleskog limited liability company-a među nemačkim i preduzetnicima iz ostalih država članica neosporno je da se Mini društvo s ograničenom odgovornošću u nemačkoj poslovnoj praksi pokazalo kao uspešan model rešavanja nastalog problema odliva preduzetnika i kapitala iz zemlje.

U periodu od 2008. do kraja 2013. godine osnovano je više od 100.000 takvih malih društava s osnivačkim kapitalom od 1 Evra. Snižavanje osnivačkog kapitala i pojednostavljivanje osnivanja društva s ograničenom odgovornošću svakako su imali pozitivne efekte na preduzetničku kulturu i zaustavile ekspanziju osnivanja engleskog društva s ograničenom odgovornošću među privrednicima ostalih država članica.

Na osnovu hronološkog praćenja broja novoosnovanih društava s ograničenom odgovornošću u državama članicama Evropske unije koje je usledilo nakon reformi nacionalnih zakonskih propisa kojima se uređuje društvo s ograničenom odgovornošću dolazi se do zaključka da je prva postavljena hipoteza (H1) koja glasi: osnivači privrednih društava

češće biraju povoljni investicioni ambijent i nacionalno zakonodavstvo one države članice u kojoj su propisani niži troškovi osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, brža administracija i mogućnost internet registracije, ali i stabilna poreska politika – potvrđena.

Takođe, reforme koje su usledile nakon donetih presuda potvrđuju drugu hipotezu (H2) koja glasi: presude Evropskog suda u predmetima ključnim za potvrđivanje slobode poslovnog nastanjivanja i preduzetničkog kretanja u okviru granica Evropske unije, uticale su na razvoj regulatornog takmičenja među državama članicama i reforme kompanijskog prava koje su usledile nakon toga.

Većina država članica ili ne dozvoljavaju prenos sedišta privrednog društva ili ga ograničava brojnim administrativnim i finansijskim preprekama pa je prenos dugotrajan, komplikovan i skup. Postojeće zakonske odredbe o slobodnom prenosu sedišta društva u vidu evropske kompanije i slično, ne zadovoljavaju kriterijume moderne privrede.

Jedna od perspektiva je svakako donošenje predložene Četrnaeste direktive o prenosu sedišta privrednog društva. Usvajanje tzv. Četrnaeste direktive, odnosno direktive o prekograničnom premeštanju sedišta društva već je bilo sastavni dio plana Evropske komisije za modernizaciju kompanijskog prava 2003. godine.

Ovakvo uređenje prenosa sedišta bi trebalo da ima veliki efekat i na društva s ograničenom odgovornošću s obzirom na to da se za tu pravnu formu privrednici najčešće odlučuju prilikom pokretanja svog poslovanja.

Četrnaesta direktiva trebala bi omogućiti društvima prenos njihovog registrovanog sedišta u drugu državu članicu različitu od one u kojoj su osnovana bez komplikovane procedure, skupih troškova i prethodnog sprovođenja postupka likvidacije.

Osim harmonizovanog regulatornog okvira među državama članicama, ostvarivanju poslovnog nastanjivanja doprinose i novi, nadnacionalne forme privrednih društava. Jedan od neuspelih pokušaja kojega je predlagala Evropska komisija bio je *Societas Privata Europaea* (evropsko privatno društvo u formi društva s ograničenom odgovornošću) namenjeno malim i srednjim preduzetnicima. Pozadina donošenja Predloga Uredbe o evropskom privatnom društvu, ali i ciljevi koji su se želeli postići nisu bili dovoljni pa nije došlo do dogovora oko osnivanja oblika društva s ograničenom odgovornošću na nadnacionalnom nivou.

Među teoretičarima i analitičarima zakonodavnih reformi u oblasti kompanijskog prava u državama članicama Evropske unije javljaju se stanovišta kako će se poslovni subjekti prilikom izbora pravne forme potrebne za obavljanje svoje delatnosti umesto najboljeg odlučivati za najjeftiniji i onaj koji zahteva najmanje formalnosti.

Međutim, pojednostavljeni uslovi za osnivanje privrednog društva i fleksibilnost prilikom registracije prilagođenja modernim vremenima u kojima prevladava tehnologija ne dovode do smanjenja pravne jačine regulative, nego do veće mogućnosti izbora. Manipulisanja su se pojavljivala u praksi i bez toga, a elektronska registracija može samo dovesti do veće transparentnosti u poslovanju privrednih društava.

Istraživanje u ovoj doktorskoj disertaciji se, uz razvoj, odnosilo i na perspektive uređenja društva s ograničenom odgovornošću prema evropskim standardima. Ovde treba pomenuti Komisijin novi Predlog direktive o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom kojim se namerava de facto uvesti kategoriju evropskog privatnog privrednog društva. Regulatorni okvir ovog novog pravnog predloga i pravne forme SUP-a, gotovo je identičan regulatornom okviru koji je bio predviđen za evropsko privatno privredno društvo. Osim što bi imao jedinstven evropski naziv već bi i sva njegova bitna obeležja koja se odnose na osnivanje, minimalni osnivački kapital, registrovano sedište, osnivački akt, morala biti definisana nadnacionalnim pravom. SUP se u materijalnom smislu ne može okarakterisati kao nadnacionalna pravna forma, za kojubi odgovarajući pravni osnov bio članak 352. UFEU-a.

U okviru Predloga Direktive o SUP-u predviđa se 28 različitih vrsta SUP-a, ali to ne znači da se radi o nacionalnoj pravnoj formi. Evropska kompanija ima 28 različitih formi, a njen nadnacionalni karakter nije upitan. To međutim nije slučaj sa SUP-om. Stoga se mora dovesti u pitanje ispravnost članka 50. UFEU-a kao pravnog osnova koju je primenila Komisija za ovu inicijativu.

Komisijin Predlog ne odgovara ni načelu supsidijarnosti ugrađenom u Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, jer za razliku od predloga o evropskoj kompaniji i evropskoj zadruzi ne postavlja uslov prekograničnih aktivnosti pa je samim time zamišljen ne samo za prekogranične već i za isključivo nacionalne aktivnosti. To znači da bi ga i onaj ko sa svojim preduzećem namerava da posluje isključivo u inostranstvu mogao osnovati SUP *ex nihilo*. Direktiva bi trebala omogućiti i transformaciju nacionalne pravne forme društva s ograničenom odgovornošću u SUP bez uslova prekograničnih aktivnosti. Time zakonodavstvo Zajednice uvodi novu nacionalnu pravnu formi koja je u direktnoj konkurenciji s postojećim nacionalnim pravnim formama. Pored te protivrečnosti s načelom supsidijarnosti, već je i članom 50. stavom 2. tačkom (f) UFEU-a predviđena potreba za postojanjem ogranaaka u različitim državama članicama. Iz tog razloga i EESO je zahtevao da se SUP koristi samo u slučaju preduzeća s prekograničnim poslovanjem, koja u trenutku upisa posluju u najmanje dve države članice ili mogu verodostojno dokazati da će najkasnije unutar

određenog vremenskog roka (otprilike dve godine) nakon upisa poslovati u najmanje dve države članice.

Usvajanjem predložene direktive svakako će se olakšati prekogranične aktivnosti malih i srednjih preduzeća i osnivanje društva ćerke u drugim državama članicama što je i predviđeno kao osnovni cilj, ali i u saglasnosti je sa politikom Evropske unije o poboljšanju uslova za male i srednje preduzetnike iz *Small Business Acta*.

Kako bi se u okviru Predloga direktive zaista osigurali podsticaji za mala i srednja preduzeća, oblast primene direktive ograničava se na ta preduzeća. Odgovarajući kriterijum ograničavanja sadržan je u Direktivi 2013/34/EU (Računovodstvenoj direktivi), a koja se primenjuje na sva društva kapitala u celoj Uniji. Kao SUP smela bi da se registruju samo ona preduzeća koja ispunjavaju kriterijume iz Računovodstvene direktive.

To bi značilo da u trenutku kad SUP dosegne određenu veličinu, preduzeće mora poprimiti drugačiju pravnu formu. Ovakva odredba u jednakosti je sa bivšim uređenjem društva s ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji kada je postojalo ograničenje maksimalnog broja članova društva s ograničenom odgovornošću i kada se dostizanjem tog broja (trideset pa kasnije pedeset) društvo moralo transformisati u akcionarsko društvo.

S obzirom na obavezu objave, ispunjavanje kriterijuma moći će se jednostavno proveravati i kontrolisati.

Zavisno o veličini preduzeća, pravna forma koja u celoj Uniji ima isti naziv i u čitavoj Uniji poseduje iste osnovne karakteristike takođe u čitavoj Uniji mora da podleže i jednakim minimalnim uslovima u vezi s uvođenjem nadzornog organa i pravu zaposlenih na saodlučivanje. Zbog toga i za SUP treba uvesti jednake propise o potrebi osnivanja nadzornog organa (nadzornog odbora ili upravnog odbora koji ne vodi poslove), kao i o pravu zaposlenih na saodlučivanje (u slučaju transformacije, analogno propisima o evropskoj kompaniji).

Ne postupi li se prema takvom određenju, Predlogom direktive podsticalo bi se traženje najpovoljnije regulative (*forum shopping*), a time i takmičenje koje bi dovelo do slabljenja i poništavanja nacionalnih normi prava privrednih društava, kao i do zaobilaženja prava zaposlenih na saodlučivanje. Pravo zaposlenih na saodlučivanje u nadzornom odboru važan je osnov evropskog socijalnog modela, kao i sastavni deo evropskog korporativnog upravljanja i treba ga zaštititi od takvih mogućnosti zaobilaženja. Naziv SUP bi radi nedvosmislenosti trebao sadržavati obeležje o ograničenju odgovornosti kao i zemlji registracije.

Odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji je potpisala Republika Srbija, a u vezi sa slobodom poslovnog nastanjivanja postavlja se osnov za potpunu slobodu osnivanja privrednih društava, u onoj formi i meri u kojoj ona sada postoji na teritoriji Unije što će se odnositi i na Srbiju datumom njenog pristupanja Evropskoj uniji.

Jasno da ta sloboda ne može biti u potpunosti ostvarena sve dok Srbija ne postane punopravna članica Evropske unije. Akcijskim planom utvrđene su glavne smernice kojima bi se trebali voditi svi postupci u oblasti kompanijskog prava na prostoru i nivou Evropske unije. Za ostvarivanje slobode poslovnog nastanjivanja ključno je poznavanje sudske prakse Evropskog suda u toj oblasti.

Cilj predloga Direktive o društvima s ograničenom odgovornošću s jednim članom, koja su alternativno rešenje neuspehom evropskom društvu s ograničenom odgovornošću je podstaknuti i promovisati malo i srednje preduzetništvo olakšanim osnivanjem privrednih društava u inostranstvu.

Republika Hrvatska je u smislu regulatornog takmičenja pred datum pristupanja Evropskoj uniji napravila reformu društva s ograničenom odgovornošću u smislu propisivanja mogućeg osnivanja tzv. jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću sa minimalnim osnivačkim kapitalom od 10 kuna što bi bilo približno jednom evru.

Republika Srbija sa svojom pravnom regulativom društva s ograničenom odgovornošću konkuriše ostalim državama u regionu pa i zemljama članicama Evropske unije, a u postupku pristupanja Evropskoj uniji takođe prolazi fazu prilagođavanja pravnoj tekovini Evropske unije. Izmenama odredbi o izboru monističkog ili dualističkog sistema upravljanja i smanjenjem osnivačkog kapitala izraženog u nacionalnoj valuti (100 dinara) uspešno se smestila na sadašnje, ali i buduće ekonomsko tržište u odnosu na konkurenciju.

S ciljem upućivanja na najbolja pravna rešenja u zemljama Evropske unije koja su donela pozitivne pomake u privredi, a sve kroz reformu normiranja najčešće biranog privrednog društva, vidljiv je uticaj novoosnovanih formi društva s ograničenom odgovornošću na malo i srednje preduzetništvo kao i na samozapošljavanje koje je takva reforma omogućila. Prihvatanjem modernih rešenja uz zadržavanje svojih specifičnosti, može se ustvrditi da Srbija prati evropske tokove.

Pre svega usklađenost se ogleda u najbitnijim elementima ove forme društva. Društvo s ograničenom odgovornošću je društvo kapitala, sadrži elemente personalnih društava do nivoa koji odgovara članovima društva. Uslovi za uređenje odnosa vezanih za rad i funkcionisanje društva u velikom su delu autonomija članova.

U delu pravne regulative društva s ograničenom odgovornošću preporučljivo je i dalje se voditi koncepcijom koja sistematski najviše odgovara konkretnim potrebama privrede. Uvažavanje već postojećih rešenja u uporednim pravnim sistemima uvek je dobar put na ličnom razvoju regulative, a s obzirom na jasno opredeljenje putu evropske integracije, Republika Srbija i dalje treba pratiti pravno uređenje na nivou Evropske unije. Većim delom je to do sada već i učinjeno. Izostanak nekih pravnih formi u poslednjem Zakonu o privrednim društvima ne treba isuviše kritički posmatrati s obzirom na to da će se ulaskom Srbije u Evropsku uniju već postojeće pravne forme moći osnovati *ipso facto* pa ni nema potrebe za njihovim posebnim uvrštavanjem uz već postojeće pravne forme na nacionalnom nivou.

Praćenje najboljih pravnih rešenja iz ostalih pravnih sistema država članica Evropske unije i originalni predlozi srpskog zakonodavca, zadržaće Republiku Srbiju i dalje konkurentnom na unutrašnjem tržištu Evropske unije i privlačnom inostranim ulagačima.

LITERATURA

1. Akšamović, Dubravka (2014) Je li Europa konačno spremna osigurati preduvjete za punu slobodu kretanja...*Zbornik PFZ*, 64, (1) 81-110
2. Akšamović, Dubravka, (2012). Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću, *Informator*, br. 6125, str. 10-12.
3. Andenas, Mans, Wooldridge, Frank: *European comparative Company Law*, Cambridge, 2009
4. Aršić, Z. (2011). Društvena odgovornost korporacija, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 45, br. 2, str. 45-52
5. Babić, Davor. (2006). Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 56, Posebni broj str. 225-251.
6. Babić, Davor., Petrović, S. (2002). Priznanje stranih trgovačkih društava u Europskoj uniji nakon presude Suda Evropskih zajednica u predmetu Centros, 52, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*,
7. Babić, Ilija (2008) *Privredno pravo*, Univerzitet Singidunum, Beograd

8. Bachmann, Gregor (2009). Introductory Editorial: Renovating the German Private Limited Company – Special Issue on the Reform of the GmbH, *German Law Journal*, Vol. 09 No. 09, str. 1063.-1068.
9. Ballester, B., del Momte, M. (2012). *European Added Value Assessment*, EAVA 3/, Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive)
10. Bakst, D. (1996) *Piercing the Corporate Veil for Environmental Torts in the United States and the European Union: The Case for the Proposed Civil Liability Directive*, 19, B.C.Int1&Comp. L. Rev. 323, dostupno na <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol19/iss2/4>
11. Barber, David H. (1980); *Piercing the Corporate Veil*, Willamette L. Rev. 17, str. 371
12. Barbić, Jakša (2008). *Pravo društava, knjiga prva – opći dio*, Organizator, Zagreb
13. Barbić, Jakša: (2013). *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Organizator, Zagreb
14. Barbić, Jakša: (2007). *Pravo društava, knjiga druga – društva kapitala*, Organizator, Zagreb
15. Barbić, Jakša: (2002). *Pravo društava, knjiga treća – društva osoba*, Organizator, Zagreb
16. Barbić, Jakša. (2009) Odgovornost članova za obveze društva kapitala, *RRiF* br. 9/09
17. Baums, T. (2008) 'The law of corporate finance in Europe – an essay', *Nordic Company Law*
18. Becht, Marco, Mayer, Colin, Wagner, Hannes F., Where do firms incorporate? Deregulation and the cost of entry, *Journal of Corporate Finance* 14 (2008), str. 241-256
19. Bernitz, U. (ed.), (2006) *Modern Company Law for a European Economy – Ways and Means*, (Stockholm: Norstedts Juridik Förlag
20. Bešlić, I., Bešlić D., Rupiće B. (2014). Relevantnost slobodnog gotovinskog toka kao merila generisanja vrednosti za vlasnike, *Škola biznisa*, br. 1. str. 34-51.
21. Beurskens, Michael, Noack, Ulrich, (2008). The Reform of German Private Limited Company: Is the GmbH Ready for the 21st Century?, *German Law Journal*, Vol. 09 No. 09, str.: 1069.-1092.
22. Bjelić, P. Ivanić, V. (2011). Konkurentnost regiona u kontekstu učlanjenja u Evropsku uniju, *Evropsko zakonodavstvo*, Beograd, 86 – 102.
23. Boranijašević, V. (2013). Postupak izvršenja na hartijama od vrednosti i udelima u privrednom društvu, Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“, Novi Sad, str. 113.-123.

24. Bouček, Vilim, (2006). Osobni statut trgovačkog društva i specifičnih europskih trgovačkih društava u europskom međunarodnom privatnom pravu., *Zbornik PFZ*, 56, Posebni broj, str. 129-164
25. Bratton, William W. and McCahery, Joseph A. and Vermeulen, Erik P. M., (2008). How Does Corporate Mobility Affect Lawmaking? A Comparative Analysis (January 2008). *ECGI - Law Working Paper No. 9*, Georgetown Law and Economics Research Paper No. 1086667; Amsterdam Center for Law & Economics Working Paper No. 2008-01. <http://ssrn.com/abstract=1086667>
26. Braun, Reiner et al. (2013). Does Charter Competition Foster Entrepreneurship? A Difference-in-Difference Approach to European Company Law Reforms, *Journal of Common Market Studies*, Volume 51, Issue 3, str. 399–415
27. Brinkmeier Thomas, Mielke Reinhard: *Die Limited (Ltd.) Betriebswirtschaftlicher*, Verlag Dr. Th. Gabler | GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2007
28. Bunčić, Sonja, Galetin, Milena (2014). Prekogranično kretanje privrednih društava u Evropskoj uniji – oblici, osnovi i primeri, *X majsko savetovanje - Uslužni poslovi* (ur. Miodrag Mićović), Kragujevac, 923.-936.
29. Carić, Slavko i saradnici (2011) *Privredno pravo*, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Univerzitet Privredna akademija.
30. Carić, Slavko V. (1992). Preduzeće (društvo) sa ograničenom odgovornošću prema VI Zakonu o privrednim društvima Republike Mađarske, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 9, br. 3-4, str. 102-106,
31. Carić, Slavko V. (1998). Društvo sa ograničenom odgovornošću u našem pravu, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 15, br. 3, str. 11-22,
32. Čapeta, Tamara: (2010). Europska unija po Lisabonskom ugovoru, *HRVATSKA JAVNA UPRAVA*, god. 10., br. 1., str. 35–47
33. Deakin, Simon, (2006). Legal Diversity and Regulatory Competition: Which model for Europe?, *European Law Journal*, Vol. 12, No. 4, str. 440-454
33. Divljak, Drago, (2000). Društvo sa ograničenom odgovornošću u slovenačkom pravu, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 17, br. 1, str. 41-48
34. Divljak, Drago, (1996). Poslovođa društva sa ograničenom odgovornošću u uporednom pravu, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 13, br. 1-2, str. 93-101
35. Dukić Mijatović Marijana (2010). *Stečajno pravo*, Novi Sad

36. Dukić Mijatović Marijana (2011). Predlog plana reorganizacije u svetlu zakonskih procedura stečajnih zakona u regionu, *Pravo i privreda*, br. 4-6, str. 360-372.
37. Dukić Mijatović Marijana (2011). Uticaj nemačkog stečajnog prava na razvoj stečajnog zakonodavstva u Srbiji, Uvod u pravo Nemačke, Tematski zbornik radova izdavača Institut za uporedno pravo Beograd, str. 507-524.
38. Dukić Mijatović Marijana (2011). Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije, *PRAVO – teorija i praksa* (1-3), str. 15-22.
39. Dukić Mijatović Marijana, Čolović, Vladimir, Sudžuka, Emir (2013). Međunarodni stečaj u pravu Republike Srbije i Federacije BiH, *Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“: Aktualnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu*; Novi Sad, str. 58-73.
40. Dukić Mijatović Marijana, Gongeta, Sanja (2014). „Societas Privata Europaea – supranacionalni oblik društva s ograničenom odgovornošću u Europskoj uniji“, *X majsko savetovanje - Uslužni poslovi* (ur. Miodrag Mićović), Kragujevac, 939 – 949.
41. Dukić Mijatović, Marijana., Mijatović, Miloš. (2011), Pravni položaj razlučnih poverilaca u stečaju, *Pravni život*, br. 11. str. 205-221.
42. Dukić Mijatović, M., Mirković, Predrag (2011). Pregled zakonskih procedura stečajnih zakona u regionu u postupku ostvarivanja prava izlučnih i razlučnih poverilaca, *Zbornik radova VIII tradicionalnog naučnog skupa Pravnički dani Univerziteta Privredna akademija Pravni fakultet za privredu i pravosuđe*, Novi Sad, str. 95-123.
43. Dukić Mijatović Marijana, Veselinović, Janko (2014), Reforma zakonodavstva kao conditio sine qua non stvaranja boljeg investicionog ambijenta u AP Vojvodini – privrednopravni aspekt, *Rešavanje problema nezaposlenosti na teritoriji AP Vojvodine – odgovor na socijalna raslojavanja uzrokovana novom globalnom recesijom*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija Novi Sad, Novi Sad, str. 60-142.
44. Eckardt, Martina, (2012), The European Private Company: Do we need another 28th private company law form in the EU? On regulatory competition of corporate law, *Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic policy*. Vol 20, No 1, str. 285.-291.
45. Eckardt, Martina, Kerber, Wolfgang, (2013) . *Horizontal and Vertical Regulatory Competition in EU Company Law: The Case of the European Private Company (SPE)*, Andrassy Working Paper Series No. 28,
46. Ellis, Jason (2011) *Business and company legislation*, The College of Law

47. Enriques Luca: Company Law Harmonization Reconsidered: What Role for the EC?, ECGI Working Paper Series in Law, N°.53/2005,
48. Feldman, B. i Obuljen, S., (1995). *Društva kapitala (društvo s ograničenom odgovornošću i dioničko društvo)*, Zagreb, Faber & Zgombić Plus, 1995.
49. Fawcett, James J. (2012) *Freedom of establishment and Private International Law for corporations*, Oxford
50. Fischer Sandra (2004) Bibliografija za društva s ograničenom odgovornošću, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 38, br. 2, str. 629-648
51. Fleischer, Holger, et al. (2010). *Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung – GmbHG*, Band 1 §§ 1 – 34, C. H. Beck, München,
52. Freitag, Robert, Riemenschneider, Marcus, (2007). Die Unternehmergeellschaft – „GmbH light“ als Konkurrenz für die Limited?, *ZIP – Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, str. 1485.
53. Gerner-Beuerle, C. (2013). Right of Establishment and Corporate Mobility: The Decision of the Court of Justice in VALE, Gore-Browne on Companies, Special Release 2013; http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2249182
54. Gongeta, Sanja (2014). Promjene regulatornog okvira njemačkog društva s ograničenom odgovornošću kao posljedica regulatorne konkurencije u području prava društava među državama članicama Europske unije, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol.35 No.2, str. 819 – 849
55. Gongeta, Sanja (2015). Societas Unius Personae – ujednačavanje nakon regulatornog natjecanja, *Harmonius- Journal of Legal and Social Studies in South East Europe*, Beograd, str. 78.- 92.
56. Gorenc (ur.). (2005). Komentar Zakona o trgovačkim društvima, RRiF, Zagreb
57. Guidotti, Rolandino. (2013). The European Private Company: The Current Situation, *German Law Journal*, (Vol. 13 No. 03), str. 331.- 344.
58. Heine, Klaus, (2003). Regulatory Competition between Company Laws in the European Union: the Überseering Case, *Intereconomics*, March/April, str. 102.-108
59. Horak Hana, Dumančinć Kosjenka, Pecotić Kaufman Jasminka (2010). *Uvod u europsko pravo društava*, Školska knjiga, Zagreb
60. Horak Hana, Dumančinć Kosjenka, Pecotić Kaufman Jasminka. (2011). *Uvod u trgovačko pravo*, HDK i partneri j.t.d., Zagreb

61. Horak, Hana, Dumančić, Kosjenka, Šafranko, Zvonimir (2013). *Sloboda poslovnog nastana*, Ekonomski fakultet Zagreb,
62. Horak, H., Dumančić, K. (2011). Problemi implementacije Direktive o uslugama u pravo RH – odustajanje od socijalnog modela na nacionalnom nivou?, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, Rijeka
63. de Lacy John (2002) *The Reform of United Kingdom Company Law*, London, Cavendish Publishing Limited
64. Jevremović Petrović Tatjana, (2014). Evropsko jednočlano društvo – forma za lakše funkcionisanje grupe društava, *Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom EU – 2014* (ur. Vuk Radović), Beograd 2014, 48 – 74
65. Jurić, Dionis, (2008). Sudska praksa Europskog suda u području slobode poslovnog nastana, *Hrvatska pravna revija*, br. 3, str. 94.-100.
66. Kersting, Christian, Schindler, Clemens Philip (2003). *The ECJ's Inspire Art Decision of 30 September 2003 and its Effects on Practice*, German Law Journal, Vol .04 No. 12,
67. Leissl, Andreas (2008). *GmbH vs. Limited, Welche Form hat im Rahmen der Gründung die Nase vorne?*, Druck Diplomica® Verlag GmbH,Hamburg
68. McLaughlin, S. (2013). *Unlocking Company Law*, Routledge, London
69. Lutter, Marcus, Ulmer, Peter, Zöllner, Wolfgang, (1992) *Die Entwicklung der GmbH in Europa und in der Welt*, Festschrift 100 Jahre, GmbH-Gesetz
70. Mintas – Hodak, Ljerka (ur.). (2004). *Uvod u Europsku uniju*, MATE d.o.o., Zagreb,
71. Kaleb, Zorislav, (2013).Osnivanje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću, *Pravo u gospodarstvu*, sv. 3, str. 633-645
72. Kersting, Christian, Schindler, Clemens Philip, (2003) The ECJ's Inspire Art Decision of 30 September 2003 and its Effects on Practice, *German Yearbook of International Law*, 46., str. 1277-1291
73. Klöhn, Lars, (2012) Supranational Legal Entities and Vertical Regulatory Competition in European Corporate Law, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, Volume 76, No. 2, April , str, 276-315
74. Knežević-Bojović, A. (2011). Harmonizacija kompanijskog prava sa pravom Evropske unije i pravila o slobodi osnivanja privrednih društava u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, *Strani pravni život*, 1-2011, 129.- 142.,
75. Krivokapić, Vidak, (2000). Da li su uredno registrovana društva kapitala dužna vršiti doplatu osnovnog kapitala, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 17, br. 1, str. 8-16

76. Lattin, N. (2d ed. 1971), *The Law of Corporations*, London
77. Lazarušić, M. (2010), *Proboj pravne osobnosti*, Zagreb, RRiF, br. 08/10
78. Lewis, Rhidian, Buzdrev, Alexander, Mortimer, Tom, (2013) The European Private Company: An Opportunity from an Economic Crisis?, *International Journal of Humanities and Social Science* Vol. 3 No. 8 (Special Issue – April), str. 106.-113.
79. Marković, V. (2012), Zakonski i statutarni zastupnici privrednih subjekata, PRAVO – teorija i praksa (7-9), str. 33.
80. Mićović, Miodrag (2012). The interest of a commercial company and the liability of its management in Serbia, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 60, br. 3, str. 136-148
81. Mićović, Miodrag. (ur.), (2012). Sloboda pristupa i pružanja usluga, *VIII majsko savetovanje – Pravo i usluge*, Kragujevac, 13-23.
82. Milosavljević, M. (2012). Kritički osvrt na Zakon o privrednim društvima Republike Srbije iz 2011. godine, *Glasnik prava*, Pravni fakultet univerziteta u Kragujevcu, <http://www.jura.kg.ac.rs/index.php/sr/714.htm> (01.11.2014.)
83. Mock, Sebastian (2002) Harmonization, Regulation and Legislative Competition in European Corporate Law, , 3 *German Law Journal*
84. Müller, R., König, P. (2010). GmbH und AG in der Schweiz, in Deutschland und Österreich - Gesellschaftsrecht, Corporate Governance und Statistik, Berlin
85. Noack, Ulrich, Beurskens, Michael, (2008). Of Tradition and Change – The Modernization of the German GmbH in The Face of European Competition, *CBC* 0037, 07, 1-24.
86. Sachdeva, Amit M, (2010). Regulatory competition in European company law, *EUR J Law Econ* 30:137-170
84. Petrović, Siniša, Cernonja, Petar: Osnove prava društava, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013.
87. Petrović Siniša (2006). Pravni oblici pravnih osoba za obavljanje djelatnosti - pretpostavke i posljedice, *Zbornik PFZ*, 56, Posebni broj, 87-127
88. Petrović, S., Jakšić, T. (2010). The ECJ Ruling in Cartesio and Its Consequences on the Right of Establishment and Corporate Mobility in the European Union. *European Journal of Law Reform*. 12, 3-4; 230-296 (journal article).
89. Petrović, S., Jakšić, T. (2012). Right of Establishment and Corporate Mobility - An Outline of Issues. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*. br. 61; 635-668

90. Rađen Dragana, (2015). Analiza uticaja finansijskih teškoća na top menadžment u Republici Srbiji, *The European Journal of Applied Economics*, vol. 12, br. 1, str. 19-25
91. Rančić, R. (2013). Postupak registracije poslovnih subjekata, *Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“: Aktualnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu*; Novi Sad, str. 11-22.
92. Ringe, Wolf Georg, *Corporate Mobility in the European Union – a Flash in the Pan?*, University of Oxford, Legal Research Paper Series, Paper No 34/2013, str. 1.-39.
93. Schmidt, Jessica, (2008.) The New Unternehmergeellschaft (Entrepreneurial Company) and the Limited – A Comparison, *German Law Journal*, 09/09, str.:1093-1108
94. Santa Maria Alberto (2009). *European Economic Law*, Kluwer Law International
95. Saville, J. (1956). *Sleeping partnership and limited liability*, 1850-1856, 8 *Economic History Review* (NS) 418-433
96. Schmidt Jessica (2014). „Der Vorschlag für eine Societas Unius Personae(SUP) – super oder suboptimal?“, *GmbH im Blickpunkt*, No. 9
97. Schmidt, Till (2011). *Die Geschäftsführerbestellung im reformierten GmbH-Recht, Eignungskriterien und Gesellschafterhaftung nach dem MoMiG*, Hamburg, Dr. Kovač GmbH
98. Slakoper, Z. (2009). *Društvo s ograničenom odgovornošću u sudskoj praksi i pravnoj teoriji*, Zagreb, Organizator
99. Slakoper, Z. (1999). Osobna odgovornost članova društva kapitala, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, v. 20, br. 2. str. 779-784.
100. Siems, Mathias, Herzog, Leif, Rosenhäger, Erik (2009). The European Private Company (SPE): An Attractive New Legal Form of Doing Business?, *Butterworths Journal of International Banking and Financial Law* 247-250 dostupno na:
101. Smoljić, Mirko., Gongeta, Sanja. (2013). Proboj pravne osobnosti u hrvatskom pravnom sustavu, *Zbornik radova X. tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr. Slavko Carić“: Aktualnosti privredne legislative kao determinante razvoja ekonomija država u regionu*; Novi Sad, str. 47-58.
102. Stanišić Nikola. et al. (2013). Corporate Bankruptcy Prediction in the Republic of Serbia, 146 *Industrija*, Vol.41, No.4,
103. Stanišić, Nikola. et al. (2012). Analiza efikasnosti kapitala u kompanijama Srbije, *Singidunum Journal of Applied Sciences*, vol. 9, br. 2, str. 41-49

104. Stanković, G., Dukić Mijatović, M. (2013). Principi efikasnosti u građanskom sudskom postupku i vladavina prava, *Zbornik radova naučnog skupa Vladavina prava i pravna država u regionu*, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, str. 323-339.
105. Szabó, D. G., Sørensen, K. E., Cross-border conversion of companies in the EU: the impact of the VALE judgement, *Nordic & European Company Law*, LSN Research Paper Series No 10-33., str. 1., <file:///D:/Sanja%20Documents/Downloads/SSRN-id2198364.pdf> (13.11.2014.)
106. Širola, N., Petrović, S. (2010) Država i trgovačko društvo. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 3-4; 657-691
104. . Šogorov, Stevan. (2012). Razlozi isključenja člana z društva s ograničenom odgovornošću odlukom suda, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, str. 63-73
107. Šogorov, Stevan. (2011). Pravne pretpostavke zahteva društva za dodatnu (dopunsku) uplatu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, str. 7-16.
108. Šogorov, Stevan. (2009). Postupak i pravne posledice povlačenja i poništenja udela u društvu s ograničenom odgovornošću, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 2., str. 21-31
109. Šogorov, Stevan. (1992). Društvo sa ograničenom odgovornošću, pojam i pretpostavke, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, str. 134-140.
110. Tison, Michel; Hans De Wulf, Christoph Van der Elst, Reinhard Steennot Perspectives in Company Law and Financial Regulation (International Corporate Law and Financial Market Regulation) Cambridge University Press, 2009.
111. Vargova, P. (2010). *The cross border transfer of a companys´ registered office within the European Union*, Central European University,
112. Vasiljević, Mirko: *Poslovno pravo: Trgovinsko i privredno pravo*, 5. izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1997.
113. Vasiljević, Mirko. (1999). *Privredna društva – domaće i uporedno pravo*, Beograd
114. Vasiljević, Mirko. (2012). *Kompanijsko pravo - pravo privrednih društava*, Beograd
115. Vasiljević, Mirko. (2008). *Kompanijsko i trgovinsko pravo*, Beograd
116. Vasiljević, Mirko. (2012). *Kritički pogled na Zakon o privrednim društvima*, Usklađivanje poslovnog prava s pravom EU – 2012., Beograd, 11.-22.,
117. Vidović, Ante. (2012). Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću (zadnje novele ZTD-a), *RRiF br. 11/12*, str. 165. – 170.

118. Vitez Miroslav. (2001). Kraći pogled na razvoj našeg zadružnog zakonodavstva, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 18, br. 12, str. 37-42
119. Vitez Miroslav. (2004). Budući zakon o privrednim društvima i neke tendencije u uporednom kompanijskom pravu, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 21, br. 12, str. 3-10
120. Vossestein, G. J. (2008). Transfer of the Registered Office: The European Commission's Decision Not to Submit a Proposal for a Directive, *Utrecht Law Review*, Vol. 4, No. 1, str. 53-65.
121. Vujičić, Jovan (2013). Sloboda pružanja usluga u pravu Evropske unije, *IX majsko savetovanje – Uslužno pravo*, Kragujevac, 107-127.
122. Vukićević, Slavoljub, Kostić, Marija, Vukićević, Sofija. (2013). *Osnovi prava s elementima gospodarskog prava*, Univerzitet Singidunum, Beograd,
123. Vogelaar, Floris O. W., Chester, Martin G.(1973). *Dutch/English Company Law*, Kluwer Deventer in 1973
124. Wachter, Thomas, Frankreich (2003). Die „Ein Euro GmbH“ ab 2004, *GmbHHR Blickpunkt*, 19
125. Weidmann, Christina, Kohlhep, Ralph (2011). *Die gemeinnützige GmbH Errichtung und Besteuerung einer GmbH*, 2. Auflage, Gabler Verlag
126. Werlauff, E. (1993), EC Company Law – The Common Denominator for Business Undertakings In 12 States 10 – 14 u Bakst, D. (1996) *Piercing the Corporate Veil for Environmental Torts in the United States and the European Union: The Case for the Proposed Civil Liability Directive*, 19, B.C.Intl&Comp. L. Rev. 323, str. 322
127. Wymeersch, E. (2007). Is a Directive on Corporate Mobility Needed?. *European Business Organization Law Review*, Vol. 8, <http://ssrn.com/abstract=985538>

Uredbe Evropske Komisije

1. Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396/3 final (25 June 2008)
2. Proposal for a Council Regulation on a European Private Company – Political Agreement 2011, 2008/0130 (CNS), 10611/11, DRS84, SOC 432
3. First Company Law Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member

States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community, Official Journal L 065

4. Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent

5. Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies

6. Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies

7. Sixth Council Directive 82/891/EEC of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies

8. Seventh Council Directive 83/349/EEC of 13 June 1983 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts

9. Eighth Council Directive 84/253/EEC of 10 April 1984 based on Article 54(3)(g) of the Treaty on the approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents Official Journal L 126

10. Council Directive 84/569/EEC of 27 November 1984 revising the amounts expressed in ECU in Directive 78/660/EEC

11. Council Regulation (EEC) No 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)

12. Eleventh Council Directive 89/666/EEC of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State

13. Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies Official Journal L 395, 30/12/1989 P. 0040 - 0042

14. Council Directive 90/435/EEC of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States

15. Council Directive 90/604/EEC of 8 November 1990 amending Directive 78/660/EEC on annual accounts and Directive 83/349/EEC on consolidated accounts as concerns the

exemptions for small and medium-sized companies and the publication of accounts in ecus
Official Journal L 317, 16/11/1990 P. 0057-0059

16. Council Directive 90/605/EEC of 8 November 1990 amending Directive 78/660/EEC on annual accounts and Directive 83/349/EEC on consolidated accounts as regards the scope of those Directives Official Journal L 317, 16/11/1990 P 0060-0062

17. Council Directive 92/101/EEC of 23 November 1992 amending Directive 77/91/EEC on the formation of public limited- liability companies and the maintenance and alteration of their capital Official Journal L 347 , 28/11/1992 P. 0064 - 0066

18. Commision Regulation (EC) No 610/2007 amending Regulation (EC) No 1725/2003 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Financial Reporting Interpretations Committee's (IFRIC) Interpretation 10, Official Journal L 141/46

19. Commission Regulation (EC) No 611/2007 of 1 June 2007 amending Regulation (EC) No 1725/2003 adopting certain international accounting standards in accordance with Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council as regards International Financial Reporting Interpretations Committee's (IFRIC) Interpretation 11 (Text with EEA relevance) Official Journal L 141, 2/6/2007, P. 49–52

20. Directive 2007/63/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 amending Council Directives 78/855/EEC and 82/891/EEC as regards the requirement of an independent expert's report on the occasion of merger or division of public limited liability companies

21. Commision Regulation (EC) No 1358/2007

22. Convention on the mutual recognition of companies and bodies corporate

23. Protocol concerning the interpretation

24. Statement by the representatives of 17 December 1973 Convention

25. Council regulation (EC) 2157/2001 of 8.10.2001 on the Statute for a European company (SE)

26. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on single-member private limited liability companies COM(2014) 212 final – 2014/0120 (COD).

27. Eleventh Council Directive 89/666/EEC of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State Official Journal L 395 , 30/12/1989 P. 0036 - 0039

28. Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies Official Journal L 395 , 30/12/1989 P. 0040 – 0042
29. Council Directive 94/45/EC of 22 September 1994 on the establishment of a European Works Council or a procedure in Community-scale undertakings and Community-scale groups of undertakings for the purposes of informing and consulting employees Official Journal L 254 , 30/09/1994 P. 0064 - 0072
30. Commission staff working document Impact assesment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, SEC (2007) 1707, Brussels
31. Commission communication to the Council and the European Parliament on moedrnising company law and enhancing corporate governance in the European Union- A plan to move forward (COM (2003)284 final)
32. Commission Lisabon Agenda SEC (2005) 981 Resolution on the Commission legislative and work programme for 2006 (P6_TA(2005)0524); Resolution on recent developments and prospects in relation to company law (2006/2051(INI)).

Presude Evropskog suda

1. Judgment of the Court of 9 March 1999. - Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen - Case C-212/97, European Court Reports 1999, Part I, page 1459
2. Judgment of the Court of 5 November 2002. - Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC), Case C-208/00, European Court Reports 2002, Part I, page 9919
3. Judgment of the Court of 30 September 2003. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd., Case C-167/01, European Court Reports 2003, Part I, page 10155;
4. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 13 December 2005. SEVIC Systems AG., Case C-411/03, European Court Reports 2005., Part I, page 10805
5. Case C-378/10 VALE Építési kft. [2012] ECR 00000

Pravni propisi

1. Companies Act 2006

2. Gesetzentwurf der Bundesregierung; Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG) Drucksache 16/6140, dostupno na:

http://www.gmbhr.de/heft/12_07/MoMiG_RegE_230507.pdf

3. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBl. I S. 477, Bundesgesetzblatt I S. 2586

4. Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen, Bundesgesetzblatt I S. 2026 (Nr. 48)

5. Schwerpunkte des Gesetzes zur Modernisierung des GmbH Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG); 26. Juni 2008.; Bundesministerium der Justiz; dostupno na: http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/Schwerpunkte_des_Gesetzes_zur_Modernisierung_des_GmbH_Rechts.pdf?__blob=publicationFile

6. Krivični zakonik, Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009 i 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.

7. Zakon o trgovačkim društvima Narodne Novine 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 125/2011, 111/2012, 68/2013

8. Zakon o dopunama Zakona o sudskim pristojbama Narodne Novine 112/12.

9. Zakon o dopuni Zakona o javnobilježničkim pristojbama Narodne Novine 112/12.

10. Zakon o privatnim preduzetnicima Sl. glasnik SRS, br. 54/89 i 9/90 i Sl. glasnik RS, br. 19/91, 46/91, 31/93, 39/93, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95, 35/2002, 101/2005, 55/2004, 61/2005.

11. Zakon o preduzećima „Službeni list SRJ“, br. 29/1996, 33/1996, 29/1997, 59/1998, 74/1999 i 36/2002

12. Zakon o privrednim društvima „Sl. glasnik RS“, br. 125/2004

13. Zakon o privrednim društvima Republike Srbije „Sl. glasnik RS“, br. 36/2011, 99/2011 i 83/2014 - dr. zakon i 5/2015.

14. Zakon o tržištu kapitala „Sl. glasnik RS“, br. 31/2011.

15. Zakon o sporazumnom finansijskom restrukturiranju privrednih društava „Sl. glasnik RS“, br. 36/2011.

16. Zakon o računovodstvu i reviziji „Sl. glasnik RS“ br. 46/06 i 111/09, 99/2011 – dr. zakon i 62/2013 – dr. zakon

17. Zakon o preuzimanju akcionarskih društava „Sl. glasnik RS“ br. 46/06 i 107/09

18. Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata „Sl. glasnik RS“ br. 47/06

19. Zakon o registraciji privrednih subjekata „Sl. glasnik RS“ br. 55/04, 61/05 i 111/09 – dr. zakoni
20. Zakon o gospodarskih družbah, Uradni list Republike Slovenije, br. 30/1993.
21. Ustav Republike Hrvatske Narodne Novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
22. Zakon o obveznim odnosima Narodne Novine, br. 35/05, 41/08, 125/11
23. Zakon o tržištu kapitala Narodne Novine 88/08, 146/08, 74/09, 54/13, 159/13
24. Zakon o odvetništvu Narodne Novine 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11
25. Zakon o radu Narodne Novine br. 93/14
26. Zakon o nasljeđivanju Narodne Novine 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15
27. Zbornik odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994-2004, (2004) br. 9
Uredbe o postupku i načinu restrukturiranja subjekata privatizacije Službeni glasnik RS, br. 52/05, 96/08 i 98/09

Internet:

1. Baelz, Kilian, Baldwin, Teresa: The End of the Real Seat Theory (Sitz Theorie): the European Court of Justice Decision in Überseering of 5 November 2002 and its Impact on German and European Company Law, German Law Journal, dostupno na:
<http://www.germanlawjournal.com/print.php?id=214>
2. Bilten MSPD februar 2015; Centar za mala i srednja privredna društva Privredne komore Srbije
http://www.pks.rs/Documents/Centar%20za%20mala%20i%20srednja%20privredna%20dru%C5%A1tva/PKSMspdINFO_februar_2015.pdf (03.03.2015.)
3. Commission Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company, COM (2008) 396 final (25 June 2008) , dostupno na:
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/proposal_en.pdf (14.02.2014.)
4. GmbH-Reform, Vorblatt; dostupno na:
<http://www.justiz.gv.at/web2013/file/2c9484853d643b33013d8d8493ae52be.de.0/erl.pdf>
5. Hornuf, Lars, Regulatory Competition in European Corporate and Capital Market Law: An Empirical Analysis, 2010.; dostupno na:
http://edoc.ub.uni-muenchen.de/13102/1/Hornuf_Lars.pdf

6. Impact assessment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, str. 9. http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/shareholders/ia_transfer_122007_part1_en.pdf (03.01.2015.)
7. Notwendigkeit der Societas Privata Europaea vor dem Hintergrund der jüngsten Reformen des GmbH-Rechts, dostupno na: <http://www.uni-hamburg.de/fachbereiche-einrichtungen/fb03/iwp/rut/Arbeit1340910.pdf>
8. Oehlich, Michael: The German Unternehmergeellschaft: Entering Regulatory Competition, www.iuscomp.org/gla/literature/oehlich.html
9. Wymeersch, Eddy, The Transfer of the Company's Seat in European Company Law, dostupno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=384802
10. Okrugli stol - pravo društava, 02. ožujka 2009.; Javni bilježnik br. 30, Hrvatska javnobilježnička komora, 2009, str.4. dostupno na: <http://www.hjk.hr/LinkClick.aspx?fileticket=ObDGZwiT06s%3D&tabid=56&mid=440>
11. Report of the Reflection Group on the Future of EU Company Law, European Commission, Brussels, 5. aprila 2011., (http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf ; (17.01.2015.);
12. Think Small First” A “Small Business Act” for Europe COM(2008) 394 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF> (03.01.2015.)
13. <http://www.sz-online.de/nachrichten/studie-mehr-als-100000-mini-gmbhs-in-deutschland-gegruendet-2710263.html>
14. http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/consult/1_en.htm (02.12.2014.)
15. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/2014-sme-assembly/index_en. (12.01.2015.).
16. GmbH-Reform, Vorblatt, str. 1, 2; dostupno na: <http://www.justiz.gv.at/web2013/file/2c9484853d643b33013d8d8493ae52be.de.0/erl.pdf> (18.03.2014.)
17. <http://www.pks.rs/PrivredaSrbije.aspx?id=20&p=0&> (03.03.2015.)

18. http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi_usvajanje_pravnih%20takovina.pdf str.132. (12.12.2014.)
19. <http://eupregovori.bos.rs/pregovaracka-poglavlja/363/2014/01/15/poglavlje-20---preduzetnistvo-i-industrijska-politika.html> (12.01.2015.)
20. <http://www.priv.rs/cms/view.php?id=10614> (03.03.2015.)
21. <http://www.karanovic-nikolic.com/2014/08/22/srbijanovi-zakon-o-privatizaciji-produzena-zabrana-izvršenja-nad-subjektima-u-restrukturiranju/?lang=sr> (03.03.2015.)
22. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/2014-sme-assembly/index_en.htm (12.01.2015.).
23. http://www.cepor.hr/Izvjescje%20o%20malim%20i%20srednjim%20poduzecima%202013_CEPOR.pdf (11.03.2015.)